

[12.]

Befattningshafvare.	Antal befattningshafvare med bostad eller													
	960		950		900		840		780		750		720	
	Bostad.	Hyses-bidrag.	Bostad.	Hyses-bidrag.	Bostad.	Hyses-bidrag.	Bostad.	Hyses-bidrag.	Bostad.	Hyses-bidrag.	Bostad.	Hyses-bidrag.	Bostad.	Hyses-bidrag.
Transport	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eldare.....	—	9	—	—	10	254	3	268	7	118	—	—	7	143
Kontorsbiträden: manliga.....	—	3	—	—	—	1	—	1	—	8	—	—	—	3
Do kvinnliga.....	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Portvakter vid verkstad.....	1	1	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	2	1
Vaktmästare.....	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—
Vagnsmörjare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	16	128	—	—	7	4
Lokomotivputsare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	38	50	—	—	20	19
Vagnputsare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	21	19	—	—	14	5
Pumpare och kolvakter.....	—	—	—	—	—	—	—	—	42	46	—	—	18	16
<i>Ångfärjepersonal:</i>														
Förhandseldare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Rorgångare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timmerman.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eldare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Matroser.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	13	23	—	—	12	265	7	281	125	369	—	—	69	193
<i>Trafikafdelningen:</i>														
Konduktörer.....	2	54	—	—	—	46	—	9	—	—	—	—	—	—
Kontorsbiträden.....	18	35	—	—	10	23	27	53	20	66	—	—	20	124
Stationsmästare.....	42	—	—	—	12	1	4	—	—	—	—	—	—	—
Maskinister.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Packmästare.....	—	2	—	—	1	19	5	122	9	44	—	—	5	34
Stationskarlsförman.....	47	38	—	—	43	15	61	15	83	51	—	—	34	13
Portvakter.....	1	—	—	—	—	—	2	—	3	2	—	—	5	2
Kontorsbiträden: kvinnliga.....	—	1	—	—	—	—	—	12	—	4	—	—	—	4
Stationskarlar.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	478	138
Kontorsvakter.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	110	130	—	—	67	104	99	211	115	167	—	—	542	315

[12.]

kontanta hyresbidrag i de olika löneklasserna.

690		660		600		540		480		Summa.	Summa antal.	Anmärkningar.
Postad.	Hyres- bidrag.	Postad.	Hyres- bidrag.	Postad.	Hyres- bidrag.	Postad.	Hyres- bidrag.	Postad.	Hyres- bidrag.			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	819		
—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	19		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8		
—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	7		
—	—	—	4	5	9	—	18	—	—	191		
—	—	12	20	6	42	—	17	—	—	224		
—	—	10	12	2	23	—	12	—	—	118		
—	—	18	21	3	51	—	10	—	—	225		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2		
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1		
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1		
—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	10		
—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	6		
—	—	41	72	16	134	—	57	—	—	1,677	1,677	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111		
—	—	6	84	3	49	—	—	—	—	538		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	241		
—	—	16	7	—	—	—	—	—	—	423		
—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	20		
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	23		
—	—	662	452	261	361	37	231	2	11	2,633		
—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	15		
—	—	686	546	265	426	37	231	2	11	4,064	4,064	
Summa antal											7,782	

[12.]

Af i tabellen upptagna befattningshafvare hade följande under år 1904 på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 22 juni 1904 erhållit löneförhöjning genom uppflyttning i högre löneklass eller högre begynnelse aflönning utan att jämlikt järnvägsstyrelsens grunder för uppflyttning i löneklass vara i tur till löneförhöjning från och med 1905, nämligen:

Befattningshafvare.	540		600		660		Summa.
	Bostad.	Hyses- bidrag.	Bostad.	Hyses- bidrag.	Bostad.	Hyses- bidrag.	
Banvakter	54	1	264	—	54	—	373
Vagnsmörjare	—	—	—	5	—	—	5
Lokomotivputsare... ..	—	—	—	1	5	10	16
Vagnputsare	—	—	1	3	1	5	10
Pumpare och kolvakter	—	—	—	2	11	10	23
Kontorsbiträde	—	—	—	—	—	1	1
Portvakt	—	—	—	1	—	—	1
Stationskarlar	23	45	118	218	306	245	955
Kontorsvakter	—	—	—	6	—	—	6
Summa	77	46	383	236	377	271	1,390

Såsom af tabellen syntes, vore i styrelsens underdåniga statförelägg för år 1905 icke upptagna några kvinnliga kontorsbiträden eller kontorsvakter hos styrelsen, några lokomotivförare med arfvode af 960 kronor, några öfverkonduktörer med arfvode af 960 kronor eller därunder eller några notisbärare.

De förmåner, af hvilka nu ifrågavarande grupper af järnvägspersonalen eller vissa af dem enligt gällande lönestat vore i åtnjutande, utgjordes af arfvode, tilläggsarfvode, bostad in natura eller hyresbidrag, beklädnad in natura eller beklädnadsersättning, felräkningspenningar, milpenningar samt särskild aflöningsförbättring för personalen inom V distriktet.

Därjämte syntes böra omnämnas, att utöfver nämnda, de väsentliga aflöningsförmåner, jämväl en del andra förmåner af tillfällig beskaffenhet tillgodokomme personalen ifråga, såsom premier, enligt af Eders Kungl. Maj:t fastställda bestämmelser, till betjante, till följd af hvilkas hushållning med materialier afsevärda besparingar i utgifterna för trafiken åstadkommits, hvilka premier emellertid belöpte sig till jämförelsevis högst obetydliga belopp, kostnadsfri läkarvård jämte medikamenter enligt närmare af Eders Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, samt

begravningshjälp vid dödsfall i följd af olyckshändelse under tjänste- [12.]
utöfning.

Jämlikt bestämmelserna i förnyade nådiga aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid statens järnvägar den 3 maj 1901 åtnjotes *arfvode efter klass* af följande betjante enligt följande reglering:

	Lägsta arfvode.		Högsta arfvode.		Anmärkningar.
	Klass.	Kr.	Klass.	Kr.	
A) inom styrelsen:					
manligt kontorsbiträde	15	600	7	1,200	{ Åtnjuter vaktmästare fri bostad, skall lönen minskas med 150 kr.
vaktmästare	12	780	10	900	
kontorsvakt	17	480	15	600	
B) vid distrikten:					
öfverbanmästare	10	900	5	1,800	
konduktör	11	840	6	1,500	
stationsmästare å 6:e kl. station	9	960	7	1,200	
trädgårdsmästare	{ 11	840	7	1,200	
maskinist					
materialvakt	{ 11	840	8	1,080	
vagnförman					
banmästare	12	780	8	1,080	
eldare	13	720	8	1,080	
manligt kontorsbiträde	15	600	8	1,080	
stationsmästare å 7:e kl. station	12	780	9	960	
packmästare	13	720	9	960	
stationskarlsförman	{ 14	660	9	960	
portvakt vid 1:a kl. station eller vid verkstad					
vaktmästare	15	600	11	840	
kvinnligt kontorsbiträde	16	540	11	840	
vagnsmörjare	16	540	12	780	
lokomotivputsare	{ 16	540	12	780	
vagnputsare					
pumpare					
kolvakt	{ 16	540	13	720	
portvakt					
stationskarl	17	480	13	720	
banvakt	17	480	14	660	
kontorsvakt	17	480	15	600	

[12.]

Uppflyttning i löneklass ägde rum enligt af styrelsen, på befallning af Eders Kungl. Maj:t, fastställda allmänna grunder. Hvad beträffade ifrågavarande personal ställde sig löneförhöjningarna på följande sätt:

Befattning.	Begyn- nelse- arf- vode, kronor.	Årligt arfvode af kronor												Anmärkingar.
		540	600	660	720	780	840	900	960	1,080	1,200	1,500	1,800	
		föreslås, efter det arfvode enligt närmast lägre klass af vederbörande innehafts i följande antal år.												
A. Inom styrelsen:														
Manligt kontorsbiträde ..	600	—	—	2	2	2	2	2	2	2	3	—	—	
Vaktmästare	780	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	
Kontorsvakt	480	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
B. Vid distrikten:														
Öfverbanmästare	900	—	—	—	—	—	—	2	2	3	3	5	—	
Konduktör	840	—	—	—	—	—	—	2	2	3	3	5	—	
Stationsmästare å 6:e klas- sens station	960	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	
Trädgårdsmästare	840	—	—	—	—	—	—	2	2	3	3	—	—	
Maskinist	840	—	—	—	—	—	—	2	2	3	3	—	—	
Materialvakt	840	—	—	—	—	—	—	2	2	3	3	—	—	
Vagnförman	840	—	—	—	—	—	—	2	2	3	—	—	—	
Banmästare.....	780	—	—	—	—	—	2	2	3	3	—	—	—	
Eldare	720	—	—	—	—	2	2	2	3	5	—	—	—	
Manligt kontorsbiträde...	600	—	—	2	2	2	2	2	2	3	—	—	—	
Stationsmästare å 7:e klas- sens station	780	—	—	—	—	—	2	3	3	—	—	—	—	
Packmästare	720	—	—	—	—	2	2	3	5	—	—	—	—	
Stationskarlsförman	660	—	—	—	2	2	3	3	5	—	—	—	—	
Portvakt vid 1:a klassens station eller vid verk- stad	660	—	—	—	2	2	3	3	5	—	—	—	—	
Vaktmästare	600	—	—	2	2	3	3	—	—	—	—	—	—	
Kvinnligt kontorsbiträde	540	—	2	2	2	2	3	—	—	—	—	—	—	
Vagnsmörjare.....	540	—	2	2	3	3	—	—	—	—	—	—	—	
Portvakt	540	—	2	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lokomotivputsare	540	—	2	3	3	4	—	—	—	—	—	—	—	
Vagnputsare	540	—	2	3	3	4	—	—	—	—	—	—	—	
Pumpare	540	—	2	3	3	4	—	—	—	—	—	—	—	
Kolvakt	540	—	2	3	3	4	—	—	—	—	—	—	—	

S. k. nattbanmästare erhålla ett maximiarfvode af 900 kr.

Lokomotivputsare, vagnputsare, pumpare och kolvakt i Stockholm, Göteborg och Malmö, äfvensom å stationer norr om Krylbo begynda med 600 kr. och erhålla 660 kr. efter 3 år, 720 kr. efter ytterligare 3 år samt 780 kr. efter ytterligare 4 år.

Befattning.	Begy- nelse- arf- vode, kronor.	Årligt arfvode af kronor												Anmärkningar.
		540	600	660	720	780	840	900	960	1,080	1,200	1,500	1,800	
		föreslås, efter det arfvode enligt närmast lägre klass af vederbörande innehafts i följande antal år.												
Stationskarl	480	2	2	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	{ Stationskarlar å I—III kl. stationer äfvensom å sta- tioner norr om Krylbo begynna med 540 kr. och erhålla 600 kr. efter 2 år, 660 kr. efter ytter- ligare 3 år och 720 kr. efter ytterligare 5 år. Banvakter vid Stockholm, Göteborg och Malmö äf- vensom å linjerna norr om Krylbo begynna med 540 kr. och erhålla 600 kr. efter 4 år samt 660 kr. efter ytterligare 5 år.
Banvakt	480	3	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kontorsvakt	480	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Tilläggsarfvode utginge till nu förevarande betjäningsspersonal enligt följande grunder:

Stationskarlsförman, hvilken tjänstgjorde såsom växel- eller magasin- förman vid större station, kunde erhålla ett tilläggsarfvode efter 60 å 180 kronor för år.

Stationskarlar å I—III klass stationer kunde erhålla tilläggsarfvode efter högst 60 kronor per år efter särskildt förslag för hvarje år.

Banvakt, hvilken tjänstgjorde såsom vakt vid rörlig bro, kunde under seglationstiden erhålla ett tilläggsarfvode efter 60 å 120 kro- nor för år.

Förmånen af *fri bostad* uti järnvägens egna eller i närheten af tjänstgöringsplatsen belägna, för ändamålet förhyrda lägenheter kunde, enligt 9 § i aflöningsreglementet, där styrelsen funne sådant vara för järnvägstrafiken behöfligt, tillkomma följande kategorier af nu ifråga- varande betjante vid distrikten, nämligen stationsmästare, maskinist, materialvakt, vagnförman, banmästare och vaktmästare äfvensom be- tjante af lägre grad än: vid banafdelningen banmästare, vid maskin- afdelningen eldare och vid trafikafdelningen kontorsbiträde.

[12.] Där lokala förhållanden gjorde sådant nödigt eller lämpligt, kunde emellertid fri bostad i järnvägens egna hus tillkomma jämväl nu ej nämnda betjante vid distrikten.

Med fri bostad vore alltid vid statens järnvägar förenad förmånen af *fri vedbrand*, enligt af styrelsen fastställd stat.

Ifrågavarande betjante, så vidt de åtnjöte bostad in natura, hade i allmänhet ett rum och kök åt sig upplåtna. I gällande, af styrelsen utfärdade bränslereglemente hade bestämts, att i utfärdad bränslestat för vederbörande distrikt skulle upptagas bränsle till boställen samt bestämmas med hänsyn till hvad erfarenheten visat vara i följd af olika klimat och lägenheternas beskaffenhet erforderligt, dock ej till större belopp än hvad här angäfvos, nämligen:

för <i>banvaktstuga</i> , bestående af ett rum och kök	15,2 kub.-m. barrved
för hvarje <i>annat boställe</i> per kakelugn eller kamin under mildare klimat	4,3 kub.-m. löfved
per kakelugn eller kamin under hårdare klimat samt i nya eller otillräckligt försedda rum	5,7 kub.-m. löfved
per köksspisel, i lägenhet med högst 3 böningsrum utom köket	11,4 kub.-m. barrved.

Vid vedens mätning beräknades en vanlig vedfamn innehålla 3,8 kubikmeter.

De betjante, hvilka ej åtnjöte fri bostad, ägde uppbära: *hyresbidrag*, utgörande tjugo procent af arfvodet (fast arfvode jämte ålderstillägg eller ock arfvode efter klass).

Enligt 11 § i aflöningsreglementet erhöles eldare, konduktör, stationsmästare, vagnförman, kontorsbiträde, packmästare, portvakt, första vaktmästare, vaktmästare och kontorsvakt, äfvensom öfverbanmästare, banmästare, banvakt, vagnsmörjare, stationskarlsförman och stationskarl *uniformspersedlar in natura* eller ock *beklädnadsersättning* till visst årligt belopp, allt enligt reglemente, som af styrelsen fastställts.

I gällande beklädnadsreglemente, i hvilket af styrelsen bestämts, hvilka uniformspersedlar skulle af hvarje grupp tillgodonjutas, hade i 12 § föreskrifvits, att beklädnadsersättning skulle utgå till följande betjante, nämligen:

till öfverbanmästare och banmästare ..	med 12 kronor i månaden,
till banvakt	
» stationskarlsförman och stationskarl	} med 10 kronor i månaden.
» vagnsmörjare	

Felräkningspenningar tillkomme af den nu ifrågavarande personalen endast stationsmästarna.

De närmare grunder, efter hvilka felräkningspenningarna skulle beräknas och utgå, hade fastställts i 10 § af gällande aflöningsreglemente och 1 § i tilläggsbestämmelserna till nådiga aflöningsreglementet.

För att emellertid angifva några belopp, hvartill felräkningspenningar uppginge, omförmäldes, att de stationsmästare vid I distriktet, hvilka år 1903 åtnjöt aflöning af 960 kronor eller därunder, uppburit felräkningspenningar, allt efter trafikens omfattning å olika stationer, till följande belopp, nämligen kronor 48,46, 31,45, 25,03, 11,73 och 9,77.

Milpenningar tillkomme tågpersonalen i förhållande till den väglängd, en hvar under tjänstgöring å tåg tillryggalagt, samt enligt de grunder, Eders Kungl. Maj:t fastställt i 3 § af tilläggsbestämmelserna till nådiga aflöningsreglementet.

I fråga om beloppet af milpenningar, som tillkomme en hvar af den tågpersonal, hvarom nu vore fråga, hade järnvägsstyrelsen låtit å styrelsens milkontor uppgöra följande tabell II (se nästa sid.), utvisande maximum och medelbeloppet för månad beträffande hvarje kategori. Tabellen vore uppgjord med ledning af inkomna uppgifter för första halfåret 1904. I afseende å densamma påpekades, att milpenningarna växlade med jämförelsevis betydliga belopp. Exempelvis för konduktörer uppginge maximum vid 13:e sektionen Luleå—Gellivarebanan till 31 kronor 65 öre för månad och vid bandelen Uddevalla—Skee till 12 kronor 24 öre.

Medeltalet af milpenningar för hela året 1904 uppginge, med beräkning af lika belopp för sista halfåret som för det första, hvilken beräkningsgrund syntes i det närmaste visa riktigt resultat, till följande belopp:

för konduktörer	kr. 192: —
» packmästare	» 204: —
» eldare	» 276: —
» vagnsmörjare	» 264: —.

Hvad vidkomme den *särskilda aflöningsförbättringen för personalen inom V distriktet*, hade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 juni 1903, med godkännande af Riksdagens därom fattade beslut, förklarat, att styrelsen ägde att från och med år 1903 bereda inom statens järnvägars V distrikt stationerade tjänstehafvare särskild aflöningsförbättring med belopp, som, efter styrelsens bepröfvande i hvarje fall, finge bestämmas för tjänstehafvare å den nya bandelen Gellivare—Riksgränsen till högst tjugo kronor, för tjänstehafvare å bandelarna i

Tabell II.

Uppgift å konduktörers, packmästares, eldares och vagnsmörjares milpenningar för tjänstgöring under en hvar af månaderna januari—juni 1904.

Sektion.	Konduktörer.		Packmästare.		Distrikt.	Eldare.	
	Medeltal kr.	Max. kr.	Medeltal kr.	Max. kr.		Medeltal kr.	Max. kr.
1	13,80	20,09	14,17	21,77	1	21,93	44,53
2	15,52	18,57	14,09	20,29	2	23,67	44,25
3	13,28	19,80	15,50	18,77	3	26,21	45,81
4	13,25	16,93	12,16	17,10	4	22,05	42,54
5	13,06	20,22	15,18	22,80	Jörn—Morjärv	19,58	36,64
Strömstad—Skee } Uddevalla—Skee }	11,17	12,24	12,42	13,14	Luleå—Gellivare	19,47	36,12
6	14,81	20,36	14,79	20,78	Gellivare-Riksgränsen	18,46	32,25
7	16,58	24,35	18,35	23,74	Vagnsmörjare.		
8	15,72	24,16	15,72	23,42			
9	16,05	22,89	17,21	24,29	Distrikt.	Medeltal kr.	Max. kr.
10	22,75	29,10	21,31	29,27			
11	23,72	27,90	20,45	28,64	1	23,45	30,68
12	22,01	29,72	19,45	29,51	2	24,50	27,81
Jörn—Morjärv 13 ...	16,05	17,89	23,47	27,41	3	35,08	44,20
Luleå—Gellivare 13..	30,20	31,65	16,45	31,65	4	19,78	38,24
14	23,00	29,71	21,83	28,20	Jörn—Morjärv	21,47	27,35
15	—	—	24,20	29,03	Luleå—Gellivare	5,90	21,94
					Gellivare-Riksgränsen	2,18	4,23

<i>Konduktörer:</i>	medeltal milpenningar för en hvar af månaderna januari—juni 1904	16,07 kr.
	maximum " " " " " " " "	31,65 "
<i>Packmästare:</i>	medeltal " " " " " " " "	16,9: "
	maximum " " " " " " " "	31,65 "
<i>Eldare:</i>	medeltal " " " " " " " "	22,98 "
	maximum " " " " " " " "	45,81 "
<i>Vagnsmörjare:</i>	medeltal " " " " " " " "	22,09 "
	maximum " " " " " " " "	44,20 "

öfrigt norr om Jörn till högst tio kronor och för tjänstehafvare å bandelarna från och med Jörn till Långsele till högst fem kronor, allt för månad räknadt, äfvensom att denna aflöningsförbättring, därest allmänt dyrtidstillägg skulle tilldelas statens tjänstemän och betjante, icke skulle utgöra hinder för uppbärande af sådant dyrtidstillägg, hvilket dock icke finge beräknas å förberörda särskilda aflöningsförbättring. Denna särskilda aflöningsförbättring utginge inom de olika zonerna med maximibeloppet till all personal.

Slutligen hade Eders Kungl. Maj:t, med godkännande af Riksdagens därom fattade beslut, för den lägre personalen å den statens järnvägar tillhöriga *ångfärjan*, utan att densamma inordnades bland den öfriga statsbanepersonalen, fastställt följande stat att från och med år 1904 tillämpas:

B e f a t t n i n g.	Arfvode efter klass.			
	Lägsta arfvode.		Högsta arfvode.	
	Klass.	Kr.	Klass.	Kr.
Förhandseldare	13	720	9	960
Rörgångare	14	660	9	960
Timmerman	14	660	10	900
Eldare				
Matros	15	600	11	840

I likhet med öfriga tjänstemän och betjante vid distrikten, hvilka ej åtnjöte fri bostad, ägde en hvar af färjans ordinarie personal att uppbära hyresbidrag.

Ifrågavarande personal åtnjöte fri kost i enlighet med den för besättningar å svenska handelsfartyg fastställda spisordning.

Ifrågavarande betjante erhöles uniformspersedlar in natura enligt reglemente, som af styrelsen fastställes.

För ifrågavarande personal vore i öfrigt tillämpliga gällande aflöningsreglementes bestämmelser för annan distriktspersonal.

Följande tabell III innefattade uppgift om de olika lönevariationerna beträffande hvarje särskild grupp af ifrågavarande personal enligt statsförslaget för år 1905.

[12.]

Tabell III.

Uppgift å löneförmåner.

Befattningshavare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Styrelsen.											
Kontorsbiträden	3	720	—	—	96	—	—	—	—	816	—
	2	660	—	—	96	—	—	—	—	756	—
	2	600	—	—	96	—	—	—	—	696	—
1:ste Vaktmästare	1	950	in natura	—	96	—	—	—	—	1,046	+ bostad
Vaktmästare.....	2	900	in natura	—	96	—	—	—	—	996	+ bostad
	1	900	in natura	—	—	—	—	—	—	900	+ bostad
	1	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
	2	840	—	—	96	—	—	—	—	936	—
	2	780	—	—	96	—	—	—	—	876	—
	1	750	in natura	—	96	—	—	—	—	846	+ bostad
	1	690	in natura	—	69	—	—	—	—	786	+ bostad
Distrikten.											
<i>Administrativa afdel- ningen.</i>											
Kontorsbiträden	1	600	—	—	96	—	—	—	—	696	—
Vaktmästare.....	2	900	in natura	—	96	—	—	—	—	996	+ bostad
	1	840	—	168	96	—	—	—	—	1,104	—
	1	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
	1	720	in natura	—	96	—	—	—	—	816	+ bostad
<i>Banafdelningen.</i>											
Öfverbanmästare	1	960	in natura	—	—	144	—	—	—	1,104	+ bostad
Trädgårdsmästare.....	1	840	—	168	—	—	—	—	120	1,128	—
Banmästare	1	960	in natura	—	—	144	—	—	—	1,104	+ bostad
	2	900	—	180	—	144	—	—	—	1,224	—
	3	900	in natura	—	—	144	—	—	120	1,164	+ bostad
	5	900	in natura	—	—	144	—	—	60	1,104	+ bostad

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Beklad- nad in natura, värde- rad till	Beklad- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Banmästare.....	26	900	in natura	—	—	144	—	—	—	1,044	+ bostad
	6	840	in natura	—	—	144	—	—	120	1,104	+ bostad
	5	840	in natura	—	—	144	—	—	60	1,044	+ bostad
	14	840	in natura	—	—	144	—	—	—	984	+ bostad
	10	780	in natura	—	—	144	—	—	240	1,164	+ bostad
	4	780	in natura	—	—	144	—	—	120	1,044	+ bostad
	2	780	in natura	—	—	144	—	—	60	984	+ bostad
	16	780	in natura	—	—	144	—	—	—	924	+ bostad
Kontorsbiträden, manliga	1	720	—	144	96	—	—	—	—	960	—
» kvinnliga	1	780	—	156	—	—	—	—	—	936	—
Portvakter	1	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
Banvakter	1	660	in natura	—	—	120	—	—	240	1,020	+ bostad
	3	660	—	132	—	120	—	—	—	912	—
	40	660	in natura	—	—	120	—	—	120	900	+ bostad
	50	660	in natura	—	—	120	—	—	60	840	+ bostad
	1052	660	in natura	—	—	120	—	—	—	780	+ bostad
	71	600	in natura	—	—	120	—	—	240	960	+ bostad
	95	600	in natura	—	—	120	—	—	120	840	+ bostad
	9	600	—	120	—	120	—	—	—	840	—
	76	600	in natura	—	—	120	—	—	60	780	+ bostad
	408	600	in natura	—	—	120	—	—	—	720	+ bostad
	5	540	—	108	—	120	—	—	—	768	—
	98	540	in natura	—	—	120	—	—	—	660	+ bostad
	1	480	—	96	—	120	—	—	—	696	—
	9	480	in natura	—	—	120	—	—	—	600	+ bostad
Maskinafdelningen.											
Maskinister.....	1	960	—	192	—	—	—	—	—	1,152	—
	2	960	in natura	—	—	—	—	—	—	960	+ bostad
	1	900	—	180	—	—	—	—	—	1,080	—
Materialvakter	3	960	—	192	—	—	—	—	—	1,152	—
	2	960	in natura	—	—	—	—	—	—	960	+ bostad
	5	900	—	180	—	—	—	—	—	1,080	—
	1	900	in natura	—	—	—	—	—	—	900	+ bostad
	1	840	—	168	—	—	—	—	120	1,128	—

[12.]

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura. värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Materialvakter	1	840	in natura	—	—	—	—	—	240	1,080	+ bostad
	9	840	—	168	—	—	—	—	—	1,008	—
Vagnförmän	2	960	in natura	—	96	—	—	—	240	1,296	+ bostad
	6	960	—	192	96	—	—	—	—	1,248	—
	6	960	in natura	—	96	—	—	—	—	1,056	+ bostad
	3	900	—	180	96	—	—	—	—	1,176	—
Eldare	1	840	—	168	96	—	—	—	—	1,104	—
	1	960	—	192	—	—	276	—	120	1,548	—
	1	960	—	192	—	—	276	—	60	1,488	—
	7	960	—	192	—	—	276	—	—	1,428	—
	29	900	—	180	—	—	276	—	120	1,476	—
	6	900	in natura	—	—	—	276	—	240	1,416	+ bostad
	6	900	—	180	—	—	276	—	60	1,416	—
	219	900	—	180	—	—	276	—	—	1,356	—
	4	900	in natura	—	—	—	276	—	—	1,176	+ bostad
	2	840	—	168	—	—	276	—	240	1,524	—
	23	840	—	168	—	—	276	—	120	1,404	—
	3	840	in natura	—	—	—	276	—	240	1,356	+ bostad
	6	840	—	168	—	—	276	—	60	1,344	—
	237	840	—	168	—	—	276	—	—	1,284	—
	5	780	—	156	—	—	276	—	240	1,452	—
	2	780	—	156	—	—	276	—	120	1,332	—
	7	780	in natura	—	—	—	276	—	240	1,296	+ bostad
	111	780	—	156	—	—	276	—	—	1,212	—
	10	720	—	144	—	—	276	—	240	1,380	—
	11	720	—	144	—	—	276	—	120	1,260	—
	7	720	in natura	—	—	—	276	—	240	1,236	+ bostad
	3	720	—	144	—	—	276	—	60	1,200	—
	119	720	—	144	—	—	276	—	—	1,140	—
Kontorsbiträden, manliga	3	960	—	192	96	—	—	—	—	1,248	—
	1	900	—	180	96	—	—	—	—	1,176	—
	1	840	—	168	96	—	—	—	—	1,104	—
	1	780	—	156	96	—	—	—	120	1,152	—
	7	780	—	156	96	—	—	—	—	1,032	—
	3	720	—	144	96	—	—	—	—	960	—

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bättring.	Summa.	Anmärkn.
Kontorsbiträden, manliga	1	660	—	132	96	—	—	—	120	1,008	—
	1	660	—	132	96	—	—	—	—	888	—
	1	600	—	120	96	—	—	—	—	816	—
Kontorsbiträden, kvinnliga	1	900	—	180	—	—	—	—	—	1,080	—
	1	840	—	168	—	—	—	—	—	1,008	—
Portvakter vid verkstad...	1	960	—	192	96	—	—	—	—	1,248	—
	1	960	in natura	—	96	—	—	—	—	1,056	+ bostad
	1	900	in natura	—	96	—	—	—	—	996	+ bostad
	1	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
	1	780	in natura	—	96	—	—	—	—	876	+ bostad
	1	720	—	144	96	—	—	—	—	960	—
	2	720	in natura	—	96	—	—	—	—	816	+ bostad
Vaktmästare	1	840	in natura	—	96	—	—	—	120	1,056	+ bostad
	1	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
	1	720	in natura	—	96	—	—	—	—	816	+ bostad
	1	660	—	132	96	—	—	—	—	888	—
	1	660	in natura	—	96	—	—	—	—	756	+ bostad
	2	600	—	120	96	—	—	—	—	816	—
Vagnsmörjare	6	780	—	156	—	120	264	—	120	1,440	—
	6	780	—	156	—	120	264	—	60	1,380	—
	116	780	—	156	—	120	264	—	—	1,320	—
	4	780	in natura	—	—	120	264	—	120	1,284	+ bostad
	1	780	in natura	—	—	120	264	—	60	1,224	+ bostad
	11	780	in natura	—	—	120	264	—	—	1,164	+ bostad
	1	720	—	144	—	120	264	—	120	1,368	—
	3	720	—	144	—	120	264	—	—	1,248	—
	2	720	in natura	—	—	120	264	—	120	1,224	+ bostad
	3	720	in natura	—	—	120	264	—	60	1,164	+ bostad
	2	720	in natura	—	—	120	264	—	—	1,104	+ bostad
	4	660	—	132	—	120	264	—	—	1,176	—
	2	600	—	120	—	120	264	—	240	1,344	—
	5	600	—	120	—	120	264	—	120	1,324	—
	5	600	in natura	—	—	120	264	—	240	1,224	+ bostad
	2	600	—	120	—	120	264	—	—	1,104	—
	18	540	—	108	—	120	264	—	—	1,032	—

[12.]

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Lokomotivputsare	3	780	—	156	—	—	—	—	60	996	—
	47	780	—	156	—	—	—	—	—	936	—
	3	780	in natura	—	—	—	—	—	60	840	+ bostad
	35	780	in natura	—	—	—	—	—	—	780	+ bostad
	3	720	—	144	—	—	—	—	120	984	—
	16	720	—	144	—	—	—	—	—	864	—
	7	720	in natura	—	—	—	—	—	120	840	+ bostad
	13	720	in natura	—	—	—	—	—	—	720	+ bostad
	6	660	—	132	—	—	—	—	120	912	—
	3	660	in natura	—	—	—	—	—	240	900	+ bostad
	14	660	—	132	—	—	—	—	—	792	—
	3	660	in natura	—	—	—	—	—	120	780	+ bostad
	6	660	in natura	—	—	—	—	—	—	660	+ bostad
	42	600	—	120	—	—	—	—	—	720	—
	6	600	in natura	—	—	—	—	—	—	660	+ bostad
	17	540	—	108	—	—	—	—	—	648	—
Vagnputsare	3	780	in natura	—	—	—	—	—	240	1,020	+ bostad
	19	780	—	156	—	—	—	—	—	936	—
	3	780	in natura	—	—	—	—	—	60	840	+ bostad
	15	780	in natura	—	—	—	—	—	—	780	+ bostad
	5	720	—	144	—	—	—	—	—	864	—
	14	720	in natura	—	—	—	—	—	—	720	+ bostad
	1	660	—	132	—	—	—	—	240	1,032	—
	4	660	—	132	—	—	—	—	120	912	—
	1	660	in natura	—	—	—	—	—	240	900	+ bostad
	1	660	—	132	—	—	—	—	60	852	—
	1	660	—	132	—	—	—	—	—	792	—
	9	660	in natura	—	—	—	—	—	—	660	+ bostad
	23	600	—	120	—	—	—	—	—	720	—
	2	600	in natura	—	—	—	—	—	—	600	+ bostad
	12	540	—	108	—	—	—	—	—	648	—
Pumpare och kolvakter ...	2	780	—	156	—	—	—	—	120	1,056	—
	6	780	—	156	—	—	—	—	60	996	—
	38	780	—	156	—	—	—	—	—	936	—
	8	780	in natura	—	—	—	—	—	120	900	+ bostad

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr ar.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Pumpare och kolvakter...	3	780	in natura	—	—	—	—	—	60	840	+ bostad
	31	780	in natura	—	—	—	—	—	—	780	+ bostad
	1	720	—	144	—	—	—	—	120	984	
	3	720	—	144	—	—	—	—	60	924	
	12	720	—	144	—	—	—	—	—	864	
	9	720	in natura	—	—	—	—	—	120	840	+ bostad
	9	720	in natura	—	—	—	—	—	—	720	+ bostad
	1	660	—	132	—	—	—	—	240	1,032	
	6	660	—	132	—	—	—	—	120	912	
	10	660	in natura	—	—	—	—	—	240	900	+ bostad
	2	660	—	132	—	—	—	—	60	852	
	12	660	—	132	—	—	—	—	—	792	
	6	660	in natura	—	—	—	—	—	120	780	+ bostad
	2	660	in natura	—	—	—	—	—	—	660	+ bostad
	3	600	in natura	—	—	—	—	—	—	600	+ bostad
	51	600	—	—	—	—	—	—	—	600	
	10	540	—	108	—	—	—	—	—	648	
<i>Ångfärjepersonal.</i>											
Förhandseldare	2	720	—	144	96	—	—	—	—	960	
Rorgångare	1	660	—	132	96	—	—	—	—	888	
Timmerman	1	660	—	132	96	—	—	—	—	888	
Eldare	10	660	—	132	96	—	—	—	—	888	
Matrosar	6	600	—	120	96	—	—	—	—	816	
<i>Trafikafdelningen.</i>											
Konduktörer	3	960	—	192	120	—	192	—	120	1,584	
	2	960	—	192	120	—	192	—	60	1,524	
	49	960	—	192	120	—	192	—	—	1,464	
	2	960	in natura	—	120	—	192	—	—	1,272	+ bostad
	3	900	—	180	120	—	192	—	120	1,512	
	43	900	—	180	120	—	192	—	—	1,392	
	9	840	—	168	120	—	192	—	—	1,320	
Kontorsbiträden, manl. ...	2	960	—	192	96	—	—	—	60	1,308	
	33	960	—	192	96	—	—	—	—	1,248	

Åtnjuta
jämväl fri
kost.

[12.]

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- ari- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Kontorsbiträden, manl. ...	1	960	in natura	—	96	—	—	—	120	1,176	+ bostad
	17	960	in natura	—	96	—	—	—	—	1,056	+ bostad
	23	900	—	180	96	—	—	—	—	1,176	—
	10	900	in natura	—	96	—	—	—	—	996	+ bostad
	1	840	—	168	96	—	—	—	120	1,224	—
	2	840	—	168	96	—	—	—	60	1,164	—
	50	840	—	168	96	—	—	—	—	1,104	—
	2	840	in natura	—	96	—	—	—	120	1,056	+ bostad
	1	840	in natura	—	96	—	—	—	60	996	+ bostad
	24	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
	3	780	—	156	96	—	—	—	120	1,152	—
	63	780	—	156	96	—	—	—	—	1,032	—
	1	780	in natura	—	96	—	—	—	60	936	+ bostad
	19	780	in natura	—	96	—	—	—	—	876	+ bostad
	1	720	—	144	96	—	—	—	240	1,200	—
	7	720	—	144	96	—	—	—	120	1,080	—
	5	720	—	144	96	—	—	—	60	1,020	—
	111	720	—	144	96	—	—	—	—	960	—
	2	720	in natura	—	96	—	—	—	120	936	+ bostad
	18	720	in natura	—	96	—	—	—	—	816	+ bostad
	1	660	—	132	96	—	—	—	240	1,128	—
	2	660	—	132	96	—	—	—	120	1,008	—
	1	660	—	132	96	—	—	—	60	948	—
	80	660	—	132	96	—	—	—	—	888	—
	1	660	in natura	—	96	—	—	—	120	876	+ bostad
	1	660	in natura	—	96	—	—	—	60	816	+ bostad
	4	660	in natura	—	96	—	—	—	—	756	+ bostad
	3	600	—	120	96	—	—	—	240	1,056	—
	1	600	in natura	—	96	—	—	—	240	936	+ bostad
	2	600	—	120	96	—	—	—	60	876	—
	44	600	—	120	96	—	—	—	—	816	—
	2	600	in natura	—	96	—	—	—	—	696	+ bostad
Kontorsbiträden kvinnl...	1	960	—	192	—	—	—	—	—	1,152	—
	12	840	—	168	—	—	—	—	—	1,008	—
	4	780	—	156	—	—	—	—	—	936	—

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bättring.	Summa.	Anmärkn.
Stationsmästare	4	720	—	144	—	—	—	—	—	864	
	2	660	—	132	—	—	—	—	—	792	
	8	960	in natura	—	96	—	—	—	120	1,176	+ bostad
	34	960	in natura	—	96	—	—	—	—	1,056	+ bostad
	1	900	—	180	96	—	—	—	—	1,176	
	2	900	in natura	—	96	—	—	—	120	1,116	+ bostad
Maskinist	10	900	in natura	—	96	—	—	—	—	996	+ bostad
	4	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
Packmästare	1	900	in natura	—	—	—	—	—	—	900	+ bostad
Stationskarlsförmän	2	960	—	192	120	—	204	—	—	1,476	
	2	900	—	180	120	—	204	—	60	1,464	
	17	900	—	180	120	—	204	—	—	1,404	
	1	900	in natura	—	120	—	204	—	—	1,224	+ bostad
	8	840	—	168	120	—	204	—	120	1,452	
	1	840	in natura	—	120	—	204	—	240	1,404	+ bostad
	1	840	—	168	120	—	204	—	60	1,392	
	113	840	—	168	120	—	204	—	—	1,332	
	4	840	in natura	—	120	—	204	—	—	1,164	+ bostad
	2	780	in natura	—	120	—	204	—	240	1,344	+ bostad
	44	780	—	156	120	—	204	—	—	1,260	
	1	780	in natura	—	120	—	204	—	120	1,224	+ bostad
	6	780	in natura	—	120	—	204	—	—	1,104	+ bostad
	1	720	—	144	120	—	204	—	240	1,428	
	3	720	—	144	120	—	204	—	120	1,308	
	1	720	in natura	—	120	—	204	—	240	1,284	+ bostad
	2	720	—	144	120	—	204	—	60	1,248	
	28	720	—	144	120	—	204	—	—	1,188	
	4	720	in natura	—	120	—	204	—	—	1,044	+ bostad
	11	960	—	192	—	120	—	180	—	1,452	
	23	960	—	192	—	120	—	120	—	1,392	
	2	960	—	192	—	120	—	60	—	1,332	
	2	960	in natura	—	—	120	—	—	240	1,320	+ bostad
	2	960	—	192	—	120	—	—	—	1,272	
	24	960	in natura	—	—	120	—	180	—	1,260	+ bostad
	14	960	in natura	—	—	120	—	120	—	1,200	+ bostad

[12.]

Befattningshufvudtiteln.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Stationskarlsförmän	3	960	in natura	—	—	—	—	60	—	1,140	+ bostad
	4	960	in natura	—	—	—	—	—	—	1,080	+ bostad
	4	900	—	180	—	—	—	180	—	1,380	—
	2	900	in natura	—	—	—	—	180	120	1,320	+ bostad
	9	900	—	180	—	—	—	120	—	1,320	—
	3	900	in natura	—	—	—	—	120	60	1,200	+ bostad
	13	900	in natura	—	—	—	—	180	—	1,200	+ bostad
	2	900	—	180	—	—	—	—	—	1,200	—
	1	900	in natura	—	—	—	—	—	120	1,140	+ bostad
	14	900	in natura	—	—	—	—	120	—	1,140	+ bostad
	1	900	in natura	—	—	—	—	60	—	1,080	+ bostad
	9	900	in natura	—	—	—	—	—	—	1,020	+ bostad
	1	840	in natura	—	—	—	—	180	120	1,260	+ bostad
	6	840	—	168	—	—	—	120	—	1,248	—
	1	840	in natura	—	—	—	—	120	120	1,200	+ bostad
	6	840	—	168	—	—	—	60	—	1,188	—
	1	840	in natura	—	—	—	—	60	120	1,140	+ bostad
	3	840	—	168	—	—	—	—	—	1,128	—
	33	840	in natura	—	—	—	—	120	—	1,080	+ bostad
	10	840	in natura	—	—	—	—	60	—	1,020	+ bostad
	15	840	in natura	—	—	—	—	—	—	960	+ bostad
	1	780	in natura	—	—	—	—	60	240	1,200	+ bostad
	1	780	in natura	—	—	—	—	180	120	1,200	+ bostad
	18	780	—	156	—	—	—	120	—	1,176	—
	3	780	in natura	—	—	—	—	—	240	1,140	+ bostad
	1	780	—	156	—	—	—	—	60	1,116	—
	20	780	—	156	—	—	—	60	—	1,116	—
	3	780	in natura	—	—	—	—	120	60	1,080	+ bostad
	12	780	—	156	—	—	—	—	—	1,056	—
	4	780	in natura	—	—	—	—	—	120	1,020	+ bostad
	20	780	in natura	—	—	—	—	120	—	1,020	+ bostad
	1	780	in natura	—	—	—	—	—	60	960	+ bostad
	30	780	in natura	—	—	—	—	60	—	960	+ bostad
	20	780	in natura	—	—	—	—	—	—	900	+ bostad
	1	720	in natura	—	—	—	—	120	240	1,200	+ bostad

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bättring.	Summa.	Anmärkn.
Stationskarlsförmän	3	720	—	144	—	—	—	120	—	1,104	—
	8	720	in natura	—	—	—	—	—	240	1,080	+ bostad
	5	720	—	144	—	—	—	60	—	1,044	—
	5	720	in natura	—	—	—	—	60	120	1,020	+ bostad
	1	720	in natura	—	—	—	—	120	60	1,020	+ bostad
	5	720	—	144	—	—	—	—	—	984	—
	7	720	in natura	—	—	—	—	120	—	960	+ bostad
	8	720	in natura	—	—	—	—	60	—	900	+ bostad
	4	720	in natura	—	—	—	—	—	—	840	+ bostad
	1	660	—	132	—	—	—	—	120	1,032	—
	2	660	—	132	—	—	—	120	—	1,032	—
	3	660	in natura	—	—	—	—	—	240	1,020	+ bostad
	4	660	—	132	—	—	—	60	—	972	—
	2	660	in natura	—	—	—	—	60	120	960	+ bostad
	1	660	in natura	—	—	—	—	120	60	960	+ bostad
	10	660	in natura	—	—	—	—	—	—	780	+ bostad
Portvakter	1	960	in natura	—	96	—	—	—	—	1,056	+ bostad
	2	840	in natura	—	96	—	—	—	—	936	+ bostad
	2	780	—	156	96	—	—	—	—	1,032	—
	3	780	in natura	—	96	—	—	—	—	876	+ bostad
	2	720	—	144	96	—	—	—	—	960	—
	5	720	in natura	—	96	—	—	—	—	816	+ bostad
	1	660	—	132	96	—	—	—	—	888	—
	2	660	in natura	—	96	—	—	—	—	756	+ bostad
	1	600	—	120	96	—	—	—	—	816	—
	1	600	in natura	—	96	—	—	—	—	696	+ bostad
Stationskarlar	2	720	—	144	—	—	—	—	60	1,044	—
	98	720	—	144	—	—	—	60	—	1,044	—
	6	720	in natura	—	—	—	—	60	120	1,020	+ bostad
	38	720	—	144	—	—	—	—	—	984	—
	1	720	in natura	—	—	—	—	—	120	960	+ bostad
	3	720	in natura	—	—	—	—	—	60	900	+ bostad
	323	720	in natura	—	—	—	—	60	—	900	+ bostad
	145	720	in natura	—	—	—	—	—	—	840	+ bostad
	2	660	in natura	—	—	—	—	60	240	1,080	+ bostad

[12.]

Befattningshafvare.	An- tal.	Arf- vode pr år.	Bostad in natura.	Hyres- bidrag.	Bekläd- nad in natura, värde- rad till	Bekläd- nadser- sätt- ning.	Mil- pen- ningar.	Til- läggs- arf- vode.	Sär- skild löneför- bätt- ring.	Summa.	Anmärkn.
Stationskarlar	7	660	—	132	—	—	—	120	—	1,032	—
	8	660	—	132	—	—	—	120	—	972	—
	363	660	—	132	—	—	—	60	—	972	—
	49	660	in natura	—	—	—	—	60	120	960	+ bostad
	74	660	—	132	—	—	—	—	—	912	—
	5	660	in natura	—	—	—	—	—	120	900	+ bostad
	15	660	in natura	—	—	—	—	60	60	900	+ bostad
	13	660	in natura	—	—	—	—	—	60	840	+ bostad
	389	660	in natura	—	—	—	—	60	—	840	+ bostad
	189	660	in natura	—	—	—	—	—	—	780	+ bostad
	14	600	—	120	—	—	—	60	240	1,140	—
	15	600	in natura	—	—	—	—	60	240	1,020	+ bostad
	7	600	—	120	—	—	—	—	120	960	—
	7	600	—	120	—	—	—	60	60	960	—
	29	600	in natura	—	—	—	—	60	120	900	+ bostad
	6	600	—	120	—	—	—	—	60	900	—
	198	600	—	120	—	—	—	60	—	900	—
	6	600	in natura	—	—	—	—	—	120	840	+ bostad
	129	600	—	120	—	—	—	—	—	840	—
	6	600	in natura	—	—	—	—	—	60	780	+ bostad
	77	600	in natura	—	—	—	—	60	—	780	+ bostad
	128	600	in natura	—	—	—	—	—	—	720	+ bostad
	13	540	—	108	—	—	—	—	240	1,008	—
	3	540	—	108	—	—	—	60	120	948	—
	9	540	in natura	—	—	—	—	—	240	900	+ bostad
	1	540	—	108	—	—	—	60	60	888	—
	2	540	—	108	—	—	—	—	120	888	—
	2	540	—	108	—	—	—	—	60	828	—
	70	540	—	108	—	—	—	60	—	828	—
	140	540	—	108	—	—	—	—	—	768	—
	28	540	in natura	—	—	—	—	—	—	660	+ bostad
	11	480	—	96	—	—	—	—	—	696	—
	2	480	in natura	—	—	—	—	—	—	600	+ bostad
Kontorsvakter	15	600	—	120	—	96	—	—	—	816	—

I tabellen hade beklädnad in natura värdesatts till de belopp, med hvilka densamma enligt fastställt formulär upptoges vid uppgifterna för taxering. Beträffande eldare hade icke någon sådan värdesättning ägt rum af den anledning att de åtnjöte, förutom erforderlig pälsbeklädnad, endast mössa, och berörda förmån icke heller uppgåfves för taxering.

Af tabellen, däri angåfves storleken af hvarje särskild aflöningsförmån, framginge, hurusom inom hvar aflöningsklass en jämförelsevis stor skillnad i synnerhet inom vissa kategorier förefunnes mellan den högsta och lägsta inkomsten, hvilket förhållande styrelsen här komme att i annat sammanhang närmare beröra.

Under de senare åren hade, på grund af Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut, den del af ifrågavarande personal, som icke åtnjöte bostad in natura, erhållit dyrtidstillägg, beräknadt efter 10 procent å kontanta arfvodet samt hyresbidraget, där sådant förekommit.

Oafsedt de under senare tider allt mer och mer ökade bostadshyrorna, för hvilka dyrtidstillägget varit afsedt att utgöra ersättning, hade jämväl lefnadsomkostnaderna i öfrigt betydligt fördyrats; och på denna grund hade järnvägsstyrelsen i förberörda underdåniga utlåtande af den 29 december 1903 såsom sin åsikt uttalat, att det vore med billighet förenligt, att staten lämnade ifrågavarande grupper af järnvägsbetjante ett väl behöfligt lönetillskott, att utgå tills vidare och till dess deras löner undergått reglering.

Styrelsen hade icke anledning att frångå den af styrelsen sålunda uttalade åsikten. Visserligen framginge af tabellen III, att för en del af ifrågavarande personal, särskildt tågpersonalen, aflöningsförmånerna kunde uppgå till jämförelsevis höga belopp, men styrelsen ville i detta hänseende framhålla, dels att tågpersonalen oftast vore placerad å orter, som utmärkte sig för särskildt dyra lefnadskostnader, och dels att i de för tågpersonalen i nämnda tabell upptagna belopp jämväl inginge milpenningar, hvilka egentligen vore att betrakta såsom traktamentsersättning, då de hufvudsakligast vore afsedda att betäcka de extra utgifter, omförmälda personal nödgades vidkännas, därigenom att den under sina tjänstgöringsturer vore nödsakad intaga sina måltider utom hemmet.

Beträffande den form, under hvilken berörda lönetillägg lämpligen borde utgå, hade styrelsen i nyssnämnda underdåniga utlåtande ifrågasatt, att detsamma skulle bestämmas till viss procent af aflöningen. Styrelsen hade emellertid funnit, att med en dylik beräkningsgrund vore förenad den oegentligheten, att de sämre aflönade, som ju i allmänhet kunde anses vara i större behof af lönetillökning, skulle erhålla

- [12.] mindre sådan än de bättre aflönade. Att emellertid, hade styrelsen vidare yttrat, bestämma ett högre lönetillskott åt de lägre aflönade, blefve ej heller fullt rättvist, då de betjante, som efter längre tids arbete i statens tjänst ernått högre aflöningsklass, ofta hade större familj att försörja än den lägre aflönade och oftast yngre personalen, hvarförutom genom ett dylikt förfaringssätt den tillbörliga skillnaden mellan de olika aflöningsklasserna skulle förryckas. Med hänsyn till nu angifna förhållanden och vid öfvervägande jämväl i öfrigt af de på frågan inverkan omständigheter, hade styrelsen i oftanämnda underdåniga utlåtande stannat vid den åsikten, att det tillfälliga lönetillägget lämpligen borde sättas till lika belopp för samtliga ifrågakommande betjante.

Vid uttalande af denna åsikt hade styrelsen utgått från den förutsättningen, att dyrtidstillägg fortfarande skulle efter dittills följda grunder utgå. Visserligen hade styrelsen uppmärksammat de olika förhållanden i fråga om bostadshyror och vedpris, som förefunnes inom olika delar af landet och som hade till följd att, under det utgående hyresbidrag jämte dyrtidstillägg å en ort mer än väl försloge till gäldande af hyra för ett rum och kök äfvensom till vedbrand, ett motsatt förhållande ägde rum å en annan ort. Af den utredning, som styrelsen i nyssnämnda utlåtande verkställt rörande bostads- och vedpris å olika orter i riket och som grundat sig å »Meddelanden från Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik» hade styrelsen emellertid funnit, att berörda pris i så hög grad växlade å olika orter, att det icke syntes möjligt att åstadkomma en fullt rättvis fördelning af dyrtidstillägget. Samma uppfattning hade äfven gjort sig gällande hos statsmakterna vid fastställandet af de grunder, efter hvilka dyrtidstillägget dittills utgått.

I betraktande af det olika värde, hvartill, enligt hvad den af styrelsen i det underdåniga utlåtandet den 29 december 1903 verkställda utredning gifvit vid handen, den vissa af personalen tillkommande förmånen af fri bostad och vedbrand å olika orter borde uppskattas ej mindre i och för sig än äfven i förhållande till det den öfriga personalen tillkommande inkvarteringsbidrag, hade emellertid Eders Kungl. Maj:t, på sätt förut omförmålt, anbefallt järnvägsstyrelsen att taga i öfvervägande, huruvida icke det lönetillägg, som kunde ifrågakomma, borde sättas till olika belopp för olika orter.

För bedömande af denna fråga hade styrelsen nu genom vederbörande linjebefäl införskaffat upplysning beträffande hvarje ort, där statsbanestation vore belägen, af det pris, som i allmänhet betingades dels för ett rum och kök för år dels ock för såväl björk- som barrved. Resultatet af dessa undersökningar föreläge i tabellerna IV och V.

Tabell IV.

Angående hyresbelopp.

(De romerska siffrorna angifva de olika distrikten.)

Hyresbelopp per år för 1 rum och kök.		Stationernas namn.
Kr.	Antal.	
350	2	I Karlberg, Tomtebodå.
339	1	V Kiruna.
325	3	I Stockholm C., Stockholm N., Norrtull.
300	2	I Stockholm, Staden och Stadsgården.
270	2	V Malmberget, Gellivare.
265	2	I Värtan; V Luleå.
264	1	II Göteborgs statsbanestation.
250	1	IV Sundsvall.
240	3	I Södertälje; V Murjek, Nattavara.
225	3	I Albano; III Norrköping; IV Ånge.
220	1	IV Östersund.
218	1	V Boden.
216	1	II Olskroken.
206	1	III Göteborg, Bergslagernas järnvägsstation.
200	15	I Älfsjö, Huddinge, Saltskog, Rönninge, Tureberg, Rotebro, Krylbo, Örebro, Örebro Södra; II Jönköping; III Norsholm, Linköping; IV Sollefteå, Helgum; V Umeå.
192	1	III Malmö.
180	9	III Hälsingborg, Halmstad, Falkenberg, Almedal; IV Åre, Ytterån; V Mellansel, Niemisel, Morjärv.
175	9	I Liljeholmen, Tumba, Katrineholm, Järfva, Uppsala; II Sköfde, Uddevalla; IV Töfva; V Örnsköldsvik.
170	1	IV Ljusdal.
168	2	IV Krokom, Bräcke.
164	1	II Karlstad.

[12.]

Hyresbelopp per år för 1 rum och kök.		Stationernas namn.
Kr.	Antal.	
160	4	II Falköping R.; III Ängelholm, Skelderviken; IV Bollnäs.
156	1	II Partilled.
150	26	I Sala, Hallsberg, Motala; II Bankeryd, Vretstorp, Karlsborg, Strömstad; III Åby, Malmslätt, Tranås, Kjeffinge, Landskrona, Fjärås; IV Storlien, Gefsjön, Brunflo, Hudiksvall, Vattjom, Nedansjö, Fränsta, Delsbo, Stöde, Stugsund, Söderhamn; V Gottne, Åsträsk.
144	12	II Jonsered, Lerum; III Arlöf, Furulund, Ödåkra, Höganäs nedra, Vegeholm, Kongsbacka; IV Bispgården, Alby; Älfsby, Vännäs.
140	4	I Frövi; III Båstad, Laholm; V Österås.
135	1	IV Mörsil.
134	1	II Arvika.
132	7	II Floda, Norsesund, Herrljunga; IV Pilgrimstad, Långsele, Störvik, Ockelbo.
130	6	I Väsby, Västansfors; II Alingsås; III Fiskeby, Hör; IV Stafre.
125	13	I Rosersberg, Lerbäck, Fjugesta; II Laxå, Igelstorp, Möletorp, Kragenäs, Skee; III Eksund, Mjölby, Sommen, Vislanda, Önnerup.
120	80	I Flen, Vingåker, Gnosta, Sparreholm, Märsta, Knifsta, Bergsbrunna, Morgon- gåfva, Snyten, Dagarn, Hofsta, Mosås, Åsbro, Motala V., Vintrosa, Hidingebro; II Torp, Lagmansholm, Foglavik, Sörby, Falköping St., Habo, Töreboda, Munkedal, Dingle, Hällevadsholm; III Grafversfors, Bankeberg, Mantorp, Boxholm, Nässjö, Hässleholm, Stehag, Eslöf, Lund, Lomma, Norr- hvidinge, Böketofta, Åstorp, Mjöhult, Barkåkra, Förslöf, Grefvie, Skottorp, Vallberga, Trönninge, Gullbrandstorp, Brännarp, Slöinge, Lis, Tvååker, Varberg, Backa, Frillesås, Åsa, Lindome, Fässberg; IV Dockmyr, Täng, Kälarne, Ragunda, Undersåker, Gällö, Hjärpen, Trångsviken, Östavall, Mellansjö, Torpshammar, Erikslund, Bergvik, Arbrå, Torsåker, Vallsta, Kilafors; V Långträsk, Jörn, Hällnäs, Tvärålund, Bastuträsk, Selsjön.
114	2	I Krampen; IV Hennan.
110	5	I Mariedam, Fogelsta; II Tenhult; III Simonstorp, Alfvesta.
108	4	I Skinskatteberg, Dylta bruk; III Åkarp; IV Holmsveden.
105	2	I Karlsby; III Sya.
103	5	II Kristinehamn, Kil, Fryksta, Åmot, Charlottenberg.
100	70	I Järna, Mölnbo, Skebokvarn, Baggetorp, Högsjö, Kilsmo, Pålsboda, Kantorp, Valla, Björnlunda, Stjärnhof, Vittinge, Heby, Rosshyttan, Kumla; II Vår- gård, Odensberg, Mullsjö, Finnerödja, Våring, Skultorp, Tibro, Rabbalshede,

[12.]

Hyresbelopp per år för 1 rum ock kök.		Stationernas namn.
Kr.	Antal.	
		Öfverby; III Strängsjö, Okna, Kimstad, Gistad, Strålsnäs, Aneby, Elmhult, Killeberg, Ousby, Hästveda, Tjörnarp, Örtofta, Söderhvidinge, Billesholms grufva, Kattarp, Höganäs öfra, Ingelstråde, Stureholm, Västraby, Hasslarp, Ormatorp, Rögle, Venige, Genevad, Harplinge, Getinge, Heberg, Himle, Askloster, Anneberg; IV Håsjö, Nälden, Viskan, Ramsjö, Fors, Lörstrand, Karsjö, Mobodarna, Byvalla, Järfö; V Själevad, Vindeln, Trehörningsjö, Skorped, Anundsjö, Björna.
96	11	II Forserum, Stenstorp; IV Dufed, Enafors, Mattmar, Graninge, Jularbo, Myskje, Åshammar, Skästra; V Nyåker.
95	6	II Porla, Hasselfors, Svartå, Degerfors, Strömstorp, Alster.
90	6	I Broddbo, Mullhyttemon; III Säfsjö, Sösdala, Kågeröd, Eldsberga.
85	9	II Björneborg, Ölne, Väse, Skattkärr, Boda, Edane, Ottebol; III Stockaryd, Skrea.
84	14	I Brunna; II Vartofta; III Sandsjö, Moheda, Liatorp, Balingslöv, Teckomatorp, Svalöv, Kjellstorp, Axelvold; IV Ånn, Simeå, Landa, Järbo.
81	1	I Blixterboda.
80	9	I Åland, Näfverkärret, Karlslund, Gräfveby, Latorps bruk, Gropen, Kvisbro; II Älgårås; III Lamhult.
75	12	I Karbenning, Spannarboda, Skenninge; II Moholm; III Linghem, Gripenberg, Solberga, Stäfvie; IV Nyhem, Fredriksfors, Morshyttan, Horndal.
72	10	I Rönneshytta; II Sandhem, Orrekläpp; III Stångby, Flädie, Ekeby, Kingelstad, Vadensjö, Säby, Spannarboda.
70	4	I Ervalla; III Frinnaryd, Långås; IV Näsviken.
60	17	I Sällinge, Godegård, Degerön; II Kettilstorp, Tidän, Fagersanna, Tanum, Skåre, Fagerås, Brunsberg; III Norra Vram; IV Tallåsen, Hybo, Forssa, Hästbo, Lingbo, Kinstaby.
54	1	III Grimstorp.
50	2	II Hogstorp; III Flisby.
48	2	III Lidnäs, Gålfvetorp.

[12.]

Tabell V.

Angående vedpris.

(De romerska siffrorna angifva de olika distrikten.)

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning	Stationer
björk	barr	björkved å 5,7 m ³	barrved å 11,4 m ³		
kronor.	kronor.	kronor.	kronor.	kronor.	
8,10	7,10	46,17	80,94	127	II Strömstad.
8,—	6,50	45,60	74,10	120	III Hälsingborg, Ormatorp.
7,78	6,38	44,35	72,73	117	II Göteborg, Olskroken.
7,50	6,50	42,75	74,10	117	III Halmstad.
7,37	6,05	42,—	68,97	111	II Uddevalla.
7,—	6,—	39,90	68,40	108	III Ängelholm.
7,10	5,80	40,47	66,12	107	III Fässberg.
7,22	5,56	41,15	63,38	105	II Partilled.
7,—	5,65	39,90	64,41	104	III Höganäs öfra.
7,—	5,50	39,90	62,70	103	III Arlöf, Malmö.
7,37	5,26	42,—	59,96	102	I Älfsjö
7,10	5,25	40,47	59,85	100	I Värtan.
7,50	5,—	42,75	57,—	100	III Gullbrandstorp.
6,50	5,50	37,05	62,70	100	III Skelderviken, Båstad, Skottorp, Vallberga, Al- medal.
6,30	5,60	35,91	63,84	100	III Ingelsträde,
7,10	5,—	40,47	57,—	97	I Tomteboda
6,95	5,—	39,62	57,—	97	II Jonsered, Lerum.
7,—	5,—	39,90	57,—	97	III Kingelstad, Åstorp.
6,85	5,—	39,—	57,—	96	I Albano.
6,25	5,30	35,63	60,42	96	III Mjöhult.
7,—	4,75	39,90	54,15	94	III Lindome.
6,50	5,—	37,05	57,—	94	III Åby, Kjeffinge, Varberg, V Kiruna.
6,74	4,78	38,42	54,49	93	I Stockholm C., Stockholm N.
6,74	4,77	38,42	54,37	93	I Norrtull.
6,32	5,—	36,02	57,—	93	III Norrköping.
6,25	5,—	35,63	57,—	93	III Lomma.

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning	S t a t i o n e r
björk	barr	björkved å 5,7 m ³	barrved å 11,4 m ³		
kronor	kronor	kronor	kronor	kronor	
6,—	5,20	34,20	59,28	93	III Svalöf.
5,75	5,25	32,78	59,85	93	IV Storlien.
6,58	4,74	37,51	54,04	92	I Huddinge, II Falköping R., Falköping St.
7,10	4,40	40,47	50,16	91	I Karlberg.
7,—	4,50	39,90	51,30	91	I Tureberg, Rotebro.
6,57	4,74	37,—	54,04	91	I Rosersberg.
6,50	4,75	37,05	54,15	91	I Örebro, Örebro södra.
6,—	5,—	34,20	57,—	91	III Tjörnarp, Eslöf, Örtofta, Stångby, Lund, Åkarp, Stäfvie, Furulund, Söderhvidinge, Norrhvidinge, Teckomatorp, Böketofta, Ekeby, Vadensjö, Säby, Spannarp, Barkåkra, Förslöf, Genevad, Fal- kenberg, Långås, IV Krokom.
6,35	4,75	36,20	54,15	90	III Backa.
6,30	4,75	35,91	54,15	90	III Göteborg B.s.
6,25	4,75	35,63	54,15	90	III Stureholm, Västraby.
6,58	4,47	37,51	50,96	88	II Hogstorp.
5,50	5,—	31,35	57,—	88	III Flädie.
6,32	4,47	36,02	50,96	87	I Stockholm, Staden och Stadsgården, Liljeholmen.
					II Odensberg, Sköfde.
5,79	4,75	33,—	54,15	87	I Väsby.
5,75	4,75	32,78	54,15	87	I Uppsala.
6,39	4,44	36,42	50,62	87	II Floda, Norsesund.
5,79	4,74	33,—	54,04	87	II Munkedal, Dingle.
5,25	5,—	29,93	57,—	87	III Önnerup.
5,79	4,61	33,—	52,55	86	II Skee.
6,58	4,21	37,51	47,99	85	I Södertälje, Saltskog, II Jönköping.
6,—	4,50	34,20	51,30	85	I Kumla, III Fiskeby, Billesholms grufva, Norra Vram, Ödåkra, Kattarp, Höganäs nedra, Harp- linge, Åskloster.
6,32	4,21	36,02	47,99	84	I Järfva.
5,79	4,47	33,—	50,96	84	II Öfverby.
5,78	4,47	32,95	50,96	84	II Karlstad.
5,50	4,50	31,35	51,30	83	I Skeninge, III Vegeholm, Laholm.

[12.]

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning	Stationer
björk kronor	barr kronor	björkved å 5,7 m ³ kronor	barrved å 11,4 m ³ kronor		
6,—	4,25	34,20	48,45	83	III Kongsbacka.
5,80	4,25	33,06	48,45	82	I Hallsberg.
5,53	4,47	31,52	50,96	82	I Fogelsta.
6,05	4,21	34,49	47,99	82	II Bankeryd.
6,33	4,—	36,08	45,60	82	III Grafversfors.
5,50	4,40	31,35	50,16	82	III Malmslätt.
5,40	4,50	30,78	51,30	82	III Venige.
6,30	3,94	35,91	44,92	81	I Lerbäck.
5,80	4,21	33,06	47,99	81	II Herrljunga.
5,79	4,21	33,—	47,99	81	II Töreboda, Karlsborg, Kragenäs.
5,60	4,26	31,92	48,56	80	I Mosås.
5,80	4,—	33,06	45,60	79	I Bergsbrunna.
6,11	3,89	34,83	44,35	79	II Alingsås.
6,05	3,94	34,49	44,92	79	II Tenhult.
5,56	4,17	31,69	47,54	79	II Vårgårda.
5,26	4,21	29,98	47,99	78	I Dylta bruk, II Rabbalshede, Orrekläpp, Tanum, Foglavik.
5,79	3,95	33,—	45,03	78	II Stenstorp, Hällevadsholm.
5,50	4,—	31,35	45,60	77	III Hasslarp, Grefvie.
5,25	4,10	29,93	46,74	77	III Frillesås,
5,30	4,—	30,21	45,60	76	I Motala, III Anneberg.
5,56	3,89	31,69	44,85	76	II Torp, Lagmansholm.
5,53	3,94	31,52	44,92	76	II Sörby, Vartofta.
5,35	3,89	30,50	44,85	75	I Sala.
5,26	3,95	29,98	45,03	75	I Tumba, II Moholm, V Malmberget, Gellivare.
5,30	3,95	30,21	45,03	75	III Kimstad.
5,80	3,70	33,06	42,18	75	IV Töfva.
5,27	3,95	30,—	45,03	75	IV Östersund.
5,—	4,—	28,50	45,60	74	I Spannarboda, III Eksund, Okna, Linköping, Mjölby.
5,50	3,75	31,35	42,75	74	II Arvika.
5,30	3,80	30,21	43,82	74	III Fjärås.
5,53	3,68	31,52	41,95	73	I Brunna.

[12.]

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning	S t a t i o n e r
björk	barr	björkved å 5,7 m ³	barrved å 11,4 m ³		
kronor	kronor	kronor	kronor	kronor.	
5,30	3,75	30,21	42,75	73	III Norsholm.
4,75	4,—	27,08	45,60	73	III Kjellstorp, Axelvold, Kågeröd, Landskrona.
5,—	3,80	28,50	43,82	72	I Motala V.
5,26	3,68	29,98	41,95	72	II Kettillstorp, Sandhem, Forserum, Igelstorp, Tibro.
5,50	3,50	31,35	39,90	71	I Hofsta.
5,—	3,75	28,50	42,75	71	I Märsta, III Hässleholm.
4,80	3,80	27,36	43,82	71	I Frövi.
4,70	3,90	26,79	44,46	71	IV Sundsvall.
5,—	3,60	28,50	41,04	70	I Sällinge.
5,—	3,68	28,50	41,95	70	II Mullsjö.
4,75	3,75	27,08	42,75	70	III Sya, Hör, Stehag, Röggle.
4,74	3,69	27,02	42,06	69	II Kristinehamn, Kil, Fryksta, Åmot, Charlotten- berg, I Vittinge.
4,74	3,68	27,02	41,95	69	I Rönninge, Katrineholm, Flen, Järna, Mölnbo, Skebokvarn, II Finnerödja.
5,26	3,42	29,98	38,99	69	II Skultorp.
5,20	3,45	29,64	39,33	69	III Lingham.
4,75	3,70	27,08	42,18	69	III Åsa.
4,72	3,70	26,90	42,18	69	IV Östavall.
5,—	3,50	28,50	39,90	68	I Krylbo, III Getinge.
4,73	3,64	26,96	41,50	68	I Åland.
4,90	3,50	27,93	39,90	68	III Alfvesta.
4,50	3,75	25,65	42,75	68	III Simonstorp.
4,—	4,—	22,80	45,60	68	III Lis, Tvååker.
4,—	3,95	22,80	45,03	68	IV Dockmyr.
5,—	3,42	28,50	38,99	67	II Fagersanna.
5,—	3,40	28,50	38,76	67	III Gistad, IV Gefsjön.
4,80	3,50	27,36	39,90	67	III Strångsjö.
4,75	3,50	27,08	39,90	67	III Strålsnäs, Balingslöv, Eldsberga, Trönninge.
4,60	3,60	26,22	41,04	67	III Lidnäs.
4,50	3,60	25,65	41,04	67	III Ousby.
4,20	3,80	23,94	43,32	67	III Gåfvetorp.
4,74	3,42	27,02	38,99	66	II Tidän.

[12.]

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning	S t a t i o n e r
björk	barr	björkved å 5,7 m ³	barrved å 11,4 m ³		
kronor	kronor	kronor	kronor	kronor	
4,50	3,50	25,65	39,90	66	III Bankeberg, Boxholm, Tranås, Brännarp, Slöinge, Heberg.
4,20	3,70	23,94	42,18	66	IV Simeå.
4,25	3,55	24,23	40,47	65	I Mullhyttemon.
4,48	3,42	25,53	38,99	65	II Björneborg, Ölme, Väse, Skattkärr, Boda, Edane, Ottebol.
4,50	3,45	25,65	39,33	65	III Sommen.
4,72	3,30	26,90	37,62	65	IV Vattjom.
4,60	3,40	26,22	38,76	65	IV Bergvik.
4,45	3,50	25,37	39,90	65	IV Hudiksvall.
4,75	3,25	27,08	37,05	64	I Snyten, Västanfors.
4,21	3,55	24,—	40,47	64	II Porla, Hasselfors, Svartå, Degerfors, Strömtorp, Alster.
4,40	3,40	25,08	38,76	64	III Killeberg.
4,77	3,20	27,—	36,48	63	I Heby.
4,74	3,16	27,02	36,02	63	I Vingåker, Baggetorp, Högsjö, Kilsmo, Pålsboda, Knifsta, Rönneshytta, Hidingebro, Fjugesta, II Habo Varing, Mölltorp.
4,47	3,29	25,48	37,51	63	II Vretstorp.
4,21	3,42	24,—	38,99	63	II Skåre, Fagerås, Brunsberg.
4,50	3,25	25,65	37,05	63	III Elmhult, IV Stafre.
4,—	3,50	22,80	39,90	63	III Himle.
4,20	3,40	23,94	38,76	63	IV Bollnäs, Jularbo, Morshyttan, Nedansjö.
4,13	3,37	24,—	39,—	63	V Boden.
4,30	3,30	24,51	37,62	62	III Liatorp.
4,20	3,30	23,94	37,62	62	III Vislanda.
4,50	3,20	25,65	36,48	62	IV Sollefteå.
4,40	3,20	25,08	36,48	62	IV Landa.
4,70	3,—	26,79	34,20	61	I Latorps bruk.
4,47	3,16	25,48	36,02	61	I Mariedam.
4,75	3,—	27,08	34,20	61	III Solberga.
4,25	3,25	24,23	37,05	61	III Hästveda, IV Täng.
3,95	3,40	22,52	38,76	61	IV Alby.

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning	S t a t i o n e r
björk kronor	barr kronor	björkved å 5,7 m ³ kronor	barrved å 11,4 m ³ kronor		
4,30	3,20	24,51	36,48	61	V Luleå.
4,74	2,89	27,02	32,95	60	I Kantorp, Valla, II Älgårås.
4,30	3,15	24,51	35,91	60	I Karlsby.
4,21	3,16	24,—	36,02	60	I Karbenning, Skinskatteberg.
4,47	3,03	25,48	34,54	60	II Laxå.
4,20	3,20	23,94	36,48	60	IV Mellansjö, Stugsund, Storvik, Holmsveden, Fors.
4,20	3,12	23,94	35,57	60	IV Fränsta.
3,70	3,40	21,09	38,76	60	IV Ånge.
4,68	2,86	27,—	33,—	60	V Örnsköldsvik.
4,—	3,25	22,80	37,05	60	V Österås.
4,05	3,20	23,—	36,48	59	I Dagarn.
4,20	3,10	23,94	35,34	59	IV Ijusdal.
4,—	3,20	22,80	36,48	59	IV Horndal.
3,95	3,16	22,52	36,02	59	IV Håsjö.
4,47	2,89	25,48	32,95	58	I Ervalla.
4,25	3,—	24,23	34,20	58	I Vintrosa, III Skrea, Frinnaryd, Flisby.
3,90	3,15	22,26	35,91	58	III Moheda.
4,35	2,90	24,79	33,06	58	IV Mörsil.
3,95	3,15	22,52	35,91	58	IV Kälarne.
3,70	3,20	21,09	36,48	58	IV Arbrå.
4,74	2,63	27,02	29,98	57	I Gnesta, Sparreholm, Björnlunda, Stjärnhof.
4,70	2,65	26,79	30,21	57	I Broddbo.
4,20	2,89	23,94	32,95	57	I Rosshyttan.
4,20	2,81	23,94	33,—	57	I Godegård, Degerön.
4,—	3,—	22,80	34,20	57	I Morgongåfva, Blixterboda, Åsbro, Karlslund, Gräfveby, Gropen, Kvisbro, III Mantorp, Gri- penberg, Aneby, Sösdala, IV Bispgården, Ra- gunda, Dufed, Söderhamn, Byvalla, Hästbo.
4,25	2,85	24,23	32,49	57	IV Åre.
4,10	3,—	23,—	34,20	57	IV Lörstrand, Karsjö, Mobodarna, Myskje, Åshammar.
3,70	3,12	21,09	35,57	57	IV Viskan.
4,21	2,89	24,—	32,95	57	V Umeå.
4,—	2,90	22,80	33,06	56	IV Torsåker, Lingbo.

[12.]

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning kronor	Stationer
björk kronor	barr kronor	björkved å 5,7 m ³ kronor	barrved å 11,4 m ³ kronor		
3,70	3,10	21,09	35,34	56	IV Delsbo.
3,53	3,09	20,12	35,26	55	IV Ånn.
4,21	2,63	24,—	29,98	54	I Krampen.
3,85	2,80	21,95	31,92	54	I Näfverkärret.
4,20	2,60	23,94	29,64	54	IV Stöde.
3,95	2,80	22,52	31,92	54	IV Näliden.
3,70	2,90	21,09	33,06	54	IV Ockelbo, Kinstaby.
3,50	3,—	19,95	34,20	54	IV Enafors.
4,30	2,50	24,51	28,50	53	III Sandsjö.
3,75	2,75	21,38	31,35	53	III Stockaryd, Lamhult.
4,10	2,60	23,—	29,64	53	IV Skästra.
3,58	2,82	20,41	32,15	53	IV Bräcke.
3,85	2,60	21,95	29,64	52	III Säfsjö.
4,—	2,60	22,80	29,64	52	IV Undersåker.
3,95	2,60	22,52	29,64	52	IV Ramsjö.
3,40	2,90	19,38	33,06	52	IV Nyhem.
4,10	2,50	23,—	28,50	51	IV Vallsta.
3,70	2,63	21,09	29,98	51	IV Pilgrimstad.
3,70	2,60	21,09	29,64	51	IV Kilafors, Järfö.
3,75	2,50	21,38	28,50	50	III Nässjö.
4,—	2,40	22,80	27,36	50	IV Järbo.
3,56	2,64	20,29	30,—	50	IV Brunflo.
3,60	2,60	20,52	29,64	50	V Älfsby.
3,25	2,75	19,—	31,35	50	V Mellansel.
3,42	2,63	19,49	29,98	49	IV Långsele.
3,40	2,62	19,38	29,87	49	IV Hjärpen.
3,33	2,63	19,—	29,98	49	IV Gällö.
3,50	2,50	19,95	28,50	48	III Grimstorp, V Bastuträsk, Selsjön.
4,—	2,25	22,80	25,65	48	IV Helgum.
3,—	2,75	17,10	31,35	48	V Gottne.
3,12	2,60	17,78	29,64	47	IV Torpshammar.
3,20	2,44	18,24	27,81	46	IV Hennan.
3,20	2,40	18,24	27,36	46	IV Ytterån.

[12.]

Vedpris per kubikmeter		Värde å ett års bränsle med		Summa värde- sättning	Stationer
björk	barr	björkved å 5,7 m ³	barrved å 11,4 m ³		
kronor	kronor	kronor	kronor	kronor	
4,—	2,—	22,80	22,80	46	V Murjek, Nattavara.
3,—	2,50	17,10	28,50	46	V Vännäs, Själevad.
3,16	2,40	17,91	27,36	45	IV Trångsviken.
3,15	2,11	18,—	24,05	42	IV Mattmar.
3,30	1,85	18,81	21,09	40	IV Näsviken.
2,89	2,10	16,47	23,94	40	IV Fredriksfors.
3,—	2,—	17,10	22,80	40	V Vindeln, Trehörningsjö, Skorped, Anundsjö, Björna.
2,90	2,—	16,53	22,80	39	IV Erikslund.
2,65	2,11	15,10	24,05	39	IV Graninge.
2,60	2,10	14,82	23,94	39	IV Tallåsen, Hybo, Forssa.
2,75	2,—	16,—	22,80	39	V Åsträsk, Långträsk, Jörn, Hällnäs, Tvärålund.
2,65	2,10	15,10	23,94	39	V Niemisel, Morjärv.
2,51	2,—	14,—	22,80	36	V Nyåker.

Betraktade man först frågan om hyresbeloppens storlek, funne man, att desamma växlade mellan 350 kronor och 48 kronor, således en skillnad, öfverstigande 300 kronor. Det visade sig ock af tabell IV, att hyresprisen ställde sig i hög grad olika inom en jämförelsevis liten zon af landet. Såsom exempel kunde anföras, att det högsta priset, 350 kronor, förefunnes vid Karlberg och Tomteboda, under det att vid den i närheten af Uppsala belägna stationen Åland priset uppginge allenast till 80 kronor. Vid Åre uppginge priset till 180 kronor och vid Dufed till 96 kronor, vid Falköping—Ranten till 160 kronor och vid Stenstorp till 96 kronor. Med en gradering af 50 kronor visade det sig, att hyresbeloppet utgjorde vid

6	stationer mellan 350 och 300 kronor,
7	» » 300 » 250 » ,
11	» » 250 » 200 » ,
43	» » 200 » 150 » ,
168	» » 150 » 100 » ,
170	» » 100 » 50 » ,
4	» » 50 kronor och därunder.

[12.] Öfverginge man sedan till vedprisen, utvisade tabell V, att visserligen skillnaden vore något mindre än i fråga om hyresbeloppen, men dock i allt fall ganska betydande. Värdesättningen af de i tabellen upptagna kvantiteter ved, hvilka motsvarade hvad i allmänhet tilldelades ifrågavarande personal, uppginge högst till 127 kronor vid en station inom II distriktet, nämligen Strömstad, samt lägst till 36 kronor vid stationen Nyåker inom V distriktet. Skillnaden utgjorde alltså närmare 100 kronor.

Vid en skala af 25 kronor utgjorde priset vid

1 station	127 kronor,
13 stationer mellan 125 och 100	» ,
123 » » 100 » 75	» ,
230 » » 75 » 50	» ,
42 »	50 kronor och därunder.

Järnvägsstyrelsen hade vidare låtit i tabell VI upprätta jämförelse beträffande hvarje särskild station mellan, å ena sidan, det, på sätt förut nämnts, funna värdet af ett rum och kök jämte vedbrand samt, å den andra, särskildt för en hvar af löneklasserna 9—17, det vill säga aflöning från och med 960 till och med 480 kronor för år, ej mindre hyresbidraget än äfven detta bidrag jämte dyrtidstillägg enligt för närvarande utgående grunder. Därjämte lämnade styrelsen i tabell VII redogörelse för, huru berörda värdesättning ställde sig beträffande stationerna vid gradationer af 25, 50 och 100 kronor, utgående från jämnt hundratal. I särskilda tabeller, VIII, IX och X lämnades uppgift, hvilka stationer tillhörde hvar särskild i tabell VII upptagen grupp.

[12.]

Tabell

Förmånen af boställe af ett rum och kök med ved, jämförd

	Antal stationer.	Summa värdesätt- ning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt <i>bidraget</i> för löneklasserna 960—480 kronor (9—17					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m e d					
Tomteboda.....	1	447	+ 255	+ 267	+ 279	+ 291	+ 303	+ 315
Karlberg.....	1	441	+ 249	+ 261	+ 273	+ 285	+ 297	+ 309
Kiruna.....	1	433	+ 241	+ 253	+ 265	+ 277	+ 289	+ 301
Norrull.....	1	418	+ 226	+ 238	+ 250	+ 262	+ 274	+ 286
Stockholm, C. & N.....	2	417	+ 225	+ 237	+ 249	+ 261	+ 273	+ 285
Stockholm, St. & Stg.....	2	387	+ 195	+ 207	+ 219	+ 231	+ 243	+ 255
Göteborg.....	1	381	+ 189	+ 201	+ 213	+ 225	+ 237	+ 249
Värtan.....	1	365	+ 173	+ 185	+ 197	+ 209	+ 221	+ 233
Malmberget, Gellivare.....	2	345	+ 153	+ 165	+ 177	+ 189	+ 201	+ 213
Olskroken.....	1	333	+ 141	+ 153	+ 165	+ 177	+ 189	+ 201
Södertälje, Luleå.....	2	326	+ 134	+ 146	+ 158	+ 170	+ 182	+ 194
Sundsvall, Albano.....	2	321	+ 129	+ 141	+ 153	+ 165	+ 177	+ 189
Norrköping.....	1	318	+ 126	+ 138	+ 150	+ 162	+ 174	+ 186
Älfsjö.....	1	302	+ 110	+ 122	+ 134	+ 146	+ 158	+ 170
Hälsingborg.....	1	300	+ 108	+ 120	+ 132	+ 144	+ 156	+ 168
Halmstad.....	1	297	+ 105	+ 117	+ 129	+ 141	+ 153	+ 165
Göteborg, Bergslagen.....	1	296	+ 104	+ 116	+ 128	+ 140	+ 152	+ 164
Malmö, Östersund.....	2	295	+ 103	+ 115	+ 127	+ 139	+ 151	+ 163
Huddinge.....	1	292	+ 100	+ 112	+ 124	+ 136	+ 148	+ 160
Tureberg, Rotebro, Örebro, Örebro Södra	4	291	+ 99	+ 111	+ 123	+ 135	+ 147	+ 159
Saltskog, Uddevalla.....	2	286	+ 94	+ 106	+ 118	+ 130	+ 142	+ 154
Jönköping, Ånge.....	2	285	+ 93	+ 105	+ 117	+ 129	+ 141	+ 153
Murjek, Nattavara.....	2	284	+ 92	+ 104	+ 116	+ 128	+ 140	+ 152
Boden.....	1	281	+ 89	+ 101	+ 113	+ 125	+ 137	+ 149
Almedal.....	1	279	+ 87	+ 99	+ 111	+ 123	+ 135	+ 147
Strömstad.....	1	277	+ 85	+ 97	+ 109	+ 121	+ 133	+ 145

VI.

med hyresbidrag samt hyresbidrag jämte dyrtidstillägg.

med + eller —) <i>hyres-</i> <i>löneklassen</i>), utgörande			Samma värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt med + eller —) <i>hyresbidraget</i> och <i>dyrtidstillägget</i> för samma löneklasser, utgörande								
kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 250 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.
m e d											
+ 327	+ 339	+ 351	+ 140	+ 159	+ 178	+ 197	+ 217	+ 236	+ 255	+ 274	+ 293
+ 321	+ 333	+ 345	+ 134	+ 153	+ 172	+ 191	+ 211	+ 230	+ 249	+ 268	+ 287
+ 313	+ 325	+ 337	+ 126	+ 145	+ 164	+ 183	+ 203	+ 222	+ 241	+ 260	+ 279
+ 298	+ 310	+ 322	+ 111	+ 130	+ 149	+ 168	+ 188	+ 207	+ 226	+ 245	+ 264
+ 297	+ 309	+ 321	+ 110	+ 129	+ 148	+ 167	+ 187	+ 206	+ 225	+ 244	+ 263
+ 267	+ 279	+ 291	+ 80	+ 99	+ 118	+ 137	+ 157	+ 176	+ 195	+ 214	+ 233
+ 261	+ 273	+ 285	+ 74	+ 93	+ 112	+ 131	+ 151	+ 170	+ 189	+ 208	+ 227
+ 245	+ 257	+ 269	+ 58	+ 77	+ 96	+ 115	+ 135	+ 154	+ 173	+ 192	+ 211
+ 225	+ 237	+ 249	+ 38	+ 57	+ 76	+ 95	+ 115	+ 134	+ 153	+ 172	+ 191
+ 213	+ 225	+ 237	+ 26	+ 45	+ 64	+ 83	+ 103	+ 122	+ 141	+ 160	+ 179
+ 206	+ 218	+ 230	+ 19	+ 38	+ 57	+ 76	+ 96	+ 115	+ 134	+ 153	+ 172
+ 201	+ 213	+ 225	+ 14	+ 33	+ 52	+ 71	+ 91	+ 110	+ 129	+ 148	+ 167
+ 198	+ 210	+ 222	+ 11	+ 30	+ 49	+ 68	+ 88	+ 107	+ 126	+ 145	+ 164
+ 182	+ 194	+ 206	— 5	+ 14	+ 33	+ 52	+ 72	+ 91	+ 110	+ 129	+ 148
+ 180	+ 192	+ 204	— 7	+ 12	+ 31	+ 50	+ 70	+ 89	+ 108	+ 127	+ 146
+ 177	+ 189	+ 201	— 10	+ 9	+ 28	+ 47	+ 67	+ 86	+ 105	+ 124	+ 143
+ 176	+ 188	+ 200	— 11	+ 8	+ 27	+ 46	+ 66	+ 85	+ 104	+ 123	+ 142
+ 175	+ 187	+ 199	— 12	+ 7	+ 26	+ 45	+ 65	+ 84	+ 103	+ 122	+ 141
+ 172	+ 184	+ 196	— 15	+ 4	+ 23	+ 42	+ 62	+ 81	+ 100	+ 119	+ 138
+ 171	+ 183	+ 195	— 16	+ 3	+ 22	+ 41	+ 61	+ 80	+ 99	+ 118	+ 137
+ 166	+ 178	+ 190	— 21	— 2	+ 17	+ 36	+ 56	+ 75	+ 94	+ 113	+ 132
+ 165	+ 177	+ 189	— 22	— 3	+ 16	+ 35	+ 55	+ 74	+ 93	+ 112	+ 131
+ 164	+ 176	+ 188	— 23	— 4	+ 15	+ 34	+ 54	+ 73	+ 92	+ 111	+ 130
+ 161	+ 173	+ 185	— 26	— 7	+ 12	+ 31	+ 51	+ 70	+ 89	+ 108	+ 127
+ 159	+ 171	+ 183	— 28	— 9	+ 10	+ 29	+ 49	+ 68	+ 87	+ 106	+ 125
+ 157	+ 169	+ 181	— 30	— 11	+ 8	+ 27	+ 47	+ 66	+ 85	+ 104	+ 123

[12.]

	Antal stationer.	Summa värdesättning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt <i>bidraget</i> för löneklasserna 960—480 kronor (9—17					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m e d					
Linköping	1	274	+ 82	+ 94	+ 106	+ 118	+ 130	+ 142
Norsholm	1	273	+ 81	+ 93	+ 105	+ 117	+ 129	+ 141
Falkenberg	1	271	+ 79	+ 91	+ 103	+ 115	+ 127	+ 139
Rönninge	1	269	+ 77	+ 89	+ 101	+ 113	+ 125	+ 137
Krylbo, Ängelholm	2	268	+ 76	+ 88	+ 100	+ 112	+ 124	+ 136
Liljeholmen, Sollefteå, Sköfde, Uppsala ..	4	262	+ 70	+ 82	+ 94	+ 106	+ 118	+ 130
Partille	1	261	+ 69	+ 81	+ 93	+ 105	+ 117	+ 129
Skelderviken	1	260	+ 68	+ 80	+ 92	+ 104	+ 116	+ 128
Järva, Krokomb	2	259	+ 67	+ 79	+ 91	+ 103	+ 115	+ 127
Umeå	1	257	+ 65	+ 77	+ 89	+ 101	+ 113	+ 125
Falköping R.	1	252	+ 60	+ 72	+ 84	+ 96	+ 108	+ 120
Töfva, Tumba	2	250	+ 58	+ 70	+ 82	+ 94	+ 106	+ 118
Helgum, Karlstad	2	248	+ 56	+ 68	+ 80	+ 92	+ 104	+ 116
Arlöf	1	247	+ 55	+ 67	+ 79	+ 91	+ 103	+ 115
Katrineholm, Åby, Kjöfinge	3	244	+ 52	+ 64	+ 76	+ 88	+ 100	+ 112
Storlien	1	243	+ 51	+ 63	+ 75	+ 87	+ 99	+ 111
Jonsered, Lerum	2	241	+ 49	+ 61	+ 73	+ 85	+ 97	+ 109
Båstad	1	240	+ 48	+ 60	+ 72	+ 84	+ 96	+ 108
Åre	1	237	+ 45	+ 57	+ 69	+ 81	+ 93	+ 105
Furulund, Örnköldsvik	2	235	+ 43	+ 55	+ 67	+ 79	+ 91	+ 103
Bankeryd, Malmslätt, Hallsberg	3	232	+ 40	+ 52	+ 64	+ 76	+ 88	+ 100
Karlsborg	1	231	+ 39	+ 51	+ 63	+ 75	+ 87	+ 99
Ödåkra, Höganäs Nedra, Mellansel	3	230	+ 38	+ 50	+ 62	+ 74	+ 86	+ 98
Ljusdal	1	229	+ 37	+ 49	+ 61	+ 73	+ 85	+ 97
Vegeholm, Kongsbacka, Fässberg	3	227	+ 35	+ 47	+ 59	+ 71	+ 83	+ 95
Motala, Ytterån	2	226	+ 34	+ 46	+ 58	+ 70	+ 82	+ 94
Sala	1	225	+ 33	+ 45	+ 57	+ 69	+ 81	+ 93
Fjärås	1	224	+ 32	+ 44	+ 56	+ 68	+ 80	+ 92
Landskrona, Laholm, Bollnäs	3	223	+ 31	+ 43	+ 55	+ 67	+ 79	+ 91
Bräcke	1	221	+ 29	+ 41	+ 53	+ 65	+ 77	+ 89
Ormastorp, Skottorp, Vallberga, Gullbrandstorp	4	220	+ 28	+ 40	+ 52	+ 64	+ 76	+ 88
Floda, Norsesund, Niemisel, Morjärv	4	219	+ 27	+ 39	+ 51	+ 63	+ 75	+ 87

[12.]

mod + eller —) <i>hyres-</i> <i>lönklassen</i>), utgörande			Samma värdesättning öfver- eller understiger (utmärkte med + eller —) <i>hyresbidraget</i> och <i>dyrtidstillägget</i> för samma lönklasser, utgörande								
kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 250 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.
m e d											
+ 154	+ 166	+ 178	— 33	— 14	+ 5	+ 24	+ 44	+ 63	+ 82	+ 101	+ 120
+ 153	+ 165	+ 177	— 34	— 15	+ 4	+ 23	+ 43	+ 62	+ 81	+ 100	+ 119
+ 151	+ 163	+ 175	— 36	— 17	+ 2	+ 21	+ 41	+ 60	+ 79	+ 98	+ 117
+ 149	+ 161	+ 173	— 38	— 19	+ 0	+ 19	+ 39	+ 58	+ 77	+ 96	+ 115
+ 148	+ 160	+ 172	— 39	— 20	— 1	+ 18	+ 38	+ 57	+ 76	+ 95	+ 114
+ 142	+ 154	+ 166	— 45	— 26	— 7	+ 12	+ 32	+ 51	+ 70	+ 89	+ 108
+ 141	+ 153	+ 165	— 46	— 27	— 8	+ 11	+ 31	+ 50	+ 69	+ 88	+ 107
+ 140	+ 152	+ 164	— 47	— 28	— 9	+ 10	+ 30	+ 49	+ 68	+ 87	+ 106
+ 139	+ 151	+ 163	— 48	— 29	— 10	+ 9	+ 29	+ 48	+ 67	+ 86	+ 105
+ 137	+ 149	+ 161	— 50	— 31	— 12	+ 7	+ 27	+ 46	+ 65	+ 84	+ 103
+ 132	+ 144	+ 156	— 55	— 36	— 17	+ 2	+ 22	+ 41	+ 60	+ 79	+ 98
+ 130	+ 142	+ 154	— 57	— 38	— 19	+ 0	+ 20	+ 39	+ 58	+ 77	+ 96
+ 128	+ 140	+ 152	— 59	— 40	— 21	— 2	+ 18	+ 37	+ 56	+ 75	+ 94
+ 127	+ 139	+ 151	— 60	— 41	— 22	— 3	+ 17	+ 36	+ 55	+ 74	+ 93
+ 124	+ 136	+ 148	— 63	— 44	— 25	— 6	+ 14	+ 33	+ 52	+ 71	+ 90
+ 123	+ 135	+ 147	— 64	— 45	— 26	— 7	+ 13	+ 32	+ 51	+ 70	+ 89
+ 121	+ 133	+ 145	— 66	— 47	— 28	— 9	+ 11	+ 30	+ 49	+ 68	+ 87
+ 120	+ 132	+ 144	— 67	— 48	— 29	— 10	+ 10	+ 29	+ 48	+ 67	+ 86
+ 117	+ 129	+ 141	— 70	— 51	— 32	— 13	+ 7	+ 26	+ 45	+ 64	+ 83
+ 115	+ 127	+ 139	— 72	— 53	— 34	— 15	+ 5	+ 24	+ 43	+ 62	+ 81
+ 112	+ 124	+ 136	— 75	— 56	— 37	— 18	+ 2	+ 21	+ 40	+ 59	+ 78
+ 111	+ 123	+ 135	— 76	— 57	— 38	— 19	+ 1	+ 20	+ 39	+ 58	+ 77
+ 110	+ 122	+ 134	— 77	— 58	— 39	— 20	+ 0	+ 19	+ 38	+ 57	+ 76
+ 109	+ 121	+ 133	— 78	— 59	— 40	— 21	— 1	+ 18	+ 37	+ 56	+ 75
+ 107	+ 119	+ 131	— 80	— 61	— 42	— 23	— 3	+ 16	+ 35	+ 54	+ 73
+ 106	+ 118	+ 130	— 81	— 62	— 43	— 24	— 4	+ 15	+ 34	+ 53	+ 72
+ 105	+ 117	+ 129	— 82	— 63	— 44	— 25	— 5	+ 14	+ 33	+ 52	+ 71
+ 104	+ 116	+ 128	— 83	— 64	— 45	— 26	— 6	+ 13	+ 32	+ 51	+ 70
+ 103	+ 115	+ 127	— 84	— 65	— 46	— 27	— 7	+ 12	+ 31	+ 50	+ 69
+ 101	+ 113	+ 125	— 86	— 67	— 48	— 29	— 9	+ 10	+ 29	+ 48	+ 67
+ 100	+ 112	+ 124	— 87	— 68	— 49	— 30	— 10	+ 9	+ 28	+ 47	+ 66
+ 99	+ 111	+ 123	— 88	— 69	— 50	— 31	— 11	+ 8	+ 27	+ 46	+ 65

[12.]

	Antal stationer.	Summa värdesätt- ning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt <i>bidraget</i> för löneklasserna 960—480 kronor (9—17					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m e d					
Väsby, Åstorp, Gefsjön	3	217	+ 25	+ 37	+ 49	+ 61	+ 73	+ 85
Rosersberg, Fiskeby, Tranås, Mjöhult.....	4	216	+ 24	+ 36	+ 48	+ 60	+ 72	+ 84
Hudiksvall, Vattjom	2	215	+ 23	+ 35	+ 47	+ 59	+ 71	+ 83
Varberg, Lindome	2	214	+ 22	+ 34	+ 46	+ 58	+ 70	+ 82
Herrljunga, Lomma, Vretstorp, Nedansjö	4	213	+ 21	+ 33	+ 45	+ 57	+ 69	+ 81
Onnerup, Falköping St.	2	212	+ 20	+ 32	+ 44	+ 56	+ 68	+ 80
Eslof, Lund, Norrhvidinge, Böketofta, Barkåkra, Förslöf, Frövi, Skee	8	211	+ 19	+ 31	+ 43	+ 55	+ 67	+ 79
Backa, Stugsund, Fränsta	3	210	+ 18	+ 30	+ 42	+ 54	+ 66	+ 78
Alingsås	1	209	+ 17	+ 29	+ 41	+ 53	+ 65	+ 77
Arvika	1	208	+ 16	+ 28	+ 40	+ 52	+ 64	+ 76
Munkedal, Dingle, Söderhamn	3	207	+ 15	+ 27	+ 39	+ 51	+ 63	+ 75
Delsbo, Kragenäs, Lerbäck	3	206	+ 14	+ 26	+ 38	+ 50	+ 62	+ 74
Alby,	1	205	+ 13	+ 25	+ 37	+ 49	+ 61	+ 73
Höganäs, Öfre, Stöde	2	204	+ 12	+ 24	+ 36	+ 48	+ 60	+ 72
Grafversfors	1	202	+ 10	+ 22	+ 34	+ 46	+ 58	+ 70
Töreboda, Bispgården	2	201	+ 9	+ 21	+ 33	+ 45	+ 57	+ 69
Mosås, Hör, Ingelstråde, Brunflo, Österås	5	200	+ 8	+ 20	+ 32	+ 44	+ 56	+ 68
Eksund, Mjölby, Åkarp, Bergsbrunna.....	4	199	+ 7	+ 19	+ 31	+ 43	+ 55	+ 67
Hällevadsholm, Gottne, Foglavik	3	198	+ 6	+ 18	+ 30	+ 42	+ 54	+ 66
Grefvic, Frillesås, Igelstorp	3	197	+ 5	+ 17	+ 29	+ 41	+ 53	+ 65
Sörby, Torp, Lagmansholm	3	196	+ 4	+ 16	+ 28	+ 40	+ 52	+ 64
Västanfors, Älfsby	2	194	+ 2	+ 14	+ 26	+ 38	+ 50	+ 62
Mörsil, Stafre	2	193	+ 1	+ 13	+ 25	+ 37	+ 49	+ 61
Fogelsta, Storvik, Motala d.	3	192	+ 0	+ 12	+ 24	+ 36	+ 48	+ 60
Märsta, Hofsta, Hässleholm, Tjörnarp, Örtofta, Söderhvidinge, Genevad	7	191	— 1	+ 11	+ 23	+ 35	+ 47	+ 59
Sommen, Stehag, Stareholm, Västraby, Vännäs	5	190	— 2	+ 10	+ 22	+ 34	+ 46	+ 58
Tenhult, Östavall, Flen, Åsa	4	189	— 3	+ 9	+ 21	+ 33	+ 45	+ 57
Mölltorp, Fjugesta, Lis, Tvååker, Dock- myr, Åsträsk	6	188	— 4	+ 8	+ 20	+ 32	+ 44	+ 56
Vislanda, Trönninge, Odensberg	3	187	— 5	+ 7	+ 19	+ 31	+ 43	+ 55

[12.]

med + eller - hyres-
löneklassen), utgörandeSamma värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt med + eller -)
hyresbidraget och dyrtidstillägget för samma löneklasser, utgörande

kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 250 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.
m o d											
+ 97	+ 109	+ 121	- 90	- 71	- 52	- 33	- 13	+ 6	+ 25	+ 44	+ 63
+ 96	+ 108	+ 120	- 91	- 72	- 53	- 34	- 14	+ 5	+ 24	+ 43	+ 62
+ 95	+ 107	+ 119	- 92	- 73	- 54	- 35	- 15	+ 4	+ 23	+ 42	+ 61
+ 94	+ 106	+ 118	- 93	- 74	- 55	- 36	- 16	+ 3	+ 22	+ 41	+ 60
+ 93	+ 105	+ 117	- 94	- 75	- 56	- 37	- 17	+ 2	+ 21	+ 40	+ 59
+ 92	+ 104	+ 116	- 95	- 76	- 57	- 38	- 18	+ 1	+ 20	+ 39	+ 58
+ 91	+ 103	+ 115	- 96	- 77	- 58	- 39	- 19	± 0	+ 19	+ 38	+ 57
+ 90	+ 102	+ 114	- 97	- 78	- 59	- 40	- 20	- 1	+ 18	+ 37	+ 56
+ 89	+ 101	+ 113	- 98	- 79	- 60	- 41	- 21	- 2	+ 17	+ 36	+ 55
+ 88	+ 100	+ 112	- 99	- 80	- 61	- 42	- 22	- 3	+ 16	+ 35	+ 54
+ 87	+ 99	+ 111	- 100	- 81	- 62	- 43	- 23	- 4	+ 15	+ 34	+ 53
+ 86	+ 98	+ 110	- 101	- 82	- 63	- 44	- 24	- 5	+ 14	+ 33	+ 52
+ 85	+ 97	+ 109	- 102	- 83	- 64	- 45	- 25	- 6	+ 13	+ 32	+ 51
+ 84	+ 96	+ 108	- 103	- 84	- 65	- 46	- 26	- 7	+ 12	+ 31	+ 50
+ 82	+ 94	+ 106	- 105	- 86	- 67	- 48	- 28	- 9	+ 10	+ 29	+ 48
+ 81	+ 93	+ 105	- 106	- 87	- 68	- 49	- 29	- 10	+ 9	+ 28	+ 47
+ 80	+ 92	+ 104	- 107	- 88	- 69	- 50	- 30	- 11	+ 8	+ 27	+ 46
+ 79	+ 91	+ 103	- 108	- 89	- 70	- 51	- 31	- 12	+ 7	+ 26	+ 45
+ 78	+ 90	+ 102	- 109	- 90	- 71	- 52	- 32	- 13	+ 6	+ 25	+ 44
+ 77	+ 89	+ 101	- 110	- 91	- 72	- 53	- 33	- 14	+ 5	+ 24	+ 43
+ 76	+ 88	+ 100	- 111	- 92	- 73	- 54	- 34	- 15	+ 4	+ 23	+ 42
+ 74	+ 86	+ 98	- 113	- 94	- 75	- 56	- 36	- 17	+ 2	+ 21	+ 40
+ 73	+ 85	+ 97	- 114	- 95	- 76	- 57	- 37	- 18	+ 1	+ 20	+ 39
+ 72	+ 84	+ 96	- 115	- 96	- 77	- 58	- 38	- 19	± 0	+ 19	+ 38
+ 71	+ 83	+ 95	- 116	- 97	- 78	- 59	- 39	- 20	- 1	+ 18	+ 37
+ 70	+ 82	+ 94	- 117	- 98	- 79	- 60	- 40	- 21	- 2	+ 17	+ 36
+ 69	+ 81	+ 93	- 118	- 99	- 80	- 61	- 41	- 22	- 3	+ 16	+ 35
+ 68	+ 80	+ 92	- 119	- 100	- 81	- 62	- 42	- 23	- 4	+ 15	+ 34
+ 67	+ 79	+ 91	- 120	- 101	- 82	- 63	- 43	- 24	- 5	+ 14	+ 33

[12.]

	Antal stationer.	Summa värdesätt- ning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt bidraget för löneklasserna 960—480 kronor (9—17					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m e d					
Dylta bruk, Bankeberg, Boxholm, Billes- holms grufva, Kattarp, Harplinge, Brännarp, Slöinge, Åskloster, Ockelbo	10	186	— 6	+ 6	+ 18	+ 30	+ 42	+ 54
Kumla, Laxå, Bergvik	3	185	— 7	+ 5	+ 17	+ 29	+ 41	+ 53
Snyten, Öfverby	2	184	— 8	+ 4	+ 16	+ 28	+ 40	+ 52
Knifsta, Habo, Vingåker, Hidingebro, Pilgrimstad	5	183	— 9	+ 3	+ 15	+ 27	+ 39	+ 51
Veinge	1	182	— 10	+ 2	+ 14	+ 26	+ 38	+ 50
Tång, Långsele	2	181	— 11	+ 1	+ 13	+ 25	+ 37	+ 49
Mellansjö	1	180	— 12	+ 0	+ 12	+ 24	+ 36	+ 48
Vårgårda, Dagarn	2	179	— 13	— 1	+ 11	+ 23	+ 35	+ 47
Vintrosa, Simonstorp, Alfvesta, Kälarne, Rabbalshede	5	178	— 14	— 2	+ 10	+ 22	+ 34	+ 46
Gnesta, Sparreholm, Morgongåfva, Åsbro, Mantorp, Svalöf, Hasslarp, Ragunda, Arbrå	9	177	— 15	— 3	+ 9	+ 21	+ 33	+ 45
Anneberg, Torsåker	2	176	— 16	— 4	+ 8	+ 20	+ 32	+ 44
Kimstad, Sya, Teckomatorp	3	175	— 17	— 5	+ 7	+ 19	+ 31	+ 43
Stenstorp, Okna	2	174	— 18	— 6	+ 6	+ 18	+ 30	+ 42
Kristinehamn, Kil, Fryksta, Åmot, Char- lottenberg, Undersåker, Vallsta, Tibro	8	172	— 20	— 8	+ 4	+ 16	+ 28	+ 40
Mariedam, Kilafors	2	171	— 21	— 9	+ 3	+ 15	+ 27	+ 39
Mullsjö, Nässjö, Röggle	3	170	— 22	— 10	+ 2	+ 14	+ 26	+ 38
Järna, Mölnbo, Skebokvarn, Vittinge, Kingelstad, Gällö, Hjärpen, Bastruträsk, Selsjön, Finnerödja, Skultorp	11	169	— 23	— 11	+ 1	+ 13	+ 25	+ 37
Skinskatteberg, Krampen, Getinge, Holm- sveden, Forserum	5	168	— 24	— 12	+ 0	+ 12	+ 24	+ 36
Torpshammar, Strångsjö, Gistad, Stråls- näs, Ousby	5	167	— 25	— 13	— 1	+ 11	+ 23	+ 35
Stäfvie, Heberg	2	166	— 26	— 14	— 2	+ 10	+ 22	+ 34
Karlsby, Trångsviken	2	165	— 27	— 15	— 3	+ 9	+ 21	+ 33

[12.]

med + eller — hyres- löneklassen), utgörande			Samma värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt med + eller —) hyresbidraget och dyrtidstillägget för samma löneklasser, utgörande								
kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 250 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.
m o d											
+ 66	+ 78	+ 90	— 121	— 102	— 83	— 64	— 44	— 25	— 6	+ 13	+ 32
+ 65	+ 77	+ 89	— 122	— 103	— 84	— 65	— 45	— 26	— 7	+ 12	+ 31
+ 64	+ 76	+ 88	— 123	— 104	— 85	— 66	— 46	— 27	— 8	+ 11	+ 30
+ 63	+ 75	+ 87	— 124	— 105	— 86	— 67	— 47	— 28	— 9	+ 10	+ 29
+ 62	+ 74	+ 86	— 125	— 106	— 87	— 68	— 48	— 29	— 10	+ 9	+ 28
+ 61	+ 73	+ 85	— 126	— 107	— 88	— 69	— 49	— 30	— 11	+ 8	+ 27
+ 60	+ 72	+ 84	— 127	— 108	— 89	— 70	— 50	— 31	— 12	+ 7	+ 26
+ 59	+ 71	+ 83	— 128	— 109	— 90	— 71	— 51	— 32	— 13	+ 6	+ 25
+ 58	+ 70	+ 82	— 129	— 110	— 91	— 72	— 52	— 33	— 14	+ 5	+ 24
+ 57	+ 69	+ 81	— 130	— 111	— 92	— 73	— 53	— 34	— 15	+ 4	+ 23
+ 56	+ 68	+ 80	— 131	— 112	— 93	— 74	— 54	— 35	— 16	+ 3	+ 22
+ 55	+ 67	+ 79	— 132	— 113	— 94	— 75	— 55	— 36	— 17	+ 2	+ 21
+ 54	+ 66	+ 78	— 133	— 114	— 95	— 76	— 56	— 37	— 18	+ 1	+ 20
+ 52	+ 64	+ 76	— 135	— 116	— 97	— 78	— 58	— 39	— 20	— 1	+ 18
+ 51	+ 63	+ 75	— 136	— 117	— 98	— 79	— 59	— 40	— 21	— 2	+ 17
+ 50	+ 62	+ 74	— 137	— 118	— 99	— 80	— 60	— 41	— 22	— 3	+ 16
+ 49	+ 61	+ 73	— 138	— 119	— 100	— 81	— 61	— 42	— 23	— 4	+ 15
+ 48	+ 60	+ 72	— 139	— 120	— 101	— 82	— 62	— 43	— 24	— 5	+ 14
+ 47	+ 59	+ 71	— 140	— 121	— 102	— 83	— 63	— 44	— 25	— 6	+ 13
+ 46	+ 58	+ 70	— 141	— 122	— 103	— 84	— 64	— 45	— 26	— 7	+ 12
+ 45	+ 57	+ 69	— 142	— 123	— 104	— 85	— 65	— 46	— 27	— 8	+ 11

[12.]

	Antal stationer.	Summa värdesättning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt bidraget för löneklasserna 960-480 kronor (9-17					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m o d					
Killeberg	1	164	— 28	— 16	— 4	+ 8	+ 20	+ 32
Väring, Baggetorp, Högsjö, Kilsmo, Pål- boda, Heby, Elmhult, Stångby, Käge- röd, Ekeby, Vadensjö, Säby, Spannarp, Himle	14	163	— 29	— 17	— 5	+ 7	+ 19	+ 31
Hästveda, Långås	2	161	— 31	— 19	— 7	+ 5	+ 17	+ 29
Vartofta, Hennan, Kantorp, Valla, Flädie, Fors	6	160	— 32	— 20	— 8	+ 4	+ 16	+ 28
Porla, Hasselfors, Svartå, Degerfors, Ström- torp, Alster, Erikslund, Häsjo, Jularbo	9	159	— 33	— 21	— 9	+ 3	+ 15	+ 27
Långträsk, Jörn, Hällnäs, Tvärälund, Ske- ninge	5	158	— 34	— 22	— 10	+ 2	+ 14	+ 26
Brunna, Björnlunda, Stjärnhof, Rosshyttan, Aneby, Kjellstorp, Axelvold, Eldsberga, Lörstrand, Karsjö, Mobodarna, Byvalla, Viskan	13	157	— 35	— 23	— 11	+ 1	+ 13	+ 25
Mullhyttemon	1	155	— 37	— 25	— 13	— 1	+ 11	+ 23
Nälden	1	154	— 38	— 26	— 14	— 2	+ 10	+ 22
Dufed, Myskje, Åshammar	3	153	— 39	— 27	— 15	— 3	+ 9	+ 21
Ramsjö	1	152	— 40	— 28	— 16	— 4	+ 8	+ 20
Balingslöf, Jerfsö	2	151	— 41	— 29	— 17	— 5	+ 7	+ 19
Moholm, Enafors, Simeå, Orrekläpp, Björne- borg, Ölme, Väse, Skattkärr, Boda, Edane, Ottebol	11	150	— 42	— 30	— 18	— 6	+ 6	+ 18
Spannarboda, Skästra	2	149	— 43	— 31	— 19	— 7	+ 5	+ 17
Åland	1	148	— 44	— 32	— 20	— 8	+ 4	+ 16
Broddbo, Sösdala	2	147	— 45	— 33	— 21	— 9	+ 3	+ 15
Liatorp, Norra Vram, Själevad	3	146	— 46	— 34	— 22	— 10	+ 2	+ 14
Landa	1	145	— 47	— 35	— 23	— 11	+ 1	+ 13
Linghem, Sandhem	2	144	— 48	— 36	— 24	— 12	+ 0	+ 12
Skrea	1	143	— 49	— 37	— 25	— 13	— 1	+ 11
Säfsjö, Moheda	2	142	— 50	— 38	— 26	— 14	— 2	+ 10
Latorps bruk	1	141	— 51	— 39	— 27	— 15	— 3	+ 9

[12.]

med + eller — hyres- löneklassen), utgörande			Samma värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt med + eller —) hyresbidraget och dyrtidstillägget för samma löneklasser, utgörande								
kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 250 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.
m e d											
+ 44	+ 56	+ 68	— 143	— 124	— 105	— 86	— 66	— 47	— 28	— 9	+ 10
+ 43	+ 55	+ 67	— 144	— 125	— 106	— 87	— 67	— 48	— 29	— 10	+ 9
+ 41	+ 53	+ 65	— 146	— 127	— 108	— 89	— 69	— 50	— 31	— 12	+ 7
+ 40	+ 52	+ 64	— 147	— 128	— 109	— 90	— 70	— 51	— 32	— 13	+ 6
+ 39	+ 51	+ 63	— 148	— 129	— 110	— 91	— 71	— 52	— 33	— 14	+ 5
+ 38	+ 50	+ 62	— 149	— 130	— 111	— 92	— 72	— 53	— 34	— 15	+ 4
+ 37	+ 49	+ 61	— 150	— 131	— 112	— 93	— 73	— 54	— 35	— 16	+ 3
+ 35	+ 47	+ 59	— 152	— 133	— 114	— 95	— 75	— 56	— 37	— 18	+ 1
+ 34	+ 46	+ 58	— 153	— 134	— 115	— 96	— 76	— 57	— 38	— 19	+ 0
+ 33	+ 45	+ 57	— 154	— 135	— 116	— 97	— 77	— 58	— 39	— 20	— 1
+ 32	+ 44	+ 56	— 155	— 136	— 117	— 98	— 78	— 59	— 40	— 21	— 2
+ 31	+ 43	+ 55	— 156	— 137	— 118	— 99	— 79	— 60	— 41	— 22	— 3
+ 30	+ 42	+ 54	— 157	— 138	— 119	— 100	— 80	— 61	— 42	— 23	— 4
+ 29	+ 41	+ 53	— 158	— 139	— 120	— 101	— 81	— 62	— 43	— 24	— 5
+ 28	+ 40	+ 52	— 159	— 140	— 121	— 102	— 82	— 63	— 44	— 25	— 6
+ 27	+ 39	+ 51	— 160	— 141	— 122	— 103	— 83	— 64	— 45	— 26	— 7
+ 26	+ 38	+ 50	— 161	— 142	— 123	— 104	— 84	— 65	— 46	— 27	— 8
+ 25	+ 37	+ 49	— 162	— 143	— 124	— 105	— 85	— 66	— 47	— 28	— 9
+ 24	+ 36	+ 48	— 163	— 144	— 125	— 106	— 86	— 67	— 48	— 29	— 10
+ 23	+ 35	+ 47	— 164	— 145	— 126	— 107	— 87	— 68	— 49	— 30	— 11
+ 22	+ 34	+ 46	— 165	— 146	— 127	— 108	— 88	— 69	— 50	— 31	— 12
+ 21	+ 33	+ 45	— 166	— 147	— 128	— 109	— 89	— 70	— 51	— 32	— 13

[12.]

	Antal stationer.	Summa värdesätt- ning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt <i>bidraget</i> för löneklasserna 960—480 kronor (9—17					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m e d					
Älgarås	1	140	— 52	— 40	— 28	— 16	— 4	+ 8
Ånn, Vindeln, Trehörningsjö, Skorped, Anundsjö, Björna	6	139	— 53	— 41	— 29	— 17	— 5	+ 7
Hogstorp, Blixterboda, Stockaryd, Matt- mar, Morshyttan, Tanum	6	138	— 54	— 42	— 30	— 18	— 6	+ 6
Karlslund, Gräfsveby, Gropen, Kvisbro, Sandsjö	5	137	— 55	— 43	— 31	— 19	— 7	+ 5
Solberga	1	136	— 56	— 44	— 32	— 20	— 8	+ 4
Karbenning, Rönneshytta, Graninge	3	135	— 57	— 45	— 33	— 21	— 9	+ 3
Näfverkärret, Järbo, Horndal	3	134	— 58	— 46	— 34	— 22	— 10	+ 2
Lamhult	1	133	— 59	— 47	— 35	— 23	— 11	+ 1
Gripenberg, Nyåker, Kettilstorp	3	132	— 60	— 48	— 36	— 24	— 12	+ 0
Sällinge	1	130	— 62	— 50	— 38	— 26	— 14	— 2
Ervalla, Frinnaryd	2	128	— 64	— 52	— 40	— 28	— 16	— 4
Fagersanna, Nyhem	2	127	— 65	— 53	— 41	— 29	— 17	— 5
Tidan	1	126	— 66	— 54	— 42	— 30	— 18	— 6
Skåre, Fagerås, Brunsberg	3	123	— 69	— 57	— 45	— 33	— 21	— 9
Godegård, Degerön, Håstbo	3	117	— 75	— 63	— 51	— 39	— 27	— 15
Lingbo	1	116	— 76	— 64	— 52	— 40	— 28	— 16
Fredriksfors, Lidnäs, Gåfvetorp	3	115	— 77	— 65	— 53	— 41	— 29	— 17
Kinstaby	1	114	— 78	— 66	— 54	— 42	— 30	— 18
Näsviken	1	110	— 82	— 70	— 58	— 46	— 34	— 22
Flisby	1	108	— 84	— 72	— 60	— 48	— 36	— 24
Grimstorp	1	102	— 90	— 78	— 66	— 54	— 42	— 30
Tallåsen, Hybo, Forssa	3	99	— 93	— 81	— 69	— 57	— 45	— 33

[12.]

med + eller —) hyres- löneklassen), utgörande			Samma värdesättning öfver- eller understiger (utmärkt med + eller —) hyresbidraget och dyrtidstillägget för samma löneklasser, utgörande								
kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 250 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.
m e d											
+ 20	+ 32	+ 44	— 167	— 148	— 129	— 110	— 90	— 71	— 52	— 33	— 14
+ 19	+ 31	+ 43	— 168	— 149	— 130	— 111	— 91	— 72	— 53	— 34	— 15
+ 18	+ 30	+ 42	— 169	— 150	— 131	— 112	— 92	— 73	— 54	— 35	— 16
+ 17	+ 29	+ 41	— 170	— 151	— 132	— 113	— 93	— 74	— 55	— 36	— 17
+ 16	+ 28	+ 40	— 171	— 152	— 133	— 114	— 94	— 75	— 56	— 37	— 18
+ 15	+ 27	+ 39	— 172	— 153	— 134	— 115	— 95	— 76	— 57	— 38	— 19
+ 14	+ 26	+ 38	— 173	— 154	— 135	— 116	— 96	— 77	— 58	— 39	— 20
+ 13	+ 25	+ 37	— 174	— 155	— 136	— 117	— 97	— 78	— 59	— 40	— 21
+ 12	+ 24	+ 36	— 175	— 156	— 137	— 118	— 98	— 79	— 60	— 41	— 22
+ 10	+ 22	+ 34	— 177	— 158	— 139	— 120	— 100	— 81	— 62	— 43	— 24
+ 8	+ 20	+ 32	— 179	— 160	— 141	— 122	— 102	— 83	— 64	— 45	— 26
+ 7	+ 19	+ 31	— 180	— 161	— 142	— 123	— 103	— 84	— 65	— 46	— 27
+ 6	+ 18	+ 30	— 181	— 162	— 143	— 124	— 104	— 85	— 66	— 47	— 28
+ 3	+ 15	+ 27	— 184	— 165	— 146	— 127	— 107	— 88	— 69	— 50	— 31
— 3	+ 9	+ 21	— 190	— 171	— 152	— 133	— 113	— 94	— 75	— 56	— 37
— 4	+ 8	+ 20	— 191	— 172	— 153	— 134	— 114	— 95	— 76	— 57	— 38
— 5	+ 7	+ 19	— 192	— 173	— 154	— 135	— 115	— 96	— 77	— 58	— 39
— 6	+ 6	+ 18	— 193	— 174	— 155	— 136	— 116	— 97	— 78	— 59	— 40
— 10	+ 2	+ 14	— 197	— 178	— 159	— 140	— 120	— 101	— 82	— 63	— 44
— 12	± 0	+ 12	— 199	— 180	— 161	— 142	— 122	— 103	— 84	— 65	— 46
— 18	— 6	+ 6	— 205	— 186	— 167	— 148	— 128	— 109	— 90	— 71	— 52
— 21	— 9	+ 3	— 208	— 189	— 170	— 151	— 131	— 112	— 93	— 74	— 55

[12.]

Tabell

Sammandrag

Grupp.	Antal stationer.	Summa värdesättning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger*) hyreslöneklasserna 960—480 kronor (9—17 löneklassen),					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m o d					
		F.o.m T.o.m.	2 5 k r o n o r s					
1	3	447—433	+ 249	+ 261	+ 273	+ 285	+ 297	+ 309
2	3	418—417	+ 225	+ 237	+ 249	+ 261	+ 273	+ 285
3	3	387—381	+ 189	+ 201	+ 213	+ 225	+ 237	+ 249
4	1	365— —	+ 173	+ 185	+ 197	+ 209	+ 221	+ 233
5	5	345—326	+ 141	+ 153	+ 165	+ 177	+ 189	+ 201
6	4	321—302	+ 126	+ 138	+ 150	+ 162	+ 174	+ 186
7	19	300—277	+ 94	+ 106	+ 118	+ 130	+ 142	+ 154
8	16	274—252	+ 70	+ 82	+ 94	+ 106	+ 118	+ 130
9	28	250—226	+ 45	+ 57	+ 69	+ 81	+ 93	+ 105
10	56	225—201	+ 20	+ 32	+ 44	+ 56	+ 68	+ 80
11	92	200—176	— 5	+ 7	+ 19	+ 31	+ 43	+ 55
12	101	175—151	— 29	+ 17	— 5	+ 7	+ 19	+ 31
13	61	150—126	— 54	— 42	— 30	— 18	— 6	+ 6
14	14	123—102	— 78	— 66	— 54	— 42	— 30	— 18
15	3	99— —	— 93	— 81	— 69	— 57	— 45	— 33
			1 tabell VIII lämnas redogörelse för					
			5 0 k r o n o r s					
1	6	447—417	+ 241	+ 253	+ 265	+ 277	+ 289	+ 301
2	4	387—365	+ 189	+ 201	+ 213	+ 225	+ 237	+ 249
3	9	345—302	+ 129	+ 141	+ 153	+ 165	+ 177	+ 189
4	35	300—252	+ 82	+ 94	+ 106	+ 118	+ 130	+ 142
5	84	250—201	+ 33	+ 45	+ 57	+ 69	+ 81	+ 93
6	193	200—151	— 17	— 5	+ 7	+ 19	+ 31	+ 43
7	75	150—102	— 66	— 54	— 42	— 30	— 18	— 6
8	3	99— —	— 93	— 81	— 69	— 57	— 45	— 33

I tabell IX lämnas redogörelse för hvilka stationer tillhöra hvar grupp.

*) Utmärkes med + eller —. De angifna skillnadsbeloppen hafva upptagits efter de i Tab. VI faktiskt angifna afseende ansetts lämpligen böra utgöra ett medeltal för resp. grupp.

VII.

af tabell VI.

bidraget för utgörande			Samma värdesättning öfver- eller understiger*) <i>hyresbidraget</i> och <i>dyrtidstillägget</i> för samma löneklasser, utgörande								
kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 259 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.
m e d											

g r a d e r i n g.

+ 321	+ 333	+ 345	+ 134	+ 153	+ 172	+ 191	+ 211	+ 230	+ 249	+ 268	+ 287
+ 297	+ 309	+ 321	+ 110	+ 129	+ 148	+ 167	+ 187	+ 206	+ 225	+ 244	+ 263
+ 261	+ 273	+ 285	+ 74	+ 93	+ 112	+ 131	+ 151	+ 170	+ 189	+ 208	+ 227
+ 245	+ 257	+ 269	+ 58	+ 77	+ 96	+ 115	+ 135	+ 154	+ 173	+ 192	+ 211
+ 213	+ 225	+ 237	+ 26	+ 45	+ 64	+ 83	+ 103	+ 122	+ 141	+ 160	+ 179
+ 198	+ 210	+ 222	+ 11	+ 30	+ 49	+ 68	+ 88	+ 107	+ 126	+ 145	+ 164
+ 166	+ 178	+ 190	— 21	— 2	+ 17	+ 36	+ 56	+ 75	+ 94	+ 113	+ 132
+ 142	+ 154	+ 166	— 45	— 26	— 7	+ 12	+ 32	+ 51	+ 70	+ 89	+ 108
+ 117	+ 129	+ 141	— 70	— 51	— 32	— 13	+ 7	+ 26	+ 45	+ 64	+ 83
+ 92	+ 104	+ 116	— 95	— 76	— 57	— 38	+ 18	+ 1	+ 20	+ 39	+ 58
+ 67	+ 79	+ 91	— 120	— 101	— 82	— 63	— 43	— 24	— 5	+ 14	+ 33
+ 43	+ 55	+ 67	— 144	— 125	— 106	— 87	— 67	— 48	— 29	— 10	+ 9
+ 18	+ 30	+ 42	— 169	— 150	— 131	— 112	— 92	— 73	— 54	— 35	— 16
— 6	+ 6	+ 18	— 193	— 174	— 155	— 136	— 116	— 97	— 78	— 59	— 40
— 21	— 9	+ 3	— 208	— 189	— 170	— 151	— 131	— 112	— 93	— 74	— 55

hvilka stationer tillhöra hvar grupp.

g r a d e r i n g.

+ 313	+ 325	+ 337	+ 126	+ 145	+ 164	+ 183	+ 203	+ 222	+ 241	+ 260	+ 279
+ 261	+ 273	+ 285	+ 74	+ 93	+ 112	+ 131	+ 151	+ 170	+ 189	+ 208	+ 227
+ 201	+ 213	+ 225	+ 14	+ 33	+ 52	+ 71	+ 91	+ 110	+ 129	+ 148	+ 167
+ 154	+ 166	+ 178	— 33	— 14	+ 5	+ 24	+ 44	+ 63	+ 82	+ 101	+ 120
+ 105	+ 117	+ 129	— 82	— 63	— 44	— 25	— 5	+ 14	+ 33	+ 52	+ 71
+ 55	+ 67	+ 79	— 132	— 113	— 94	— 75	— 55	— 36	— 17	+ 2	+ 21
+ 0	+ 18	+ 30	— 181	— 162	— 143	— 124	— 104	— 85	— 66	— 47	— 28
— 21	— 9	+ 3	— 208	— 189	— 170	— 151	— 131	— 112	— 93	— 74	— 55

siffror för den eller de stationer inom hvarje särskild grupp, beträffande hvilken eller hvilka värdesättningen uti ifrågavarande

[12.]

Grupp.	Antal stationer.	Summa värdesättning å 1 rum och kök med ved pr år.	Denna värdesättning öfver- eller understiger*) <i>hyres-</i> löneklasserna 960—480 kronor (9—17 löneklassen)					
			kr. 192 för 9 lönekl.	kr. 180 för 10 lönekl.	kr. 168 för 11 lönekl.	kr. 156 för 12 lönekl.	kr. 144 för 13 lönekl.	kr. 132 för 14 lönekl.
			m e d					
		F.o.m. T.o.m.	1 0 0 k r o n o r s					
1	6	447—417	+ 241	+ 253	+ 265	+ 277	+ 289	+ 301
2	13	387—302	+ 153	+ 165	+ 177	+ 189	+ 201	+ 213
3	119	300—201	+ 58	+ 70	+ 82	+ 94	+ 106	+ 118
4	268	200—102	— 42	— 30	— 18	— 6	+ 6	+ 18
5	3	99— —	— 93	— 81	— 69	— 57	— 45	— 33

I tab. X lämnas redogörelse för hvilka stationer tillhöra hvar grupp.

*) Utmärkes med + eller —. De angifna skillnadsbeloppen hafva upptagits efter de i Tab. VI faktiskt angifva afseende ansetts lämpligen böra utgöra ett medeltal för resp. grupp.

<i>bidraget</i> för utgörande			Samma värdesättning öfver- eller understiger*) <i>hyresbidraget</i> och <i>dyrtidstillägget</i> för samma löneklasser, utgörande									
kr. 120 för 15 lönekl.	kr. 108 för 16 lönekl.	kr. 96 för 17 lönekl.	kr. 307 för 9 lönekl.	kr. 288 för 10 lönekl.	kr. 269 för 11 lönekl.	kr. 259 för 12 lönekl.	kr. 230 för 13 lönekl.	kr. 211 för 14 lönekl.	kr. 192 för 15 lönekl.	kr. 173 för 16 lönekl.	kr. 154 för 17 lönekl.	
m e d												

g r a d e r i n g.

+ 313	+ 325	+ 337	+ 126	+ 145	+ 164	+ 183	+ 203	+ 222	+ 241	+ 260	+ 279
+ 225	+ 237	+ 249	+ 38	+ 57	+ 76	+ 95	+ 115	+ 134	+ 153	+ 172	+ 191
+ 130	+ 142	+ 154	— 57	— 38	— 19	+ 0	+ 20	+ 39	+ 58	+ 77	+ 96
+ 30	+ 42	+ 54	— 157	— 138	— 119	— 100	— 80	— 61	— 42	— 23	— 4
— 21	— 9	+ 3	— 208	— 189	— 170	— 151	— 131	— 112	— 93	— 74	— 55

siffror för den eller de stationer inom hvarje särskild grupp, beträffande hvilken eller hvilka värdesättningen uti ifrågavarande

[12.]

*Bilaga till tabell VII.***Tabell VIII.****25 kronors gradering.**

(De romerska siffrorna angifva de olika distrikten).

Grupp.	Antal stationer.	S t a t i o n e r .
1	3	I Tomteboda, Karlberg; V Kiruna.
2	3	I Norrtull, Stockholm C. & N.
3	3	I Stockholm St. & Stg.; II Göteborg.
4	1	I Värtan.
5	5	I Södertälje; II Olskroken; V Malmberget, Gellivare, Luleå.
6	4	I Albano, Älfsjö; III Norrköping; IV Sundsvall.
7	19	I Huddinge, Tureberg, Rotebro, Örebro, Örebro Södra, Saltskog; II Uddevalla, Jönköping, Strömstad; III Hälsingborg, Halmstad, Göteborg B:s, Malmö, Almedal; IV Östersund, Ånge; V Murjek, Nattavara, Boden.
8	16	I Rönninge, Krylbo, Liljeholmen, Uppsala, Järfva; II Sköfde, Partilled, Falköping R; III Linköping, Norsholm, Falkenberg, Ängelholm, Skelderviken; IV Sollefteå, Krokom; V Umeå.
9	28	I Tumba, Katrineholm, Hallsberg, Motala; II Karlstad, Jonsered, Lerum, Bankeryd, Karlsborg; III Arlöf, Åby, Kjefflinge, Båstad, Furulund, Malm-slätt, Ödåkra, Höganäs Nedra, Vegeholm, Kongsbacka, Fässberg; IV Töfva, Helgum, Storlien, Åre, Ljusdal, Ytterån; V Örnsköldsvik, Mellansel.
10	56	I Sala, Väsby, Rosersberg, Frövi, Lerbäck; II Floda, Norsesund, Herrljunga, Vretstorp, Falköping Stad, Skee, Alingsås, Arvika, Munkedal, Dingle, Kragenäs, Töreboda; III Fjärås, Landskrona, Laholm, Ormatorp, Skottorp, Vallberga, Gullbrandstorp, Åstorp, Fiskeby, Tranås, Mjöhult, Varberg, Lindome, Lomma, Önnarup, Eslöf, Lund, Norrhvidinge, Böketofta, Barkåkra, Förslöf, Backa, Höganäs Öfra, Grafversfors; IV Bollnäs, Bräcke, Gefsjön, Hudiksvall, Vattjom, Nedansjö, Stugsund, Fränsta, Söderhamn, Delsbo, Alby, Stöde, Bispgården; V Niemisel, Morjärv.
11	92	I Mosås, Bergsbrunna, Västanfors, Fogelsta, Motala V., Märsta, Hofsta, Flen, Fjugesta, Dylta bruk, Kumla, Snyten, Knifsta, Vingåker, Hidingebro,

Grupp.	Antal stationer.	S t a t i o n e r.
		Dagarn, Vintrosa, Gnesta, Sparreholm, Morgongåfva, Åsbro; II Hällevads- holm, Foglavik, Igelstorp, Sörby, Torp, Lagmansholm, Tenhult, Mölltorp, Odensberg, Laxå, Öfverby, Habo, Vårgårda, Rabbalshede; III Hör, Ingels- träde, Eksund, Mjölby, Åkarp, Grefvie, Frillesås, Hässleholm, Tjörnarp, Örtofta, Söderhvidinge, Genevad, Sommen, Stehag, Stureholm, Västraby, Åsa, Lis, Tvååker, Vislanda, Trönninge, Bankeberg, Boxholm, Billesholms grufva, Kattarp, Harplinge, Brännarp, Slöinge, Åskloster, Veinge, Simons- torp, Alfvesta, Mantorp, Svalöf, Hasslarp, Anneberg; IV Brunflo, Mörsil, Stafre, Storstvik, Östavall, Dockmyr, Ockelbo, Bergvik, Pilgrimstad, Täng, Långsele, Mellansjö, Kälarne, Ragunda, Arbrå, Torsåker; V Österåsen, Gottne, Älfsby, Vännäs, Åsträsk.
12	101	I Mariedam, Järna, Mölnbo, Skebokvarn, Vittinge, Skinskatteberg, Krampen, Karlsby, Baggetorp, Högsjö, Kilsmo, Pålshoda, Heby, Kantorp, Valla, Skeninge, Brunna, Björnlunda, Stjärnhof, Rosshyttan, Mullhyttemon; II Stenstorp, Kristinehamn, Kil, Fryksta, Åmot, Charlottenberg, Tibro, Mullsjö, Finnerödja, Skultorp, Forserum, Våring, Vartofta, Porla, Hassel- fors, Svartå, Degerfors, Strömtorp, Alster; III Kimstad, Sya, Teckomatorp, Okna, Nässjö, Rögle, Kingelstad, Getinge, Strängsjö, Gistad, Strålsnäs, Ousby, Stäfvie, Heberg, Killeberg, Elmhult, Stångby, Kågeröd, Ekeby, Vadensjö, Säby, Spannarp, Himle, Hästveda, Långås, Flädie, Aneby, Kjells- torp, Axelvold, Eldsberga, Balingslöv; IV Undersåker, Vallsta, Kilafors, Gällö, Hjärpen, Holmsveden, Torpshammar, Trångsviken, Hennan, Fors, Erikslund, Håsjö, Jularbo, Lörstrand, Karsjö, Mobodarne, Byvalla, Viskan, Nålden, Dufed, Myskje, Åshammar, Ramsjö, Järfö; V Bastuträsk, Selsjön, Långträsk, Jörn, Hällnäs, Tvärälund.
13	61	I Spannarboda, Åland, Broddbo, Latorps bruk, Blixterboda, Karlslund, Gräfveby, Gropen, Kvisbro, Karbenning, Rönneshytta, Näfverkärret, Sällinge, Ervalla; II Moholm, Björneborg, Ölme, Våse, Skattkärr, Boda, Edane, Ottebol, Sandhem, Älgårås, Hogstorp, Tanum, Kettilstorp, Fagersanna, Tidän, Orre- kläpp; III Sösdala, Liatorp, Norra Vram, Linghem, Skrea, Säfsjö, Moheda, Stockaryd, Sandsjö, Solberga, Lamhult, Gripenberg, Frimaryd; IV Enafors, Simeå, Skästra, Landa, Ånn, Mattmar, Morshyttan, Graninge, Järbo, Horn- dal, Nyhem; V Själevad, Vindeln, Trehörningsjö, Skorped, Anundsjö, Björna, Nyåker.
14	14	I Godegård, Degerön; II Skåre, Fagerås, Brunsberg; III Lidnäs, Gåfvetorp, Flisby, Grimstorp; IV Hästbo, Lingbo, Fredriksfors, Kinstaby, Näsvisen.
15	3	IV Tallåsen, Hybo, Forsa.

[12.]

*Bilaga till tabell VII.***Tabell IX.****50 kronors gradering.**

(De romerska siffrorna angifva de olika distrikten).

Grupp.	Antal stationer.	S t a t i o n e r .
1	6	I Tomteboda, Karlberg, Norrtull, Stockholm C. & N.; V Kiruna.
2	4	I Stockholm St. & Stg., Värtan; II Göteborg.
3	9	I Södertälje, Albano, Älfsjö; II Olskroken; III Norrköping; IV Sundsvall; V Malmberget, Gellivare, Luleå.
4	35	I Huddinge, Tureberg, Rotebro, Örebro, Örebro Södra, Saltskog, Rönninge, Krylbo, Liljeholmen, Uppsala, Järfva; II Uddevalla, Jönköping, Strömstad, Sköfde, Partilled, Falköping R.; III Hälsingborg, Halmstad, Göteborg B:s, Malmö, Almedal, Linköping, Norsholm, Falkenberg, Ängelholm, Skelderviken; IV Östersund, Ånge, Sollefteå, Krokom; V Murjek, Nattavara, Boden, Umeå.
5	84	I Tumba, Katrineholm, Hallsberg, Motala, Sala, Väsby, Rosersberg, Frövi, Lerbäck; II Karlstad, Jonsered, Lerum, Bankeryd, Karlsborg, Floda, Norse-sund, Herrljunga, Vretstorp, Falköping Stad, Skee, Alingsås, Arvika, Munke-dal, Dingle, Kragenäs, Töreboda; III Arlöv, Åby, Kjöfinge, Båstad, Furulund, Malmslätt, Ödåkra, Höganäs Nedra, Vegeholm, Kongsbacka, Fäss-berg, Fjärås, Landskrona, Laholm, Ormatorp, Skottorp, Vallberga, Gull-brandstorp, Åstorp, Fiskeby, Tranås, Mjöhult, Varberg, Lindome, Lomma, Önnerup, Eslöv, Lund, Norrhvidinge, Böketofta, Barkåkra, Förslöv, Backa, Höganäs Öfra, Grafversfors; IV Töfva, Helgum, Storlien, Åre, Ljusdal, Ytterån, Bollnäs, Bräcke, Gefsjön, Hudiksvall, Vattjom, Nedansjö, Stug-sund, Fränsta, Söderhamn, Delsbo, Alby, Stöde, Bispgården; V Örnskölds-vik, Mellansel, Niemisel, Morjärv.
6	193	I Mosås, Bergsbrunna, Västansfors, Fogelsta, Motala V., Märsta, Hofsta, Flen, Fjgesta, Dylta bruk, Kumla, Snyten, Knifsta, Vingåker, Hidingebro, Dagarn, Vintrosa, Gnesta, Sparreholm, Morgongåfva, Åsbro, Mariedam, Järna, Mölnbo, Skebokvarn, Vittinge, Skinskatteberg, Krampen, Karlsby,

Grupp.	Antal stationer.	S t a t i o n e r .
		Baggetorp, Högsjö, Kilsmo, Pälsboda, Heby, Kantorp, Valla, Skeninge, Brunna, Björnlunda, Stjärnhof, Rosshyttan, Mullhyttemon; II Hällevadsholm, Foglavik, Igelstorp, Sörby, Torp, Lagmansholm, Tenhult, Mölltorp, Odensberg, Laxå, Öfverby, Habo, Vårgårda, Rabbalshede, Stenstorp, Kristinehamn, Kil, Fryksta, Åmot, Charlottenberg, Tibro, Mullsjö, Finnerödja, Skultorp, Forserum, Våring, Vartofta, Porla, Hasselfors, Svartå, Degerfors, Strömtorp, Alster; III Hör, Ingelstråde, Eksund, Mjölby, Åkarp, Grefvie, Frillesås, Hässleholm, Tjörnarp, Örtofta, Söderhvidinge, Genevad, Sommen, Stehag, Stureholm, Västraby, Åsa, Lis, Tvååker, Vislanda, Trönninge, Bankeberg, Boxholm, Billesholms grufva, Kattarp, Harplinge, Brännarp, Slöinge, Åskloster, Veinge, Simonstorp, Alivesta, Mantorp, Svalöf, Hasslarp, Anneberg, Kimstad, Sya, Teckomatorp, Okna, Nässjö, Röggle, Kingelstad, Getinge, Strängsjö, Gistad, Strålnäs, Ousby, Stäfvie, Heberg, Killeberg, Elmhult, Stångby, Kågeröd, Ekeby, Vadensjö, Säby, Spannarp, Himle, Hästveda, Långås, Flädie, Aneby, Kjellstorp, Axelvold, Eldsberga, Balingslöv; IV Brunflo, Mörsil, Stafre, Storvik, Östavall, Dockmyr, Ockelbo, Bergvik, Pilgrimstad, Tång, Långsele, Mellansjö, Kälarne, Ragunda, Arbrå, Torsåker, Undersåker, Vallsta, Kilafors, Gällö, Hjärpen, Holmsveden, Torpshammar, Trångsviken, Hennan, Fors, Erikslund, Håsjö, Jularbo, Lörstrand, Karsjö, Mobodarne, Byvalla, Viskan, Nälden, Dufed, Myskje, Åshammar, Ramsjö, Järfö; V Österås, Gottne, Älfsby, Vännäs, Åsträsk, Bastuträsk, Selsjön, Långträsk, Jörn, Hällnäs, Tvärålund.
7	75	I Spannarboda, Åland, Broddbo, Latorps bruk, Blixterboda, Karlslund, Gräfveby, Gropen, Kvisbro, Karbenning, Rönneshytta, Näfverkärret, Sällinge, Ervalla, Godegård, Degerön; II Moholm, Björneborg, Ölme, Väse, Skattkärr, Boda, Edane, Ottebol, Sandhem, Älgarås, Hogstorp, Tanum, Kettilstorp, Fagersanna, Tidan, Orrekläpp, Skåre, Fagerås, Brunsberg; III Sösdala, Liatorp, Norra Vram, Linghem, Skrea, Säfsjö, Moheda, Stockaryd, Sandsjö, Solberga, Lamhult, Gripenberg, Frinnaryd, Lidnäs, Gåfvetorp, Flisby, Grimstorp; IV Enafor, Simeå, Skåstra, Landa, Ånn, Mattmar, Morshyttan, Graninge, Järbo, Horndal, Nyhem, Håstbo, Lingbo, Fredrikfors, Kinstaby, Näsvisken; V Själevad, Vindeln, Trehörningsjö, Skorped, Anundsjö, Björna, Nyåker.
8	3	IV Tallåsen, Hybo, Fors a.

[12.]

*Bilaga till tabell VII.***Tabell X.****100 kronors gradering.**

(De romerska siffrorna angifva de olika distrikten).

Grupp.	Antal stationer.	S t a t i o n e r .
1	6	I Tomteboda, Karlberg, Norrtull, Stockholm C. & N; V Kiruna.
2	13	I Stockholm St. & Stg., Värtan, Södertälje, Albano, Älfsjö; II Göteborg, Olskroken; III Norrköping; IV Sundsvall; V Malmberget, Gellivare, Luleå.
3	119	I Huddinge, Tureberg, Rotebro, Örebro, Örebro Södra, Saltskog, Rönninge, Krylbo, Liljeholmen, Uppsala, Järfva, Tumba, Katrineholm, Hallsberg, Motala, Sala, Väsby, Rosersberg, Frövi, Lerbäck; II Uddevalla, Jönköping, Strömstad, Sköfde, Partilled, Falköping R., Karlstad, Jonsered, Lerum, Bankeryd, Karlsborg, Floda, Norsesund, Herrljunga, Vretstorp, Falköping Stad, Skee, Alingsås, Arvika, Munkedal, Dingle, Kragenäs, Töreboda; III Hälsingborg, Halmstad, Göteborg B:s, Malmö, Almedal, Linköping, Norsholm, Falkenberg, Ängelholm, Skelderviken, Arlöf, Åby, Kjöfinge, Båstad, Furulund, Malmslätt, Ödåkra, Höganäs Nedra, Vegeholm, Kongsbacka, Fässberg, Fjärås, Landskrona, Laholm, Ormatorp, Skottorp, Vallberga, Gullbrandstorp, Åstorp, Fiskeby, Tranås, Mjöhult, Varberg, Lindome, Lomma, Önnerup, Eslöf, Lund, Norrhvidinge, Böketofta, Barkåkra, Förslöf, Backa, Höganäs Öfra, Grafversfors; IV Östersund, Ånge, Sollefteå, Krokom, Töfva, Helgum, Storlien, Åre, Ljusdal, Ytterån, Bollnäs, Bräcke, Gefsjön, Hudiksvall, Vattjom, Nedansjö, Stugsund, Fränsta, Söderhamn, Delsbo, Alby, Stöde, Bispgården; V Murjek, Nattavara, Boden, Umeå, Örnsköldsvik, Mellansel, Niemisel, Morjärv.
4	268	I Mosås, Bergsbrunna, Västanfors, Fogelsta, Motala V., Märsta, Hofsta, Flen, Fjugesta, Dylta bruk, Kumla, Snyten, Knifsta, Vingåker, Hidingebro, Dagarn, Vintrosa, Gnesta, Sparreholm, Morgongåfva, Åsbro, Mariedam, Järna, Mölnbo, Skebokvarn, Vittinge, Skinskatteberg, Krampen, Karlsby, Baggetorp, Högsjö, Kilsmo, Pålshoda, Heby, Kantorp, Valla, Skeninge, Brunna, Björnlunda, Stjärnhof, Rosshyttan, Mullhyttemon, Spannarboda,

Grupp.	Antal stationer.	S t a t i o n e r.
		Åland, Broddbo, Latorps bruk, Blixterboda, Karlslund, Gräfvby, Gropen, Kvisbro, Karbenning, Rönneshytta, Näfverkärret, Sällinge, Ervalla, Godegård, Degerön; II Hällevadsholm, Foglavik, Igelstorp, Sörby, Torp, Lagmansholm, Tenhult, Mölltorp, Odensberg, Laxå, Öfverby, Habo, Vårgårda, Rabbalshede, Stenstorp, Kristinehamn, Kil, Fryksta, Åmot, Charlottenberg, Tibro, Mullsjö, Finnerödja, Skultorp, Forserum, Väring, Vartofta, Porla, Hasselfors, Svartå, Degerfors, Strömtorp, Alster, Moholm, Björneborg, Ölme, Väse, Skattkärr, Boda, Edane, Ottebol, Sandhem, Älgarås, Hogstorp, Tanum, Kettilstorp, Fagersanna, Tidän, Orrekläpp, Skåre, Fagerås, Brunsberg; III Hör, Ingelstråde, Eksund, Mjölby, Åkarp, Grefvie, Frillesås, Hässleholm, Tjörnar, Örtofta, Söderhvidinge, Genevad, Sommen, Stehag, Stureholm, Västraby, Åsa, Lis, Tvååker, Vislanda, Trönninge, Bankeberg, Boxholm, Billesholms grufva, Kattarp, Harplinge, Brännarp, Slöinge, Åskloster, Veinge, Simonstorp, Alfvesta, Mantorp, Svalöf, Hasslarp, Anneberg, Kimstad, Sya, Teckomatorp, Okna, Nässjö, Rögge, Kingelstad, Getinge, Strångsjö, Gistad, Strålsnäs, Ousby, Stäfvie, Heberg, Killeberg, Elmhult, Stångby, Kågeröd, Ekeby, Vadensjö, Säby, Spannarp, Hinle, Hästveda, Långås, Flädie, Aneby, Kjellstorp, Axelvold, Eldsberga, Balingslöv, Sösdala, Liatorp, Norra Vram, Linghem, Skrea, Säfsjö, Moheda, Stockaryd, Sandsjö, Solberga, Lamhult, Gripenberg, Frinnaryd, Lidnäs, Gåfvetorp, Flisby, Grimstorp; IV Brunflo, Mörsil, Stafre, Störvik, Östavall, Dockmyr, Ockelbo, Bergvik, Pilgrimstad, Täng, Långsele, Mellansjö, Kälarne, Ragunda, Arbrå, Torsåker, Undersåker, Vallsta, Kilafors, Gällö, Hjärpen, Holmsveden, Torps hammar, Trångsviken, Hennan, Fors, Erikslund, Håsjö, Jularbo, Lörstrand, Karsjö, Mobodarne, Byvalla, Viskan, Nälden, Dufed, Myskje, Åshammar, Ramsjö, Järfö, Enafors, Simcå, Skåstra, Landa, Ånn, Mattmar, Morshyttan, Graninge, Järbo, Horndal, Nyhem, Hästbo, Lingbo, Fredriksfors, Kinstaby, Näsviken; V Österås, Gottne, Älfsby, Vännäs, Åsträck, Bastuträsk, Sel-sjön, Långträsk, Jörn, Hällnäs, Tvärälund, Själebad, Vindehn, Trehörningsjö, Skorped, Anundsjö, Björna, Nyåker.
5	3	IV Tallåsen, Hybo, Forsa.

[12.]

I detta sammanhang hade styrelsen, på grund af de i det för år 1904 senast utkomna tredje häftet af »Meddelanden från Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik» förefintliga uppgifter rörande livsmedelspriser å olika orter i riket under juni månad 1904, låtit beträffande de tio för ett mindre hushåll viktigaste af de angifna varuslagen uppgöra en jämförande tabell, huru prisen å de skilda förnödenhetsartiklarna ställde sig å de orter, där statsbanestation vore belägen.

Tabell XI.

Prisuppgift å lifsförnödenheter.

	Mjöl, skum- mad.	Smör, lands-.	Pota- tis.	Ärter, gula.	Mjöl, råg-.	Nöt- kött, färskt.	Fläsk, salt.	Sill, salt.	Kaffe, brasili- anskt.	socker, bit-.
	M e d e l p r i s.									
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Stockholm, Norrmalm.....	6	179	613	25	20	97	120	45	107	59
» Kungsholmen....	6	190	650	23	20	100	120	30	103	59
» Södermalm.....	6	180	638	25	20	99	125	38	125	59
Uppsala	5	149	312	17	16	92	100	30	95	60
Norrköping.....	6	166	513	23	21	93	115	33	100	60
Jönköping.....	5	165	300	23	20	81	101	45	100	58
Malmö	5	169	444	30	21	96	118	43	108	60
Hälsingborg.....	5	158	418	31	17	85	110	40	112	60
Halmstad.....	6	174	529	31	18	85	106	39	112	60
Göteborg.....	6	177	477	32	18	86	118	39	138	60
Karlstad.....	5	159	333	23	18	77	120	35	95	58
Örebro	5	166	368	24	19	88	106	30	95	59
Söderhamn.....	8	176	350	25	18	93	123	37	94	60
Sundsvalls stad.....	10	177	416	25	18	99	114	26	101	60
Luleå.....	9	178	500	28	20	95	123	36	113	61
Boden.....	8	200	525	30	20	93	120	30	125	60
Malmberget och Gellivare ..	12	190	560	29	20	96	125	28	121	61
Kiruna.....	11	188	450	29	20	110	123	35	140	60

Samtliga prisuppgifter afse juni månad 1904 med undantag af uppgifterna rörande potatispriset i Malmö och kaffepriset i Göteborg, för hvilka pris meddelande saknas. De för potatis och kaffe angifna siffror hänföra sig till maj resp. april 1904.

Denna tabell, n:o XI, gäfve vid handen, att jämväl lifsmedelsprisen växlade högst betydligt. Sålunda kunde mjölk (skummad) å en del orter erhållas för 5 öre per liter, under det att priset för skummad mjölk vid Malmberget och Gellivare uppginge ända till 12 öre. Smör betingade i Uppsala 1 krona 49 öre per kilogram och i Boden 2 kronor.

Den sålunda förebragta utredningen rörande bostadshyror samt ved- och lifsmedelspris gäfve otvetydigt vid handen, att en betydande olikhet i berörda hänseenden förefunnos å olika orter inom landet; och då behovet af ett extra lönetillägg otvifvelaktigt vore föranlett af de ökade utgifter, vederbörande till följd af stegrade lefnadskostnader måste vidkännas, borde, principiellt sedt, detta extra lönetillägg afpassas efter å olika orter rådande prisförhållanden. Beträffande frågan huruvida en sådan gradering vore praktiskt utförbar och huruvida därigenom en fullt rättvis fördelning af det extra lönetillägget vore möjlig, ville styrelsen till en början framhålla att, därest det dittills utgående dyrtidstillägget ansåges böra för ifrågavarande personal afpassas efter de å olika orter gällande bostads- och vedpris, däraf enligt styrelsens mening måste blifva en nödvändig följd, att samma grunder tillämpades för dyrtidstilläggets utgående jämväl till den öfriga järnvägspersonalen, ty det syntes icke vara lämpligt och skulle förvisso föranleda berättigadt missnöje, om å en jämförelsevis prisbillig ort dyrtidstillägget skulle för ifrågavarande, det vill säga den lägst aflönade, personalen reduceras i förhållande till ortsprisen, under det däremot för den öfriga — den högst aflönade — personalen å samma ort dyrtidstillägget skulle, oberoende däraf, utgå efter dittills följda grunder.

För en gradering af dyrtidstillägget efter bostads- och vedpris å olika orter skulle järnvägsnätet indelas i olika zoner efter någon af de i tabell VII gjorda grupperingar af stationerna. Såsom af den verkställda utredningen framginge, skulle emellertid hvarje sådan zon icke komma att utgöra någon geografisk enhet, utan till densamma höra stationer, spridda å skilda ställen inom landet.

Vidare vore att märka att, om man ville åstadkomma full rättvisa i fråga om dyrtidstillägget, det vill säga att en hvar finge uppbära sådant tillägg endast i den mån och till det belopp, fyllnad erfordrades i hyresbidraget för betäckande af bostadshyra och kostnaden för inköp af ved, sådant icke syntes kunna vinnas endast genom indelning i zoner, på sätt nyss vore nämnt, utan borde jämväl inom hvarje zon en gradering ske för de olika löneklasserna.

Men äfven om en gradering, oaktadt de invecklade förhållanden, som däraf blefve en följd, skäligen ansåges böra äga rum, hölle sty-

- [12.] relsen före, att en sådan gradering icke kunde blifva synnerligen effektiv. Det kunde nämligen väl icke ifrågasättas, att hela det extra tillägg, som borde tillkomma den personal, som icke åtnjöte bostad in natura, utöfver de förmåner, af hvilka densamma enligt gällande lönestat vore i åtnjutande, bestämdes till ett lägre belopp än det dyrtidstillägg, som dittills tilldelats samma personal, och hölle styrelsen därjämte före, att den höjning af dyrtidstilläggets belopp, som skäligen kunde tillerkännas samma personal, icke borde öfverstiga 60 kronor för person. Såsom skäl för styrelsens sist uttalade mening ville styrelsen åberopa, dels att det icke vore lämpligt att bestämma det extra lönetillägget till så stort belopp, att vid en blifvande allmän lönereglering svårighet kunde uppstå att fastställa arfvodet för personalen i fråga till belopp, motsvarande hvad densamma förut uppburit, dels ock att, därest den personal, som åtnjöte arfvode enligt 9:e arfvodesklassen eller 960 kronor, skulle tillerkännas en större ökning i densamma dittills tillgodokomna löneförmåner än 60 kronor, den tillbörliga skillnaden mellan nämnda klass och den närmast högre, 1,080 kronor, mer än skäligt vore förrycktes.

Vid dessa förhållanden vore det endast inom ett belopp af 60 kronor, som någon gradering af lönetillägget till nu omhandlade personal kunde ifrågakomma, men då, därest en förbättring i ifrågavarande personals nuvarande löneförmåner ansåges behöflig — något som styrelsen såsom sin mening uttalat — ett lägre lönetillskott än 30 kronor för person icke gärna kunde ifrågasättas, skulle latituden för lönetilläggets gradering inskränkas till 30—60 kronor. Skillnaden mellan lönetilläggets storlek å den, ifråga om bostadshyror och vedpris, dyraste orten och den i samma hänseenden billigaste orten skulle alltså blifva 30 kronor, men, då af den verkställda utredningen framginge, att värdet af ett rum och kök jämte vedbrand å den dyraste orten utgjorde 447 kronor och å den billigaste 99 kronor, kunde en skillnad af 30 kronor i inkomster icke anses vara af synnerligen stor betydelse. Äfven om det ansåges skäligt, att å de prisbilligaste orterna icke något extra lönetillägg utöfver dyrtidstillägget ifrågakomme, blefve ändock latituden för gradering endast 60 kronor, det vill säga, om man antog en indelning i åtta zoner — efter den å tabell VII gjorda 50 kronors grupperingen — en skillnad mellan två närliggande zoner af 7 kronor 50 öre för år. Styrelsen kunde för öfrigt icke förorda, att personalen å vissa orter icke skulle tillerkännas någon löneförbättring utöfver dyrtidstillägget, ty däraf skulle blifva en följd, att äfven den personal, hvilken å sådana orter kunde blifva till-

satt med ett arfvode efter någon af de lägsta löneklasserna, skulle gå miste om förmånen af en löneförbättring, något som näppeligen kunde ifrågasättas, sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådiga brefvet den 22 juni 1904 medgifvit en extra uppflyttning i löneklass af all den personal, hvilken enligt 1904 års stat åtnjöte arfvode efter någon af de lägsta löneklasserna.

Hvad anginge den personal, som åtnjöte bostad in natura, syntes den omständigheten, att bostadshyror och vedpris vore dyrare å ena orten än å den andra samt värdet af berörda förmån förty olika å olika orter, icke i och för sig innebära någon anledning att bestämma det extra lönetillägget olika för boställshafvare å olika orter; och beträffande det missförhållande, som kunde förefinnas därutinnan att å sådana orter, där bostadshyror och vedpris vore jämförelsevis låga, den personal, som åtnjöte hyresbidrag och såsom följd däraf under de senare åren jämväl uppburit dyrtidstillägg, intoge en bättre ställning i ekonomiskt hänseende än den personal å samma ort, som hade förmånen af bostad in natura, hvilket missförhållande hufvudsakligast vore beroende på hyresbidragets storlek i förhållande till värdet af förmånen af bostad in natura och vedbrand, syntes samma missförhållande icke kunna i sammanhang med frågan om ett extra lönetillägg utjämnas.

Skulle man nämligen taga hänsyn till olika orters dyrhet, därvid äfven lifsmedelsprisen, hvilkas växlingar i allmänhet följde växlingarna af bostadshyror och vedpris, borde tagas i betraktande, måste boställshafvaren å den prisbilliga orten äfven jämföras med boställshafvaren å den dyrare orten, och vore det då tydligt, att den senare borde hafva större lönetillägg än den förra. En gradering mellan dessa måste följaktligen ske, och gällde i det hänseendet hvad styrelsen förut anfört rörande de små latituder, som vid en gradering stode till buds. I detta fall skulle till och med latituderna blifva än mindre, ty boställshafvaren å den dyrare orten måste i sin ordning jämföras med den, som å sådan ort uppbure hyresbidrag, och måste denna jämförelse utfalla så, att den senare äfven borde hafva lönetillägg och ett större sådant än boställshafvaren. Det skulle således först verkställas en gradering mellan de olika kategorierna å den dyrare orten och sedermera mellan boställshafvarena å de särskilda orterna.

Såsom en allmän olägenhet af gradering af det extra lönetillägget ville styrelsen framhålla de svårigheter, som skulle uppstå vid personalens förflyttning från en ort till en annan.

På grund af hvad styrelsen sålunda anfört ansåge sig styrelsen, oaktadt det principiellt riktiga i en gradering af lönetillägget, icke kunna

[12.] förorda en sådan; och då, såsom af det föregående framginge, styrelsen hyste den åsikt, att dyrtidstillägget borde fortfarande utgå efter dittills följda grunder, saknade styrelsen anledning tillstyrka någon sammanblandning af berörda tillägg och det tillfälliga lönetillägg till ifrågavarande personal, hvilket styrelsen ansåge vara af ett oafvisligt behof påkalladt, hvadan styrelsen, i anslutning till hvad styrelsen hemställt i underdåniga utlåtandet den 29 december 1903, ansåge sig i underdånighet böra föreslå Eders Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för att ett extra lönetillskott af 60 kronor för helt år måtte, utan afseende å ett eventuellt dyrtidstillägg efter dittills tillämpade grunder, för år 1905 tillerkännas en hvar af ifrågavarande personal, vare sig han åtnjöte förmånen af bostad in natura eller uppbure kontant hyresbidrag, dock med de undantag, som föranleddes af berörda nådiga beslut af den 22 juni 1904 rörande extra uppflyttning af viss personal i högre löneklass.

På sätt styrelsen i sitt förenämnda underdåniga utlåtande af den 20 maj 1904 framhållit, komme nämligen den personal, hvilken på grund af sistomförmälda nådiga beslut uppflyttats i högre löneklass och hvilken icke heller under år 1905, enligt allmänt gällande grunder, varit berättigad till en dylik uppflyttning, att på grund af den extra uppflyttningen i högre löneklass, från hvilken någon nedflyttning naturligen icke kunde ifrågasättas, jämväl under år 1905 åtnjuta ett extra lönetillägg af minst 60 kronor — skillnaden mellan den löneklass, efter hvilken han enligt allmänna grunderna skulle för år 1905 uppburit arfvode, och den löneklass, till hvilken han extra uppflyttats; och syntes det gifvetvis icke finnas någon anledning, att nämnda personal därutöver skulle för år 1905 tillerkännas något annat lönetillägg än ifrågakommande dyrtidstillägg.

Enligt här förut lämnad uppgift vore antalet af sistnämnda personal 1,390, och då, enligt tabell I, antalet af alla de betjante, hvilka enligt statförslaget för år 1905 åtnjöte ett arfvode af 960 kronor och därunder, utgjorde 7,782, skulle den personal, hvilken enligt styrelsens nu framlagda underdåniga förslag skulle tilldelas det extra lönetillägget af 60 kronor, utgöra 6,392, hvadan kostnaden därför skulle belöpa sig till 383,520 kronor.

Därvid ville styrelsen emellertid upprepa hvad styrelsen framhållit i sitt underdåniga utlåtande den 29 december 1903, att det sålunda angifna beloppet icke kunde betraktas annat än som en approximativ siffra. Genom personals afgang och förflyttning med mera inträffade nämligen oupphörligt fluktuationer i arfvodesstaten.

Slutligen ansåge sig styrelsen böra i underdånighet framhålla, att det dyrtidstillägg, som Riksdagen kunde komma att bevilja för år 1905, icke borde, enligt styrelsens mening, beräknas å en eventuell löneförbättring af ifrågavarande slag. [12.]

Med stöd af hvad styrelsen alltså anfört, hemställde styrelsen, det tacktes Eders Kungl. Maj:t aflåta proposition till 1905 års Riksdag om tilldelande under år 1905 af en tillfällig löneförbättring af 60 kronor, för helt år räknadt, att utgå af trafikmedel åt en hvar af de betjante vid statens jänvägar — de i det underdåniga förslaget till arfvodesstater för år 1905 för Örebro—Svartå järnväg och för ångfärjan upptagna betjante däri inberäknade — hvilka åtnjöte fast arfvode eller arfvode efter klass till belopp af 960 kronor eller därunder; med undantag dock för den personal, hvilken på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 22 juni 1904 uppflyttats i högre löneklass och hvilken icke, enligt de för uppflyttning i löneklass gällande allmänna grunder, varit från och med år 1905 berättigad till dylik uppflyttning.

Ehuru det i allmänhet icke är lämpligt att, under det en för alla ämbetsverk ifrågasatt lönereglering ännu är föremål för utredande behandling, bereda en viss del utaf den till ett ämbetsverk hörande personalen ökade löneförmåner, synes mig dock i detta fall skäl tala för att göra ett undantag. De betjante, som nu äro i fråga, uppbära nämligen för närvarande en aflöning, hvilken, jämväl inberäknadt det till vissa af dem nu utgående eller, hvad afser innevarande år, föreslagna dyrtidstillägg, svårligen kan anses motsvara de högt uppressade lefnadskostnaderna. Härtill kommer, att den tjänstgöring, som af dessa betjante kräves, i allmänhet är mer än vanligt slitande och på samma gång i flera fall af den ansvarsfullaste art. Vid dessa förhållanden och då dessa betjante säkerligen icke utan svåra bekymmer kunna afvakta den antagligen ej så snart infallande tidpunkt, då en hela järnvägsförvaltningen omfattande lönereglering hunnit genomföras, tror jag, att man redan nu bör söka bereda de lägst aflönade järnvägsbetjante någon förbättring i deras löneförhållanden.

Eders Kungl. Maj:t har äfven behjärtat denna personals i ekonomiskt afseende bekymmersamma ställning genom det medgifvande af uppflyttning i högre löneklass, som under förra året lämnades i afseende på den svagast aflönade delen af samma personal. Den aflöningsförbättring, som sålunda då icke befanns kunna uppskjutas, ansågs emellertid icke böra gifvas större omfattning, förrän en så fullständig utredning erhållits om personalens samtliga förmåner och det olika värde, hvartill vissa af dem borde efter olika orter uppskattas, att med led-

[12.] ning däraf kunde pröfvas, huruvida ett eventuellt lönetillägg borde sättas till olika belopp för olika orter.

I sin nu förevarande underdåniga skrifvelse har järnvägsstyrelsen framlagt en detaljerad utredning i berörda afseenden. Denna visar visserligen, att en betydlig olikhet i bostadshyror samt ved- och livsmedelspris förefinnes å olika orter inom landet, men däraf framgår på samma gång att, äfven om en med hänsyn därtill afpassad gradering vore praktiskt utförbar, därigenom en fullt rättvis fördelning af ett lönetillägg ändock knappast vore möjlig.

På samma grund synes ej heller i ett undantagsfall som detta det principiellt oegentliga att, vid sidan af ett allmänt dyrtidstillägg enligt vissa grunder, bereda några af de svagast aflönade statstjänarna ett tillfälligt lönetillägg efter andra grunder böra utgöra hinder för ett bifall till järnvägsstyrelsens hemställan.

Den gräns, hvartill enligt järnvägsstyrelsens förslag en löneförbättring af 60 kronor om året skulle utgå, synes mig äfven lämpligt vald, helst skillnaden mellan den högsta lönegränsen — 960 kronor — och närmast högre löneklass — 1,080 kronor — skulle öfverskjuta det lönetilläggsbelopp, som ifrågasatts, och således någon olägenhet icke skulle uppkomma i fråga om den iobördes ställningen mellan de olika löneklasserna.

Bland de befattningar, hvilka skulle tillerkännas löneförhöjning, förekomma emellertid äfven vaktmästarbefattningarna hos styrelsen. Första vaktmästaren är den enda af nu ifrågavarande järnvägsbetjante, hvilken aflönas med fast arfvode, och fick vid 1897 års lönereglering sina aflöningsförmåner bestämda i enlighet med dem, som tillkomma hans vederlikar inom de öfriga centrala ämbetsverken. Då han således är helt och hållet likställd med dessa, torde lönetillägg icke kunna i nu föreslagen ordning beredas honom. De öfriga vaktmästarna i styrelsen äro visserligen aflönade efter klass med ett minimiarfvode af 780 kronor och ett maximiarfvode af 900 kronor, men då denna aflöning helt obetydligt skiljer sig från vaktmästaraflöningarna i andra centrala ämbetsverk eller 800 kronor med ett ålderstillägg af 100 kronor, synes mig ett extra lönetillägg icke heller kunna för dessa vaktmästare ifrågasättas annat än i sammanhang med dylik löneförbättring åt andra vaktmästare vid centrala ämbetsverk, med hvilka de i öfrigt äro jämnställda. Med vaktmästare vid distrikten är däremot förhållandet annorlunda, emedan deras arfvode utgår med lägst 600 och högst 840 kronor.

De af järnvägsstyrelsen föreslagna grunderna för den ifrågasatta tillfälliga löneförbättringen synas mig alltså med nyssnämnda undantag kunna godkännas.

I enlighet med dessa grunder bör naturligtvis lönetillägget icke inverka på de tilläggsarfvoden, som kunna tillkomma särskilda befattningshafvare, eller den aflöningsförbättring, som redan beviljats tjänsthafvare inom femte distriktet, liksom det ej heller bör utgöra hinder för uppbärande af allmänt dyrtidstillägg. [12.]

På grund af hvad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att ett tillfälligt lönetillägg af 60 kronor, för år räknadt, må under år 1905 af trafikmedel tilldelas de inom järnvägsstyrelsen anställda kontorsbiträden och de betjante vid statens järnvägars distrikt och ångfärja, som åtnjuta en aflöning af 960 kronor eller därunder, med undantag dock för den personal, som på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 22 juni 1904 uppflyttats i högre löneklass utan att, enligt de för uppflyttning i löneklass gällande allmänna grunder, hafva varit från och med år 1905 berättigad till dylik uppflyttning; samt

att detta lönetillägg icke skall utgöra hinder för uppbärande af vare sig särskildt tilläggsarfvode eller aflöningsförbättring, som enligt gällande bestämmelser kan tillerkännas vissa tjänsthafvare, eller, därest allmänt dyrtidstillägg skulle tilldelas statens tjänstemän och betjante, sådant dyrtidstillägg, hvilket dock icke får beräknas å förberörda lönetillägg.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å sjätte hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon annan ändring, än att förslagsanslaget till

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

för jämnande af hufvudtitelns slutsumma ökas med 57 kronor eller från 285,751 kronor till 285,808 kronor.

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 1 Afd. 1 Häft.

27

[13.]
Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

Arbetarförsäkringen.

[14.]
Förvaltnings-
bidrag åt
sjukkassor
m. m.

Uti skrifvelse den 20 maj 1904 har Riksdagen anmält, att Riksdagen, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, medgifvit, att Eders Kungl. Maj:t må äga för år 1905 använda de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjuk-kassors bildande afsatta belopp, i mån af behof,

dels till förvaltningsbidrag åt sjuk-kassor under villkor:

1:o) att sjuk-kassan skall vara hos vederbörande myndighet registre-rad i enlighet med lagen om sjuk-kassor;

2:o) att sjuk-kassan skall under föregående år haft egna inkomster, uppgående till minst lika mycket som det begärda förvaltningsbidragets belopp; samt

3:o) att förvaltningsbidraget skall för år utgå i förhållande till det antal afgiftspliktiga medlemmar, sjuk-kassan under näst föregående år städse haft,

med 1 krona 50 öre för hvarje medlem till och med 100,

med 1 krona för hvarje medlem därutöfver till och med 300,

med 50 öre för hvarje medlem därutöfver till och med 2,600 samt

med 25 öre för hvarje medlem därutöfver,

dels ock till utarbetande och offentliggörande genom kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik af statistiska årsredogörelser ej mindre för sjuk-kasseväsendet i riket än äfven för olycksfall i arbetet.

Enligt Riksdagens särskilda medgifvanden från och med år 1892 hafva till förvaltningsbidrag åt sjuk-kassor samt till utarbetande och offentliggörande af årsredogörelse för sjuk-kasseväsendet i riket, hvartill för år 1905 kommit årsredogörelse jämväl för olycksfall i arbetet, användts erforderliga belopp af de medel, som 1890—1894 årens Riksdagar med 100,000 kronor årligen afsatt till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjuk-kassors bildande.

För åren 1899—1904 har Riksdagen för ändamålet afsatt 250,000 kronor för hvarje år. Vid 1903 års utgång fanns en behållning å detta anslag af 49,499 kronor 89 öre. Utgifterna för år 1904 torde, enligt meddelande från statskontoret, kunna beräknas till omkring 354,000 kronor. Å berörda anslag skulle således vid 1904 års slut hafva uppstått en brist af omkring 54,000 kronor.

Vidare har 1904 års Riksdag, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, för ändamålet afsatt för år 1905 350,000

kronor. Då berörda brist betäckts, finnes således för ifrågavarande ändamål tillgängligt ett belopp af endast 296,000 kronor, hvilket med hänsyn till det för år 1904 beräknade utgiftsbeloppet visar sig icke ens vara tillräckligt för år 1905. Då vidare det behof, hvarför ifrågavarande medel afses, antagligen kommer att framdeles än mer ökas, synes anslaget för år 1906 böra höjas med 150,000 kronor och således för nämnda år ett belopp af 500,000 kronor afsättas. Härom lär, enligt hvad jag inhämtat, chefen för finansdepartementet komma att föreslå framställning till Riksdagen.

I öfrigt får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva,

att Eders Kungl. Maj:t må äga för år 1906 använda de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande afsatta belopp, i mån af behof, dels till förvaltningsbidrag åt sjukkassor, under enahanda villkor, som i Riksdagens skrifvelse den 20 maj 1904 (n:r 134) äro angifna, dels ock till utarbetande och offentliggörande genom kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik af statistiska årsredogörelser ej mindre för sjukkasseväsendet i riket än äfven för olycksfall i arbetet.

Vidare anförde departementschefen:

Sjätte hufvudtiteln^s ordinarie anslag uppgå för innevarande år till kronor 28,934,615: —

Vid bifall till de af mig framställda förslag

om höjning i anslagen:

till landsstaterna i länen med kronor 15,000: —

» väg- och vattenbyggnadsstaten med » 15,000: —

» postverket med » 582,000: —

» telegrafverket med » 540,000: —

» hospitals underhåll med » 500,000: —

» skrifmaterialier och expenser, ved m. m. med » 57: —

kronor 1,652,057: —

äfvensom om uteslutande ur

riksstaten af anslaget till

ortopediska institutet kronor 8,250: —

skulle alltså de ordinarie anslagen höjas med kronor 1,643,807: —

eller till kronor 30,578,422: —

Extra anslag.

I fråga om anslag på extra stat, som kunde erfordras, anförde departementschefen beträffande

Civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

[15.] Då det anslag till belopp af 3,000 kronor, som Riksdagen för åren 1904 och 1905 på extra stat beviljat till biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet, är till oförminskadt belopp behöfligt jämväl för år 1906, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, till *biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet*, för år 1906 på extra stat anvisa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 3,000 kronor.

Biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet.

Öfverståthållarämbetet.

[16.] Jämlikt öfverståthållarämbetets i underdånig skrifvelse den 12 november 1904 gjorda framställning tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1906, till fortsatt utgifvande under samma år af tidningen »*Polisunderrättelser*», på extra stat anvisa 17,000 kronor.

Utgifvande af Polisunderrättelser.

Landsstaterna i länen.

[17, 18.] För innevarande år har Riksdagen på extra stat anvisat *dels* ett anslag af 110,000 kronor att användas till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet, där sådan kunde af förhållandena påkallas, *dels ock* ett anslag af 25,000 kronor att användas till åtgärder för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande och gripande, därvid Riksdagen medgifvit, att reservationer å det förra anslaget jämväl finge användas för det med det senare anslaget afsedda ändamål, när sådant funnes behöfligt.

Särskild polisstyrka på landet. Åtgärder för gröfre brotts upptäckande m. m.

Då någon ändring i anslagens nuvarande belopp icke torde böra [17, 18.]
för år 1906 ifrågasättas, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes
föreslå Riksdagen

dels att på extra stat för år 1906 ställa till Eders Kungl. Maj:ts [17.]
förfogande ett anslag af 110,000 kronor att användas till aflöning och
underhåll af särskild polisstyrka på landet, där sådan kan af förhållandena
påkallas, under medgifvande tillika att reservationer å detta anslag jäm-
väl må användas för det i nästföljande punkt omförmälda ändamål,
när sådant finnes behöfligt,

Särskild polis-
styrka på
landet.

dels ock att på extra stat för år 1906 ställa till Eders Kungl. [18.]
Maj:ts förfogande ett anslag af 25,000 kronor att användas till åtgär-
der för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande och
gripande.

Åtgärder för
gröfre brotts
upptäckande
m. m.

I händelse af bifall till hvad i den förra punkten föreslagits, lärer
Eders Kungl. Maj:t, såsom för innevarande år skett, vilja förståndiga
vederbörande länsstyrelser, att bidrag till anordnande af särskild polis-
styrka på landet företrädesvis böra tilldelas kommuner, hvilka vilja
själfva lämna motsvarande tillskott, eller där landsting eller enskilda
äro villiga att för ändamålet bidraga, samt att undantag härifrån endast
må medgifvas i särskilda fall, då behovet af förstärkt polisuppsikt
finnes oafvisligt och annat bidrag till bestridande af kostnaderna därför
icke kan erhållas, äfvensom att iakttaga, att från anslaget må gäldas
godtgörelse till extra fjärdingsmän, som för förberörda ändamål an-
litas, och att i de fall, då extra polisbiträde påkallas vid hälsobrunnar,
marknader, kapploppningar eller dylikt, sådant ej, utan oafvisligaste
behof, må lämnas, därest icke vederbörande i omkostnaderna med skäl-
ligt belopp deltaga.

För de senare åren har på extra stat beviljats ett anslag till ersätt-
ning för juridiskt biträde åt de svenska lapparna i Norge samt till
lappfogdar och lappförmän, hvilket anslag utgjort till och med år 1895
10,000 kronor och därefter till och med år 1900 13,000 kronor; och
hafva från detta anslag utgått arfvoden till lappombud i Norge och till
lappfogdar i Jämtlands och Norrbottens län samt från och med år
1896 jämväl i Västerbottens län äfvensom gratifikation till lappförmän
i Norrbottens län. Från och med år 1901 har anslaget utgått med ett
till 17,500 kronor förhöjdt belopp för att däraf må kunna bestridas
jämväl ersättning till ordningsmän inom lappbyarna.

[19.]
Arfvoden åt
lappfogdar
m. m.

[19.] Då för samtliga nu ifrågavarande ändamål anslag till senast bestämdt belopp äfven för år 1906 är behöfligt, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att, till ersättning för *juridiskt biträde åt de svenska lapparna i Norge* samt till *lappfogdar* och *lappförmän* äfvensom *ordningsmän inom lappbyarna*, på extra stat för år 1906 anvisa 17,500 kronor.

[20.]
Uppehållande
af tre lands-
statstjänster.

Då någon ledighet bland tjänstemännen inom fögderierna och länsmansdistrikten på Öland icke inträffat, sedan Eders Kungl. Maj:t beslutade omreglering af dessa fögderier och länsmansdistrikt, äro fortfarande inga aflöningsbelopp tillgängliga att, i enlighet med 1900 års Riksdags medgifvande, användas till aflöningar åt kronofogden och häradsskrifvaren i det enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 25 maj 1900 nyinrättade fögderiet inom Västernorrlands län äfvensom till en ny länsmanstjänst i Norrbottens län; hvarför jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, för *uppehållande under år 1906 af en kronofogdetjänst och en häradsskrifvartjänst i Västernorrlands län samt en länsmanstjänst i Norrbottens län*, må på extra stat för samma år anvisas ett anslag af 8,400 kronor, att utgå i den mån sådant kan vara erforderligt.

Väg- och vattenbyggnadsstaten.

[21.]
Undersökningar
af mindre
hamnar
m. m.

Till undersökning af mindre hamnar och farleder äfvensom till upprättande af planer till anläggning eller ombyggnad af broar, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag, har Riksdagen på extra stat beviljat för hvart af åren 1894—1898 ett anslag af 5,000 kronor och för hvart af åren 1899—1905 10,000 kronor.

Uti sin förut omförmälda underdåniga skrifvelse den 8 november 1904 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ansett, att tillökning i anslaget visserligen vore behöflig, men att med ökningen möjligen kunde anstå, hemställt om beviljande för ändamålet jämväl för år 1906 af ett anslag till sistnämnda belopp af 10,000 kronor; och får jag därför tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 10,000 kronor till *undersökningar af mindre hamnar och farleder* äfvensom till *upprättande af planer till anläggning eller ombyggnad af broar*, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag.

Uti den af Eders Kungl. Maj:t till 1904 års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kungl. Maj:t Riksdagen att, för anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel, på extra stat för år 1905 anvisa 5,000 kronor till arvode åt en hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anställd maskininspektör.

[22.]
Inspektion af
enskilda järn-
vägars rul-
lande mate-
riel.

I skrifvelse den 9 mars 1904 har Riksdagen — under uttalande af den mening, att lagbestämmelser vore erforderliga angående de fordringar, som för tillgodoseende af trafiksäkerheten eller för annat ändamål borde från statens sida ställas på de enskilda järnvägarnas materiel, banbyggnad och anordnande af driften, och att i sammanhang med utfärdande af sådana bestämmelser statens kontrollerande verksamhet i afseende å de enskilda järnvägarna borde definitivt ordnas — tillkännagifvit, att Riksdagen emellertid, i anledning af Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, för möjliggörande af en verksam kontroll å enskilda järnvägars rullande materiel, på extra stat för år 1905 anvisat 5,000 kronor att för ändamålet ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

Vid underdånig föredragning den 31 december 1904 af detta ärende har Eders Kungl. Maj:t, i sammanhang med beslut om användande af nyssnämnda anslag, genom nådig kungörelse meddelat bestämmelser angående kontroll öfver enskilda järnvägars rullande materiel att tills vidare lända till efterrättelse.

Sistnämnda dag behagade Eders Kungl. Maj:t jämväl tillsätta en kommitté för afgifvande af förslag till bestämmelser i det af Riksdagen antydda syfte.

Då anslag för ifrågavarande inspektion är behöfligt äfven för år 1906, får jag, i enlighet med hvad jämväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin förberörda underdåniga skrifvelse af den 8 november 1904 hemställt, tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel, på extra stat för år 1906 anvisa 5,000 kronor att för ändamålet ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

Till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar har 1904 års Riksdag för år 1905 anvisat 1,000,000 kronor.

[23.]
Anläggning af
vägar m. m.

Uti sin här förut omnämnda underdåniga skrifvelse den 8 november 1904 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört, att ifrågavarande anslag visserligen toges starkt i anspråk, men att styrelsen ansåge sig för närvarande ej böra ifrågasätta förhöjning däruti.

- [23.] Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1906 ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande, till *bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar*, 1,000,000 kronor.

- [24.] Till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning af åar och farleder är å innevarande års riksstat anvisadt ett belopp af 300,000 kronor.

Bro- och hamn-
byggnader
m. m.

Uti sin berörda underdåniga skrifvelse den 8 november 1904 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført, att behovet af en höjning i detta anslag, som sedan år 1899 utgått med nämnda belopp, under de senare åren allt mer gjort sig gällande och nu syntes icke längre kunna tillbakavisas, då de kommunikationsändamål, som tillgodosåges genom bidrag från denna fond, hade en alltför stor betydelse för landets utveckling för att icke i tillbörlig mån befrämjas.

Ansökningarna om bidrag från fonden hade under år 1904 väsentligt ökats. Den 1 november år 1904 funnes hos styrelsen inneliggande granskade planer till företag, för hvilka de beräknade kostnaderna uppginge till 1,914,050 kronor eller alternativt 1,711,750 kronor.

Med beräkning att dessa arbetsföretag understöddes till $\frac{2}{3}$ af de beräknade kostnaderna, skulle alltså erfordras i jämnadt tal 1,276,000 kronor eller alternativt 1,141,100 kronor, hvarvid dock vore att bemärka, att ytterligare ansökningar kunde inkomma under tiden intill utgången af år 1904. Då det för 1905 beviljade anslaget utgjorde 300,000 kronor, kunde icke ens hälften af de ansökta bidragen beviljas, och då under samma år nya ansökningar vore att emotse, måste en väsentlig brist förefinnas vid sistnämnda års utgång.

För att kunna, om ock ej i tillräcklig mån, fylla behovet af statsanslag till företag af ifrågavarande art hemställde styrelsen om framställning till Riksdagen om anslag för år 1906 till ifrågavarande ändamål till belopp af 400,000 kronor.

Då det, med hänsyn till hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført, icke torde kunna förnekas, att ifrågavarande anslag är för sitt ändamål otillräckligt, samt den förhöjning i anslagsbeloppet, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasatt, synes mig i förhållande till de ökade kraf, som numera ställas på anslaget, vara synnerligen måttlig, anser jag mig böra biträda väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan och tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1906 ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande,

till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder, 400,000 kronor. [24.]

De nu gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af de under punkterna 23 och 24 omförmälda statsbidrag samt kontrollen därå, att fastställda planer varda vid arbetenas utförande följda, innehållas i Riksdagens skrifvelse den 15 mars 1899 (n:o 17) och blefvo till allmänhetens kännedom meddelade genom nådig kungörelse den 29 i samma månad (svensk författningssamling 1899 n:r 21). Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bibehålla dessa villkor och bestämmelser.

Med föranledande af Eders Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1904 års Riksdag för utvidgning och fördjupning af Albrektsunds kanal till minst de dimensioner, som afsåges med det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 12 januari 1904 omförmälda, med alternativ I a) betecknade förslag, beviljat ett anslag af 182,000 kronor och däraf på extra stat för år 1905 anvisat 91,000 kronor, dock att arbetet icke finge påbörjas förr, än staden Marstrand förbundit sig att, efter det arbetet blifvit fullbordadt och afsynadt, för framtiden utan bidrag af statsmedel i fullgodt skick och med bibehållande af de dimensioner, till hvilka kanalen blifvit upprensad, underhålla densamma i hela dess sträckning, däruti inberäknad jämväl den farled, som såsom fortsättning till den egentliga kanalen framginge i mera öppet vatten. I sammanhang därmed uttalade Riksdagen, att det borde medgifvas staden att upptaga kanalafgifter efter taxa, som borde af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet fastställas hvarje gång för en tid af fem år. Med denna rättighet borde naturligtvis vara förenad skyldighet för staden att aflöna den kanalvakt, som måste anställas för afgifternas upptagande och för besörjande af den med underhållsskyldigheten följande tillsyn. Vidare borde det föreskrifvas, att öfver kanalens inkomster och utgifter skulle föras särskilda räkenskaper utan sammanblandning med stadens förvaltning i öfrigt, att nettobehållningen af kanaltrafiken skulle reserveras till en fond för kanalens underhåll och reparation, samt att i den årliga granskningen af kanalräkenskaperna skulle deltaga ett af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande utsedt ombud.

Genom beslut den 29 juni 1904 hafva stadsfullmäktige i Marstrand förbundit staden att uppfylla af Eders Kungl. Maj:t i enlighet med Riksdagens förenämnda beslut och uttalande föreskrifna villkor.

Den 11 november 1904 har Eders Kungl. Maj:t fastställt plan för

[25.]

Utvidgning
och fördjup-
ning af Al-
brektsunds
kanal.

- [25.] arbetet och uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att föranstalta om detsammas utförande.

Då utförandet af ifrågavarande kanalarbete är afsedt att verkställas inom loppet af två år, får jag, i enlighet med hvad jämväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin förberörda underdåniga skrifvelse af den 8 november 1904 hemställt, tillstyrka, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen,

att för *utvidgning och fördjupning af Albrektsunds kanal* på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 91,000 kronor.

[26.]
Ombyggnad
af Simrishamns hamn.

Uti underdånig skrifvelse den 31 juli 1902 hafva stadsfullmäktige i Simrishamn anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till hamnbyggnad i Simrishamn bevilja staden ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 253,500 kronor, motsvarande hälften af för hamnbyggnaden beräknad kostnad, och därvid anført hufvudsakligen följande.

Redan i äldre tider och innan ännu hamnbyggnader påtänkts vare sig i Ystad eller Malmö hade stranden invid Simrishamnsbukten tillvunnit sig stor uppmärksamhet såväl ur handels- som ock då för tiden ur militär synpunkt såsom lämplig för hamnanläggning genom dess form och den rikliga tillgången på hamnbyggnadsmaterialier i dess omedelbara närhet. Långt tillbaka i tiden hade med bidrag af allmänna medel flera försök gjorts att där anskaffa en ändamålsenlig hamn, men de verkställda arbetena hade icke utförts af tillräckligt stark beskaffenhet för att kunna motstå den våldsamma sjö, för hvilken platsen vid ostliga och nordostliga stormar vore utsatt. Trots dessa tidigare misslyckade försök hade åren 1756 och 1770 nya förslag till hamnauläggning å platsen uppgjorts, men hade icke bragts till verkställighet. Efter att dock under årens lopp hafva hållits vid lif och varit föremål för behandling vid olika riksmöten hade frågan om hamnanläggning vid Simrishamn mot midten af förra århundradet tillvunnit sig den uppmärksamhet, att Rikets Ständer år 1841 till utförande af den länge projekterade hamnbyggnaden anvisat ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 15,000 riksdaler banko och lämnat ett samtidigt låneunderstöd af 25,000 riksdaler banko, medan staden för ändamålet anslagit 10,000 riksdaler banko. Hamnbyggnadsarbetet, som mot slutet af år 1845 hunnit nära sin fullbordan, hade emellertid då till stor omfattning ånyo skadats af stormar och ej kunnat bringas till fullbordan förr än år 1854, då kostnaden för detsamma uppgått till sammanlagdt 177,395 kronor, däraf staden bidragit med eller iklädt sig betalningsskyldighet för sammanlagdt 100,000 kronor, under det återstoden eller

77,395 kronor erhållits såsom anslag af staten. Efter det staden därpå i hamnen låtit uppföra en större lastbrygga för en kostnad af 33,000 kronor, hade hamnen redan under åren 1860, 1861 och 1862 åter blifvit svårt skadad af vinterstormarna. Efter det hamnen genom förnyade ansträngningar från stadens sida äfvensom med ett år 1862 lämnadt statsanslag blifvit ånyo iståndsatt, hade den åter i november 1872 och oktober 1875 härjats af svåra stormar, hvilket medfört stora kostnader för de omfattande skadornas reparation. Därtill hade staten bidragit med ett anslag å 50,000 kronor.

Ehuru de verkställda förstärkningsarbetena å vågbrytarna därefter visat sig kunna motstå stormarna, hade emellertid för hvarje år allt tydligare framgått, att det skydd, som genom vågbrytarna bereddes i hamnen liggande fartyg, vid ostliga stormar vore ringa eller intet. Riktigheten däraf hade på ett ödesdigert sätt blifvit tillfullo ådagalagd vid den våldsamma snöstorm, som den 14 och den 15 december 1901 rasat utmed Skånes ostkust, i det att vid denna storm — utom att såväl lastbryggan som öfriga i hamnen uppförda mindre bryggor till större delen sönderslagits — utaf de vid tillfället i hamnen liggande 13 fartyg icke mindre än 5, om tillhopa omkring 300 ton och med inneliggande last representerande ett värde af mera än 50,000 kronor, fullständigt blifvit vrak, medan de öfriga mer eller mindre skadats.

En både sommar och vinter fullt trygg och säker hamn vore för Simrishamns sjömansdistrikt ett berättigadt behof, då distriktet — till hvilket hörde, förutom staden, bland andra orter de framåtgående rederisamhällena Skillinge, Brantevik, Baskemölla, Vik, Kivik och Hvitemölla — räknade 236 segelfartyg med ett sammanlagdt tontal af öfver 46,600 ton, hvilket vore ett större tontal i segelfartyg än något län i Sverige med undantag af Malmöhus län hade att uppvisa.

Stadens och distriktets redare och fartygsbefälhafvare såväl som stadens handlande, handtverkare och arbetare och den kringliggande landsbyggdets befolkning skulle äfven beredas stora fördelar, därest Simrishamn kunde erbjuda distriktets fartyg ett tryggt vinterkvarter, däri vinterliggare kunde af de på platsen bosatta redarna och befälhafvarna ägnas behöflig tillsyn under vintern samt repareras och utrustas för segelkampanjen. I brist på en säker hamn å distriktets kust måste detta mestadels ske i aflägsset belägna hamnar. Oaktadt hamnens stora bristfälligheter hade importen och exporten vid hamnen såväl som tontalet afgiftspliktiga in- och utgående fartyg likvisst afsevärdt ökats, men med en god hamn skulle ökningen varit större. Med rätta borde kunna på hamnen ställas det kraf, att den kunde tillgodose ej blott

[26.] importen af handelsvaror för staden och den tätt befolkade, välmående omnejden utan ock importen och exporten för de icke få industriella inrättningar, som nu funnes i staden och dess närhet, bland hvilka vore att nämna en läderfabrik, som med en årlig omsättning af omkring 850,000 kronor sannolikt vore den största i sitt slag i landet, en ångkvarn med 750,000 kronors årlig omsättning, ångtegelbruk, bryggeri, ättiksfabrik, bränneri, större stenhuggeriföretag med hufvudsaklig afsättning på Tyskland, större andelsmejerier och andelsstärkelsefabriker. Karlshamns sockerfabrik erhöle äfven från trakten kring Simrishamn och öfver dess hamn en stor del af sitt råmaterial. Den stora risk, som fartyg löpte, när de låge i stadens hamn, medförde stora svårigheter för stadens affärsmän att utan tyngande fraktförhöjningar erhålla lastrum, helst importen och exporten plägade ske mestadels under oktober, november och december månader, då de ostliga stormarna vore mest fruktansvärda. Vidare vore hafs fisket utanför den staden närbelägna delen af skånska kusten det största vid södra Sveriges kuster, och Simrishamns hamn vore mötesplatsen för ett hundratal större däckade fiskebåtar, mestadels från Blekinge, hvilka med utrustning ägde ett värde per båt af 1,000 à 1,200 kronor och hvilkas ägare hade rätt att fordra, att den enda hamn, där de med fördel kunde vara stationerade, erbjöde dem en trygg tillflyktsort. Därtill komme, att det med den nuvarande hamnens begränsade utrymme ofta nog vore förenadt med stora svårigheter att bereda plats åt alla fiskebåtarna, i synnerhet när lastbryggorna vore upptagna af andra fartyg. Slutligen vore det af icke ringa betydelse för fartyg, som lede haveri i närheten, att kunna taga sig in till Simrishamn, som, försedd med en säker hamn, äfven kunde utgöra en fördelaktig tillflykt för fartyg, som af västliga stormar hindrades att på utgående ur Östersjön passera Sandhammaren.

Hamnens förbättrande vore vidare af allmänt intresse särskildt af den anledning, att den så godt som aldrig tillfröse, så att aldrig fartyg i följd af is hindrades att angöra densamma. Sålunda hade vintern 1893—94, då samtliga östersjöhamnar utom Hangö i Finland, Nexö å Bornholm och Simrishamn varit blockerade af is under flera månader, en stor del af Finlands export gått öfver Simrishamn och därifrån per järnväg till Göteborg eller andra platser. Under samma tid hade äfven den dansk-bornholmska betydande posttrafiken måst befordras öfver Simrishamn.

Då en förbättring af Simrishamns hamn sålunda vore ett oafvisligt kraf, som icke längre kunde åsidosättas, vore stadsfullmäktige, som med

säkerhet hölle före, att genom en trygg hamn stadens handel och rörelse skulle ökas och den industriella verksamhet, som inom staden och orten under senare tid uppstått, afsevärdt förkofras, villiga och beredda att för sådant ändamål ikläda staden de förpliktelser, som denna skäligen kunde anses mäktas bära, och hade stadsfullmäktige därför genom beslut den 30 juni 1902 åtagit sig att till en hamnbyggnad, i enlighet med ett af dåvarande tillförordnade distriktschefen i södra väg- och vattenbyggnadsdistriktet upprättadt förslag, alternativ A, för hvilket kostnaden vore beräknad till 507,000 kronor, anskaffa halfva kostnadsbeloppet eller 253,500 kronor, därest staten bidroge med den andra hälften af beräknade kostnaden. [26.]

Med underdånig skrifvelse den 6 september 1902 har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län öfverlämnat omförmälda framställning och förslag samt därvid för egen del anfört följande.

Efter tillkomsten af Malmö—Simrishamns järnväg och de till densamma ledande järnvägar hade staden Simrishamns betydelse för rörelsen i orten högst väsentligt ökats. Därtill bidroge äfven den ganska betydliga fabriksverksamhet, som å platsen idkades, äfvensom det förhållande, att Karlshamns sockerfabrik öfver Simrishamn uppköpte en stor mängd sockerbetor från orten närmast däromkring. Uppgifter om hamnens import och export under de senaste tio åren utvisade äfven en mycket betydlig uppgång i rörelsen och det vore allt skäl att antaga, icke allenast att detta förhållande skulle fortfara utan ock att rörelsen skulle komma att ökas. Endast med hänsyn till handelsomsättningen i orten måste det således anses i hög grad önskvärdt, om i Simrishamn inrättades en fullt betryggande hamn af den storlek, som för rörelsen på platsen kunde vara erforderlig.

En hamn därstädes, som kunde erbjuda tillräckligt skydd, skulle äfven vara till stort gagn för det allmänna, i det den vid kritiska tillfällen skulle kunna tjäna till nödhamn för den mängd fartyg, som passerade segelleden utanför denna kust. Den borde med största fördel kunna användas såsom vinterförläggningssort för flertalet segelfartyg från Simrishamns sjömanshusdistrikt äfvensom utgöra en hållpunkt och tillflyktsort för den talrika fiskarflotta, som årligen drefve fiske i hafvet utanför Simrishamn och af hvilken det öfvervägande antalet icke vore hemmahörande där eller i närmaste orten därintill.

Med fäst afseende dels å den stora nytta för det allmänna, som inrättandet i Simrishamn af en god hamn otvifvelaktigt skulle medföra, som ock å de betydliga uppoffringar, staden för sin hamnanläggning redan haft och nu vore beredd att ytterligare göra, och då staden utan

- [26.] bidrag från statens sida svårligen vore i stånd att utföra hamnbyggnaden enligt det föreliggande förslaget, hvilket äfven enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förmenande vore att föredraga såsom det lämpligaste, tillstyrkte Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande på det allra kraftigaste ansökningen.

Till följd af nådig remiss har därefter väg- och vattenbyggnadsstyrelsen afgifvit underdånigt utlåtande af den 27 oktober 1904 och därvid öfverlämnat af styrelsen infordrade yttranden af lotskaptenen i Malmö och lotsstyrelsen.

Lotskaptenen anförde däri, att Simrishamns hamn i dess nuvarande skick ej kunde betraktas som en säker tillflyktsort för fartyg under stormar, som blåste i andra riktningar än från land eller längs kusten, hvarför ock under årens lopp timat åtskilliga skeppsbrott i själfva hamnen. Olyckshändelserna den 14 och den 15 december 1901 vittnade äfven om behovet af bättre skydd. Det af stadfullmäktige antagna förslaget, alternativ A, vore såsom erbjudande större utrymme och kajplats, i det icke allenast inre bassängen vore betydligt rymligare än enligt de andra alternativen, utan därjämte en särskild båthamn (fiskarhamn) funnes anordnad, det för sjöfarten fördelaktigaste. Då förbättringen ginge ut på att skydda de fartyg, som besökte hamnen, och ett förbättradt skydd för dessa fartyg ansåges medföra ökad sjöfart, syntes det, om någon egentlig fördel för Simrishamns samhälle och därmed för sjöfarten skulle vinnas, vara nödvändigt att genast tillgripa alternativ A. Ett viktigt intresse, som borde tillvaratagas vid hamnförbättringens utförande, vore beredandet af lämplig plats åt fiskarbåtar. Simrishamn vore nämligen den förnämsta afsättningsorten för den s. k. bornholmssillen, som därifrån med bantåg försändes öfver hela Skåne. Lämpliga anordningar för det stora antalet fiskarbåtar, förnämligast från Blekinge, som under fisketiden besökte hamnen, vore därför af behovet påkallade och realiserades egentligen endast genom alternativ A. Ehuru förslagen icke berörde den utanför skyddsarmarna befintliga hamnen på annat sätt, än att en fördjupning till 5 meter inom ett visst område närmast skyddsarmarna och norröfver föreslagits, borde denna bassäng, som först skulle mottaga fartygen, ej alldeles lämnas ur räkningen. Därvid vore att erinra, att den så kallade sugen i den nuvarande hamnen genom de föreslagna anordningarna efter all sannolikhet komme att ökas, såsom en följd däraf att den inrullande sjön ej längre finge tillfälle att löpa upp på stranden i den så kallade Gåfvokroken och där genom friktion mot stranden dämpas i sin rörelse utan i stället komme att slå emot de yttre nära lodräta sidorna af skyddsarmarna för att därifrån

återstudsa. Den bräsch, som funnes i norra hamnarmen nära hamn-öppningen, hade med stöd af erfarenheten från den tid, hamnarmen ännu varit oskadad, af de förutvarande äldre lotsarna ansetts verka för- mildrande å sugen och man vore däraf berättigad antaga, att en öppning längre in i samma arm i någon mån borde kompensera den förökade sug, som de föreslagna anordningarna kunde medföra. I alla händelser borde åtminstone en öppning finnas i norra armen. Den yttre hamnbassängens fördjupning till 5 meter något längre norröfver, än föreslaget vore, skulle lämna ett välbehöfligt ökad manöverutrymme för större fartyg och vore därför önskvärd. De kantiga hörnen å östra skyddsarmens innerända och landarmens ytterända vid öppningen till inre hamnen borde afrundas för att undvika skada å kajer och fartyg.

Lotsstyrelsen yttrade att, enligt hvad den i ärendet verkställda utredningen gäfvit vid handen, Simrishamns hamn — hvarest tilloppet af såväl större som mindre fartyg på grund af stadens utveckling och den därstädes och i kringliggande ort rådande industriella verksamheten syntes stadigt ökas — i dess nuvarande skick vore icke blott för liten för rörelsen på platsen utan lämnade ock under vissa förhållanden otillräckligt skydd för där förankrade fartyg, något som erfarenheten noggrannt visat. Med hänsyn särskildt till hamnens betydelse ej mindre för det stora antalet dit inlöpande fiskarbåtar än äfven såsom nödhamn vore det af vikt, att tryggande anstalter träffades för undanrödjande af förenämnda olägenheter, hvilket ändamål kunde vinnas genom utförande af det utaf stadsfullmäktige gillade förslaget alternativ A. På grund däraf hyste lotsstyrelsen den åsikt, att de ifrågasatta anordningarna komme att afsevärdt gagna den allmänna sjöfarten, men att den yttre bassängen, något längre norröfver än det uppgjorda förslaget angäfvit, borde, på sätt lotskaptenen föreslagit, fördjupas till 5 meter för att lämna ett välbehöfligt ökad manöverutrymme för större fartyg, samt att pirhufvudet till den östra skyddsarmen borde afrundas för underlättande af manövreringen samt förstärkas och förses med grofva pollare. Ehuru slutligen den ifrågavarande hamnförbättringen i Simrishamn vore både behöflig och, väl utförd, blefve till stor nytta för sjöfarten, kunde den dock icke anses vare sig för den stora eller lilla sjöfarten vara af samma betydelse som jämväl ifrågasatt ombyggnad af Skanörs hamn, och då båda dessa arbeten för utförandet kräfde statsanslag, ansåge lotsstyrelsen att, därest anslag ej kunde erhållas för dem båda, hamnförbättringen i Skanör borde i första rummet ihåggas med anslag och den i Simrishamn först därefter.

[26.] Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sitt underdåniga utlåtande anfört hufvudsakligen följande.

Enligt det förslaget bifogade utlåtandet hade den nuvarande hamnen i Simrishamn en vattenyta af omkring 73,000 kvadratmeter med en längd af omkring 350 meter från gattet till motliggande land och en bredd, som föga öfverstege 200 meter. Med dessa relativt små längd- och breddförhållanden å hamnbassängen uppkomme vid ostliga stormar, då stora vattenmassor med hvarje våg rullade in i hamnen, en stor höjning af vattenytan därstädes, och då vattnet mellan hvarje inrullande våg sökte strömma ut igen, uppstode däraf en våldsamt sug i hamnbassängen. Då för närvarande endast en tredjedel af denna vore någorlunda djup, men med sträckning från gattet rakt i väster, så att denna djupare del vore utsatt för de direkta sjöarna vid ostliga stormar, vore fartyg i hamnen vid dylika tillfällen utsatta för en oupphörlig slitning mellan de ingående svåra sjöarna och den återgående starka sugen. Denna slitning hade vid hårda stormar antagit en sådan styrka, att förtöjningarna bruste och fartygen drefve på grund och gjorde haveri. Förslaget afsåge, att å den nuvarande helt grunda sydvästra delen af det område, som inneslöt af de nuvarande hamnarmarna, genom fördjupning och utbyggande af två skyddsarmar anordna en innerbassäng, där fartygen icke blefve utsatta för sug och vågslag utan kunde vid ostliga stormar ligga förtöjda utan fara att slita förtöjningarna och drifvas på grund. Så snart en ostlig storm stucke upp och oron i yttre hamnen började blifva besvärande, skulle samtliga i hamnen befintliga fartyg och båtar förhalas in i den lugna innerbassängen och stormportarna stängas. Den ökning af sugen, som lotskaptenen befarat kunna uppstå under de ostliga stormarna, skulle sålunda icke vara af någon olägenhet eller betydelse för fartygen, enär de enligt själfva afsikten med hela den nya hamnanordningen skulle, genom att redan vid uppstickande ostlig storm ingå i den skyddade innerhamnen, alldeles undandraga sig den nu så ödesdigra slitningen mellan den inrullande sjön och den utgående sugen. I öfrigt skulle såväl det ökade djupet i yttre hamnen som den i svag stigning 1: 3 föreslagna landsidan (sektion i—k), där vågen skulle löpa uppför utan att tvärt återstudsa från en lodrät strandkaj, bidraga till att motverka en ökning af sugen, som i hvarje fall aldrig kunde undgås i en hamn af så ringa areal och öppen mot det vida hafvet, utan att vågorna brötes mot skär och grund, innan de nådde hamnmynningen. Just den omständigheten att denna sug och därmed följande slitning icke kunde undvikas och en trygg och lugn bassäng icke erhållas på annat sätt än det föreslagna — såvida icke högst betydande kostnader

skulle nedläggas på åstadkommandet af en hamn med långt större vidd [26.] — hade gjort det nödvändigt att grunda planläggningen för hela hamnförbättringen på den grundtanken, att fartygen i Simrishamns hamn vid östlig storm borde så att säga helt och hållet rymma fältet och i tid draga sig in i en sluten och fullkomligt lugn inre bassäng för att där afvakta stormens bedarrande.

Vid sådant förhållande vore det enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens mening, hvilken äfven syntes vara lotsstyrelsens, icke välbetänkt att, såsom af lotskaptenen föreslagits, upptaga en öppning i den nuvarande norra vågbrytaren, då därigenom komme att framkallas en ständig mer eller mindre stark strömsättning genom den yttre hamnbassängen till stor olägenhet för manövreringen i hamnen med dess jämförelsevis trånga utrymme.

Däremot skulle det utan tvifvel utgöra en ytterligare förbättring af hamnen, om den yttre bassängens fördjupning till 5 meter utsträcktes än längre norröfver än hvad förslaget afsåge, men då det område af den nuvarande hamnbassängen, där fartyg af 4 meters djupgående eller därutöfver kunnat framgå för att inkomma eller afgå från Stora Skeppsbron, icke ägde mer än omkring hälften så stor bredd som det område, som enligt förslaget nu skulle fördjupas till 5 meter, och då detta senare äfven å den inre smalare delen norr om den nya skeppsbron och västra delen af östra skyddsarmen blefve ungefär dubbelt bredare än den motsvarande delen af det minst 4 meter djupa nuvarande området, och sålunda manöverutrymmet vid angöring af den nya skeppsbron eller vid ingång i innerhamnen i hvarje fall vore dubbelt större än det som dittills stått till buds vid angöring eller afgång från den nuvarande skeppsbron, så hade den ökade kostnaden och den därmed ökade svårigheten att anskaffa de för hamnförbättringen i dess helhet erforderliga penningmedlen gjort det till en nödvändighet att inskränka arbetena till endast den omfattning, som erfordrades för erhållande af en säker innerhamn samt den fördjupning af ytterbassängen, som vore mest trängande, och att låta anstå med en ytterligare utvidning norrut af fördjupningen i yttre bassängen, till dess ökad rörelse kunde erfordra en dylik förbättring och ökade hamninkomster kunde medgifva dess gradvisa utförande utan särskild skuldsättning. En afrundning af östra skyddsarmens pirhufvud för underlättande af manövreringen, kunde, såsom af lotsstyrelsen påyrkats, med fördel ske, hvaremot tillägg om pirhufvudets förstärkning eller förseende med grofva pollare vore obehöfligt, enär arbetsplanen och tillhörande kostnadsförslag redan förutsatte och upptoge anbringandet af grofva frihultsföljare längs sidorna af hela

[26.] östra skyddsarmen och dess pirhufvud samt af grofva förtöjnings- och förhållningspollare, inmurade i och å skyddsarmen och pirhufvudet.

Efter de synnerligen svåra haverier, som inträffat i själfva hamnen i Simrishamn, kunde det icke förnekas, att det för Simrishamns samhälle vore en ren lifsfråga att utan uppskof försätta sin hamn i sådant skick, att där inkomna fartyg och fiskebåtar icke längre skulle riskera att gå under i själfva hamnen.

Då emellertid staden Simrishamns ekonomiska ställning icke gjorde det möjligt för staden att utan hjälp af staten genomföra den föreslagna hamnförbättringen och denna otvifvelaktigt vore ett ofafvisligt behof, då staden utan denna måste icke blott afstanna i sin utveckling utan med all säkerhet gå tillbaka i samma mån som dess handel och sjöfart aftynade och dess industri droges bort till andra samhällen med tryggare hamnar, och då vidare hamnens förbättring på föreslaget sätt skulle lända till stort gagn för den allmänna sjöfarten och för landet i sin helhet, enär det måste vara af stor allmän betydelse, att utvecklingen icke afstannade eller ginge tillbaka inom ett förut lifskraftigt och framåtgående samhälle, detta måtte nu vara jämförelsevis ringa eller ej i förhållande till andra mera betydande, samt då anledning icke förefunnes att göra tillgodoseendet af det synnerligen trängande behovet af understöd från statens sida för utförandet af hamnförbättringen i Simrishamn beroende af, huruvida statens hjälp kunde erfordras äfven för iståndsättandet af Skanörs hamn, hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att bevilja staden Simrishamn ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 253,500 kronor till förbättring af dess hamn i enlighet med ifrågavarande af stadsfullmäktige antagna plan.

Till en början ber jag få meddela, att till Eders Kungl. Maj:t inkommit jämväl underdånig framställning om statsbidrag till förbättrande af Skanörs hamn, men att samtliga vederbörande myndigheter ännu icke yttrat sig i detta ärende.

Af hvad jag här förut anfört angående Simrishamns hamn inhämtas, att iståndsättandet af densamma måste vara af stor betydelse icke blott för rörelsen i staden med den däromkring belägna orten, utan också för den stora mängd fiskare från såväl nämnda trakt som andra håll, hvilka i hafvet utanför drifva sitt yrke. Äfven för det allmänna skulle hamnen, om den vore i godt stånd, kunna vara till stort gagn, då dess belägenhet hänvisar den att fylla en viktig post såsom nödhamn vid en under den svårare årstiden synnerligen stormig segelled.

Stadsfullmäktiges framställning likasom de i ärendet hörda myndigheternas yttranden gifva emellertid tydligt vid handen, att hamnen i dess nuvarande tillstånd är alldeles otillräcklig samt icke ens heller kan under alla förhållanden lämna nödigt skydd åt de fartyg, som där måste söka sin tillflykt. Erfarenheten har äfven, senast på ett särskildt oroväckande sätt i slutet af förra året, bekräftat faran af hamnens bibehållande i dess nuvarande högst bristfälliga skick. Efter hvad af därifrån synliga meddelanden inhämtas, har nämligen en häftig ostlig storm ånyo bragt förödelse inom dess anläggningar.

Af den redogörelse, som stadsfullmäktige lämnat angående hamnens upprepade istandsättande efter densamma ågångna skador, framgår vidare, hurusom staden fått allt emellanåt därför vidkännas för dess ekonomiska förhållanden särdeles dryga kostnader, ehuru visserligen äfven staten ansett sig böra vid flera tillfällen träda hjälpende emellan. De anslagsbelopp, som i sådant afseende af statsmedel anväts, hafva utgjort tillsammans omkring 140,000 kronor.

Enligt det förslag till hamnbyggnad, för hvars utförande stadsfullmäktige bestämt sig och, under förutsättning af statsbidrag med halfva beloppet, äfven beslutit själfva anskaffa öfriga medel, skulle kostnaderna för ombyggnaden uppgå till 507,000 kronor. Förslaget, som är upprättadt af numera byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen öfverstelöjtnanten O. Z. Ekdahl och betecknad med alternativ A, afser erhållande af en 5 meters djup bassäng af 19,300 kvadratmeters areal med en invändig kajlängd af 571 meter och en 188 meter lång utvändig kaj samt dessutom en särskild bassäng för fiskarbåtar af 2 meters djup. Förslagsställaren hade äfven uppgjort två andra alternativ, af hvilka det ena, alternativ B, slutade på en kostnadssumma af 436,000 kronor. Enligt detta förslag skulle skyddsarmarnas dimensioner och konstruktion bibehållas lika med alternativ A, men bassängen erhålla ett djup af 5 meter å en areal af blott 14,340 kvadratmeter samt ett djup af endast 3 meter å en areal af 3,360 kvadratmeter. Kajlängden skulle blifva 376 meter invändig och 188 meter utvändig för 5 meters vattendjup samt 98 meter för 3 meters djup. Härigenom skulle således, förutom minskningen af den inre kajlängden, saknas fördelen af en från den större bassängen afskild båthamn och ett djup af 5 meter öfver bassängens hela areal. Enligt alternativ C, som betingade en kostnad af 354,000 kronor, skulle den nödvändiga kajlängden ytterligare minskas till 357 meter, och den utvändiga kajen erhålla samma längd af 188 meter, men bassängen fördjupas endast öfver en areal af 12,570 meter till 5 meter samt återstoden af hamnen lämnas ofördjupad. Någon särskild båthamn ingår naturligtvis ej heller i detta alternativförslag.

[26.]

För ärendet särskildt utsedda kommitterade äfvensom drätselkammaren hade tillstyrkt, hvilket ock, såsom jag förut nämnt, blef stadsfullmäktiges beslut, antagandet af alternativ A såsom det för erhållande af en fullt ändamålsenlig hamn lämpligaste förslaget.

Såsom framgår af det jag förut anfört, hafva äfven de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, uttalat sig för detta förslag, därvid särskildt lotskaptenen framhållit vikten af att vid hamnförbättringen lämplig plats bereddes för det stora antalet fiskarbåtar, som hade behof af hamnen.

Fördelen att, då en större och kostbar ombyggnad af hamnen skall ske, gifva arbetet därmed en sådan omfattning, att ändamålet i alla afseenden fullt vinnes, synes mig ock ligga i öppen dag.

Enligt införskaffade uppgifter utgjorde vid 1903 års bokslut staden Simrishamns tillgångar i fastigheter, inventarier, räntebärande aktier, fonder och kontanta tillgångar omkring 494,700 kronor, medan skulderna belöpte sig till omkring 155,100 kronor. Stadens inkomster hade uppgått till omkring 29,100 kronor, däraf omkring 14,300 kronor åtgått till räntor och kapitalafbetalningar å dess skulder. Hamnens inkomster hade under femårsperioden 1899—1903 i medeltal uppgått till omkring 14,600 kronor och dess utgifter till omkring 11,500 kronor. Dess kontanta tillgångar vid 1904 års slut belöpte sig till omkring 80,000 kronor.

Att ett samhälle med sådana jämförelsevis begränsade ekonomiska tillgångar, som här omnämnts, och hvilket samhälle tillförene fått vid flera tillfällen vidkännas afsevärda uppoffringar med anledning af större eller mindre skador å hamnen, icke skall kunna nu åtaga sig hela den med hamnombyggnaden förenade kostnaden, torde vara uppenbart. Vidare synes mig böra beaktas att, såsom här påvisats, en fullt trygg och rymlig hamn i Simrishamn är af den största vikt ej blott för staden själf utan ock för hela den skånska ostkusten äfvensom och icke minst för de sjöfarande i allmänhet.

Med de synpunkter jag här tillåtit mig framhålla anser jag det därför billigt, att staten jämväl denna gång lämnar sitt bidrag till den ifrågasatta förbättringen af Simrishamns hamn, hvilket företag särskildt efter den senaste olyckshändelsen icke synes kunna längre uppskjutas.

Emellertid torde hela statsbidraget, hvilket jag anser böra utgå med det belopp, hvarom stadsfullmäktige hemställt och hvilket äfven af samtliga myndigheter tillstyrkts, icke behöfva anvisas att utbetalas på en gång, utan lämpligen kunna fördelas på tre år. För detsamma bör lämpligen äfven stadgas de villkor, som pläga föreskrifvas för erhållande af bidrag från hamn- och brobyggnadsfonden.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, till ombyggnad af Simrishamns hamn, bevilja ett anslag af 253,500 kronor, under villkor att de nu gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från bro- och hamnbyggnadsfonden böra i tillämpliga delar blifva gällande för det till berörda hamnombyggnad nu ifrågasatta statsbidrag, samt däraf på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 53,500 kronor. [26.]

Vidare tillåter jag mig erinra att, enligt 1901 års Riksdags beslut, blifvit för år 1906 beviljade till understödjande medelst lån af enskilda järnvägsanläggningar 1,500,000 kronor. [27.]

Lån till enskilda järnvägar.

Medicinalstaten.

Uti underdånig skrifvelse den 16 september 1904 har medicinalstyrelsen, enär granskning af hospitalens räkenskaper fortfarande, liksom i flera år skett, måste verkställas inom medicinalstyrelsen, som likväl saknade erforderliga arbetskrafter och medel till ersättning för detta viktiga arbete, hemställt, det Eders Kungl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition därom, att till arfvode åt särskild person för revision af hospitalens räkenskaper mätte å medicinalstyrelsens stat äfven för år 1906 beviljas ett extra anslag af 1,200 kronor. [28.]

Biträde vid revisionen af hospitalens räkenskaper.

Då behovet af nämnda anslag fortfarande förefinnes, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1906 anvisa till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper ett belopp af 1,200 kronor.

Med bifall till Eders Kungl. Maj:ts uti nådig proposition den 11 mars 1904 därom gjorda framställning har Riksdagen på extra stat för år 1905 under riksstatens sjätte hufvudtitel anvisat ett anslag af 7,000 kronor att enligt de närmare bestämmelser, Eders Kungl. Maj:t meddelade, användas till bekostande af behandling enligt den s. k. ljusmetoden af medellösa, med sjukdomen »lupus vulgaris» behäftade personer från landsorten, under villkor att genom bidrag från vederbörande landsting eller kommun eller annorledes bestredes det belopp, som erfordrades för patientens resa fram och åter mellan hemorten och den anstalt, där behandlingen ägde rum, äfvensom för hans underhåll, så länge behandlingen varade.

[29.]
Behandling af medellösa lupuspatienter.

Jag tillåter mig erinra, att Eders Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 11 november 1904 utfärdat bestämmelser ifråga om tilldelande af understöd från omförmälda anslag äfvensom uti nådigt bref samma dag meddelat medicinalstyrelsen föreskrifter rörande förvaltningen af anslaget.

[29.] Då anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för år 1906 och innan erfarenhet vunnits om den utsträckning, hvari detsammans anlitande ifrågakommer, dess belopp lämpligen bör för nämnda år bestämmas till enahanda storlek som för innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 7,000 kronor att enligt de närmare bestämmelser, Eders Kungl. Maj:t meddelar, användas till *bekostande af behandling enligt den s. k. ljusmetoden af medel-lösa, med sjukdomen »lupus vulgaris» behäftade personer från landsorten*, under villkor att genom bidrag från vederbörande landsting eller kommun eller annorledes bestrides det belopp, som erfordras för patientens resa fram och åter mellan hemorten och den anstalt, där behandlingen äger rum, äfvensom för hans underhåll, så länge behandlingen varar.

[30.]
Kuranstalten
Sans Souci.

Efter särskilda framställningar har Riksdagen beviljat för hvar och ett af åren 1894—1900 ett extra anslag af 2,000 kronor, för hvar och ett af åren 1901—1904 ett extra anslag af 3,000 kronor samt för år 1905 ett extra anslag af 4,000 kronor att utgå till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Uppsala, numera benämndt kuranstalten Sans Souci, på villkor, som af Eders Kungl. Maj:t pröfvades lämpliga. De villkor för anslagens åtnjutande, som af Eders Kungl. Maj:t i följd häraf vid meddelande af föreskrift om anslagens utbetalning fastställts, hafva, med någon modifikation för de åtta sista åren, fått enahanda innehåll, som återgifvits i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 vid föredragning af då gjord ansökning om anslag till nämnda anstalt.

I underdånig skrifvelse den 8 september 1904 har styrelsen för ifrågavarande kuranstalt, med förmälan att anstalten allt fortfarande vore i verksamhet och för sitt bestånd och sin utveckling vore i största behof af understöd, anhållit, att Eders Kungl. Maj:t tacktes allt framgent och närmast för år 1906 föreslå Riksdagen att bevilja anstalten ett årsanslag af 4,000 kronor.

Af den redogörelse för anstaltens verksamhet under år 1903, som af anstaltens styrelse samt dess läkare och revisorer afgifvits och finnes i tryck ansökningen bilagd, inhämtas, att under nyssnämnda år å anstalten, där vid årets början 10 patienter varit kvar från år 1902, intagit 17 patienter af olika samhällsklasser, hvadan hela antalet vårdade utgjorde 27 mot 28 under år 1902; att af de 19 under året utskrifna patienterna 14 efter utskrifningen fört ett nyktert och i detta afseende

oklanderligt lefnadssätt, samt att tillgångarna utöfver skulderna den 31 december 1903 utgjorde 5,644 kronor 95 öre. [30.]

Medicinalstyrelsen, hvars yttrande i ärendet inforrats, har den 19 september 1904 afgifvit underdånigt utlåtande, däri medicinalstyrelsen, med vitsordande af att de utaf Eders Kungl. Maj:t för statsanslagets åtnjutande hittills föreskrifna villkor blifvit af anstalten uppfyllda, förordat bifall till den af anstaltens styrelse gjorda framställning om statsanslag för år 1906.

På grund af hvad sålunda anförts och då ifrågavarande anstalt synes mig vara förtjänt af det nu begärda statsanslaget, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å riksstatens sjätte hufvudtitel för år 1906 bevilja ett anslag af 4,000 kronor att utgå till *understöd åt kuranstalten Sans Souci* invid Uppsala på villkor, som af Eders Kungl. Maj:t pröfvas lämpliga.

Sedan, på underdåniga ansökningar af styrelsen för Stockholms alkoholisthem, Eders Kungl. Maj:t i 1898—1904 årens statsverkpropositioner föreslagit Riksdagen att bevilja nämnda hem anslag för år 1899 af 17,500 kronor, för hvar och ett af åren 1900—1903 af 7,500 kronor samt för hvar och ett af åren 1904 och 1905 af 6,000 kronor, blefvo Eders Kungl. Maj:ts berörda framställningar på det sätt bifallna, att Riksdagen på extra stat beviljade hemmet för år 1899 ett anslag af 2,000 kronor, för hvar och ett af åren 1900—1903 ett anslag af 4,000 kronor samt för hvar och ett af åren 1904 och 1905 ett anslag af 6,000 kronor, att utgå på villkor, som af Eders Kungl. Maj:t pröfvades lämpliga. Vid meddelande af nådiga föreskrifter om ifrågavarande anslags utbetalande täcktes Eders Kungl. Maj:t tillika fastställa de villkor, som skulle gälla för anslagens åtnjutande; och voro dessa villkor följande: [31.]

att hemmets förvaltning handhafves af en i Stockholm befinnlig styrelse, som antager föreståndare för anstalten;

att anstalten står under inseeende af Hans Kungl. Höghet Hertigen af Västergötland eller, om han anser sig därtill förhindrad, af en utaf Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län förordnad inspektor;

att de i anstalten intagna sjukas vård öfvervakas af legitimerad läkare;

samt att till medicinalstyrelsen ställd berättelse med redogörelse för anstaltens verksamhet under året före utgången af mars månad nästföljande år af anstaltens styrelse och läkare aflämnas till första provinsialläkaren i länet.

Styrelsen för hemmet har i underdånig skrifvelse den 21 september

- [31.] 1904, under anförande, att hemmets verksamhet fortginge i samma syfte och samma omfattning som förut med glädjande och för det allmänna gagneliga resultat, anhållit, att Eders Kungl. Maj:t tacktes af Riksdagen begära ett anslag för år 1906 af 6,000 kronor till understöd åt hemmet.

Af en vid styrelsens skrifvelse fogad tryckt årsberättelse angående hemmet för år 1903 inhämtas: att vid början af året funnits i hemmet intagna 9 pensionärer; att under årets lopp intagits 28 och utskrifvits 22, hvadan 15 varit kvar vid årets slut; att af de utskrifna 14 vore att anse såsom botade; att af pensionärerna 7 erlagt afgift efter 125 kronor, 8 efter 100 kronor, 12 efter 75 kronor och 1 efter 25 kronor för månad; att under år 1903 hemmets utgifter med 129 kronor 88 öre öfverstigit dess inkomster, hvari inberäknats statsanslaget, 4,000 kronor.

Efter nådig remiss har medicinalstyrelsen den 26 september 1904 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid anført att, då ifråga-varande anstalt verkade för ett högeligen beaktansvärdt ändamål, haft att uppvisa många framgångar i sitt ädla sträfvande och vore i behof af det begärda statsanslaget för att kunna i full enlighet med anstaltens syftemål fortsätta sin verksamhet och äfven i större utsträckning genom nedsatta månadsavgifter bereda obemedlade tillfälle att komma i åtnjutande af den behandling, hemmet meddelade, medicinalstyrelsen, med anmälan att de af Eders Kungl. Maj:t för statsanslagets åtnjutande fastställda villkor blifvit under år 1904 uppfyllda, förordade bifall till den af hemmets styrelse nu gjorda anhållan.

Med anledning af hvad i denna fråga förekommit, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att å riksstatens sjätte hufvudtitel för år 1906 bevilja ett anslag af 6,000 kronor, att utgå till *understöd åt Stockholms alkoholisthem* på villkor, som af Eders Kungl. Maj:t pröfvas lämpliga.

[32.]
Folksanato-
rierna.

I anledning af inom Riksdagen väckta motioner har Riksdagen år 1904 till upprätthållande af verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade s. k. *folksanatorierna*, under villkor att något lotteri till förmån för sanatoriernas verksamhet icke anordnades, för år 1905 anvisat ett belopp af 400,000 kronor, hvaraf hälften eller 200,000 kronor finge af tillgängliga medel förskjutas under år 1904; och skulle för anslagets användning gälla de ytterligare bestämmelser, som kunde blifva af Eders Kungl. Maj:t fastställda.

Sedan medicinalstyrelsen, till följd af nådig remiss, i detta ärende inkommit med yttrande af öfverstyrelsen för jubileumsfonden samt eget underdånigt utlåtande, tacktes Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 8 juli 1904 angående ifrågavarande anslags utbetalande tillika förordna

dels att en ledamot i öfverstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond skulle utses af Eders Kungl. Maj:t för en tid af fem år i sänder;

dels att en af Eders Kungl. Maj:t utsedd revisor skulle deltaga i den granskning af jubileumsfondens räkenskaper och förvaltning, som årligen verkställdes af två utaf fondens hufvudmän utsedda revisorer;

dels att det till upprätthållande af verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade folksanatorierna beviljade statsanslaget skulle redovisas på samma sätt som afkastningen af fondens räntebärande tillgångar och öfriga inkomster, dock så att, när, sedan äfven nödiga afskrifningar verkställts, öferskott å fondens årsinkomster uppkomme, dessa skulle redovisas på särskildt konto såsom reserverade medel; och

dels att sålunda reserverade medel icke finge af öfverstyrelsen användas, med mindre Eders Kungl. Maj:t, efter anmälan af öfverstyrelsen, pröfvat och godkänt de ändamål, för hvilka de vore afsedda att tagas i anspråk.

Uti underdänig skrifvelse den 30 september 1904 har öfverstyrelsen åberopat hvad öfverstyrelsen i sitt berörda yttrande anfört därom, att det årliga tillskott, som erfordrades för att, utan anlåtande af jubileumsfondens återstående kapitaltillgång, bestrida driften vid sanatorierna, kunde beräknas till omkring 200,000 kronor; att öfverstyrelsen, vid väckande af frågan om anordnande af ett penninglotteri till jubileumsfondens förstärkande för att trygga sanatorieverksamhetens ostörda gång och vidare utveckling afsett, att på sådan väg åstadkomma ett kapital, hvars afkastning skulle uppgå till nämnda belopp; att genom det af Riksdagen beviljade anslag verksamheten vid sanatorierna vore tryggad för åren 1904 och 1905; samt att, under sådana förhållanden och då öfverstyrelsen ansåge sig kunna utgå från den förutsättningen att, sedan Riksdagen på sådant sätt erkänt betydelsen af den verksamhet, som bedrefves vid sanatorierna, liknande anslag äfven för följande år syntes vara att påräkna, frågan om anordnande af ett penninglotteri för ändamålet gifvetvis förfölle.

Öfverstyrelsen hemställer därefter, att Eders Kungl. Maj:t tacktes till nästinstundande Riksdag aflåta nådig proposition, att Riksdagen måtte såsom bidrag till upprätthållande af verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade sanatorierna för år 1906 af statsmedel anvisa ett belopp af 200,000 kronor.

Efter nådig remiss har medicinalstyrelsen den 12 oktober 1904 häröfver afgifvit underdänigt utlåtande och därvid tillstyrkt bifall till öfverstyrelsens berörda hemställan.

[32.] Enligt hvad från öfverstyrelsen meddelats torde fondens inkomster för år 1904, inberäknadt statsbidraget, uppgå till något öfver 431,000 kronor samt utgifterna för samma år jämte afskrifningar enligt fastställda grunder till omkring 425,000 kronor, hvadan ett öfverskott af ungefär 6,000 kronor skulle kunna reserveras enligt bestämmelsen i Eders Kungl. Maj:ts omförmälda nådiga bref.

På grund af hvad sålunda förekommit får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen,

att, till upprätthållande af verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade s. k. *folksanatorierna*, för år 1906 anvisa ett belopp af 200,000 kronor att användas i enlighet med af Eders Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

[33.] Medicinalstyrelsen har i underdånig skrifvelse den 21 september 1904 hemställt, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att till underhåll af Järfös sjukhus för spetälske måtte för år 1906 beviljas ett extra anslag af 18,000 kronor, eller enahanda belopp, som blifvit för närmast föregående år anvisadt.

Med anledning häraf tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 18,000 kronor till *underhåll af Järfös sjukhus för spetälske*.

[34.] Sedan Riksdagen år 1903 för utvidgning af Kristinehamns hospital beviljat ett extra anslag af 1,304,925 kronor och däraf på extra stat anvisat för år 1904 ett belopp af 250,000 kronor och för år 1905 ett belopp af 475,000 kronor, har medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 16 september 1904 meddelat, att styrelsen beräknat, att utöfver de till styrelsens disposition sålunda ställda medel erfordrades en summa af 300,000 kronor för likviderande af de arbeten, som borde utföras under år 1906.

Med anledning häraf och i öfverensstämmelse med medicinalstyrelsens tillika gjorda framställning hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att af det för *utvidgning af Kristinehamns hospital* beviljade anslag å 1,304,925 kronor på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 300,000 kronor.

[35.] Uti underdånig skrifvelse den 23 september 1901 hemställde medicinalstyrelsen, att framställning måtte göras till Riksdagen om anvisande af medel dels till anordnande af centralvärmeledning och elektrisk be-

Byggnadsarbeten vid
Härnösands
hospital.

lysning vid Härnösands hospital samt uppförande för nämnda ändamål af nytt ångpanne- och maskinhus, dels ock för uppförande därstädes af nytt ekonomihus, äfven innehållande en samlingssal; och anförde medicinalstyrelsen därvid följande.

[35.]

Sedan flera år hade vid Härnösands hospital svårigheter gjort sig i hög grad gällande för ett tillfredsställande ordnande af sjukvården i följd af det otidsenliga och äfven i öfrigt otillfredsställande skick, hvaruti anordningarna för uppvärmning, ventilation, belysning, mat-hållning och tvätt befunnit och fortfarande befunne sig. Nödvändigheten af en förändring därutinnan hade äfven upprepade gånger framhållits såväl i öfverläkarens vid hospitalet årsberättelser som äfven i berättelserna öfver de inspektioner, som å medicinalstyrelsens vägnar årligen förrättats å anstalten. Riksdagens revisorer hade äfven i sin berättelse för år 1898 anmärkt den fara, som det nuvarande sättet för uppvärmning och belysning otvifvelaktigt måste medföra, samt uttalat, att en förändring därutinnan borde ske, i den mån andra angelägnare behof för hospitalsväsendet icke därigenom åsidosattes. Med anledning däraf hade öfverläkaren vid hospitalet, på anmodan, lämnat en utförlig redogörelse för de missförhållanden med afseende å berörda anordningar, hvilka syntes böra utan dröjsmål afhjälpas. Af denna berättelse hade i hufvudsak framgått följande.

Uppvärmningen, som öfverallt skedde medelst kakelugnar, vore oskäligt dyr, dels emedan kakelugnarna vore gamla och årligen kräfde kostsamma reparationer, dels på grund af de allt mer stegrade vedprisen. Tillgången på varmt vatten vore af liknande skäl försvårad och förenad med relativt stora kostnader. Uppvärmningen vore vidare otillräcklig, särskildt emedan under den starka vinterkölden rummen afkyldes genom den oundvikliga fönsterventilationen. Uppvärmningen medförde slutligen fara för patienterna, som lätteligen kunde ådraga sig brännskador af kakelugnarna, samt fara för eldsolycka å anstalten genom de sjukas förvållande eller betjäningens försumlighet. Luftväxlingen kunde endast ske genom öppnande af fönstren, hvarigenom dels uppvärmningen försvårades, dels en högggradig luftförsämning, på osnyggare afdelningar en »outhärdlig stank», uppstode i soffrummen, hvarest fönstren om nätterna måste vara tillstängda. Belysningen skedde med fotogenlampor, och att detta belysningssätt på en anstalt för sinnessjuka medförde synnerligen stora vådor syntes utan vidare vara uppenbart. En särskild olägenhet medförde dessutom dessa lampor därigenom, att betjäningen om nätterna icke utan fara för sig själf och för anstalten kunde ordentligt tillse de sjuka, särskildt opålitliga

[35.] och våldsamma sådana. Tillbud till eldsolycka under betjäningens nattliga besök i de sjukas sofrum hade icke heller saknats. Belysningen vore dessutom otillräcklig, bland annat vid rengöring och städning af lokalerna, sysslor, som under en stor del af året måste förrättas under den mörka tiden af dygnet. Köket, beläget i jordvåningen, vore mörkt och dystert, lågt i taket, med endast 0,80 meter höga fönster, kallt, dragigt och fuktigt, så att kökspersonalen om vintern måste vara iklädd vinteröfverplagg, hvarjämte vid låg temperatur en intensiv kondensation af vattenånga från grytorna ägde rum, hvilket gjorde att man ej kunde se en meter framför sig och att »massor af is» bildades i närheten af ingångarna. Utlämningsrum saknades och skafferiet låge på andra sidan om en mot det fria öppen korridor (under markens nivå), dit om vintern snö i stor myckenhet inträngde. Grytorna vore redan nu för små och blefve alldeles otillräckliga, när patientantalet vid den under byggnad varande läns-paviljongens öppnande komme att ökas. De blefve dessutom ofta sönderbrända och fordrade mycket stora kvantiteter bränsle samt hindrade genom den hetta, de utvecklade, personalen i dess arbete. De vore dessutom synnerligen svåra att uppvärma, så att kökspersonalens arbete måste börja redan vid 4—5-tiden på morgonen. Tvättstugan vore inrättad nästan uteslutande för handkraft med för närvarande i hög grad bristfälliga apparater och kräfde liksom köket och af liknande skäl en stor personal.

I sammanhang med nu nämnda missförhållanden hade öfverläkaren äfven påpekat önskvärdheten däraf att, om ett nytt ekonomihus komme till stånd, i samband därmed anordnades, i likhet med hvad som skett å alla under senare år nyuppförda hospital och asyler, en samlingssal för de sjuka, hvarest för dem kunde beredas en särskildt å detta nordligt belägna hospital välbehöflig omväxling i det under den långa vintern mycket enformiga anstaltslifvet samt tillfälle till uppmuntrande förströelser.

Behovet af förbättrade anordningar för uppvärmning, luftväxling, belysning, mathållning och tvätt å Härnösands hospital kunde således, anförde medicinalstyrelsen vidare, betecknas såsom synnerligen trängande. Medicinalstyrelsen hade därför ansett frågan om uppförande af ett tidsenligt ekonomihus icke böra längre uppskjutas, på grund hvaraf dels vid de sista inspektionerna plats för ett sådant ekonomihus blifvit utsedd, dels äfven styrelsen anmodat sin arkitekt, hofintendenten A. Kumlien, att till styrelsen inkomma med förslag till ett ekonomihus vid hospitalet, innehållande kök och tvättinrättning äfvensom anordningar för

centraluppvärming och elektrisk belysning samt om möjligt äfven samlingssal för patienterna. [35.]

Sedan ritningar till ekonomihuset kommit styrelsen tillhanda och af styrelsen blifvit gillade, hade direktionen för Härnösands hospital anmodats att granska ritningarna, hvarefter direktionen förklarat sig icke hafva funnit skäl till anmärkning mot desamma.

De af hofintendenten Kumlien upprättade ritningar med tillhörande kostnadsförslag innefattade förslag till nytt ekonomihus med tillhörande ångpannehus samt anordningar för uppvärmning, ventilation och elektrisk belysning m. m. för en beräknad kostnad af sammanlagdt 288,000 kronor och enligt följande specifikation:

nya ekonomibyggnaden, byggnadsarbete	kr. 108,000: —
nya ångpannehuset	» 24,000: —
kanal mellan ångpannehuset och hospitalsbyggnaden	» 3,450: —
värmeledning i ekonomibyggnaden och stora hospitalet	» 59,600: —
byggnadskostnad för värmeapparaternas apterande i stora hospitalet	» 15,000: —
elektrisk belysning för hela anläggningen	» 27,650: —
erforderliga vatten- och aflöppsledningar för ekonomi- och ångpannehusen	» 9,800: —
schaktnings- och planeringsarbeten såväl för gången mellan ekonomibyggnaden och stora hospitalet som ock omkring ekonomi- och ångpannehusen samt rännstenar omkring samma byggnader	» 9,000: —
erforderliga köks- och tvättapparater	» 29,000: —
åskledare till ångskorstenen och ekonomibyggnaden samt ringledningar och telefoner	» 2,500: —
summa kr. 288,000: —.	

På grund af hvad medicinalstyrelsen sålunda anført, hemställde styrelsen, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till 1902 års Riksdag aflåta nådig proposition därom, att ett belopp af 288,000 kronor måtte för ifrågavarande ändamål anvisas.

Efter nådig remiss anmälde öfverintendentsämbetet uti underdånigt utlåtande den 12 november 1901, att ämbetet mot ifrågavarande ritningar och kostnadsförslag icke funnit anledning till anmärkning.

Vid ärendets föredragning den 11 januari 1902 hemställde dåvarande departementschefen, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för byggnadsarbeten vid Härnösands hospital, i hufvudsaklig

[35.] öfverensstämmelse med nämnda ritningar, på extra stat för år 1903 anvisa 288,000 kronor.

Den framställning, som Eders Kungl. Maj:t, i enlighet med departementschefens hemställan, till Riksdagen aflät, blef emellertid icke af Riksdagen bifallen. Beträffande de skäl, som föranledt detta Riksdagens beslut, anförde Riksdagen uti skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel den 15 maj 1902 hufvudsakligen följande.

Genom de byggnadsarbeten vid Härnösands hospital, hvartill anslag begärts, skulle icke vinnas någon tillökning af antalet platser vid nämnda hospital. Vid sådant förhållande och då behovet af ökad utrymme å vårdanstalterna för sinnessjuka alltjämt vore synnerligen kännbart, hade Riksdagen hyst tvekan, huruvida så stort belopp, som ifrågasatts, skäligen kunde böra uppoffras för en modernisering af Härnösands hospital, hvilket visserligen, efter hvad som framginge af statsrådsprotokollet, icke vore tidsenligt inredt och utrustadt, men emellertid torde vara för sitt ändamål användbart. På grund däraf och med hänsyn särskildt därtill att, intill dess behovet af utrymme å rikets hospital blefve nödortfeliget tillgodosedt, utgifterna för hospitalsväsendet borde, jämte nödigt underhåll af de förutvarande hospitalen, åsyfta hufvudsakligen beredande af möjlighet till intagande å hospitalen af ökad antal patienter, hade Riksdagen ansett sig icke kunna för det dåvarande och samtidigt därmed, att ett betydande anslag beviljades till Växjö hospital, äfven bevilja det begärda anslaget till byggnadsarbeten vid Härnösands hospital.

Uti underdånig skrifvelse den 29 september 1902 förmälde medicinalstyrelsen, dels att styrelsen vid förnyad granskning af sitt uti förberörda underdåniga skrifvelse den 23 september 1901 framställda förslag angående Härnösands hospital kommit till den uppfattningen, att en icke oväsentlig del af de ifrågasatta byggnadsarbetena otvifvelaktigt vore att anse såsom högst nödig just för hospitalets bibehållande i godt skick, dels att genom omarbetning af en del af förslaget kunnat vinnas en verklig tillökning af anstaltens utrymme, dels ock att nya viktiga skäl tillkommit för vissa delar af förslaget. Medicinalstyrelsen anförde vidare följande.

En hufvudsaklig del af förslaget afsåge införande på sjukafdelningarna af centraluppvärmning och i samband därmed af luftväxlingsanordningar. I sin förenämnda underdåniga skrifvelse den 23 september 1901 hade styrelsen utförligt framhållit de nuvarande uppvärmningsanordningarnas vid Härnösands hospital brister. Eldstädernas

underhållande i befintligt skick och fortsatta successiva utbytande mot nya af samma slag hade därtill visat sig dels kostbart, dels otillräckligt, i det att man därigenom icke kunde ernå både nöjaktig uppvärmning och behöflig luftväxling, och det syntes icke hafva varit Riksdagens mening, att, sedan i alla riktningar humanare och rationellare principer i sjukvården vid hospitalen vunnit insteg, en återgång till äldre tiders sätt att sköta dessa anstalter i något fall borde äga rum. Så skulle emellertid i visst afseende blifva händelsen, om man, för att uppnå lämplig värme i sjukrummen och arbetssalarna, skulle nödgas afstå från nödig luftväxling under den kalla årstiden; ty båda delarna kunde, såsom förut erinrats, icke ernås med hospitalets nuvarande uppvärmningssystem.

Det vore således för att fortfarande möjliggöra en tidsenlig sjukvård vid Härnösands hospital som medicinalstyrelsen återupptog förslaget om införande af centraluppvärmning med tillhörande ventilationsanordningar, och då centraluppvärmningen i sin ordning betingade anläggning af ett ångpannehus och en sammanbindningskanal mellan detta och sjukhusbyggnaden, så kunde icke heller dessa anläggningar utelämnas.

Den år 1901 föreslagna moderna belysningen kunde måhända icke i samma mån betraktas som ett oafvisligt behof, men då en ångpanneanläggning under alla förhållanden syntes styrelsen erforderlig, så ansåge sig styrelsen icke böra underlåta att äfven nu föreslå begagnandet af detta tillfälle till elektrisk belysnings införande vid hospitalet, helst sådant uppenbarligen sedermera och utan samband med uppvärmningsanläggningen icke kunde ske utan betydligt större kostnader. De stora, ofta framhållna fördelar, som detta belysningssätt ägde särskildt för hospitalen, och de litet emellan vid hospital med fotogenbelysning förefallande eldsvådetillbudet syntes jämväl göra det till en plikt för styrelsen att förnya sitt förslag äfven i denna del.

Vidkommande det nuvarande köket hade styrelsen däröfver lämnat en utförlig skildring i sin underdåniga skrifvelse den 23 september 1901, hvilken styrelsen därför återopade. Därjämte erinrade styrelsen, att kokgrytorna, som länge varit för små, blefve alldeles otillräckliga, då den i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens begifvande af Västernorrlands läns landsting på Härnösands hospitals område uppförda så kallade upptagningsanstalten för sinnessjuka inom kort komme att öppnas och därmed den personal, som skulle af köket betjänas, ökades med minst 25 personer. Nyanskaffning af dyrbar material för köket förestode således under alla omständigheter. På samma sätt förhölle det sig med tvättanstaltens material, som till vissa delar vore

[35.] alldeles försliten. Redan under år 1901 hade hospitalsdirektionen i sammanhang med årets reparationsförslag hemställt om nyinköp af en del material af hufvudsakligen samma modeller som de nuvarande tvättapparaterna. Sedan ärendet vid 1902 års inspektion pröfvats, hade dock, med afseende å hvad längre fram meddelades om det nuvarande tvätthuset och dess framtida användningssätt, nyanskaffningen uppskjutits i afvakten på det beslut, Eders Kungl. Maj:t kunde komma att fatta i anledning af förevarande underdåniga framställning.

Såväl anskaffning af ny köks- och tvättattiralj som det nuvarande kökets ersättande med ett nytt vore sålunda att hänföra till nödvändiga förbättringar. Däremot ville medicinalstyrelsen icke förneka, att själfva tvätthuset, därest detsamma försåges med nya apparater, skulle vara användbart, äfven om dess bibehållande efter tillkomsten af en ny ångpanneanläggning enligt styrelsens mening vore opraktiskt och föga ekonomiskt. Men styrelsen hade med detta hus, hvars virke vore ganska godt, haft en särskild afsikt, ehuru frågan därom icke år 1901 varit så utredd, att den kunnat i den underdåniga skrifvelsen den 23 september 1901 beröras. Sedan utredningen äfven i denna del sedermera blifvit fullbordad, ville styrelsen därom meddela följande. Längre hade hospitalen i riket lidit af de olägenheter, som vore förknippade med ett allt för tätt ombyte af isynnerhet manlig sjukvårdsbetjäning, och frågan därom hade äfven varit föremål för uttalanden vid 1901 års Riksdag. Sedan med anledning däraf chefen för civildepartementet anmodat medicinalstyrelsen att taga i öfvervägande, huruvida de under öfverläggningen den 20 februari 1901 i Första Kammaren angående tillsyn å sinnessjukvården i riket förekomna yttranden i fråga om otillräckligheten af betjäningens aflöning vid statens anstalter för sinnessjuka haft sådant fog för sig, att åtgärder i detta hänseende borde vidtagas, och styrelsen från de särskilda hospitalsdirektionerna däröfver infordrat deras utlåtanden, hade under loppet af år 1901 dylika yttranden inkommit. Särskildt af utlåtandet från Härnösand framginge, att under 10-årsperioden 1891—1900 icke färre än 51 sjukskötare måst nyanställas, under det att platsernas antal vore 13, samt att ingen af de under åren 1891—1896 antagna kvarstått i tjänsten vid tiden för ytttrandets afgifvande. Därtill kunde läggas, att under år 1901 icke mindre än 9 sjukskötare afflyttat. Ehuru ändå ogynnsammare förhållanden förekommit vid några andra hospital, måste dessa siffror anses som synnerligen betänkliga. Såsom medel att förekomma den täta omsättningen framhölles af direktionen i främsta rummet lönernas höjning, men därjämte att tillfälle borde beredas åtminstone ett mindre antal

af sjukskötarna att lefva gifta inom anstalten eller i dess omedelbara närhet. Denna fördel borde — yttrade öfverläkaren, hvars yttrande af direktionen åberopades — tilldelas dem, som efter en viss tids ordentlig och plikttrogen tjänstgöring visat sig vara så vuxna och hängifna sitt kall, att det vore till fördel för anstalten att få behålla dem kvar i tjänsten. Endast på så sätt kunde en duglig och pålitlig stam af skötare erhållas. En dylik stam skulle ej allenast blifva till direkt nytta i och för de sjukas ändamålsenliga vård utan äfven indirekt komma sjukvården till godo, ity att den med sina goda egenskaper tvifvelsutan skulle komma att utöfva ett uppfostrande inflytande på den ogifta, mera rörliga delen af den manliga betjäningen. Medicinalstyrelsen, som delade hospitalsdirektionens mening därutinnan och äfven inhämtat, att man utomlands ofta beredde sjukskötare vid hospitalen familjebostäder, hade varit betänkt på åtgärder vid olika hospital för beredande åt ett mindre antal sjukskötare af sådana bostäder, att de kunde ingå äktenskap med bibehållande af sin tjänst. Vid Härnösands hospital, der tomtutrymmet vore inskränkt, hade styrelsen icke funnit någon annan tjänlig utväg än det nuvarande tvätthusets omändring till bostadshus företrädesvis för sjukskötare, hvartill det samma äfven lämpade sig af det skäl, att det låge på passande afstånd från sjukhusbyggnaden och äfven i öfrigt hade för ett bostadshus tjänligt läge. Två af hofintendenten Kumlien uppgjorda ritningar till tvätthusets förändring i uppgifvet syfte bifogades jämte kostnadsberäkning slutande på ett belopp af 9,896 kronor 40 öre. Af ritningarna framginge, att 6 lägenheter med 5 skilda utgångar på detta sätt kunde vinnas. Det vore icke medicinalstyrelsens afsikt att nu begära anslag för ändringens utförande; den kunde nämligen icke utföras, med mindre ett annat tvätthus först blifvit uppfördt, och medel till den eventuella förändringen syntes böra utgå från förslagsanslaget till hospitals underhåll. Men styrelsen hade med denna utredning velat framhålla, hvilken ytterligare stor fördel skulle kunna vinnas genom anläggning vid Härnösands hospital af ny tvättinrättning, och däri hade styrelsen sett en uppfordran till förnyande af 1901 års framställning äfven i hvad den afsett nybyggnad af tvättlokaler i sammanhang med ångpannehus och kök, hvilka anstalter numera gärna kombinerades vid sjukhusanläggningar.

Återstode nu frågan om den till ekonomibygnaden, enligt förslaget af den 23 september 1901, förlagda samlingssalen för patienterna, hvilken kunde anses innebära en sådan modernisering af hospitalet, som icke vore oundgängligen nödvändig, ehuru väl erfarenheten från

[35.] flertalet af rikets öfriga hospital ådagalagt, hvilken stor och välgörande betydelse för sjukvården sådana lokaler ägde. Styrelsen skulle också hafva omarbetat förslaget med samlingssalens uteslutande, om icke dess bibehållande dels möjliggjorde en afsevärd tillökning i hospitalets platsantal, dels befunnits kunna gynna en gren af hospitalets verksamhet, hvaruti detsamma utan gensägelse ginge i spetsen för rikets sinnessjukvårdsanstalter. Med ledning af de iakttagelser, som gjorts senast vid 1902 års inspektion, hade man vid besök på Härnösands hospital icke kunnat undgå att fästa särskild uppmärksamhet vid den stora omfattning, hvaruti kvinnlig slöjd därstädes idkades. Icke mindre än 64 (= 57 procent) af de kvinnliga patienterna hade vid senaste inspektionstillfället sysselsatts med nyttigt arbete, och af dessa 64 arbetande kvinnor hade 59 varit sysselsatta med att sy, spinna, karda, väfva, nysta, spola eller sticka. Att förhållandet icke varit tillfälligt framginge af förteckningen öfver de arbeten, som under år 1901 utförts på hospitalets kvinnliga arbetssalar, hvilken förteckning omfattade:

4,880	meter väfnader till patientkläder, lakan, handdukar, duktyg, filter med mera;
1,900	meter band;
440	kg. spunnet garn;
779	par stickade eller vidstickade strumpor och vantar;
352	st. handdukar, sydda;
29	» kappor och koftor, sydda;
188	» lakan d:o
98	» klädningar d:o
337	» skjortor och linnen d:o
40	par kalsonger d:o
100	st. örngottsvar d:o
51	» madrassvar d:o
298	» halsdukar och förkläden, sydda
39	» lifstycken och kjortlar d:o
24	» täcken och filter d:o
3,540	» olika klädespersedlar lagade samt diverse arbeten såsom linhäckling, knytning af solf m. m.

Nära nog hospitalets hela behof af dylika arbetsprodukter utfylldes således genom patienternas och deras vårdares arbeten. Äfven hade leveranser skett till andra anstalter, såsom till Uppsala asyl vid dess öppnande. Förhållandet vore i hög grad anmärkningsvärdt och förtjänade all möjlig uppmuntran.

För allt detta arbete funnes tvenne måttligt stora arbetssalar. De rymde emellertid icke alla de arbetsdugliga patienterna, utan en del af dessa plägade placeras i korridoren till en närliggande sjukafdelning. Det vore således önskvärdt, om större och bättre arbetssalar kunde beredas. Men en sådan åtgärd skulle icke endast för arbetets skull vara af gagn, utan därigenom skulle de nuvarande arbetssalarna, hvilka låge midt i själfva sjukhusbyggnaden, utan nämnvärda kostnader kunna apteras till sjuksalar för tillsammans 20 sjuka. Medicinalstyrelsen hade därför trott sig handla i den af Riksdagen anvisade riktningen genom att, i stället för samlingssalens borttagande från förslaget, låta omarbeteringen så, att salen skulle kunna användas såsom arbetslokal för kvinnlig slöjd i hvardagslag men därjämte till patientfesters hållande. För detta måls nående hade salens höjd måst minskas, hvarjämte densamma medelst breda skjutdörrar fördelats i trenne afdelningar. Vid de månatliga festerna måste väfstolar och dylikt utflyttas. Detta läte sig lätt göra, därför att hospitalets väfstolsmodell tilläte stolarnes hopslående, utan att väfvarna skadades. Däraf begagnade man sig ofta redan nu, men därtill behöfdes ett förrådsrum och ett sådant hade kunnat inredas på vinden.

Genom den omarbetning, som förslaget i denna del undergått, vunnas en trefaldig fördel: en samlingssal, nya arbetslokaler för kvinnlig slöjd samt ett 20-tal nya platser på hospitalet. Under sådana förhållanden hade medicinalstyrelsen icke tvekat att ånyo föreslå vidare åtgärder för förslagets realiserande.

Kostnadsberäkningen, sådan den utförts i sammanhang med 1901 års förslag, hade vid förnyad pröfning af styrelsens arkitekt befunnits kunna i allt användas med det oväsentliga undantaget, att omarbetningen af planen till samlingssalen betingat en minskning i kostnaden med 500 kronor. Att besparingen icke blefve större, oaktadt ekonomibyggnadens midtelparti sänkts 0,75 meter, berodde därpå, att de tvenne skiljeväggarna tillkommit för beredande af tjänliga dimensioner på arbetssalarna, samt att tvenne förrådsrum för arbetsmaterial och dylikt varit behöfliga, då motsvarande lägenheter i sjukhusbyggnaden dels skulle blifva för aflägsat och obekvämt belägna, dels behöfde tagas i anspråk för sjukvårdsbetjäningen på den tillkommande nya sjukafdelningen.

Direktionen öfver Härnösands hospital, som hörts öfver den vidtagna förändringen, hade förmått sig däremot icke hafva något att erinra.

Såsom medicinalstyrelsen i det föregående sökt visa, talade fortfarande så starka skäl för utförandet i hufvudsak af de byggnadsarbeten vid Härnösands hospital, till hvilka Eders Kungl. Maj:t föreslagit 1902

- [35.] års Riksdag att anvisa medel, att styrelsen, sedan förslaget, på sätt här angifvits, blifvit modifieradt, ansett sig pliktig ånyo framlägga detsamma; och hemställde styrelsen fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till 1903 års Riksdag aflåta nådig proposition därom, att för byggnadsarbeten vid Härnösands hospital i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de modifierade ritningarna måtte anvisas ett belopp af 287,500 kronor.

Efter nådig remiss har öfverintendentsämbetet uti underdånigt utlåtande den 25 november 1902 anmält, att ämbetet, efter skedd granskning af de vid medicinalstyrelsens skrifvelse den 29 september 1902 fogade ritningar och kostnadsförslag, icke funnit anledning till anmärkning.

Sedan medicinalstyrelsen anmodats att inkomma med yttrande, huruvida styrelsen funne anledningar att göra ändringar i eller tillägg till styrelsens i dess underdåniga skrifvelse den 29 september 1902 gjorda framställning i ärendet, har styrelsen uti skrifvelse den 31 september 1904 anfört följande.

Med anledning af denna anmodan hade medicinalstyrelsen ånyo genomgått sitt i sistnämnda underdåniga skrifvelse framställda förslag och funne icke anledning däri göra någon ändring eller annat tillägg än följande.

Under de gångna tvenne åren hade erfarenheten om sinnessjukas behandling på s. k. öfvervakningsafdelningar ytterligare vidgats och detta behandlingssätt inom landet vunnit allt större förtroende. I sammanhang därmed hade behofvet af isoleringsrum för hospitalens sjuka blifvit minskadt. På grund däraf hade fråga uppkommit, om icke på Härnösands hospital, likasom förut skett på några andra af statens vårdanstalter för sinnessjuka, en del celler kunde sammanslås och förändras till öfvervakningsafdelningar. Efter frågans pröfning vid de senaste inspektionerna vid Härnösands hospital hade nu ett förslag i sådant syfte uppgjorts af hofintendenten Kumlien, hvilket af vederbörande direktion tillstyrkts. Det innebure hufvudsakligen sammanslagning af 4 celler på hvardera könsafdelningen till en öfvervakningssal och kostade enligt hofintendenten Kumliens beräkning för båda afdelningarna tillsammans 9,400 kronor. Därigenom vunnes 4 platser på hvardera afdelningen, således tillhopa 8 sjukplatser, till följd hvaraf den nya kostnaden, fördelad på dessa platser, utgjorde endast 1,175 kronor för hvarje, hvilket tydligen vore att anse som en måttlig kostnad, hvilken äfven från ekonomisk synpunkt vore att tillråda.

Då emellertid tre år förflutit, sedan den ursprungliga kostnadsberäkningen för de förut föreslagna omfattande byggnadsarbetena vid

[35.]

Härnösands hospital uppgjorts, och stora förändringar under tiden inträdd i arbets- och materialprisen, hade styrelsen funnit nödigt att äfven underkasta denna beräkning en förnyad granskning. Styrelsen hade därför infordrat och från sin biträdande arkitekt fått mottaga ett memorial i frågan, hvaraf framginge, att ökning nu borde vidtagas i de beräknade byggnadskostnaderna med:

för ekonomihuset	(107,500 kr.)	10 %	eller kr.	10,750:—
» ångpannehuset	(24,000 »)	10 %	» »	2,400:—
» underjordiska kanalerna	(3,450 »)	10 %	» »	345:—
» ändringar i hufvudsjukhuset för värmeledningen	(15,000 »)	10 %	» »	1,500:—
» själfva värmeledningen	(59,600 kr.)	»	»	5,400:—
» elektriska belysningen	(27,650 »)	»	»	8,350:—
» vatten- och afloppsledningar	(9,800 »)	»	»	255:—

Summa ökning kronor 29,000:—.

Den i medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse den 29 september 1902 uppgifna kostnadssumman 287,500 kronor borde således numera beräknas till 316,500 kronor, hvartill komme den nya utgiften för inredning af öfvervakningsafdelningar 9,400 kronor, så att hela kostnaden för de föreslagna arbetena kunde beräknas uppgå till 325,900 kronor.

Om, såsom tillförene ofta skett vid byggnadsarbeten vid äldre hospital, hvilka omfattat dels nybyggnader dels ändringar och förbättringar inom gamla byggnader eller af äldre material, medel till de förra skulle äskas af Riksdagen i form af särskildt anslag och de senare utgå af förslagsanslaget till hospitals underhåll, borde förenämnda summa 325,900 kronor fördelas på följande sätt:

	Förändringar	Nybyggnader	Summa
ekonomibyggnaden	—:—	118,250:—	118,250:—
ångpannehuset	—:—	26,400:—	26,400:—
underjordiska kanaler	—:—	3,795:—	3,795:—
ändringar i hufvudsjukhuset för värmeledningen	16,500:—	—:—	16,500:—
själfva värmeledningen	33,800:—	31,200:—	65,000:—
elektriska belysningen	28,800:—	7,200:—	36,000:—
vatten- och afloppsledningar	—:—	10,055:—	10,055:—
schaktningsarbeten m. m.	—:—	9,000:—	9,000:—
köks- och tvättapparater	29,000:—	—:—	29,000:—
åskledare m. m.	—:—	2,500:—	2,500:—
nya öfvervakningsafdelningar	9,400:—	—:—	9,400:—
Summa	117,500:—	208,400:—	325,900:—.

[35.] Under nyssnämnda förutsättning skulle alltså af Riksdagen äskas 208,400 kronor och af förslagsanslaget till hospitals underhåll utgå 117,500 kronor.

Öfverintendentsämbetet, hvars förnyade yttrande i ärendet infordrats, har uti underdånigt utlåtande den 18 oktober 1904 anmält, att ämbetet vid skedd granskning ansett sig icke hafva något att för sin del i ärendet erinra.

Jag anser mig böra förorda medicinalstyrelsens förslag till omändringar vid Härnösands hospital, sådant det enligt styrelsens senaste skrifvelse föreligger.

Den utredning, som medicinalstyrelsen lämnat, visar, enligt min uppfattning, till en början, att belysnings- och uppvärmningsförhållandena vid hospitalet icke blott äro i högsta grad otillfredsställande, utan ock måste anses i vissa afseenden innebära fara för patienterna och hela anstalten. Likaledes synes däraf framgå, att köks- och tvättattiraljen, i sig själf otidsenlig och äfven otillräcklig för nuvarande förhållanden, därjämte befinner sig i ett högst bristfälligt skick. En förändring af anstaltens anordningar i dessa hänseenden torde därför delvis krävas af hänsyn till nödigt underhåll, men skulle äfven vara en förbättring, som af omständigheterna i hög grad påkallas och icke bör längre uppskjutas.

Behovet af de öfriga ändrings- och nybyggnadsarbeten, som enligt medicinalstyrelsens förslag satts i samband härmed, synes mig ej heller kunna förnekas, och den omarbetning, det ursprungliga förslaget nu undergått, innebär otvifvelaktigt en omtänksam användning af förut befintliga lokaler till fördel för de sjukas vård.

Slutligen skulle genom hospitalets nu ifrågasatta omändring äfven kunna beredas utrymme för ett ökad antal patienter, hvilket med hänsyn till Riksdagens förenämnda uttalande icke minst synes mig utgöra anledning att låta frågan ånyo komma under Riksdagens pröfning.

Att, såsom medicinalstyrelsen tänkt sig, fördela kostnaderna för de föreslagna byggnadsarbetena på olika anslag, hvarigenom en del, som ansåges vara att hänföra till förändringar, skulle utgå af förslagsanslaget till hospitals underhåll och återstoden, såsom varande egentliga nybyggnader, bestridas af särskildt därför beviljad anslag, synes mig däremot icke vara lämpligt. Förutom att, då frågan förra gången var före, hela det för ändamålet erforderliga beloppet äskades af Riksdagen, kunna, efter min uppfattning, de flesta och kostsammaste af de ifrågasatta arbetena svårligen sålunda afskiljas i två grupper, enär de i all-

mänhet nära sammanhännga med hvarandra och för öfrigt deras natur icke alltid gör dem bestämdt hänförliga till det ena eller andra slaget. Jag anser därför, att de af medicinalstyrelsen föreslagna åtgärderna böra betraktas såsom ett sammanhängande om- och nybyggnadsarbete med i anslutning därtill vidtagna förbättringar samt att således anslag bör af Riksdagen äskas för hela den därför erforderliga kostnadssumman, 325,900 kronor.

[35.]

Efter hvad jag från medicinalstyrelsen inhämtat, lär emellertid arbetenas utförande kunna utan olägenhet fördelas på tre år, och jag får fördenskull hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att, för *byggnadsarbeten vid Härnösands hospital* i hufvudsaklig öfverensstämmelse med medicinalstyrelsens senaste förslag, bevilja ett anslag af 325,900 kronor och däraf på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 135,000 kronor.

Genom nådigt bref den 13 juni 1902 behagade Eders Kungl. Maj:t anbefalla medicinalstyrelsen att tillsätta en kommission, bestående af generaldirektören K. Linroth såsom ordförande samt medicinalstyrelsens i hospitalsbyggnadsärenden biträdande arkitekt hofintendenten A. Kumlien jämte tre andra af styrelsen förordnade sakkunniga personer såsom ledamöter, med åliggande, bland annat, att föreslå en med hänsyn till såväl belägenheten i förhållande till redan befintliga anstalter för sinnessjuka som ock till områdets naturliga beskaffenhet, terrängförhållanden, vattentillgång, närheten till något kommunikationscentrum med mera lämplig plats för en ny anstalt för sinnessjuka, beräknad för högst 800 patienter, låta utföra karteskisser, utvisande det föreslagna områdets belägenhet samt det ungefärliga läget af de för anstaltens behof nödiga nybyggnader, verkställa utredning af förhållandena beträffande vattentillgång och aflopp, uppgöra beräkning af kostnaderna för förvärfvandet af för anstaltens behof lämpadt jordområde äfvensom för öfrigt meddela möjligen erforderlig utredning af andra i samband med nämnda frågor stående förhållanden.

[36.]

Anläggning af
hospital vid
Säter.

Sedan medicinalstyrelsen på grund häraf förordnat öfverläkarna A. W. Envall och O. T. Nerander samt medicinalrådet G. Schuldheis till ledamöter i kommissionen, öfverlämnade medicinalstyrelsen med underdånig skrifvelse den 7 augusti 1903 ett af nämnda kommission afgifvet af karteskisser och andra handlingar åtföljdt yttrande af den 20 juli 1903, däruti kommissionen anförde hufvudsakligen följande.

Genom det snart förestående öppnandet af anstalten vid Vänersborg och de för de närmaste åren anbefallda ny- och tillbyggnader vid

[36.] redan befintliga hospital syntes de södra och västra delarna af riket komma i ett relativt gynnsammare läge än de östra och norra, hvarför sistnämnda landsdelar syntes böra i första hand komma i betraktande vid val af plats för ett nytt hospital. Vid öfvervägande därefter, till hvilket län den nya anstalten borde förläggas, hade kommissionen främst fäst sin uppmärksamhet vid Kopparbergs län såsom det, hvarest en ny anstalt för sinnessjuka syntes mest af behofvet påkallad såväl med hänsyn till den särdeles starka frekvensen af sinnessjuka inom just detta län som äfven med hänsyn därtill, att en här belägen anstalt skulle komma att ligga så att säga i centrum för den del af landet, hvarest platsbristen för närvarande vore mest kännbar. Särskildt förtjänade framhållas, att en inom Kopparbergs län förlagd anstalt gifvetvis skulle komma att medföra en afsevärd lindring af platsbristen i de nordligaste länen. I fråga om egendomar, som ifrågasatts såsom plats för den nya anstalten, hade kommissionens slutliga val kommit att stå mellan egendomarna Öfre och Nedre Slätta, belägna invid Falun, som Falu stad erbjudit sig att till plats för hospital tillhandahålla mot ett pris af 50,000 kronor, under förutsättning att aftal träffades före den 1 juli 1904, samt den staten tillhöriga egendomen Sätters kungsgård invid Säter. Hvad anginge dessa bägge egendomar funne kommissionen väl Slättaegendomarna erbjuda flera väsentliga fördelar för en blifvande anstalt men ansåg dock Sätters kungsgård i än högre grad lämplig för ifrågavarande ändamål.

Angående Sätters kungsgård innehåller kommissionens skrifvelse hufvudsakligen följande.

Den för en hospitalsanläggning lämpligaste delen af denna kungsgård vore belägen cirka 2 kilometer från staden Säter invid nordvästra stranden af sjön Ljustern. För att blifva användbar för en hospitalsanläggning behöfde berörda område emellertid kompletteras med några mindre ägoområden tillhöriga Sätters stad och gårdsägare därstädes. Möjligheten för staten att komma i besittning af dessa ägor hade följaktligen äfven måst utredas. Kommissionen, som funnit förvärfvet bäst kunna ske genom utbyte af kungsgården tillhörig, för hospitalet obehöflig eller mindre nödig mark mot nyssnämnda ägoområden, lämnade till en början en redogörelse för de skilda delarna af Sätters kungsgård och deras värde för ett blifvande hospital samt för det sätt, hvar på bytet kunde verkställas.

Kronoegendomen Sätters kungsgård omfattade, enligt en hos domänstyrelsen erhållen uppgift, 338 hektar 59 ar, nämligen 296 hektar 63

ar skogsmark och 41 hektar 96 ar åker, hvartill komme ängsmark, [36.]
som ej kunnat till arealen uppgifvas.

Af skogsmarken vore ett skifte, Utskogsskiftet, beläget omkring 18 kilometer sydsydväst om Sätters stad vid sjön Stora Gloten och intill Nisshytte kronopark i öster och Silfbergs sockengräns i väster. Skiftet omfattade i allt 89 hektar 5 ar. Detsamma vore till följd af sitt läge gifvetvis för en hospitalsanläggning invid Säter alldeles obehöfligt, och föreställde sig kommissionen, att detsamma kunde frånskiljas den öfriga egendomen och förvaltas såsom kronopark, hvilket äfven vederbörande jägmästare i ett memorial till domänstyrelsen i februari 1902 föreslagit, alldeles oberoende af den senare uppkomna frågan om ett hospitals anläggning på kungsgården.

Tvenne mindre hagar, Kronängshagen om 1 hektar 48 ar och Grimängshagen om 2 hektar 84 ar, vore belägna i närheten af Bispbergs grufväldt omkring 4 kilometer öster om Säter. Icke heller dessa hagar vore af något värde för ett blifvande hospital på föreslagna platsen, men de kunde icke heller vara till någon olägenhet. Detsamma torde äfven kunna sägas om Kalfhagen om 1 hektar 12 ar, hvars läge kommissionen icke vore i tillfälle att exakt uppgifva. Dessa trenne hagar, tillsammans omfattande 5 hektar 44 ar, syntes således kunna lämnas ur räkningen såsom saknande betydelse för frågan i dess helhet.

Efter afdrag af nyssnämnda utskogsskifte 89 hektar 5 ar och de trenne småhagarna 5 hektar 44 ar skulle af kungsgården återstå 202 hektar 14 ar skogs- och hagmark, 41 hektar 96 ar åker, tillsammans 244 hektar 10 ar, samt ängsmark af obekant areal, allt beläget invid Sätters stad.

Denna ägovidd, 244 hektar 10 ar, kunde för nu ifrågavarande ändamål lämpligen uppdelas i trenne grupper nämligen:

Grupp a) Området *söder om Rissshytteån*, på en i domänstyrelsen befintlig karta benämndt Bergshagen och Förtäkten och omfattande större delen af egendomens s. k. Hagmarksskifte (dit höra dessutom Burhagen, Kalfhagen, Kronängshagen och Grimängshagen) med en areal af 51 hektar 24 ar;

Grupp b) Området *mellan sjön Ljustern och landsvägen*, innefattande Hemskogs- eller Ängsrissskiftet om 137 hektar 26 ar skogs- och hagmark, en åkerareal, som uppgifvits till 15 tunnland, således ungefär 7 hektar 50 ar, samt ängsmark af obekant areal; området skulle således innehålla 144 hektar 76 ar, oafsedt ängsmarken;

Grupp c) Ägor i *staden Sätters omedelbara närhet*, omfattande, så vidt utredas kunnat, dels hagmarken Burhagen om 13 hektar 64 ar, dels

[36.] det återstående af åkerjorden, således 34 hektar 46 ar, eller sammanlagdt 48 hektar 10 ar.

Hvad först anginge *gruppen a)*, så låge den visserligen något af lägset från den för hospitalsbyggnaderna afsedda platsen, men ägde dock omedelbar förbindelse därmed och borde därför icke skiljas från egendomen, helst hospitalet genom besittningen däraf komme att innehafva båda stränderna af Risshytteån, hvars vattenkraft antagligen kunde tillgodogöras för anläggningar, tjänliga för patienternas sysselsättande och till ekonomisk nytta för anstalten.

Gruppen b) omfattade den för hospitalsanläggningen egentligen afsedda marken. Denna mark kunde dock icke för ändamålet tillgodogöras, med mindre för densamma bereddes en naturlig afrundning genom tillägg af vissa, hufvudsakligen utefter sjön Ljusterns strand belägna ägområden tillhörande Säters stad samt gårdsägare i Säter. På en bifogad kopia af en karta öfver Säters stad med områden hade med röd begränsningslinje och dessutom med bokstäfverna a, b, c, d och a utmärkts det område, som af kommissionen ansetts bäst och eventuellt ensamt för sig kunna motsvara behovet för en hospitalsanläggning. Detsamma innefattade således mark, hvilken för närvarande tillhörde dels staten dels staden Säter och gårdsägare därstädes. Den sammanlagda arealen hade uppskattats till vid pass 190 hektar och hade synnerligen lämpliga begränsningar, nämligen i söder sjön Ljustern intill dess västligaste hörn, därifrån den där utfallande Risshytteån, sedan en nästan rätlinig gräns mot Säters stads skog samt slutligen mot norr en allmän väg, som löpte utanför kungsgårdens skog i en vid båge ända ned till sjön Ljustern, där infarten till hospitalet skulle anordnas.

Gruppen c) slutligen omfattade ägor, hvilka, om hospitalet skulle anläggas vid Säter, enligt kommissionens förmenande företrädesvis borde användas till byte med staden Säter och gårdsägare därstädes.

Kommissionen hade hört sig för beträffande möjligheten att få det erforderliga ägobyttet till stånd och vore i tillfälle att, såsom resultat af underhandlingarna, i sådant syfte framlägga en förbindelse af Säters stad och samtliga gårdsägare där, som innehade jordägor nordväst om Ljustern, att mot annan, staten tillhörig, jord, som vore belägen närmare staden, öfverlämna för hospitalet erforderlig dem tillhörig mark.

De sålunda till statens disposition ställda områdena utgjorde enligt förteckning 42 tunnland 26 kappland åker, 8 tunnland 30 kappland äng och 75 tunnland 19 kappland hagmark, hvilket enligt nu gällande mått tillsammans motsvarade ungefär 62 hektar. Arealen i dess helhet vore således större än den i grupp c) upptagna för byte till-

gängliga, kronan tillhöriga marken. Men därvid vore att märka, dels att all den erbjudna marken icke vore för hospitalet behöflig, resp. innefattad inom den röda begränsningslinjen på berörda karta, dels att hagmark syntes kunna erhållas mot mindre areal åker och dels att intet bestämdt hinder mötte att, i den mån bytesmarken möjligen icke försloge, afstå från någon del af området närmast väster om den å kartan med bokstafven a utmärkta punkten och skjuta den på kartan med blått betecknade byggnadskomplexen något längre åt sydväst, där byggnadsplats funnes fullt så god, som den på kartan utmärkta, i alla afseenden utom därutinnan, att vägen från staden och ett antagligen behöfligt järnvägsspår fram till byggnaderna skulle blifva något längre än eljest.

Det lede således intet tvifvel, att genom det föreslagna markutbytet en mycket god begränsning för hospitalsområdet skulle kunna ernås. Under sådana förhållanden hade kommissionen icke ansett det nödigt eller ens lämpligt att i frågans dåvarande läge föranstalta om sådana landtmäteriförrättningar, som måste föregå en slutgiltig plan för bytet. Kommissionen hade trott det vara bäst, att sådana förrättningar finge anstå, till dess att Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen pröfvat ärendet. Eljest skulle, om platsen vid Säter tilläfventyrs förkastades, alla de på landtmäteriförrättningar använda kostnaderna och den därför åtgångna tiden varit förgäfvades.

Slutligen meddelades, att de till Sätters kungsgård hörande åbyggnaderna, enligt hvad kommissionen inhämtat, vore mycket gamla och utan större värde.

Läget af den sålunda föreslagna platsen vore särdeles naturskönt och mycket väl isolerad. Från sjön Ljustern höjde sig terrängen i en jämn stigning mot norr till förutnämnda landsväg. Platsen erbjöde en vidsträckt och särdeles vacker utsikt öfver de kringliggande, skogbevuxna höjderna samt sjön Ljustern och Sätters stad. Den närmare Ljustern belägna, lägre liggande delen af det blifvande hospitalsområdet, som upptoges af åker och ängsmark omväxlande med hagmark, erbjöde särdeles lämpliga byggnadsplatser, hvilka till följd af terrängens sluttning mot söder och de norr och väster om kungsgården belägna höjderna vore ovanligt väl skyddade mot nordliga och västliga vindar, under det att området låge alldeles fritt och öppet åt söder. Mot ostliga vindar syntes ett nödortfiktigt skydd lämnas af de på andra sidan sjön Ljustern sig resande ganska ansenliga höjderna. Den tilltänkta byggnadsplatsen hade en fast och god byggnadsgrund, som till följd af den nämnda lutningen vore lätt att hålla torr och fuktfri.

- [36.] Inom själfva byggnadsområdet funnes tillräcklig och för ändamålet lämplig granit. Byggnadsgrus och sand funnes dels å tomten och dels inom kort afstånd från Säter. Ej långt från den föreslagna byggnadsplatsen låge ett kalkstensbrott med ugnar för kalkbränning, hvarest för ett billigt pris kalk af god beskaffenhet kunde till byggnaderna erhållas. Murtegel kunde fås dels från tegelbruk i stadens omnejd dels från trakten omkring Sala, där flera goda tegelbruk vore belägna.

Inom området funnes riklig tillgång på skog, hvarest utan svårighet kunde anordnas utmärkta parker och promenader. Inga allmänna eller eljest trafikerade vägar genomskure området.

Beträffande vatten- och afloppsförhållandena hade ingenjören Richert uti ett af honom, på anmodan af kommissionen, afgifvet utlåtande anfört följande.

Med säkerhet kunde antagas, att grundvatten förefunnes och detta i närheten af den plats, där anstalten vore ämnad att förläggas. Om så behöfdes, kunde denna vattentillgång kompletteras med vatten från sjön Ljustern genom naturlig eller konstgjord filtrering af detsamma. Sjöns vatten vore, såsom framginge af en bilagd analys, af fullgod beskaffenhet. Undersökning hade äfven gjorts för en lednings framdragande från Risshyttesjön. Visserligen låge nämnda sjö högre än Ljustern, men dock ej tillräckligt högt för att, med afdrag för ledningsförlust, självtryck för eldsläckningsändamål skulle kunna erhållas. Dessutom blefve ledningen af betydande längd, minst 2,800 meter och vore vattnet ganska fult, hvarför en dylik lösning af frågan icke syntes vara att rekommendera framför den först framställda.

Angående spillvattnet funnes alltid möjlighet att få aflopp för detsamma i Ljusterån. Afloppsledningen kunde nämligen framdragas å norra stranden af Ljustern och vidare utmed Ljusterån, tills terrängen tilläte att snedda öfver till Dalsbyn förbi Sättersdalen. Dock skulle det ställa sig ekonomiskt fördelaktigare att i närheten af anstalten vidtaga anordningar för kloakvattnets renande på biologisk väg medelst så kallade septic tanks och oxidationsfilter. Sedan därvid de skadliga ämnena blifvit afskilda, kunde vattnet utsläppas i Ljustern.

På grund däraf hade ingenjören Richert såsom sin öfvertygelse uttalat, att Sätters kungsgård, hvad vattenförhållandena beträffade, vore lämplig för det afsedda ändamålet att dit förlägga ett blifvande hospital.

Den vid utlåtandet fogade af ingenjören Klas Sondén verkställda analysen af ett till honom utlämnadt prof från Ljustern vid kungsgården (profvat enligt uppgift taget en meter under ytan) utvisade följande resultat:

fasta ämnen, mg. pr liter	40	[36.]
här af glödningsförlust	22	
» oorganiskt	18	
syreförbrukning	8,0	
klor	4	
hårdhet (tyska grader) 0,6		
salpetersyra	0	
ammoniak	små spår.	

Af det anförda syntes framgå, att vattenförhållandena vid kungsgården ställde sig särdeles gynnsamma. Den blifvande vattenledningen kunde göras enkel till sin anläggning, utan långa dyrbara ledningar, emedan anstalten vore afsedd att förläggas ej långt från sjön, därifrån vattnet lämpligen syntes böra tagas. Höjder för högreservoar funnes äfven norr om byggnadsplatsen. Pumphus och filterbassänger kunde anläggas vid sjön. Under dessa gynnsamma förhållanden borde vattenledningen kunna blifva af bästa beskaffenhet, billig och med aldrig sinande vattentillgång.

Kloakledningen kunde dragas antingen till öfra delen af Ljusterån, då den ej blefve så lång och man utmed sjöstranden lättare kunde nivellera densamma, eller ock öfver ägora i nordostlig riktning till Ljusterån på en plats nedanför Dalsbyn. Det förra alternativet syntes dock vara att föredraga såsom det billigaste. Staden Säter hade, enligt ett bifogadt utdrag af stadsfullmäktiges protokoll den 22 juni 1903, medgifvit, att kloakledningen kostnadsfritt finge dragas öfver staden tillhörig mark, hvarjämte staden förklarar sig vilja hålla vederbörande enskilda jordägare skadeslösa för förlust, som kunde komma att uppstå genom ledningens dragande öfver deras ägor.

Kommunikationen med staden Säter, som för närvarande skedde å den ända till början af det föreslagna hospitalsområdet jämnt fortlöpande landsvägen, komme, därest hospitalet förlades till kungsgårdens ägor, att ställa sig särdeles fördelaktig, ity att staden Säter, jämlikt förenämnda protokollsutdrag, förbundit sig att lämna fri jord för en bibana från Sätters station fram till hospitalet. Marken, på hvilken denna bibana eller »stickspår» skulle komma att framdragas, vore lättarbetad och ägde gynnsamma lutningsförhållanden. En annan fördel, som därmed sammanhängde, vore, att ifrågavarande bibana kunde utgå från Sätters station och skötas med dess personal, hvarigenom alla de dyra årliga omkostnader undvekes, som alltid vore förbundna med anläggande ute på linjen

[36.] af en anhaltstation med dess särskilda byggnader och därvid anställda personal, som i detta fall af hospitalet måste bekostas och underhållas.

Till närmare angifvande af de skäl, som föranledde kommissionen att förorda Säterers kungsgård framför Slättaegendomarna, åberopade kommissionen.

Hvad först anginge läget i förhållande till de närmaste nu befintliga hospitalen, nämligen de i Uppsala och Kristinehamn, så vore i detta hänseende Falun och Säter så godt som likställda; från Kristinehamn vore afståndet på järnväg öfver Borlänge endast två kilometer längre till Säter än till Falun. Från Uppsala vore vägen till Säter 48 kilometer kortare än till Falun. Mellan sistnämnda båda städer kräfde den snabbaste järnvägsförbindelsen för närvarande något öfver 1½ timme.

Beträffande läget med hänsyn till järnvägsförbindelserna med angränsande trakter kunde till en början anmärkas, att då, såsom nyss nämnts, afståndet mellan Säter och Falun på järnväg icke vore mera än 48 kilometer, det redan häraf syntes vara klart, att ingen af dessa orter kunde anses i nu ifrågavarande hänseende äga något väsentligt företräde. Falun hade visserligen mycket goda förbindelser från snart sagdt alla håll, men detsamma gällde om Säter, som låge nära till de betydande järnvägsknutarna vid Krylbo och Borlänge. Afståndet från Säter till dessa vore nämligen endast 39 resp. 23 kilometer.

För persontrafiken, och i detta sammanhang närmast för möjligheten att på kortaste tid transportera sinnessjuka, erbjöde Falun större fördelar för Norrland och de nordligare socknarna i Österdalarna, hvar emot för alla de delar af Dalarna, som hade sin utfartsväg öfver Borlänge, äfvensom för Värmland och Västmanlands västra del Säter låge lika nära som Falun. För södra Dalarna äfvensom för orter söder om Krylbo låge Säter mera centralt än Falun.

Med afseende å godstrafiken syntes Säter i ett afseende vara mindre lyckligt lottadt än Falun, i det att, enligt hvad som inom kommissionen uppgifvits, stenkolsfrakterna för närvarande skulle ställa sig högre till förstnämnda ort. Å andra sidan kunde med visshet förutses att, vare sig Falun eller Säter blefve plats för ett hospital, leveranserna till detta af de allra flesta större förbrukningsartiklar komme att lämnas från södra Dalarna eller från ännu sydligare trakter. I sin helhet komme alltså helt säkert hospitalets proviantering, d. v. s. dess förseende med samtliga för dess drift nödiga varor, icke att ställa sig dyrare i Säter än i Falun.

I förhållande till omgifningarna ägde såväl Slättagårdarna som

Säters kungsgård ett särdeles fridfullt och afskildt läge. Visserligen löpte, omkring 100 meter från den förstnämnda egendomens östra gräns Falu—Rättvik—Orsabanan, men åtminstone med den ringa trafik, som för närvarande ägde rum å denna bana, kunde dess närhet icke anses för en hospitalsanläggning störande. Betänkligare vore, att åtminstone en del af detta område öster om Slätta ägdes af Kopparbergs bergslag. Om äfven för närvarande ingen olägenhet för det nu ifrågasatta hospitalen här af kunde förväntas, syntes man dock icke kunna utesluta möjligheten af att omständigheter, som nu icke kunde förutses, i en framtid måhända komme att föranleda nämnda bolag att i Slättagårdarnas omedelbara närhet företaga industriella anläggningar af för ett hospital mer eller mindre obehaglig och störande beskaffenhet. Vid Säters kungsgård finnes, enligt inom kommissionen lämnad uppgift, ett par grufinmutningar. Af dessa skulle dock den ena vara belägen utanför det område, som vore afsedt att för den blifvande anstalten tagas i anspråk, och den andra långt från de delar af området, som kunde ifrågakomma till byggnadsplatser.

Beträffande ordnandet af afloppsförhållandena föreläge för båda platserna alternativa förslag. Huruvida i detta hänseende Slättagårdarna kunde erbjuda större fördelar än Säters kungsgård eller tvärtom syntes för det dåvarande icke kunna med full visshet utrönas. Det finnes dock ingen anledning att antaga, att å Slättagårdarna ordnandet af afloppsförhållandena komme att blifva enklare eller mindre kostsamt än å Säters kungsgård.

Såväl å Slätta som å Säters kungsgård finnes med hänsyn till grundens beskaffenhet, markens lutning m. m. lämpliga byggnadsplatser; och syntes i detta hänseende ingen af de båda egendomarna äga något väsentligt företräde.

Arealen af Slättagårdarnas såväl som af Säters kungsgård vore för den ifrågasatta hospitalsanläggningen fullt tillräcklig, men den öppna, odlade, resp. odlingsbara jorden vore däremot å Slätta måhända väl knapp, om man toge hänsyn till, att en ej ringa del där af måste tagas i anspråk för byggnader, promenadgårdar m. m., samt därtill att, i följd af den rikliga förekomsten af stenblock (moräner) i hag- och skogsmarkerna å området, nyodlingar endast med stor svårighet och i begränsadt omfång syntes möjliga att företaga. Å Säters kungsgård däremot vore redan nu, och äfven frånräknadt den för byggnader m. m. erforderliga arealen, den odlade jordens utsträckning fullt tillräcklig för anstaltens behof. Därtill komme, att å detta område, om så befunnes önskligt, nyodlingar med lätthet syntes kunna företagas i stort omfång.

[36.]

Den naturliga beskaffenheten af området vid Slätta vore ej den bästa för det ändamål, som här vore i fråga. Mot norr, nordost och öster vore det endast nödortfittigt genom låg skog skyddadt mot vindar från dessa håll, under det att i nordväst och väster skogklädda berg stege till ej ringa höjd. Äfven rakt i söder och ej långt från den ifrågasatta platsen för sjukpaviljongerna höjde sig en skogbevuxen kulle. Utan att vara tillräckligt skyddadt för de skarpaste vindarna hade alltså området ett instängdt läge särskildt mot solsidan och de milda vindarna. Ingenstädes funnes fullt fri utsikt öfver landskapet; de omgifvande höjderna och skogen hade onekligen en något dyster prägel och man saknade den upplifvande åsynen af ett vattendrag. Anmärkas borde äfven, att vägen från Falun till en början genomlöpte de dystra vegetationslösa omgifningarna till Falu grufva. Då man nu med rätta ägnade allt större omsorg åt att gifva anstalterna för sinnessjuka en så vidt möjligt vänlig, glädlig och inbjudande prägel så till det yttre som i det inre och särskildt ville sörja för, att det första intrycket och det allmänna intrycket af anstalten blefve så litet afskräckande som möjligt, hade kommissionen icke kunnat underlåta att fästa det största afseende vid att Slättagårdarnas naturliga beskaffenhet sålunda från nämnda synpunkter vore mindre tillfredsställande och i alla händelser stode vida tillbaka för Sätters kungsgård.

Denna hade, såsom förut nämnts, en särdeles vacker belägenhet med fri utsikt mot söder öfver ovanligt natursköna omgifningar samt vore väl skyddad för nordliga vindar. Området vore i och för sig lika vackert som trakten i öfrigt samt hade dessutom den stora fördelen att gränsa omedelbart till en större sjö. Det syntes i själfva verket icke vara lätt att i vårt land finna en plats, som i nu ifrågavarande hänseende vore mera lämplig för en hospitalsanläggning än Sätters kungsgård.

Beträffande de klimatiska förhållandena hade kommissionen inhämtat att, för så vidt man kunde döma af de sparsamma uppgifterna från Säter, nederbörden därstädes vore omkring 20 mm. större om året än i Falun samt att medeltemperaturen i Säter syntes vara omkring 1° C. högre om vintern och något lägre om sommaren än i Falun. Säter syntes alltså hafva ett ganska afsevärdt mildare och jämnare klimat än Falun.

Å Sätters kungsgård kunde med säkerhet påräknas grundvatten, hvarförutom i sjön Ljustern funnes ett, praktiskt sedt, outtömligt förråd af vatten af fullgod beskaffenhet. Vid Slätta hade tillgången af grundvatten beräknats till högst 200 kubikmeter för dygn, en kvantitet, som visserligen, om sparsamhet iakttoges, kunde räcka för anstaltens behof

men dock ej kunde anses fullt tillfredsställande; därtill komme, att grundvatten för vissa hushållsbehof vore mindre lämpligt än sjövattnet. Den kvantitet sjövattnet, som eventuellt blefve behöflig, kunde hämtas ur sjön Varpan eller ur en vid stranden af densamma löpande grusås. Men platsen för det i så fall nödiga vattenverket låge på främmande ägor och någon säkerhet för att denna plats finge af hospitalet för nämnda ändamål disponeras funnes icke. Den för en så stor anstalt, som här ifrågasattes, så ytterst viktiga frågan om riklig tillgång på godt vatten vore således hvad beträffade Sätters kungsgård på ett betryggande sätt löst, under det att med afseende på Slätta samma fråga vore något sväfvande.

Kostnaden för inköp af egendomen Slätta uppginge till 50,000 kronor, under det att vid Sätters kungsgård all för anstalten behöflig mark erhöles utan annan uppoffring från statsverkets sida än öfverlåtelse till Sätters stad och där bosatta gårdsägare af ett mindre för kronan tämligen värdelöst jordområde, för hvilket dessutom fullgod ersättning erhöles.

Med afseende å byggnadskostnaderna hade kommissionens i detta hänseende sakkunniga ledamot hofintendenten Kumlien på anförda skäl såsom sin åsikt uttalat, att desamma säkerligen komme att ställa sig långt billigare i Säter än i Falun.

Å båda platserna hade ifrågasatts att inleda ett bispår till anstalten från närmaste järnbana. Längden af detta bispår hade såväl i Falun som i Säter beräknats till omkring 2 kilometer. Kostnaderna för denna anläggning syntes på grund af markens beskaffenhet komma att blifva högre i Falun än i Säter. Anordnandet af bispår vid Slätta kunde dessutom komma att möta hinder, i det att detsamma måste delvis dragas öfver främmande mark, hvarförutom särskilda kostnader syntes få beräknas för anläggande af en anhaltstation och för aflönande af bevakningspersonal vid denna. I Säter upplätes kostnadsfritt behöflig mark och, enär spåret kunde dragas direkt från stationen, kräfdes ingen afsevärd kostnad för bevakning.

Sätters kungsgård hade alltså i många för anstaltens ändamål viktiga afseenden obestriddligen väsentliga företräden framför Slätta. Emellertid hade inom kommissionen äfven den mening vunnit förespråkare, att i trots därpå Slätta vore att föredraga på grund af dess belägenhet intill den för svenska förhållanden relativt stora staden Falun, som, bland annat, äfven erbjöde beaktansvärda fördelar såsom länets residensstad. På grund därpå hade kommissionen tagit i öfvervägande alla de omständigheter, som från nämnda synpunkt kunde vara af betydelse, och anförde i detta hänseende följande.

[36.]

Anstaltens förläggande till närheten af Falun skulle utan tvifvel vara fördelaktigt så till vida som direktionens ordförande, landshöfdingen i länet, vore bosatt å denna ort äfvensom med hänsyn därtill, att det utan tvifvel vore lättare att finna personer lämpliga och villiga att vara medlemmar af direktionen bland personer bosatta i Falun än bland Sätters stads innevånare. Kommissionen ville dock i detta hänseende erinra därom, att bland de under senare år anlagda sinnessjukanstalterna endast en, nämligen den vid Vänersborg, blifvit förlagd i närheten af en läns-hufvudstad, under det att tre, nämligen anstalterna vid Lund, Kristinehamn och Piteå, fått plats vid andra orter än respektive läns residensstad. Icke desto mindre hade förvaltningen af sistnämnda tre hospital, enligt hvad kommissionen hade sig bekant, varit fullt ut lika tillfredsställande som andra liknande anstalter, hvarest direktionens själfskrifna ordförande haft tillfälle att personligen leda direktionens förhandlingar. Från denna synpunkt kunde kommissionen således icke finna någon anledning att föredraga Falun framför Säter. Med afseende å direktionens ledamöter borde framhållas att, då direktionen i regeln endast sammanträdde en gång i månaden, ingen väsentlig olägenhet borde kunna uppkomma däraf, att någon eller några af dem tilläfventyrs icke vore bosatta i anstaltens omedelbara närhet. Med den belägenhet, Sätters kungsgård hade, skulle det antagligen icke blifva svårt att i de närbelägna stora industri- och stationssamhällena Borlänge, Krylbo och Avesta äfvensom eventuellt i Hedemora eller å de utefter Södra Dalarnas järnväg ganska rikligt förekommande bruks- och landegendomarna finna lämpliga direktionsledamöter, hvilka utan tidsutdräkt kunde vid behof samlas i Säter. Om än i berörda hänseenden Falun utan tvifvel hade ett visst företräde, vore dock Säter ingalunda så illa lottadt, att denna synpunkt borde vara afgörande för valet af plats.

Närheten till ett lasarett vore obestriddigen af stor nytta för ett hospital, då därigenom tillfälle gäfvos för hospitalets läkare att vid svårare olycksfall och mera komplicerade kroppsliga sjukdomar kunna stödja sig på en i dessa hänseenden mera erfaren kollega och möjlighet funnes att eventuellt anlita lasarettsvård för sådana hospitalets patienter och tjänare, som icke å hospitalet lämpligen kunde erhålla sådan vård, som deras kroppsliga tillstånd kräfde. Då emellertid erfarenheten gifvit vid handen, att fall af antydd art endast sällan förekomme å hospitalen, och då man finge förutsätta, att hospitalets läkare vore fullt kompetenta att behandla alla vanligen förekommande kroppsliga sjukdomar, syntes man icke böra af hänsyn till möjligen inträffande sällsynta undantagsfall fästa väsentligt afseende vid nu berörda omständighet, helst

kommunikationerna till närmaste lasarett vore så lätta som emellan Säter och Falun eller Säter och Uppsala. [36.]

Möjligheten att sammanträffa med kolleger, hvaraf hospitalsläkarens i viss mån ensidiga verksamhet skulle kunna draga nytta, hade äfven framhållits såsom en fördel, som Falun men ej Säter skulle äga. Kommissionen ville icke söka förringa betydelsen af den fördel, som Falun i detta hänseende kunde hafva, men hänvisade till den omständigheten, att med den specialisering, som nu utvecklade sig å alla områden och äfven bland läkare, umgänget med kolleger, som hade andra fackintressen, hufvudsakligen syntes hafva social betydelse och endast i mindre mån ägde betydelse för någondera partens verksamhet som läkare.

Med synnerlig styrka hade inom kommissionen betonats, att personalens berättigade kraf på trefnad, tillfälle till umgänge med socialt likställda, till förströelse och omväxling i det enformiga anstaltslivet väl kunde tillgodoses i Falun men däremot icke lika bra i Säter. Kommissionen ville i detta afseende till en början anmärka, att behovet af umgänge, omväxling och förströelser som bekant vore högst olika hos olika individer. Det syntes alltså kunna antagas, att mången med nöje komme att föredraga den landtliga stillheten i Säter framför de nöjen Falun kunde erbjuda. Vidare kunde här ifrågavarande fordringar synas mer beröra personalens personliga intressen än anstaltens ändamål och på grund däraf icke böra upptagas till bemötande. Emellertid vore kommissionen till fullo öfvertygad om, att personalens arbete å en anstalt för sinnessjuka vore synnerligen ansträngande, deprimerande och irriterande, så att dess fordran på trefnad och förströelse utan tvifvel måste anses fullt befogad och äfven från sjukvårdssynpunkt i hög grad beaktansvärd. Det låge nämligen uppenbarligen i sjukvårdens intresse, att arbetets i psykiskt hänseende ogynnsamma följder motvägdes af sådana anordningar, som vore ägnade att bevara personalens psykiska jämvikt och spänstighet. Men att därför ovillkorligen fordrades den omedelbara närheten till en större stad kunde kommissionen icke medgifva. Numera hade icke blott läkarna utan äfven all i sjukvårdens tjänst anställd betjäning årlig semester, hvarjämte sön- och helgdagar tjänstgöringen i allmänhet vore ordnad så, att någon del af personalen kunde vara helt och hållet ledig. Tillfälle till besök å större orter i omgifningen — och till dessa syntes man kunna räkna ej blott Falun, Sala och Uppsala utan äfven i viss mån Stockholm, då resan dit endast toge cirka 5 timmar — kunde således utan tvifvel äfven i Säter beredas dem, som däraf vore i behof. Dylika resor borde, äfven om de ej kunde så ofta återkomma, likväl innebära en bättre rekreation än

- [36.] tätare besök i en stad med Faluns resurser. Vidare ville kommissionen erinra om, att inom medicinalstyrelsen redan nu en sträfvan gjorde sig gällande att inom anstalterna bereda personalen större trefnad och tillfälle till förströelse, bland annat, genom anordnande af familjebostäder i större utsträckning, än som dittills skett, äfvensom genom samlingslokaler för personalen. Slutligen borde anmärkas, att den egentliga betjäningen, d. v. s. skötare och sköterskor, till öfvervägande del antagligen komme att rekryteras ur landtbefolkningen, för hvilken ett enformigt och i viss mån isoleradtt lefnadssätt icke innebure något ovanligt eller deprimerande och som näppeligen hade något behof af umgänge och besök i större städer. De olägenheter, som här vore i fråga, berörde alltså blott ett fåtal af anstaltens personal och företrädesvis dem, som genom bättre ekonomiska villkor och bättre bostadsförhållanden vore bäst i stånd att hålla sig skadeslösa gentemot samma olägenheter.

Som en mycket allvarsam olägenhet af hospitalets förläggning till Säter hade äfven inom kommissionen framhållits bristen i ett så litet samhälle på tekniskt bildade personer, sakkunniga yrkesidkare och yrkes-skickliga handtverkare, hvarigenom vissa måhända brådskande reparationer kunde komma att fördröjas, äfvensom omöjligheten att i en så obetydlig stad genast kunna anskaffa mera ovanliga och komplicerade maskindelar och dylikt, som tilläfventyrs oförutsedt blifvit skadade eller obrukbara. Det vore visserligen sannt, att nu berörda olägenheter skulle blifva något mindre i Falun, men säkerligen skulle de äfven där göra sig gällande liksom snart sagdt öfverallt utom möjligen i hufvudstaden. Och i förhållande till denna låge Säter mera centralt än Falun, en omständighet som för öfrigt äfven i andra afseenden talade till förmån för Säter, om man öfverhufvud ville tillmäta närheten till en större stad någon betydelse.

I allmänhet ville det dock synas kommissionen, som om alla de olägenheter, som ansetts vara förenade med förläggande af en stor sjukvårdsanstalt till en så liten stad som Säter, icke kunde anses vara af väsentlig vikt i vår tid med dess starkt utvecklade kommunikationer, hvars nästan dagliga framsteg allt mer reducerade afståndens betydelse. Om äfven Säter i här ifrågavarande afseende nu finge anses mindre fördelaktigt beläget än Falun, kunde man dock med visshet räkna på att i följd af kommunikationernas fortgående utveckling denna skillnad komme att alltmer utjämnas.

Det kunde för öfrigt påpekas, att närheten till en större stad näppeligen kunde anses medföra endast fördelar. Särskildt med afseende

på den lägre betjäningens rekrytering och löneanspråk hade utan tvifvel en mindre ort afsevärda företräden. [36.]

Slutligen ville kommissionen erinra om, att exempel ingalunda saknades på att stora sjukvårdsanstalter äfven i nyaste tid förlagts vid mindre orter eller till och med på landsbygden utan närhet ens till någon småstad. Det sistnämnda vore som bekant förhållandet med de nyligen i vårt land anlagda lungsotssanatorierna, från hvilka, så vidt kommissionen hade sig bekant, inga klagomål förnummits, som haft afseende på det från städer aflägsna läget. Vidare kunde hänvisas till Brejning, en ny stor idiotanstalt i Danmark, som förlagts ungefär midt emellan städerna Fredericia och Vejle. Chefen för denna anstalt hade nyligen på förfrågan af en bland kommissionens ledamöter förklarat, att personalen därstädes icke hade svårt att tvifvas utan funne sig väl och att flyttningar icke ofta förekomme. En bland Tysklands nyaste och största sinnessjukanstalter vore förlagd till Uchtsprunge, en obetydlig anhaltstation med så isoleradt läge, att anstalten sett sig föranledd att till besökandes tjänst anordna ett hotell i närheten.

Af anstalter, förlagda till mindre städer, kunde nämnas: Danmarks nyaste sinnessjukanstalt vore förlagd till Middelfart, som hade omkring 3,700 invånare, och ej till den närbelägna tio gånger större staden Odense. Allenberg och Conradstein, som vore stora sinnessjukvårdsanstalter i Ostpreussen, den senare ny, den förra af äldre datum men i nyare tid väsentligen utvidgad, låge äfvenledes vid obetydliga småstäder, omkring 50 kilometer från resp. Danzig och Königsberg.

Flera liknande exempel skulle kunna nämnas, men det anförda syntes med tillräcklig tydlighet ådagalägga, hvad kommissionen för sin del ville betona, nämligen att, om än närheten till en större stad i några afseenden onekligen medförde sina fördelar, dessa dock hade en mera sekundär och indirekt betydelse för ändamålet med en sjukvårdsanstalt af den art, som här vore i fråga, och att för detta ändamål andra synpunkter vore mera väsentliga och borde vara de bestämmande för valet af plats.

Att det varit kommissionens önskan och sträfvan att kunna förorda någon plats i närheten af Falun, därom vittnade, bland annat, den omständigheten, att kommissionen trenne särskilda gånger i detta syfte besökt Falun, men i betraktande af att Slättagårdarna, med undantag för närheten till Falun, icke i någon enda punkt kunde anses för ändamålet mer lämpliga än Sätters kungsgård, under det att denna senare i åtskilliga mycket viktiga afseenden hade väsentliga företräden,

[36.] funne kommissionen sig böra föreslå Sätters kungsgård som plats för den ifrågasatta nya hospitalsanläggningen i Dalarna.

Från denna af kommissionens flertal uttalade mening voro öfverläkarne Envall och Nerander skiljaktiga och förordade hospitalets förläggning till Slättaegendomarna, därvid öfverläkaren Envall såsom stöd för denna mening särskildt åberopade de fördelar, som uppstode genom hospitalets förläggande nära en något större stad.

För egen del yttrade medicinalstyrelsen, att ehuru styrelsen väl insåge fördelarna af en anstalts af ifrågavarande art belägenhet i närheten af en residensstad eller annan större stad, styrelsen dock med hänsyn till de väsentliga företräden, som Sätters kungsgård i öfrigt erbjöde i förhållande till Slättaegendomarna, förordade den af kommissionen föreslagna platsen för den ifrågasatta anstalten.

Till följd af nådig remiss inkom domänstyrelsen med underdånigt utlåtande af den 20 november 1903 och öfverlämnade därvid yttranden i ärendet af arrendatorn af Sätters kungsgård, vederbörande kronofogde, domänintendent och bergmästare samt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län.

Af dessa yttranden inhämtas, att Sätters kungsgård vore för tiden till den 14 mars 1910 utarrenderad mot ett årligt arrende af 750 kronor, med förpliktelse för arrendatorn, att, där sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordrades, afstå egendomen tillhörig mark äfvensom inkomstgifvande lägenhet mot åtnjutande af minskning i arrendeaufgiften motsvarande den förlust honom tillskyndades; att kungsgårdens approximativa värde beräknats till 123,000 kronor, däraf 75,000 kronor för skogs- och hagmark med växande skog, 33,000 kronor för den öppna åkerjorden med egendomens åbyggnader samt 15,000 kronor för ett egendomen tillhörande vattenfall i Sättersdalen; att af åbyggnaderna karaktärsbyggnaden jämte vissa andra byggnader, vid syn år 1900 värderade tillhopa till 10,080 kronor, tillhörde arrendatorn; att de kronan tillhöriga husen vore källare under karaktärsbyggnaden, boningshus, bodbyggnad, vishus och vedbod, vagnshus, redskaps- och vedlider, hemlighus, källarbyggnad, stall, foderhus, svinhus, ladugårdsbyggnad, fårhus, smedja, redskapslider, 4 sädeslador och 4 ängslador, samt att å kungsgårdens ägor befintliga inmutningar icke syntes utgöra något hinder mot hospitalets förläggande därstädes.

Domänstyrelsen anförde, att styrelsen ej hade något att erinra mot kungsgårdens upplåtande för det afsedda ändamålet efter löpande arrendeperiods utgång eller dessförinnan, om öfverenskommelse därom träffades med kungsgårdens arrendator, under förutsättning att för egen-

domen erlades en lösesumma af 123,000 kronor att användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. [36.]

Sedermera ingåfvo Ernst Sundberg, O. Herdin och C. A. Carlsson, jämlikt dem af stadsfullmäktige i Falun lämnadt uppdrag, en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift, däri de å stadsfullmäktiges vägnar gjorde framställning därom att, af anförda skäl, det ifrågasatta hospitalet måtte förläggas till Slättaegendomarna. Öfver denna framställning afgaf medicinalstyrelsen den 26 oktober 1903 underdånigt utlåtande.

Genom nådigt bref den 11 december 1903 fann Eders Kungl. Maj:t, som lämnade omförmälda, å stadsfullmäktiges i Falun vägnar gjorda framställning utan bifall, godt uppdraga åt medicinalstyrelsen att med biträde, där så erfordrades, af särskildt sakkunniga, dem styrelsen ägde tillkalla, uppgöra och till Eders Kungl. Maj:t afgifva fullständigt, af ritningar och kostnadsberäkningar åtföljdt förslag till ett å Sätters kungsgård och därintill gränsande mark förlagdt hospital af förut angifna omfattning.

Med stöd af nämnda nådiga befallning uppdrog medicinalstyrelsen åt generaldirektören Linroth, öfverinspektören för sinnessjukvården i riket medicinalrådet Schuldheis, t. f. medicinalrådet R. Stenbeck, hofintendenten Kumlien och öfverläkaren vid Stockholms hospital e. o. professorn B. Gadelius att uppgöra förslag till hospital i Säter af angifven art och beskaffenhet. Af dessa personer öfverlämnades till medicinalstyrelsen fullständiga, af hofintendenten Kumlien uppgjorda ritningar och kostnadsberäkningar till ett hospital å den anbefallda platsen, åtföljda af en utaf delegerade utarbetad beskrifning öfver viktigare delar af det föreslagna hospitalet. I beskrifningen anfördes, bland annat, följande.

Vid de under senare tid uppförda mycket stora anstalterna för sinnessjuka hade de s. k. ekonomibyggnaderna, innefattande hufvudsakligen ångpannehus med elektricitetsverk och reparationsverkstäder samt kök och tvättinrättning, nödvändigtvis fått en mycket stor omfattning, så att de i själfva verket hade en viss likhet med industriella anläggningar. På grund däraf och i följd af att därstädes vore anställda en mängd personer, som icke hade med den egentliga sjukvården att skaffa, äfvensom därigenom att därstädes en stark trafik af för anstaltens sjukvårdsändamål i trängre mening främmande personer ägde rum, hade vissa olägenheter yppat sig däraf, att dessa byggnader dittills förlagts mer eller mindre centralt i förhållande till sjukpaviljongerna.

Med anledning af ifrågavarande byggnaders sålunda för sjukvården störande inflytande, och då byggnadsplatsens beskaffenhet det medgifvit,

[36.] hade de förlagts utanför den komplex, som bildades af de egentliga sjukhusbyggnaderna, ehuru därigenom någon ökning af anläggningskostnaderna syntes förorsakas.

Enär det intryck af sjukvårdsanstalt, som gärna borde förlänas ett hospital, väsentligen skulle lida, om nämnda byggnader placerades närmast entrén till anstalten, hade de icke förlagts därstädes utan — från entrén räknadt — bortom hufvudkomplexen af sjukpaviljongerna. Därigenom finge de äfvenledes ett bekvämare läge med hänsyn till all den ekonomibetjäning, som komme att få sin verksamhet förlagd till områdets västligare del.

Hufvudkomplexen vore förlagd ungefär 350 meter från infarten vid den från Säter västerut ledande landsvägen. Området närmast denna infart vore i någon mån utsatt för nordostliga vindar. På grund däraf och då anstaltens förläggning längre öster ut skulle förlänga afståndet till anstaltområdets västligare, särdeles natursköna och för landtbruk mest lämpade delar, syntes den valda platsen vara den från alla synpunkter tjänligaste.

Infartsvägen till anstalten vore afsedd att förläggas så nära stranden af sjön Ljustern som möjligt, dock så att järnvägsspår för koltransport och dylikt eventuellt kunde framdragas utmed sjön utanför körvägen. Mellan anstaltens hufvudväg och närmaste sjukpaviljongen vore reserveradt ett område, på olika ställen växlande mellan 50 och 100 meters bredd, hvilket område kunde anses vara tillräckligt till förekommande af störande inflytanden från trafikanter till ekonomibyggnaderna gent emot sjukpaviljongerna och tvärtom.

Anstaltens hufvudkomplex, hvars fasad vette mot sydost, innefattade 4 sjukpaviljonger å hvarje könssida. Den närmast entrén förlagda delen vore afsedd för manliga patienter, den andra för kvinnliga patienter. Längden af den med Ljusterns strand parallella byggnadskomplexens längdaxel utgjorde cirka 400 meter. Tvärdiametern uppginge till omkring 150 meter. I midten af komplexen och skiljande mans- och kvinnoafdelningarna förlades dels administrationshuset, dels ett för längre fram angifna ändamål afsedt »samlingshus».

Administrationshuset innehölle i källarvåningen förrådsrum för syssломannen samt för familjebehof jämte badrum för funktionärer. I bottenvåningen vore inrymda expeditionsrum för läkare, laboratorium, apotek och operationsrum samt rum för portvakt, sysslomannens kontor och mottagningsrum, bibliotek och direktionsrum m. m. En utbyggnad på nordvästra sidan innehölle kyrksal, hvars höjd ginge genom 1 ¹/₂ våning. Lokalerna en och två trappor upp vore afsedda till familjevåningar för

tvenne biträdande läkare jämte rum för predikant, bokhållare, städerskor med flera.

[36.]

Familjevåning för tvenne biträdande läkare hade dittills icke föreslagits vid nyanlagda hospital, men krafvet på dylik förmån för ifrågavarande läkare hade under senare år gjort sig gällande med allt större styrka, och då numera befattning som biträdande läkare i allmänhet icke ernåddes förr än efter flerårig tjänstgöring inom sinnessjukvården, syntes detta kraf icke oberättigadt.

Samlingshuset innehölle i midtelpartiet ett centralbad med tillhörande förstugor etc., i bottenvåningen samt en trappa upp tvenne större arbets-salar, hvilka medelst skjutdörrar kunde sammanslås till en och sålunda begagnas såsom samlings-sal att användas vid festliga tillfällen. Den ena flygelns bottenvåning innehölle sällskaps- och läsrum för betjäningen jämte kök och rum för städerskor. En trappa upp vore förlagda matsalar för personalen jämte kök och rum för städerskor. I den andra flygelvåningen vore inrymda bostäder för en underläkare, med skild ingång, samt för arbetsförestånderska, sömmerskor, väfverskor och deras biträden jämte tillklipplings- och materialrum.

Centralbad hade dittills icke utförts vid något af rikets hospital. Emellertid vore fördelarna af ett sådant utan tvifvel mycket stora. I de i allmänhet ganska små badrum, som dittills brukat anordnas å hvarje afdelning, vore det förenadt med mycken tidsutdräkt för betjäningen att servera renlighetsbad åt tre till fyra eller flera tiotal patienter på samma dag, hvartill komme att därvid stundom nödig snygghet med afseende å rengöring af kar, borstar etc. näppeligen kunde iakttagas, hvilket äfven framkallat berättigade klagomål från mer granntyckta patienter. Då i här föreslagna centralbad utrymme finnes för elfva badkar, kunde en afdelning å ett 30-tal patienter där erhålla sina bad på 1 $\frac{1}{2}$ —2 timmar utan sådana olägenheter, som nyss nämnts. Några ökade kostnader såsom följd af ett centralbads anordnande syntes icke förorsakas. Visserligen måste rätt stora badrum äfven på detta hospital anordnas å öfvervakningsafdelningarna, hvarest prolongerade bad i terapeutiskt syfte flitigt användes, men å öfriga afdelningar, till ett antal af femton, kunde särskilda badrum inbesparas, hvarigenom kostnaderna för centralbadet säkerligen uppvägsdes.

Behovet af en samlings- och festsal vore numera så pass allmänt erkänt, att någon särskild motivering i detta hänseende icke vore nödvändig. Då emellertid kostnaderna för en sådan lokal vore relativt höga i förhållande till de få tillfällen större samkväm kunde anordnas, hade det af sparsamhetsskäl här föreslagits, att ifrågavarande sal

[36.] skulle afses äfven för vissa slag af kvinnliga arbeten, såsom mera grannliga sömnad, spånad samt särskildt väfning och hvad därtill hörde, hvaremot lappning, strumpstickning och dylikt, såsom äfven dittills varit vanligt, kunde förrättas af därtill hågade och dugliga patienter å de olika afdelningarnas dagrum. I betraktande af att sålunda endast en del af de arbetande kvinnliga patienterna skulle hafva sin arbetsplats i samlings-salen, syntes utrymmet där för detta ändamål vara fullt tillräckligt. Vid fester och samkväm borde väfstolar m. m. utan svårighet kunna förflyttas in i närgränsande korridorer, matrum etc. Att kombinationen af samlingssalen med arbetslokaler innebure en afsevärd besparing låge i öppen dag.

Nödvändigheten att bereda betjäningen någon trefnad inom anstalter för sinnessjuka hade alltmer börjat inses af hospitalsläkarna, och medicinalstyrelsen hade vid föregående tillfällen inför Eders Kungl. Maj:t framhållit denna synpunkt. Troligen komme därför afsedda lokaler att visa sig något otillräckliga, men då det här vore fråga om en hos oss ännu opröfvad anordning, hade det ansetts riktigast att hellre föreslå något för litet än motsatsen.

Att trenne matsalar för personalen föreslagits berodde på, att numera ett ganska stort antal af betjäningen — särskildt skolade öfversköterskor — plägade åtnjuta första klassens kost. Måhända kunde det komma att finnas mera lämpligt att sammanslå tvenne af dessa salar till en, men totalutrymmet vore i allt fall ej för stort.

Öfriga lokaler i denna byggnad syntes icke behöfva ett närmare omnämmande.

På ömse sidor om nu beskrifna byggnader, administrations- och samlingshusen, låge som nämnts de båda könsafdelningarna af anstaltens hufvudkomplex, fördelade i 4 paviljonger å hvarje sida. Denna komplex innefattade anstaltens *slutna afdelningar*, hvilka beräknades hafva plats för 224 sinnessjuka af hvarterda könet, hvilket utgjorde 56 % af den å hvarje könssida beräknade totalsiffran (400).

Paviljongerna A och B samt delvis paviljongen C innehölle öfvervakningsafdelningar för 122 patienter = 30,5 % af samtliga. Den återstående delen af paviljongen C vore jämte paviljongen D afsedd för de kroniskt sjuka, opålitliga och mindre arbetsdugliga patienter, hvilka icke kräfde sådan sjukvård i mera inskränkt bemärkelse, som öfvervakningsafdelningarna vore ämnade att tillgodose, men hvilka ej heller lämpade sig för friare vårdformer. Antalet platser för dessa sjuka hade beräknats till 102, motsvarande 25,5 % af hela beläggningssiffran.

Ifrågavarande 8 paviljonger — 4 å hvarje könssida — vore för-

lagda så, att mellan dem, som låge närmast stranden af sjön Ljustern, vore lämnade så stora luckor, som motsvarades af fasadens längd å de bakom liggande, hvarigenom den vackra utsikten öfver sjön blefve tillgänglig från alla paviljonger. Alla dagrum vore äfven förlagda åt sjösidan, d. v. s. mot sydost. [36.]

Paviljong A hade en mot sjösidan framskjutande flygel, hvilken i bottenvåningen innehölle en vaksal för 6 patienter, 2 enkelrum i reserv, badrum och klosett. Denna lilla afdelning vore afsedd till upptagnings- och sorteringsstation för nyinkommande patienter. Dessas sinnesbeskaffenhet, hvad beträffade de yttre symtomen, såsom opålitlighet, själfmordsdrift, våldsamhet, stojande uppträdande m. m. vore vanligen eller åtminstone ofta nog ej så väl bekant på förhand, hvarför det uppenbarligen vore fördelaktigt att hafva tillgång till en liten afdelning, hvarest ett eventuellt störande uppträdande vållade obehag blott för ett ringa antal sjuka. Det vore naturligtvis meningen att efter nödig observation så snart som möjligt öfverflytta dessa patienter till den afdelning, hvartill de på grund af symtomen hörde.

Då uppsyningsmannen resp. förestånderskan, bland annat, hade att mottaga de nyankommande patienterna, hade dessa funktionärers bostäder och expeditorsrum förlagts i omedelbar förbindelse med dessa upptagningsstationer, såsom ritningarna närmare utvisade.

Två trappor upp i samma flygel hade förlagts sex betjäningsrum.

Paviljongens hufvuddel vore afsedd för öfvervakning af stillsamma sjuka och omfattade tvenne i allo lika våningar, ehuru lokalernas disposition i ett par detaljer vore annorlunda i våningen en trappa upp. Frånsedt detta innehölle hvarje våning, som motsvarade en sjukafdelning, tvenne större sjuksalar med genomfallande dager och beräknade för 10 patienter hvardera. Mellan båda dessa salar låge badrum och dagrum samt klosetter. Den ena af nämnda större öfvervakningssalar stode i förbindelse med en mindre sjuksal för 4 sängar och i denna mynnade tvenne separationsrum. Denna del af paviljongen vore afsedd för sänglägebehandling under permanent tillsyn, hvaremot den andra större öfvervakningssalen jämte dagrummet hufvudsakligen ansåges komma att upptagas af konvalescerande sjuka, som kunde vara uppe kortare eller längre stunder på dagen. Dessutom vore att omnämna tekök, förråd och betjäningsrum och å nedra botten ett undersökningsrum.

Ritningarna till paviljongerna B, C och D öfverensstämde närmare med motsvarande Kristinehamnstyper.

Paviljongen B, för öfvervakning af oroliga, innehölle i bottenvåningen tvenne afdelningar å tvenne vaksalar med plats för 5 sängar i

- [36.] hvardera samt en vaksal för 9 jämte därtill gränsande 3 enkelrum. Dessutom funnes 2 enkelrum i reserv inom särskild korridor, vidare de vanliga bilokalerna. En trappa upp funnes 10 betjäningsrum, alla så belägna att något störande inflytande från dem å sjuklokalerna eller tvärtom icke kunde antagas blifva möjligt.

Paviljongen C innehölle å nedra botten plats för slöa och orenliga patienter i 3 öfvervakningssalar, hvartill komme 2 mindre enkelrum i reserv. Återstoden af paviljongen upptoges af en afdelning för 34 slöa och orenliga, som ej behöfde sänglägebehandling. Å nedra botten funnes dag- och matrum, en trappa upp 4 sofsalar med tillsammans 32 platser och 2 enkelrum. Dessutom funnes som vanligt nödiga badrum, kök, förråd, klosetter och betjäningsrum.

Paviljongen D vore vertikalt delad i tvenne likadana afdelningar. Båda dessa vore afsedda för mera opålitliga och i allmänhet till arbete ovilliga eller odugliga kroniskt sjuka. I hvarje afdelning vore dag- och matrum förlagda i bottenvåningen. En och två trappor upp låge sofrum, innefattande tillsammans 4 större sofsalar med 30 platser samt 5 enkelrum, af hvilka dock 1 å hvarje afdelning ansetts böra räknas som reservrum. I denna paviljong, som vore förlagd i närheten af centralbadet, hade därför inga badrum ansetts nödiga.

Återstoden af anstalten omfattade tillsammans 15 mindre paviljonger och hus, hvilka utgjorde anstaltens *koloniala del*. Den beräknades hafva utrymme för 176 patienter af hvardera könet, hvilket utgjorde 44 procent af hospitalets beläggningssiffra.

Betydelsen för sinnessjukvården af den s. k. koloniala behandlingen hade af medicinalstyrelsen under de senare åren upprepade gånger framhållits, men en så stor utsträckning af denna behandling, som här föresloges, hade dittills icke ifrågasatts.

Å vårdanstalten Alt Scherbitz (prov. Sachsen), hvarest det koloniala systemet nått sin högsta fulländning, och som ansåges som ett mönster för moderna principers tillämpning inom sinnessjukvårdens område, uppginge emellertid antalet platser å kolonialafdelningar till lägst beräknadt 64,6 procent af de manliga och 55 procent af de kvinnliga.

Ingen, som tagit kännedom om denna och efter samma mönster uppförda anstalter, kunde betvifla, att genomförande af ett kolonialsystem i stor omfattning äfven hos oss vore möjligt, och då nu för första gången, sedan kolonialvården hos oss vunnit insteg, en alldeles ny anstalt skulle uppföras, syntes det vara allt skäl att lämna åt detta system en mera betydande plats.

Emellertid hade dithills ingenstädes inom vårt land den fria koloniala vården kommit till användning i nämnvärd utsträckning. I betraktande däraf hade det ansetts nödvändigt att utan afvikelse från de till grund för systemet liggande principerna likväl anordna de flesta kolonibyggnader, så att de å ena sidan väl kunde användas som slutna afdelningar, men likväl vore afpassade för eventuell öfvergång till öppendörr-systemet i allt större utsträckning.

De med E och F betecknade paviljongerna vore afsedda att fylla båda dessa ändamål. Den förra (E) innehölle i bottenvåningen ett större dagrum, tillika matrum, samt ett mindre dagrum. Golfytan i dessa båda rum uppginge blott till 3,1 kvm. för hvarje patient — ett något knappt utrymme, men som i betraktande af att där vårdade patienter beräknades komma att vara i arbete på annat håll, syntes tillåtligt. Vidare funnes å nedra botten ett mindre sofrum för 4 patienter, 2 enkelrum, snyggningsrum, kök och betjäningsrum. Å öfra våningen funnes 4 sofrum för 6—7 patienter, ett enkelrum, ett betjäningsrum samt snyggningsrum. Särskildt badrum funnes ej. Fördelen med denna typ bestode hufvudsakligen däri, att hvarje sofrum endast vore afsedt för ett mindre antal sjuka samt att 3 enkelrum, motsvarande 10 procent af beläggningssiffran, funnes. I dessa paviljonger syntes alltså eventuellt kunna vårdas ganska opålitliga patienter, i den mån paviljongerna ej komme till användning för kolonialsystemet. Men äfven för patienter, som lämpade sig för fri behandling, innebure nämnda anordningar gifna fördelar, enär äfven bland dem ej så sällan förekomme störande vanor om nätterna.

Den senare paviljongen (F) innehölle i bottenvåningen 2 sofrum för 7 patienter, matrum, tekök, snyggningsrum, rum för betjäning, förråd samt klosett. Inredningen af öfra våningen vore likadan, med undantag af att rummen för förråd och betjäning vore sammanslagna och gäfv plats för 4 patienter; matrum motsvarades af dagrum och tekök af ett enkelrum. Då paviljongen vore afsedd för kolonialvård af lugna patienter, vore denna typ F, att föredraga framför E, isynnerhet som kostnaden för 4 paviljonger af typ F vore 42,000 kronor mindre än för samma antal af typ E.

4 byggnader föresloges af hvardera af dessa typer. De till kvinnofdelningen hörande (typ E) skulle förläggas bakom och så nära intill samlingshuset med dess arbetssalar för kvinnor, att kolonipatienterna hade lätt tillträde till dessa salar. Med hänsyn till möjligheten af att patienterna därstädes till en början skulle vara mindre pålitliga, för-

[36.] bundes paviljongerna sinsemellan samt med samlingshuset genom ett lätt stängsel, hvilket naturligtvis sedermera eventuellt kunde borttagas.

Till kvinnokolonien hörde ytterligare tvenne mindre kolonivillor af samma typ (G) som de, hvilka vore beslutade för Kristinehamns och Piteå hospital. Dessa paviljonger vore till största delen envåningshus. De innehölle å nedra botten dagrum och två sofrum för 10 patienter hvarterda jämte kök, snyggningsrum och betjäningsrum. En trappa upp funnes endast 3 mindre rum, hvilka i den ena paviljongen beräknats för 4 patienter, hvaremot i den andra paviljongen motsvarande rum nödvändigtvis syntes behöfva reserveras för kvinnlig sjukvårdsbetjäning. Båda paviljongerna tillsammans komme alltså att inrymma 44 patienter och vore afsedda att i första hand anordnas som fullt öppna afdelningar. De vore placerade mera afsides men ej allt för långt bort ifrån kök och tvätt, hvarest patienterna till väsentlig del borde kunna sysselsättas.

Manskolonien skulle förläggas omkring 100 meter väster om ekonomibyggnaderna och innefattade: 1) 4 paviljonger enligt den billigare typen F med tillsammans 132 platser, 2) en paviljong enligt här sist omförmälda typ G för 20 patienter och bostad för en underläkare, 3) 4 boställshus enligt af Eders Kungl. Maj:t fastställd normalritning för tillsammans 8 gifta skötare och 24 patienter. Sistnämnda hus vore, om man beräknade priset för hvarje sjukplats, relativt dyra. Då emellertid uppförande af dylika hus i alla händelser icke utan stor olägenhet syntes kunna undvikas i en nära framtid, skulle det endast innebära en temporär och kortvarig besparing att här utelämna dem eller ersätta dem med en 24-plats-paviljong.

Manspaviljongen låge i närheten af de för trädgårdsskötsel och jordbruk afsedda byggnaderna och jordområdet, och beräknades att flertalet af kolonipatienterna skulle kunna sysselsättas därstädes, d. v. s. utomhus. Under sådana förhållanden syntes något stängsel kring denna koloni eller kring dess särskilda byggnader onödigt. Eventuellt kunde dock äfven där ett lågt staket eller en häck anordnas, där så kunde visa sig behöfligt.

Angående öfriga byggnader vore följande att anmärka. Öfverläkaren erhöile bostad i en fristående villa enligt samma ritningar, som förut kommit till användning vid anstalterna vid Vadstena och Vänersborg.

För sysslomannen uppfördes likaledes en fristående villa enligt samma ritning, som i Kristinehamnsförslaget afsetts för en biträdande läkarbostad.

Portvaktstuga, verkstadshus och boställshus för manlig ekonomi-betjäning uppfördes i närmaste öfverensstämmelse med senast uppgjorda ritningar till samma byggnader vid andra hospital. Detsamma gällde ångpannehus samt byggnaderna för kök och tvätt, hvilka sistnämnda dock, jämförda med motsvarande byggnader vid Vänersborg, företedde åtskilliga afvikelser — ehuru ej af principiell natur — samt hade mindre utrymme i följd af Sätersanstaltens mindre omfång. [36.]

Särskild byggnad för trädgårdsmästare samt växthus hade ansetts kunna tillsvidare anstå.

Svinhus hade ansetts böra beräknas redan från början på grund af den betydelse för anstaltens ekonomi svinskötsel hade. Likaså en mindre ladugård, där mycket tjänlig sysselsättning för en del patienter kunde fås.

Elektrisk belysning infördes öfverallt. Uppvärmningen af sjukpaviljongerna skedde på vanligt sätt, nämligen medelst ånga, som producerades på ett enda ställe nämligen i ångpannehuset. Därifrån leddes ångrören (jämte en hel del andra ledningar) i murade underjordiska gångar till värmekammare i de resp. sjukpaviljongernas källarvåningar, hvarest värmeelement af järnflensrör upphettades. Den därstädes uppvärmda friska luften leddes genom i väggarna utsparade kanaler till paviljongens olika lokaler. Eventuellt anbringades därjämte i en del mera svåruppvärmda lokaler ångkaminer.

Som förut antydts hade äfven de kvinnliga kolonipaviljongerna indragits i detta centrala uppvärmningsnät.

Vattenuppfordringen skulle ske som vanligt medelst ett pumpverk. På grund af terrängens stigning behöfde intet vattentorn uppföras, utan kunde ersättas genom en å områdets högre belägna del murad reservoar.

Spillvattnet leddes till områdets nordvästra hörn, hvarest det efter rening i »septic tanks» utsläpptes i sjön Ljustern ej långt från dess utlopp, hvarigenom farhågan för en förorening af Ljusterns vatten kunde anses utesluten, eller ock i sjöns afloppså.

Med afseende å utrymmet i de olika lokalerna, antalet platser i öfvervakningsafdelningar, enkelrum, vanliga sofrum och betjäningsrum hade samma principer följts som vid senast uppgjorda förslag.

Kostnaderna för anläggning vid Säter af det föreslagna hospitalet belöpte sig enligt ett af hofintendenten Kumlien upprättadt sammandrag af kostnadsberäkningarna till följande belopp:

[36.]

Hospitals- och asylbyggnader.

För män:

1	st.	Upptagningspaviljong, A	107,500: —	
1	»	Paviljong för oroliga och osnygga, B	99,500: —	
1	»	D:o » lugna patienter, D	121,000: —	
1	»	Öfvervakningspaviljong, C	76,500: —	
4	»	Kolonibyggnader, F	136,000: —	
1	»	D:o , G	25,200: —	565,700: —

För kvinnor:

1	st.	Upptagningspaviljong, A	107,500: —	
1	»	Paviljong för oroliga och osnygga, B	99,500: —	
1	»	D:o » lugna patienter, D	121,000: —	
1	»	Öfvervakningspaviljong, C	76,500: —	
4	»	Kolonibyggnader, E	178,000: —	
2	»	D:o , G	50,400: —	632,900: —

Administrationsbyggnader.

1	st.	Administrationshus	111,000: —
1	»	Ekonomibyggnad	126,000: —
1	»	Bad- och samlingshus	98,000: —
1	»	Ångpanne- och maskinhus	50,000: —
1	»	Bageribyggnad	25,200: —
1	»	Verkstadshus	32,000: —
1	»	Lik- och obduktionshus	10,600: —
1	»	Öfverläkarbostad	36,800: —
1	»	Sysslomansbostad	16,600: —
1	»	Boställshus för yttre betjäning	44,500: —
4	»	D:o » gifta vårdare	67,200: —
1	»	Stall, vagnshus m. m.	30,000: —
1	»	Gödselgrop	1,400: —

 Transport 649,300: — 1,198,600: —

	Transport	649,300: —	1,198,600: —	[36.]
1 st.	Grindstuga	8,000: —		
	Uthusbyggnader	5,000: —		
965 l.-m.	Sammanbindningsgångar under mar-			
	ken	48,250: —	710,550: —	

*Inredningsarbeten samt ledningar för
vatten, värme och belysning.*

Värmeledning	190,000: —	
Vatten- och afloppsledningar	260,000: —	
Elektrisk belysning	100,000: —	
Köks- och tvättapparater	52,600: —	602,600: —

Planering och stängsel.

Schaktning och planering	15,000: —	
Inhägnad med plank och staket samt prome-		
nadgårdar och soltält	10,000: —	25,000: —
Spårvägar		6,170: —
Summa kronor		2,542,920: —

Medicinalstyrelsen, som i underdånig skrifvelse den 11 mars 1904 till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat kommissionens förberörda förslag, anförde därvid följande.

Anläggningen af ett hospital i Dalarna om 800 sängar inginge såsom en del i den plan till sinnessjukvårdens fullständiga ordnande i riket, hvilken styrelsen den 8 december 1902 framlagt för Eders Kungl. Maj:t i sammanhang med sin underdåniga berättelse angående anbefalld undersökning af sinnessjuka och sinnesslöa inom riket (sid. 68 och följande).

Hvad anginge anstaltens karaktär af hospital eller asyl, af kur- eller vårdanstalt, så kunde det visserligen sägas, att någon fullt bestämd gräns eller skillnad mellan dessa anstaltstyper icke kunde uppdragas eller funnes. Emellertid hade statens uppoftningar för sinnessjukvårdens tillgodoseende nu under en lång följd af år haft till ändamål hufvudsakligen att skaffa asylvård. Asylerna i Lund, Vadstena, Uppsala och Vänersborg vore i öfvervägande grad beräknade på att

- [36.] lämna plats för obotliga patienter. Till stor del vore så också fallet med den så kallade kriminalasylen vid Växjö hospital. Det syntes därför nödvändigt, att under den närmaste tiden plats bereddes hufvudsakligen åt hospitalspatienter i egentlig mening. Den af 1903 års Riksdag beslutade utvidgningen med 400 platser af Kristinehamns hospital ginge därför i sistnämnda riktning och samma princip hade varit ledande vid uppgörandet af förslaget till det nya hospitalet vid Säter.

Att en anstalt af öfvervägande hospitalstyp blifvit något dyrare än en dylik, uteslutande eller företrädesvis beräknad för asylpatienter, vore uppenbart. För att emellertid i görligaste måtto efterkomma Riksdagens uppfordran till sparsamhet, uttalad i sammanhang med beviljandet under år 1903 af anslag till förenämnda utvidgning af Kristinehamns hospital, hade medicinalstyrelsens delegerade för nu föreliggande förslags uppgörande sökt använda alla till buds stående medel, som ej ansetts i högre grad inskränka ändamålsenligheten. Sålunda hade man till exempel, med tillämpning af ett i Tyskland på senare tiden till användning kommet byggnadssätt, i största möjliga måtto sökt utnyttja utrymmet inom de särskilda paviljongerna genom uteslutning af sådana långa korridorer, som på de dittillsvarande hospitalen löpte utefter flertalet af paviljongerna. För att kunna undgå allt för stora kostnader för en samlings- eller festsal, hvilken, huru viktig den än vore, dock jämförelsevis sällan komme till användning, hade arbetssalarna för kvinnlig slöjd förlagts så och gifvits sådana dimensioner, att de kunde sammanslås till en lokal och användas för de gemensamma underhållningar, hvarmed man numera på hospitalen ansåge det så angeläget att skaffa patienterna omväxling i det enformiga anstaltslivet.

Totalkostnaden, 2,542,920 kronor, utgjorde 3,178 kronor för hvarje sjukplats, eller endast 21 kronor mer per plats än motsvarande kostnad för den år 1903 beslutade utvidgningen af Kristinehamns hospital, där dock administrations- och ekonomilokaler till stor del funnits förut, under det däremot vid Säter ingen enda byggnad funnes, utan allt måste nybyggas.

Att kostnaden för sjukplats äfven vore större än den motsvarande för anstalten vid Vänersborg, förklarades dels af byggnadskostnadernas stegring i allmänhet, hvilken af fackmän uppgäfves till 12 procent utöfver samma kostnad, då förslaget till sistnämnda anstalt uppgjordes, dels af frånvaron vid Säter af alla byggnader på tomtplatsen, till följd hvaraf nya stall och vagnshus och dylikt måste uppföras, dels af de särskilda boningshusen för gifta sjukskötare, hvilka numera icke kunde undvaras, om man ville undvika alltför täta ombyten af sjukvårdsbetjä-

ningen, hvarigenom åter de allra största svårigheter för sjukvården uppstode. Därtill komme byggnadsplatsens utsträckning, som medförde långa ledningar af flera slag, jämte flera andra omständigheter.

Byggnadsplatsen vore densamma, som afsåges i medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse den 7 augusti 1903. Så lagda, som situationsplanen angåfve, skulle byggnaderna till största delen komma att uppföras på mark, som dittills ägts af Sätters stad och ett flertal gårdsägare i staden. Blott några få byggnader skulle komma att ligga på Sätters kungsgårds skogsmark, men däremot ingen enda på den för närvarande på arrende upplåtna delen af Sätters kungsgård. Med sitt yttrande den 20 juli 1903 hade den kommission, som haft i uppdrag att förbereda valet af plats, öfverlämnat en handling, hvarigenom samtliga ägarna af den kronan icke tillhöriga mark, som jämte delar af Sätters kungsgård behöfde tagas i anspråk för hospitalsanläggningen, förbunde sig att till staten afträda sina ägor mot ersättning i motsvarande jord från Sätters kungsgårds närmare staden belägna, nu utarrenderade ägor. Detta sätt att komma i besittning af byggnadsplatsen hade dock synts medicinalstyrelsen något osäkert, då det framför allt gällde att kunna igångsätta arbetet med hospitalets uppförande så snart som möjligt. Det kunde nämligen befaras, att förhandlingarna om ägobyttet med de många gårdsägarna skulle kräfvat en allt för lång tid, hvartill komme, att kungsgårdens för bytet afsedda jord ända till den 14 mars 1910 vore upplåten åt en arrendator, hvilken gifvetvis skulle fordra en ersättning för arrendets frånträädande i förtid och möjligen i samband därmed skulle framställa anspråk, som kunde föranleda oväntade svårigheter och tidsutdräkt.

Medicinalstyrelsen hade därför inledt underhandlingar med Sätters stad för att på en bekvämare och tryggare väg komma till målet — byggnadsmarkens förvärfvande inom åsyftad tid. Underhandlingarna hade ledt därhän, att stadsfullmäktige vid sammanträde den 1 mars 1904 beslutit för stadens räkning inköpa de för hospitalsanläggningen behöfliga, enskilda förut tillhöriga ägorna.

Därefter hade mellan medicinalstyrelsen, å Eders Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt staden Säter, å andra sidan, upprättats ett bilagdt förslag till bytesaftal, hvarigenom, under förutsättning att Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagen beslöte att till Sätters kungsgård och därtill gränsande mark förlägga en vårdanstalt för sinnessjuka, staden Säter till kronan öfverläte de ägor, som å tredje delen af en utaf C. C. Noréus i fem delar upprättad af magistraten i Säter den 8 juni 1857 fastställd »karta öfver inrösningsjorden till Sätters stad» finnes upptagna under nr:ris 2, 2 a, 6, 7, 8 och 9, 13, 15, 16, 18, 23, 24, 26,

- [36.] 32 och 37, 33, 34, 36, 38, 48, 52 och 53, 55, 56, 57 och 58, 60 och 63, 61, 62, 65 och 66, 69 och 70, 71, 81, 85 och 92 samt den så kallade rektorsgården utan nummer, innehållande 127 tunnland 11,6 kappland eller omkring 63 hektar, att tillträdas den 1 juli 1905, samt kronan till staden såsom vederlag likaledes med full äganderätt öfverläte *dels* de delar af Sätters kungsgårds ägor, som vore belägna i staden Sätters omedelbara närhet, nämligen Burhagen, Näså kern och Finntäppan jämte kungsgårdens gårdstomt med tillhörande trädgård, innehållande, såvidt utrönas kunnat, en areal af sammanlagdt 48 hektar 10 ar — dessa områden i hospitalskommissionens skrifvelse till medicinalstyrelsen af den 20 juli 1903 upptagna under rubriken »Grupp C» — och *dels* tre till kungsgården hörande, mindre hagar, nämligen Kronängshagen och Grimängshagen, båda belägna i närheten af Bispbergs gruffält omkring 4 kilometer öster om Sätters stad, samt Kalfhagen, tillhopa innehållande, såvidt utredas kunnat, en areal af 5 hektar 44 ar, hvilka ägor skulle af staden få tillträdas den 14 mars 1910, med skyldighet för kronan att till staden såsom ersättning för det försenade tillträdet betala ett belopp af 7,500 kronor att gäldas den 1 februari 1905, och skulle aftalet vara förfallet, därest det icke blifvit före utgången af år 1904 af Eders Kungl. Maj:t godkänt.

På grund af det anförda hemställde medicinalstyrelsen i underdånighet, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen besluta, att ett hospital för 800 sinnessjuka skulle i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de ingifna ritningarna uppföras på Sätters kungsgård och därintill gränsande mark och att för sådant ändamål *dels* bevilja för anläggningen 2,542,920 kronor, hvaraf 300,000 kronor för år 1905, samt åt Sätters stad för afstående af mark redan den 1 juli 1905 7,500 kronor, *dels* medgifva, att till denna hospitalsanläggning måtte få upplåtas all Sätters kungsgård tillhörig mark med undantag af det s. k. Utskogs-skiftet, hvilket vore beläget ungefär 18 kilometer sydsydväst från Sätters stad, *dels* äfven medgifva, att för erhållande af fullt tjänlig byggnadsplats ägoutbyte måtte få ske mellan den sålunda till hospitalet upplåtna delen af Sätters kungsgård och Sätters stad, på sätt af det under förbehåll af Eders Kungl. Maj:ts godkännande upprättade bytesaftal framginge.

Sedan öfverintendentsämbetet genom nådig remiss erhållit befallning att yttra sig i ärendet, anförde ämbetet i underdånig skrifvelse den 29 mars 1904, att vid den granskning från arkitektonisk och byggnadsteknisk synpunkt af förevarande särdeles omfattande förslag, som af ämbetet verkstälts, ämbetet icke ansett sig äga anledning att mot samma med synnerlig omsorg och insikt utarbetade förslag framställa andra er-

inringar, än att stall och ladugård borde förläggas i en från svinhuset skild byggnad, en anordning, som emellertid antagligen komme att orsaka en ökning i kostnaden för arbetet af ungefär 2,000 kronor, samt att, för betäckande af denna ökade utgift, grindstugan lämpligen kunde uppföras af trä i stället för, såsom afsetts, af sten, hvarigenom, efter det förut angifna förhöjda arbetskostnad blifvit godtgjord, en besparing af åtminstone 1,000 kronor kunde blifva tillgänglig, en omständighet, som syntes ämbetet icke vara alldeles oförtjänt af beaktande i det hänseende, att dymedelst något större säkerhet ernåddes, att slutsumman af de företedda kostnadsberäkningarna — mot hvilka ämbetet i och för sig ej funnit skäl till anmärkning — icke i följd af under den långa byggnadstiden tilläfsventyrs mellankommande, nu oförutsedda förhållanden behöfde öfverskridas, för hvilket ändamåls vinnande ämbetet jämväl fäste uppmärksamheten på möjligheten af att i större utsträckning än som, enligt hvad förslaget gäfvit vid handen, tillärnats, begagna sig af de i någon mån billigare och äfven i åtskilliga andra afseenden fördelaktiga byggnadsmaterial, såsom cement, sträckmetall, rabbitz och scagliol, hvilka nyare tiders teknik erbjöde.

Därefter remitterades ärendet till domänstyrelsen, till hvilken myndighet sedermera jämväl öfverlämnades dels en den 16 september 1904 af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län till mig aflåten skrifvelse, hvarvid fogats afskrift af en utaf Sätters stad å Eders Kungl. Maj:t och kronan uttagen stämning till rådstufvurätten i Säter med yrkande, att kronan måtte såsom medsvarande höras i en af staden mot Bispbergs aktiebolag anhängiggjord rättegång om bättre rätt till, utom annat, ett vattenfall i Säterdalen, dels ock ett af medicinalstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t inlämnadt förnyadt aftal om jordbyte mellan kronan och Sätters stad, varande detta aftal öfverensstämmande med det förut omnämnda, endast med den ändring, att den ersättning, som staden skulle erhålla för försenadt tillträde, skulle betalas den 1 februari 1906, samt att tiden, inom hvilken Eders Kungl. Maj:ts godkännande skulle vara gifvet, för att icke aftalet skulle vara förfallet, var bestämd till den 1 juli 1905.

Domänstyrelsen utställde ärendet till yttrande af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län, som med underdånig skrifvelse den 5 maj 1904 öfverlämnade underdåniga yttranden af domänintendenten i länet och magistraten i Säter.

Domänintendenten anförde i sitt den 8 april 1904 afgifna yttrande, att han ej hade något att erinra mot den af medicinalstyrelsen gjorda framställningen.

Magistraten yttrade, att magistraten ansåge ifrågavarande jordupp-

- [36.] låtelser kunna lagligen äga rum, samt att hinder för rådstufvurätten att bevilja lagfart å desamma för staden ej syntes böra möta hvarken med hänsyn till bestämmelserna i lagen angående förändring af tomts område den 26 maj 1899 eller på grund af å dessa jordområden hvilande inteckningar, hvilkas skydd stadsfullmäktige i staden enligt beslut den 15 april 1904 garanterat, eller med hänsyn till jordens egenart att tillhöra gårdarna. Magistraten ansåge det särdeles lämpligt för staden att tillbyta sig de till staden erbjudna ägoområdena ehuru belägna utom stadens jurisdiktion, enär desamma låge intill och delvis äfven omslötas af staden tillhörig mark.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande anförde hufvudsakligen. Om icke hela så åtminstone större delen af den mark, som från enskilda öfverlåtits till staden och af staden genom bytesaftalet skulle öfverlåtas till kronan, utgjordes af s. k. donationsjord, belägen utom stadsplanens område. Enligt nådiga resolutionen den 12 mars 1762 vore donationsjorden fördelad på stadens tomter och med dem oskiljaktigt förenad. Vid sådant förhållande syntes det Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande med fog kunna ifrågasättas, om tomtägarna haft rätt att utan Eders Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd skilja donationsjorden från tomterna och tillägna densamma staden Säter. I Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 januari 1899 till kammarkollegium hade föreskrifvits beträffande utom stadsplanen belägen donationsjord, att denna endast finge föryttras, då af vissa skäl upplåtelsen kunde visas vara af det gagn för staden, att donationsändamålet kunde anses varda genom upplåtelsen uppfyllt. Men ur denna föreskrift syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande stöd ej kunna hämtas för det nu af de enskilda använda tillvägagångssättet att afhända sig donationsjorden *till staden*. Väl vore det sannt, att stadsmyndigheterna ansåge donationsjorden tillhöra innehafvaren med fullständig äganderätt och att sedan långt förflutna tider fasta eller lagfart meddelats å tomt »med tillydande kronodonationsjord och skog». Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade dock icke med full visshet kunnat utröna, huruvida tomtinnehafvarna innehade donationsjorden med full äganderätt. Naturligast syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hafva varit, att de ägor, som gått i byte mot donationsjorden, iklädt sig i alla afseenden denna jords natur d. v. s. att i aftalet förklarats, att dessa ägor öfverlåtits till de enskilda med samma rätt, som de ägt till den af dem innehafda donationsjorden. Under förutsättning att de ägor, som enligt aftalet å ömse sidor skulle gå i byte, vore hvarandra i värde motsvarande, hade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke något att erinra mot själfva ägoutbytet, hvad kronans rätt och bästa anginge.

Domänstyrelsen anförde uti underdånigt utlåtande af den 7 december 1904, att styrelsen, som funnit nödigt, att såväl hela det område af Sätters kungsgård, hvilket vore afsedt att till hospitalet upplåtas, som ock den del af samma område, hvilken enligt det ifrågasatta aftalet skulle gå i byte mot jord vid staden Säter, å karta utmärktes, äfvensom att värdering verkställdes ej mindre å hela omförmälda område och särskildt å sistberörda del därpå än äfven å den jord vid Säter, hvilken skulle af staden lämnas i utbyte mot nämnda områdesdel, anmodat Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande att låta genom behörig landtmätare verkställa omförmälda kartläggning samt uppdraga åt domänintendenten att med biträde af vederbörande revirförvaltare och den af länets landsting såsom biträde vid arrendeuppskattningar utsedda person verkställa nämnda värdering. Till följd därpå hade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 1 december 1904 till styrelsen insändt dels protokoll öfver den påkallade landtmäteriförrättningen, hvilken verkställdes af vice kommissionslandtmätaren Carl Edw. Bergin, jämte tillhörande kartor och beskrifningar, dels ock instrument öfver den af styrelsen äskade värdering, utvisande dessa handlingar, bland annat, att det ägområde, som enligt senast ingångna aftalet skulle af Sätters stad lämnas till hospitalet, innehölle 65 hektar 39 ar 60 kv.-m., därpå 25 hektar 37 ar 90 kv.-m. tomter, åker och dylikt, 38 hektar 33 ar 70 kv.-m. äng och odlingsmark och 1 hektar 68 ar impedimenter, samt värderats till 29,266 kronor 40 öre, samt att det område af Sätters kungsgård, som enligt nyssnämnda aftal skulle gå i byte mot omförmälda jord vid staden Säter, enligt landtmätarens uträkning innehölle 96 hektar 38 ar, därpå 40 hektar 48 ar 50 kv.-m. tomter, åker och dylikt, 33 hektar 70 ar 50 kv.-m. äng och odlingsmark, 19 hektar 47 ar hagmark samt 2 hektar 75 ar impedimenter, och uppskattats till 57,511 kronor 61 öre, därpå 12,600 kronor för växande skog, hvarförutom inom detta område funnes ett vattenfall i Säterdalen, hvilket vore föremål för tvist och som uppskattats till ett värde af 15,000 kronor. På grund af hvad sålunda utrönts angående förhållandet mellan värdet å den mark, som skulle af staden Säter upplåtas för hospitalets behof, och värdet af det jordområde, som enligt det upprättade aftalet skulle från Sätters kungsgård lämnas i utbyte mot samma mark, funne sig styrelsen icke kunna förorda antagande af samma aftal.

Med anledning af hvad domänstyrelsen sålunda anført anmodade jag uti skifvelse den 23 december 1904 medicinalstyrelsen att skyndsamt inkomma med yttrande, huruvida icke hospitalets byggnader kunde förläggas helt och hållet å mark, tillhörig Sätters kungsgård.

[36.] Till svar därå har medicinalstyrelsen i en den 3 januari 1905 mig tillhandakommen skrifvelse anfört följande.

Säters kungsgård utgjordes af flera större och mindre genom stadsjord och andra egendomar från hvarandra skilda ägofigurer. Af dessa ägofigurer hade endast två det omfång, att anläggning där af ett hospital för 800 sängar kunde ifrågasättas, nämligen den så kallade Burhagen (med Kalfhagen) och Hemskogen eller Ängesriset. Områdenas areal angäfvos enligt den af vice kommissionslandtmätaren Bergin under år 1904 upprättade, handlingarna åtföljande beskrifningen.

Burhagen innehölle sålunda i rundt tal 24,5 hektar åker, 5 hektar äng och 15 hektar hagmark eller tillsammans 44,5 hektar. Den vore belägen strax väster om Säters stad, där ägorna vore tämligen väl samlade men på alla sidor omgifna af staden tillhörande jord. Då den för en hospitalsanläggning af nyssnämnda omfång nödiga byggnadskomplexen, äfven om den i möjligaste måtto sammanträngdes, kunde beräknas taga i anspråk omkring 10 hektar, så kunde det icke undvikas, att en del byggnader skulle komma närmare områdets gräns än önskvärdt, och arbetsfält skulle icke kunna anordnas för patienterna, utan att dessa skulle utsättas för olägenheten att komma i obehörig beröring med främmande personer. Att i vår tid omgifva en dylik anstalt med ett högt och tätt skyddsplank, kunde nämligen icke ifrågasättas. I hvarje händelse vore det omöjligt att här lämna så stort utrymme för det nutida koloniala hospitalsbyggnadssättet, som afsåges med det redan föreliggande förslaget, och därmed åt den friare och humanare behandling af de sinnessjuka, som numera kommit till användning äfven i vårt land. Medicinalstyrelsen funne af dessa med flera skäl Burhagen fullständigt oanvändbar såsom byggnadsplats för det planerade hospitalet.

Det andra större ägoområdet eller Ängesriset uppgäfvos i landtmätarens beskrifning innehålla omkring 161 hektar, hvaraf 24 hektar åker och äng samt 137 hektar skogsmark (afrösningsjord), således ej obetydligt mera odlad och odlingsbar jord än förut uppgifvits och skogsmark till förut känd areal. Det vore detta område jämte den enligt medicinalstyrelsens förslag till bytesaftal från Säters stad förvärfvade marken, som af styrelsen föreslagits för det nya hospitalet, hvars område sålunda skulle blifva sällspordt väl begränsadt och isolerad från omgifningen. Att för själfva byggnaderna valts det från alla synpunkter möjligast bästa läget, ansåge medicinalstyrelsen också oomtvistligt. Emellertid måste ju ett så stort område erbjuda andra möjligheter för inrymmande af en byggnadskomplex, om man ville uppoffra

en del fördelar, som på den bästa platsen stode till buds. En blick på kartan hänvisade i sådant hänseende till två olika platser, den ena vid Ljusterns västligaste hörn (Jönshyttan) den andra i skogen nordväst om den ursprungligen för byggnadskomplexen afsedda platsen. En närmare granskning af dessa platser visade dock, att deras underlägsenhet vore så stor, att de icke kunde för ändamålet förordas.

Mot *platsen vid Jönshyttan* talade följande omständigheter. Byggnaderna skulle där komma att ligga vid den inre, trängsta delen af sjön, på hvars motsatta sida höjder reste sig, som dels hindrade utsikten, dels skulle borttaga mycket af den solbelysning, som i så rikt mått skulle komma sjukhusbyggnaderna till godo på den först valda platsen. Afloppsledningen, som icke borde mynna i sjön, då anstaltens dricks- och hushållsvatten därifrån skulle hämtas, skulle blifva omkring 1,500 meter längre än från den dittills afsedda platsen, om den öfver hufvud taget kunde utföras. Men såvidt utan en fullständig afvägning kunde dömas, funnes icke tillräckligt fall för ledningen fram till Ljusterån, dit spillvattnet sålunda icke utan kostsamma pumpanordningar skulle kunna föras.

Till den nuvarande byggnadsplatsen ledde direkt en stor allmän väg. Icke så till Jönshytteplatsen. Ny väg skulle således byggas. Bästa sträckningen för en sådan vore utmed sjöstranden. Men densamma skulle då dragas 1,800 meter öfver stadens mark, som i så fall för detta ändamål måste förvärfvas. Sätters stad hade visserligen förbundit sig att lämna mark för en eventuell järnväg samt för afloppslednings framdragande öfver stadens ägor, men icke för en vanlig väg. Då frågan om marks upplåtande för ett järnvägsspår till hospitalet och för afloppsledning från detsamma förevarit hos stadsfullmäktige, hade staden icke den ringaste anledning antaga annat läge för inrättningen än det af medicinalstyrelsen föreslagna; tvifvelaktigt vore, om samma medgifvande skulle lämnats, om läget vid Jönshyttan hade satts i fråga. Ett järnvägsspår dit skulle nämligen, såsom lätt kunde inses af stadens ägors läge på en smal sträcka utefter sjöstranden, för dessa ägors skötsel blifva till väsentligt hinder.

Ett annat sätt att erhålla väg till Jönshyttan vore att upptaga en sådan från allmänna vägen norr om Ängesriset ned genom skogssluttningen. En sådan väg blefve blott omkring 1 kilometer lång, men skulle få en stark sluttning. En svår backe funnes redan nu på vägen närmare staden, hvarför alla transporter mellan hospitalet och staden samt järnvägsstationen där skulle försvåras genom en betydande uppförs- och en lika svår utförsbacke.

[36.] Byggnadsgrunden vore också sämre vid Jönshytteplatsen än på den föreslagna platsen, särskildt därför att densamma genomflötes af en större bäck (utlopp för Simshyttesjön), som dels hade sank stränder, dels nödvändigtvis måste flerstädes öfverbyggas. Åtminstone en del af den ringa åkerarealen skulle här behöfva tagas i anspråk såsom byggnadsgrund, så att anstalten finge svårt att bereda tillgång till jordbruksarbete för patienterna.

Utom det att Jönshytteplatsen blefve i alla afseenden sämre än den förut utsedda, skulle valet af densamma således föranleda till högre anläggningskostnader för vägar, afloppsledning, grundläggning m. m. — kostnader, hvilka styrelsen visserligen icke nu kunde till beloppet angifva, men hvilka med all säkerhet skulle vida öfverstiga den beräknade förlusten för staten på det af medicinalstyrelsen föreslagna ägobyttet. Ökad kostnad skulle naturligtvis äfven ett eventuellt framdragande till platsen af ett järnvägsspår förorsaka. Styrelsens arkitekt hade beräknat den ökade anläggningskostnaden till 69,400 kronor utom för ett järnvägsspår (hvertill anslag dock icke nu ifrågasatts). Detta skulle kräfva 72,000 kronors större anläggningskostnad än till den förut föreslagna platsen.

Den andra, såsom möjlig angifna byggnadsplatsen, som styrelsen benämnt *Skogsplatsen*, skulle visserligen, om den valdes, medföra mindre olägenheter än Jönshytteplatsen, men skulle, äfven den, blifva betydligt sämre än den ursprungligen utsedda. Genom byggnadernas förläggande uppe på skogshöjden i stället för på sluttningen nedanför densamma skulle det vindskydd mot norr och nordväst till stor del förloras, som fördelaktigt utmärkte byggnadernas läge enligt styrelsens förslag. Tillträdet till platsen skulle äga rum på en lång, starkt stigande backe, hvilket gifvetvis vore synnerligen olägligt med hänsyn till den städse liffiga godstrafiken till en sådan anstalt som ett stort hospital.

Såsom kartan utvisade, sköte stadens ägofigur litt. 52—53 långt in uti statens skogsmark och delade densamma nära nog i två hälfter. Utan att nämnda ägofigur af staten förvärfvades eller att åtminstone rätt till väg däröfver erhöles kunde skogsplatsen svårigen användas, särskildt därför att hospitalets enda odlingsmark, om ingen sådan finge från staden öfvertagas, vore de 10,8 hektar åker och 12,90 hektar äng, som låge nere vid Jönshytan, och vore de icke utan sådan väg tillgängliga från skogsplatsen. Att all odlingsjord komme att ligga vid pass en kilometer från byggnaderna vore, redan det, en stor olägenhet. Äfven stadens ägofigurer litt. 61, 60 och 63 samt 6, 7, 8 och 9 hade sådant läge, att de icke utan svårighet kunde undvaras för ett på Skogsplatsen förlagdt hospital.

Svåraste olägenheten skulle dock vara den, att hospitalets område här blefve alldeles afskuret från den nedanför liggande sjöstranden. Hvarken för pumphus eller vattenfilter funnes plats, och man äfventyrade, att industriella anläggningar kunde uppstå utefter sjön, som försämrade vattnet och föröfrigt genom rök och elaka dunster (t. ex. pappersmassfabriker) samt en närgången fabrikspersonal kunde bereda hospitalet oändliga obehag, mot hvilka den uppgifna förlusten på ägobyttet syntes medicinalstyrelsen vara försvinnande liten. Det högre läget skulle äfven nödvändiggöra uppförande af ett vattentorn för erhållande af nödigt tryck i vattenledningen, som dessutom blefve längre.

Äfven till Skogsplatsen skulle en järnvägs framdragande föranleda vida högre kostnad än till platsen nedanför vid sjön till följd af behofvet af höga bankar och en vägport till den förra platsen. Dessa kostnader hade af hofintendenten Kumlien i af honom afgifvet memorial beräknats till 60,000 kronor. Ökningen i anläggningskostnader i öfrigt beräknades i samma memorial till 40,800 kronor.

På grund af det sålunda anförda uttalade medicinalstyrelsen såsom sin bestämda mening, att anläggningen af ett hospital å Sätters kungsgård med nödvändighet förutsatte, att staten förvärfvade de Sätters stad nu tillhöriga ägolotter, hvilka afsåges i det af medicinalstyrelsen med staden under förbehåll af Eders Kungl. Maj:ts godkännande uppgjorda ägobytesaftalet.

Tillika utvecklade medicinalstyrelsen närmare de grunder, på hvilka styrelsen ansett sig kunna förorda det föreslagna bytet; och uttalade styrelsen vidare, på anförda skäl, att styrelsen, äfven efter tagen kännedom om den senaste värderingen, ansåge sig böra vidhålla, att bytet vore antagligt.

Sedermera har från Sätters drätselkammare den 7 i denna månad inkommit en skrift, däri åtskilliga anmärkningar framställts mot den förut nämnda af domänstyrelsen föranstaltade värderingen af de områden, som skulle ingå i det ifrågasatta bytet.

Slutligen har bergmästaren i Gäfle—Dala distrikt uti en den 9 i denna månad inkommen, till mig ställd skrift fäst uppmärksamheten därå, att ej långt ifrån den till hospitalet föreslagna platsen funnes kalkstenslager och att brytningen af denna sten skulle kunna verka störande på hospitalspatienterna.

Genom den undersökning af antalet sinnessjuka och sinnesslöa i riket, som medicinalstyrelsen enligt Eders Kungl. Maj:ts uppdrag verk-

- [36.] ställt och hvarom styrelsen den 8 december 1902 afgifvit underdånig berättelse, är tillförlitligen utredt, att utrymmet å rikets hospital ännu icke är på långt när tillräckligt för beredande af plats åt de sinnessjuka, som äro i behof af anstaltsvård. För ordnande af sinnessjukvården är det således nödvändigt att uppföra åtskilliga nya vårdanstalter; och enligt den plan för sagda ordnande, som medicinalstyrelsen i sammanhang med nyss omförmälda berättelse afgaf och hvilken synes böra i hufvudsak följas, skulle närmast i ordningen komma anläggning af ett hospital i Dalarna.

I fråga om den plats inom nämnda landskap, där anstalten borde förläggas, har valet stått emellan Slättaegendomarna vid Falun och Sätters kungsgård i närheten af Sätters stad. Medicinalstyrelsen har förordat Sätters kungsgård och Eders Kungl. Maj:t har redan genom beslut den 11 december 1903 biträdt denna åsikt och förty förordnat om uppgörande af ritningar och kostnadsförslag till ett hospital å nämnda plats, hvilken på grund af den utredning, som i ärendet förekommit, synes vara den för ändamålet mest lämpliga.

Hvad angår ritningarna och kostnadsförslaget, det senare slutande på ett belopp af 2,542,920 kronor, har jag icke någon anmärkning att göra, lärande den af öfverintendentsämbetet föreslagna mindre ändringen böra tagas under ompröfning vid slutligt fastställande af plan för byggnadsarbetets utförande.

För hospitalet skulle tagas i anspråk viss del af den staten tillhöriga Sätters kungsgård. Denna egendom består af åtskilliga särskilda ägoområden. Det område, som närmast är afsedt för hospitalet, utgöres af det i den förut omförmälda kommissionens betänkande under grupp b) upptagna skiftet emellan sjön Ljustern och landsvägen, kalladt Hemskogs- eller Ängesrissskiftet, och innehåller enligt den numera verkställda uppmätningen tillhopa 164 hektar 72 ar, däraf tomter, åker och dylikt 10 hektar 80 ar, Äng- och odlingsmark 12 hektar 90 ar, afrösningsjord 137 hektar 44 ar samt impedimenter 3 hektar 58 ar. Den i ärendet förebragta utredningen gifver emellertid vid handen, att detta område behöfver arronderas med vissa därintill liggande ägor, som icke tillhöra staten och som, likaledes enligt nu företagen uppmätning, innehålla 65 hektar 39 ar 60 kv.m., däraf tomter, åker och dylikt 25 hektar 37 ar 90 kv.m., äng och odlingsmark 38 hektar 33 ar 70 kv.m. och impedimenter 1 hektar 68 ar. Hela det sålunda för hospitalet behöfliga området, utgörande tillhopa 230 hektar 11 ar 60 kv.m., har upptagits å en vid domänstyrelsens senaste uttalande i ärendet fogad af vice kommissionslandtmätaren Bergin år 1904 upprättad »karta öfver de ägor, som

föreslagits till plats för hospitalet af Sätters stad och Sätters kungsgård» [36.] och i en därtill hörande beskrifning.

Den af medicinalstyrelsen för ifrågavarande ärendes utredning tillsatta kommissionen ansåg, att till hospitalet jämväl borde läggas det till kungsgården hörande sydväst om nyss omförmälda skifte liggande under grupp a) upptagna området söder om Risshytteån, och detta har äfven varit medicinalstyrelsens tanke. Då emellertid, på sätt jämväl kommissionen och medicinalstyrelsen uttalat, nyss sagda, å Bergins karta utmärkta område synes vara för hospitalets behof fullt tillräckligt, torde skäl ej finnas att därtill lägga jämväl nu ifrågavarande skifte söder om Risshytteån.

Hvad beträffar förvärfvet af de i det föreslagna hospitalsområdet ingående ägor, som icke tillhöra staten, har medicinalstyrelsen föreslagit en uppgörelse med Sätters stad, enligt hvilken sagda ägor, som dels förut ägts af Sätters stad dels i och för sagda uppgörelse förvärfvats af staden från enskilda, skulle af staden öfverlätas till staten mot vederlag af vissa andra till Sätters kungsgård hörande ägor. Då emellertid vid den värdering af de till byte mot hvarandra sålunda föreslagna ägor, som på domänstyrelsens föranstaltande ägt rum, de ägor, som skulle för hospitalets räkning förvärfvas, uppskattats till allenast 29,266 kronor 40 öre, men de ägor, som skulle från kungsgården till staden öfverlätas, vid samma värdering upptagits till 57,511 kronor 61 öre, har domänstyrelsen afstyrkt bytet. På grund af hvad sålunda i denna del förekommit anser jag mig icke heller böra biträda bytesförslaget. Denna omständighet synes dock icke böra utgöra hinder för anläggningens utförande på föreslaget sätt, utan synes det område, som förutom kungsgårdens ägor för hospitalets uppförande enligt den föreslagna planen erfordras, böra genom köp eller expropriation för hospitalets räkning förvärfvas. Då vid den omförmälda värderingen de till förvärfvande föreslagna områdena i deras helhet åsatts ett värde af 29,266 kronor 40 öre och detta värde är grundadt på de köpeskillingar, staden till enskilda erlagt för större delen af samma jord, torde kostnaden för förvärfvet icke behöfva beräknas till högre belopp än 30,000 kronor, som alltså skulle tilläggas den förut beräknade kostnaden.

Kostnadsbeloppet bör emellertid vidare ökas med dels 12,533 kronor 3 öre, hvartill enligt medicinalstyrelsens anmälan utgifterna för förslagens upprättande uppgått, dels 839 kronor 15 öre, som enligt hvad domänstyrelsen anmält skall utgå i ersättning till landtmätare för den förut omnämnda uppmätningen af de ägoområden, som ifrågasatts att gå i byte. Sammanlagda kostnaden blir då 2,586,292 kronor 18 öre,

[36.] som torde böra afrundas till 2,586,300 kronor. Däraf torde lämpligen ett belopp af 320,000 kronor böra äskas för år 1906. Då det är af vikt, att arbetena snarast möjligt påbörjas, synes tillika böra begäras bemyndigande att redan under år 1905 af tillgängliga medel förskjuta hvad som sagda år kan erfordras.

Den del af kungsgården, som skulle för hospitalet tagas i anspråk, är vid den ofta omtalade värderingen uppskattad till 87,426 kronor 20 öre. Att, på sätt domänstyrelsen i sitt yttrande den 20 november 1903 ifrågasatt, lösen för denna del af egendomen skulle erläggas, synes icke böra ifrågasättas. Egendomen är i sin helhet utarrenderad för tiden till den 14 mars 1910. Då själfva hospitalsbyggnaderna till allra största delen äro afsedda att uppföras å det område, som skulle från Sätters stad förvärfvas, och dessa byggnader icke lära kunna vara färdiga att tagas i bruk tidigare än vid nämnda tidpunkt, behöfver det väsentliga af kungsgårdens mark icke tagas i anspråk förr än vid arrendetidens slut. Den ringa del af kungsgården, som dessförinnan kan behöfvas för uppförande därstädes af byggnader, är arrendatorn enligt arrendekontrakt skyldig att afstå mot minskning i arrendeafgiften.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att för uppförande af ett nytt hospital å Sätters kungsgård och därintill gränsande mark bevilja ett anslag af 2,586,300 kronor och däraf på extra stat för år 1906 anvisa 320,000 kronor med rätt för Eders Kungl. Maj:t att under år 1905 af tillgängliga medel förskjuta hvad af sist nämnda belopp under sagda år kan erfordras,

dels medgifva, att de till Sätters kungsgård hörande ägor, som upptagits å en af vice kommissionslandtmätaren C. E. Bergin år 1904 upprättad karta öfver de ägor, som föreslagits till plats för hospital, af Sätters stad och Sätters kungsgård, må från den 14 mars 1910 upplåtas till Sätters hospital för att för hospitalets räkning disponeras, med stadgande att den mindre del af nämnda ägor, som erfordras för hospitalsbyggnadernas uppförande, må i mån af behof redan dessförinnan tagas i anspråk.

Statens järnvägar.

[37.]
Nya bygg-
nader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.

Uti underdånig skrifvelse den 24 november 1904 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om aflåtande till Riksdagen af proposition angående anslag för år 1906 till nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Det belopp, järnvägsstyrelsen nu föreslår, att Eders Kungl. Maj:t måtte äska af Riksdagen för nya byggnader och anläggningar vid stationens redan trafikerade järnvägar, utgör, efter afdrag af hvad som föreslagits till utläggning af dubbelspår, hvarom jag anhåller att sedermera få yttra mig, ett belopp af 1,000,000 kronor. [37.]

Styrelsen lämnar uti sin skrifvelse en närmare redogörelse för de särskilda ändamål, till hvilka styrelsen tänkt sig, att ifrågavarande anslagsbelopp skulle användas; och innehåller denna redogörelse följande:

I distriktet.

Vid Högsjö och Baggetorp.

Uppförande vid hvardera stationen af boställshus med 2 lägenheter med tillsammans 3 rum och 2 kök jämte källare kr. 16,000: —

Husen afses till bostäder, hvartera för en stationsmästare och framdeles ytterligare för en stationskarl. Stationsmästarens nuvarande bostadslägenhet i stationshuset måste tagas i anspråk för utvidgning af de allmänna lokalerna.

Vid Katrineholm:

Tillbyggnad af godsmagasinet » 5,500: —

Den för godsexpeditionen i magasinet använda lokalen är för ursprungligt ändamål otillräcklig, men erfordras såsom varmrum för ömtåligare gods; hvarför tillbyggnaden afses för inrymmande af nya expeditiionslokaler.

Vid Mölnbo:

Utvidgning af spårsystemet » 6,100: —

Stationens tågmötespår hafva endast 330 meter fri längd och äro således otillräckliga för numera förekommande tåglängder.

[37.]

Vid *Tomtebodas*:

Utvidgning af spårsystemet kr. 5,600: —
 Ett särskildt utdragsspår från reparationsverksta-
 dens spårssystem erfordras för att omväxling af vagnar
 mellan de olika spåren därstädes må kunna försiggå
 utan att hindra växlingsrörelserna för stationens behof
 å det hittills gemensamt begagnade utdragsspåret.

Anordnande af kolgifningsbrygga jämte erforder-
 liga spår för kolutlämning från densamma och kolupp-
 läggning i kolbåsen samt tillbyggnad af kolbåsen » 32,900: —

En väsentlig minskning af kostnaderna vid loko-
 motivens koltagning vinnes genom kolgifning från
 brygga, anordnad i likhet med dem vid Stockholms
 norra och ett flertal andra större lokomotivstationer
 befintliga. Den genom förläggning till Tomteboda af
 ytterligare 16 lokomotiv betydligt stegrade kolförbruk-
 ningen påfordrar ock att, utom de kolbåsar med utrymme
 för 4,000 ton, hvartill 1901 års Riksdag beviljat an-
 slag, ytterligare sådana anordnas för omkring 7,000
 ton, och att erforderliga spår längs med kolbåsens båda
 sidor utläggas.

Vid *Väsby*:

Utvidgning af spårsystemet » 6,400: —
 Trafiken vid stationen har ökats genom tillkom-
 sten därstädes af industriella anläggningar; hvarför
 ytterligare utrymmen för vagnuppställning erfordras.

Vid *Bergsbrunna*:

Uppförande af boställshus med 1 rum och kök
 jämte uthus och källare » 4,500: —
 Bostad i statens järnvägars hus saknas för en vid
 stationen tjänstgörande stationskarl, och svårighet möter
 att annorstädes inom lämpligt afstånd från stationen
 förhyra bostad.

Vid *Heby*:

Uppförande af nytt stationshus samt uthus och källare kr. 30,000: —

I och med Enköping—Heby—Runhällens järnvägs anslutning till stationen skall nuvarande stationshuset på nämnda järnvägs bekostnad förflyttas till annan plats inom stationsområdet. Huset är emellertid för litet för att åter användas för ursprungligt ändamål, men lämpar sig däremot väl till boställshus för betjäning, för hvilken utan afsevärd ökning af flyttningsskostnaden kunna inredas behöfliga 6 lägenheter med 1 rum och kök. Nytt stationshus erfordras alltså, inrymmande, förutom allmänna lokaler och tjänsterum, äfven bostad om 5 rum och kök för stationsföreståndaren. Dessutom erfordras uthus och källare till samtliga nya boställslägenheterna.

Vid *Krylbo*:

Utvidning af spårsystemet » 5,900: —
Ytterligare utrymme för vagnuppställning erfordras.

Inköp af C. W. Ponsbachs arfvingars tomt med därå uppförda en större och en mindre husbyggnad » 25,000: —

Tomten är 1,230 kvadratmeter stor och belägen i stationshusets närhet, omkring 50 meter från järnvägsområdet. Husen, af hvilka det större förr varit järnvägshotell och därför synnerligen väl lämpar sig till nattkvarter för öfverliggande tågpersonal, äro af trä och i godt skick och innehålla tillsammans 22 rum, bryggstuga, källare och vedbodas. Det större huset är sedan år 1900 af I distriktets maskinafdelning förhyrdt mot 1,800 kronors hyra pr år till öfverliggningslokaler för lokomotivpersonal, med undantag af 2 rum och kök, som användas till bostad, samt ett rum, som är vagnmästarens expedition. Dessa lokaler erfordras framgent för samma ändamål, och egendomen utbjudes nu till salu med anledning af förra ägarens fränfälle.

Besiktning och värdering har verkställts genom sakkunniga, som åsatt det här uppgifna värdet.

Vid Örebro:

- [37.] Utvidgning af centralverkstaden med ett ångpannehus, en vällugn, kolbås och skrotbås, utförande af diverse inredningsarbeten i verkstadsbyggnaderna och därvarande förrådslokaler samt utläggning af ytterligare erforderliga spår därstädes kr. 104,000: —

Ångpannehuset jämte erforderliga ångpannor m. m., hvilket allt beräknats kosta 49,300 kronor, erfordras i stället för den förutvarande provisoriska ångpanneanläggningen för lämnande af ånga till verkstädernas uppvärmning och driften af en smidespress. Vällugnen har beräknats kosta 8,000 kronor, kol- och skrotbåsen tillsammans 6,400 kronor, inredningsarbeten och spår tillsammans 40,300 kronor.

Vid Mosås:

- Uppförande af nytt stationshus » 18,000: —
 Det gamla stationshuset af trä är numera otillräckligt och otidsenligt, men kan efter förflyttning till annan plats inom stationsområdet användas till boställshus för stationspersonalen. Det nya stationshuset, som bör uppföras af sten, afses alltså endast för inrymmande af allmänna och tjänstelokaler.

Vid Godegård:

- Uppförandet af boställshus med 1 rum och kök jämte uthus och källare » 4,500: —
 Bostad i statens järnvägars hus saknas för en vid stationen tjänstgörande stationskarl, och svårighet möter att annorstädes inom lämpligt afstånd från stationen förhyra bostad.

II distriktet.

Vid Göteborg:

- Tillbyggnad af godsmagasinet » 5,200: —
 Enär i magasinet för afgående gods icke samtidigt kan uppställas det antal vagnar, som för godsinfästning erfordras, måste ytterligare lastningsplatser beredas

genom utvidgning af en i samband med magasinet varande lastbrygga och öfverbyggande af densamma med skärmtak.

Utvidgning af spårsystemet..... kr. 32,600: —

För att samtidigt pågående vagnväxlingar må kunna ske oberoende af hvarandra å de tre för särskilda ändamål använda spårgrupperna, nämligen för vagnar till och från Olskroken, till och från godsmagasinen, lastkajerna och aflastningsplatserna, samt till och från hamnbanan, erfordras ytterligare tvenne utdragsspår utöfver det enda hittills varande, och erfordras äfven en del mindre spårläggningar i samband med utdrags-spårens anordnande. Ett af utdragsspåren ifrågasättes därjämte att förlängas fram till Olskrokens station, för att äfven vagnars dit- och dänförande må kunna göras oberoende af tågrörelsen å hufvudspåren mellan Göteborg och Olskroken.

Anordnande af vattenreningsapparat vid lokomotiv-stallarna » 11,000: —

Åtgärden nödvändiggöres af att Gullbergsåns vatten, som användes för lokomotivens behof, innehåller för lokomotiven skadliga föroreningar från fabriker utmed ån.

Vid *Alingsås* och *Arvika*:

Tillbyggnad af godsmagasinen..... » 6,400: —

De för såväl gods- som all annan expediering använda tjänstelokalerna i stationshusen äro otillräckliga. Godsexpedieringen vid dessa stationer bör ock numera ske i lokaler vid magasinen. Tillbyggnaden vid Alingsås beräknas kosta 2,500 kronor, och vid Arvika — där äfven varmrums för ömtåliga varor erfordras — 3,900 kronor.

Vid *Sandhem* och *Väring*:

Tillbyggnad af stationshusen..... » 4,500: —

Expeditionslokaler vid båda dessa stationer äro otillräckliga. Tillbyggnaden vid Sandhem beräknas kosta 2,500 kronor och vid Väring 2,000 kronor.

[37.]

Vid *Sköfde* och *Åmot*:

Tillbyggnad af godsmagasinen kr. 6,900: —
 Den jämnt stigande styckegodstrafiken kräfver
 ökad utrymme. Tillbyggnaden vid Sköfde beräknas
 kosta 3,000 kronor, vid Åmot 3,900 kronor.

Vid *Karlstad Östra*:

Uppförande af godsmagasin och lastkaj samt ut-
 vidgning af spårsystemet » 21,500: —

Stationen, som på Karlstad—Munkfors järnvägs-
 aktiebolags bekostnad anlagts och år 1903 öppnats för
 allmän trafik, är med äganderätt öfverlåten till statens
 järnvägar. Stationen är anordnad fullständig för den
 smalspåriga Karlstad—Munkforsbanans trafik samt för
 omlastningar mellan nämnda bana och statens järn-
 vägar, men saknar godsmagasin och lastkaj och i sam-
 band därmed erforderliga spår för lokal statsbanetrafik.
 Tillräckligt område för sådana anordningar finnes dock
 redan vid stationen. Den godsstation för statsbanetrafik,
 som sålunda förberedts, bör ock oförtöfvadt anordnas,
 enär stationens naturliga trafikområde redan bebos af
 omkring 5,000 personer och inrymmer en synbarligen
 tillväxande industri, och dessutom Karlstadstrafikens
 fördelning mellan den äldre stationen och den Östra
 nödvändiggör af de begränsade utrymmena för samma
 trafiks handhafvande vid den förra stationen.

III distriktet.

Vid *Malmö ångfärjestation*:

Utvidgning af spårsystemet, anläggning af lastkaj
 samt uppsättning af lyftkran » 10,800: —
 Anordningen erfordras för underlättande af den
 ökade lokala godsrörelsen vid stationen.

Vid *Malmö*:

Utvidgning af spårsystemet kr. 49,900: —

Okade spårutrymmen erfordras för uppställning dels af personvagnar i reserv, dels af vagnar å frilastplatser. För sistnämnda finnes emellertid icke erforderligt utrymme inom stationens planerade område, men står enligt vederbörande hamndirektions beslut den 2 augusti och den 19 september 1904 Malmö stad tillhörigt sådant om 9,745 kvadratmeter statens järnvägar till buds mot årlig hyra af 1 krona 20 öre pr kvadratmeter och under förbehåll af 6 månaders uppsägningstid. Området är genom stadens försorg planerad, så att kostnaden för terrasseringsarbeten därstädes icke ingår i begärda anslagssumman.

Nedläggning af vagnvåg » 5,500: —

För underlättande af vägningen af de lastade godsvagnar, som numera i allt större antal öfverföras mellan hamnområdena och bangården, erfordras att för sådant ändamål i bangårdens östra ända förläggas en vagnvåg.

Vid *Moheda, Sandsjö, Aneby och Lomma*:

Utvidgning af spårsystemet » 25,000: —

Tågmötesspår, som hafva endast 372 meter resp. 358 meter, 409 meter och 338 meter fria längder, äro otillräckliga för numera förekommande tåglängder och måste förlängas. Kostnaderna äro för Moheda beräknade till 5,700 kronor, för Sandsjö till 9,000 kronor, för Aneby till 3,800 kronor och för Lomma till 6,500 kronor. I kostnaderna för Sandsjö och Lomma ingår äfven förvärf af erforderliga jordområden.

Vid *Nässjö*:

Uppförande af oljekällare och förrådshus » 13,000: —

Utrymmet för oljors förvarande vid distriktets hufvudförråd i Malmö är sedan länge otillräckligt. För västkustbanan har en oljekällare anlagts i Ängelholm,

- [37.] men för linjen Katrineholm—Elmhult saknas upplagsplats för oljor. Oljeförslag jämte underförråd för vissa förbrukningsartiklar bör därför anordnas vid Nässjö, den största lokomotivstationen å nämnda bansträcka.

Vid *Solberga* och *Gistad*:

Uppförande vid hvardera stationen af boställshus, på förra stället med 3 lägenheter, på senare stället med 2 lägenheter, samtliga med 1 rum och kök, äfvensom härtill hörande uthus och källare

kr. 16,200: —

Bostäder i statens järnvägars hus finnas icke vid dessa stationer för all där tjänstgörande personal och kunna icke heller utan svårigheter förhyras inom lämpliga afstånd från stationerna. Kostnaderna äro för Solberga beräknade till 8,700 kronor och för Gistad till 7,500 kronor.

Vid *Norrköping*:

Tillbyggnad af godsmagasinen

» 7,900: —

Ökade magasinsutrymmen såväl för ilgods som fraktgods påfordras. Ifrågasatta tillbyggnaden af ilgodsmagasinet har beräknats kosta 2,000 kronor och af fraktgodsmagasinet 5,900 kronor.

Utvidgning af spårsystemet

» 25,000: —

Ökade spårutrymmen erfordras för lastning och lossning af vagnslastgods, särskildt med hänsyn till blifvande allmänna svenska landtbruks- och industriutställningen år 1906. Godstrafiken vid stationen har under åren 1898—1903 ökats med 36 procent.

Vid *Säby*:

Nedläggning af vagnvåg

» 5,500: —

För den stora bettrafiken till Säbyholms sockerfabrik erfordras våg vid denna station.

Vid *Vegeholm*:

Uppförande af boställshus med 3 lägenheter om tillsammans 4 rum och 3 kök jämte uthus och källare

» 14,000: —

Lägenheterna afses till bostäder för stationsmästaren och 2 stationskarlar. Stationsmästarens nuvarande bostadslägenhet i stationshuset måste tagas i anspråk för utvidgning af de allmänna lokalerna. Lämpliga bostäder för stationskarlar finnas icke i stationens närhet att förhyra. Erforderlig tomtplats för husen afses att genom byte förvärfvas.

Vid *Ängelholm*:

Tillbyggnad af godsmagasinet.....	kr.	8,000: —
För vinnande af bättre utrymmen vid godsbehandlingen och inventeringar påfordras magasinets utvidgning till dubbla nuvarande längden.		
Utvidgning af spårsystemet.....	»	12,800: —
För tågrörelsen å stationen och den betydliga uppställningen där af öfvernattande tåg och vagnar bör den spårplan, som med det af 1903 års Riksdag beviljade anslaget 18,400 kronor påbörjats, och hvartill Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 8 april 1904 upplåtit erforderligt jordområde från Ängelholms kronoplantering, redan nu i sin helhet utföras.		

Vid *Laholm*:

Tillbyggnad af godsmagasinet.....	»	2,500: —
Den befintliga godsexpeditionslokalen är för ursprungligt ändamål otillräcklig, men kan för framtiden få användning till ilgodsrum. Tillbyggnaden afses alltså för erhållande af större godsexpeditionsutrymme.		
Utvidgning af spårsystemet.....	»	18,500: —
För erhållande af aflastningsplatser för vagnslastgods böra nya spår utläggas norr om bangårdens lastkaj. Härför erforderligt område finnes icke inom stationens gränser, men förutsättes kunna erhållas från den intill stationen belägna Laholms kungsladugård, hvars arrendator enligt nådigt bref till styrelsen den 2 mars 1900 tillförbundits att mot viss årlig godtgörelse afstå från brukandet af område, som af dylik anledning frånskiljes kungsladugården.		

Vid *linjen Skrea—Falkenberg*:

[37.] Inköp af mark för anordningar till förekommande af vidliggande skogsplanterings antändande genom eld från lokomotiv kr. 15,000: —

Lokomotiven hafva ofta förorsakat skogseldar, hvaraf skadestånd föranledts, å sandfältsplanteringarna utmed linjen Skrea—Falkenberg. För förminskande af faran för sådan antändning erfordras skyddsanordningar, hvilkas genomförande enligt uppgjord plan kräfva utvidgning af statens järnvägars område med omkring 7 hektar 73 ar, däri inberäknade omkring 92 ar från förra länsmansbostället Ågård n:r 1 och omkring 72 ar från komministersbostället Skrea n:r 6 Bäckagård, allt i Skrea socken och Årstads härad.

Vid *Almedal*:

Uppförande af boställshus med 6 lägenheter med 1 rum och kök jämte uthus och källare » 24,000: —

Bostäder i statens järnvägars hus saknas för samtliga vid stationen tjänstgörande betjante, och svårighet möter att inom lämpligt afstånd från stationen kunna förhyra erforderligt antal sådana. Det ifrågasatta huset afses för inrymmande af 5 stationsbetjante och därjämte af 1 banvakt.

IV. *Distriktet.*Vid *Söderhamn*:

Tillbyggnad af godsmagasinet » 5,700: —

För styckegodstrafikens handhafvande erfordras magasinutrymmets ökande.

Vid *Stöde och Krokom*:

Uppförande vid hvardera stationen af boställshus med 3 lägenheter med 1 rum och kök äfvensom härtill erforderliga uthus och källare » 19,300: —

Bostäder i statens järnvägars hus finnas icke vid dessa stationer för all där tjänstgörande personal, och svårigheter möta att inom lämpliga afstånd från stationerna förhyra användbara sådana. Kostnaderna äro för Stöde beräknade till 9,500 kronor och för Krokom till 9,800 kronor.

V. Distriktet.

Vid Umeå:

Tillbyggnad af godsmagasinet	kr.	5,300: —
Befintliga lokaler för godsexpediering och ilgods- förvaring äro otillräckliga.		

Vid Vännäs:

Tillbyggnad af lokomotivstallet för beredande af ytterligare två stallrum	»	23,900: —
--	---	-----------

Befintliga nio stallrum äro icke tillräckliga för inrymmande af hela antalet lokomotiv, som under vintertiden, då trafiken är lifligast, skola vid stationen öfvernatta.

Uppförande af oljekällare	»	8,000: —
---------------------------------	---	----------

Källaren är afsedd att inrymma oljeförrådet för distriktets sydligare del, hvilket eljest skall fyllas från hufvudförrådet i Luleå. Transporterandet af de för nämnda del af distriktet behöfliga mängderna oljor komma att genom föreslagna anordningar afsevärdt för-
enklas och kostnaderna därför nedbringas.

Vid Vindeln:

Utvidgning af spårsystemet	»	3,000: —
----------------------------------	---	----------

Lossning af ankommande kollaster för lokomotivens behof sker nu från hufvudspåret, där vagnarna endast korta stunder, då bantåg ej väntas, kunna kvarstå. Särskildt kollossningsspår bör därför anordnas.

[37.]

Vid *Åsträsk*:

Utvidgning af spårsystemet	kr.	4,300: —
Tillräckligt utrymme för uppställning af vagnar saknas, när stationens två genomgångsspår måste användas för tågmöten.		

Vid *Boden*:

Tillbyggnad af godsmagasinet	»	3,500: —
Den år 1901 uppförda tillbyggnaden för inrymmande af expeditionslokal har visat sig för liten och kräver tillbyggnad.		

Vid *Sandträsk*:

Uppförande af boställshus med 2 lägenheter med 1 rum och kök jämte uthus och källare	»	9,000: —
Boställslägenheterna afses för tvenne kolvakter, för hvilka sådana saknas i statens järnvägars hus. Bostäder att hyra finnas icke i trakten.		

Vid *Koskivara*:

Tillbyggnad af hållplatsstugan	»	4,000: —
Behöfliga expeditionsrum och väntrum saknas vid denna hållplats.		

Vid *Nattavara*:

Uppförande af öfverliggningshus	»	20,000: —
Huset afses inrymma 7 sofrum, tvättrum, matrum och dagrum för den personal å malmtågen, som måste här aflösas och icke har hemvist å platsen.		
Anordnande af kolupplagsplats med aflastningsspår för kolvagnar	»	5,000: —
Befintliga kolbåset rymmer endast 600 ton kol, under det att 6,000 ton böra kunna vid stationen uppläggas.		

Vid *Gellivare*:

Utvidgning af spårsystemet..... kr. 20,700: — [37.]

Vidtagna nödiga förändringar af spårsystemet för att bereda af hvarandra oberoende tågvägar från samtliga de fyra till stationen anslutande banorna inom stationen hafva inkräktat på det redan förut knappa spårutrymmet för vagnuppställning. Två nya spår utmed hela spårsystemets längd påfordras nu.

Vid *linjen Gellivare—Malmberget*:

Uppförande af banvaktstuga jämte uthus och källare » 6,000: —

En äldre provisorisk byggnad har hittills användts till banvaktsboställe, men måste nu ersättas med mera permanent sådan.

Vid *Malmberget*:

Utvidgning af spårsystemet..... » 6,200: —

Utrymmet vid lastkajen är otillräckligt, hvarför utläggandet af ett nytt spår för aflastning af fraktgods erfordras samt därinvid en planerad vändplan för fordon samt utfartsväg.

Fullföljande af anordningar för växelförregling och förbättrade signalapparater vid stationer..... » 150,000: —

Af statsbanornas 549 stationer, mötes- och lastplatser äro för närvarande 158 stycken försedda med växelförreglings- och signalsäkerhetsanordningar.

Diverse arbeten..... » 100,000: —

I betraktande af statsbanenätets och trafikens utveckling måste det anses vara af nöden att för diverse arbeten hafva erforderliga medel tillgängliga för tillgodoseendet af sådana behof, som icke kunna längre tid i förväg förutses, men dock måste utan uppskof fyllas.

Emot järnvägsstyrelsens framställning om anslag till nya byggnader och anläggningar har jag icke något att erinra och tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

[37.] att för år 1906 anvisa å riksstatens sjätte hufvudtitel, till *utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägstrafik*, ett belopp af 1,000,000 kronor.

[38.] Utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Järfva och Uppsala.

Uti förut omförmälda underdåniga skrifvelse den 24 november 1904 har järnvägsstyrelsen jämväl gjort framställning om anvisande af medel till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Järfva och Uppsala; och har järnvägsstyrelsen i denna del anfört följande.

Vid de flera föregående tillfällen under senare tid, då styrelsen påkallat Eders Kungl. Maj:ts medverkan för anslag till dubbelbananordningar hade styrelsen haft anledning framhålla, hurusom krafvet på regelbundenhet vid järnvägsdriften vore i ständigt växande och måste med alla till buds stående medel fyllas, för såvidt träffade aftal med andra förvaltningar af kommunikationsleder rörande gemensamma anordningar för genomgående trafik skulle kunna upprätthållas. Särskildt hade därvid erinrats, huruledes inträffade rubbningar i de genomgående tågens gång blefve mest kännbara mot slutet af en lång tågväg, där endast enkelspårig bana förefunnes och ofta nog nödvändiggjorde tillämpande af nya tillfälliga tidtabeller för återstoden af färden, åtgärder, som i sin ordning kunde väntas medföra ytterligare förseningar för möten med tåg, hvilkas regelbundna gång likaledes måst i följd af nödtvungna tidtabellsförändringar i större eller mindre mån rubbas. Det låge vidare i sakens natur, att, i samma mån en stegrad samfärdsel mellan landets olika delar sinsemellan och med utlandet framkallade en ökad fjärrtrafik, jämväl faran för dylika trafikrubbningar icke kunde undgå att förstoras och behovet af en anordning, hvarigenom i möjligaste mån fjärrtrafikens jämna och ostörda fortgång betryggades, följaktligen blifva allt mera trängande. Det mest effektiva medlet därvidlag vore dubbelbananordningen.

Det vore emellertid ej endast ur fjärrtrafikens synpunkt, som en dylik anordning kommit att framstå som nödvändig, utan lika mycket vore äfven den rent lokala trafikens alltjämt ökade behof af förbättrade tågförbindelser därvidlag en faktor, hvars betydelse måste i tid beaktas. Möjligheten för denna trafiks bättre tillgodoseende vore dock med bibehållande af enkelspår mycket begränsad och inskränktes naturligen väsentligt i den mån fjärrtågen toge detta spår i anspråk.

Enligt styrelsens åsikt hade numera trafikförhållandena å den stambanedel, som för statens järnvägar bildade ingångslinje till Stockholm *norriåran*, d. v. s. linjen Stockholm—Uppsala, gestaltat sig så, att linjens anordnande såsom dubbelbana måste utan dröjsmål genomföras.

Härvid borde enligt styrelsens uppfattning början göras med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår å den omkring 12 kilometer långa sträckningen Järfva—Tureberg—Rotebro. Å denna sträckning framfördes dagligen icke mindre än 24 ordinarie och 11 extra tåg — de sistnämnda insattes enligt ordinarie tidtabell i mån af behof — eller ialles 35 tåg, af hvilka 26 trafikerade hela linjen Järfva—Uppsala. Antalet tåg å linjen Järfva—Rotebro hade år 1894 varit endast 23, af hvilka 21 trafikerat hela linjen Järfva—Uppsala. Antalet tåg hade således under perioden, särskildt å linjen Järfva—Rotebro, ökats afsevärdt och öfverstege det tågantal, som förekommit å linjen Arlöf—Lund vid den tid, då beslut fattats om dubbelbananordning därstädes.

Visserligen skulle, vid det förhållande att dubbelspår funnes utlagdt mellan Stockholms centralstation och Tomtebodas, sistnämnda station bort vara den naturliga utgångspunkten för den ifrågasatta anordningen, helst lokaltrafiken mellan Tomteboda och Järfva framtedde ännu mer betydande dimensioner — å denna sträcka framfördes ej mindre än 40 ordinarie och 13 extra tåg under dygnet — men då dubbelbananordning å sistnämnda linje berodde af det sätt, hvarpå frågan om ordnandet af hufvudstadens bangårdsförhållanden och i sammanhang därmed fastställandet af eventuellt nya ingångslinjer till hufvudstaden slutligen kunde varda löst, hade sådan anordning därstädes nu icke kunnat ifrågasättas; hvaremot, då förändring af den norra infartsvägens sträckning icke komme att beröra någon del af sträckningen norr om Järfva, styrelsen tillsvidare funnit sig böra välja denna station som utgångspunkt för den ifrågaställda anordningen, särskildt äfven med tanke på att oförtöfvadt efter ett blifvande afgörande om slutliga sträckningen af den 4 kilometer långa linjen Tomteboda—Järfva få densamma anordnad såsom dubbelbana.

För tågdirigeringen norr om Stockholm i dess helhet och för att i tillbörlig grad tillgodose jämväl fjärrtrafikens behof att fortgå utan störande rubbningar vore det emellertid, såsom redan antydts, af nöden, att dubbelbananordningen finge omfatta hela sträckan Järfva—Uppsala.

Sistnämnda station vore redan nu att betrakta såsom en af de viktigaste knutpunkterna för samfärdseln norr om Stockholm och blefve det gifvetvis i ännu högre grad, därest genom ostkustbanans anslutning till Uppsala—Gäfllebanan trafiken å sistnämnda bana ytterligare stegrades.

Följande sammanställning af siffror för person- och godstrafiken under senaste tioårsperiod visade den utveckling, trafikförhållandena å linjen Järfva—Uppsala därvid undergått.

[38.] Antalet afgångna och anlända resande hade utgjort

	år 1894	år 1898	år 1903
vid Uppsala	194,861	270,279	363,420
» Bergsbrunna	14,547	20,014	28,528
» Knifsta	33,365	41,704	51,795
» Märsta	23,668	31,532	35,099
» Rosersberg	23,890	29,405	40,549
» Väsby	24,710	37,101	48,099
» Rotebro	52,129	73,062	64,123
» Tureberg	—	—	53,652
» Järfva (med Hagalund)	84,030	216,553	550,823

Ökningen under tioårsperioden af trafikinkomsterna från ifråga-
varande bandel framginge af följande siffror:

	år 1894	år 1898	år 1903
Uppsala	kr. 568,278: —	kr. 802,894: —	kr. 1,042,416: —
Bergsbrunna	» 12,099: —	» 19,638: —	» 34,711: —
Knifsta	» 51,824: —	» 61,314: —	» 76,621: —
Märsta	» 44,019: —	» 50,088: —	» 56,753: —
Rosersberg	» 42,120: —	» 49,835: —	» 66,005: —
Väsby	» 31,308: —	» 41,787: —	» 46,843: —
Rotebro	» 58,590: —	» 72,429: —	» 64,037: —
Tureberg	» —	» —	» 19,914: —
Järfva (med Hagalund)	» 35,962: —	» 67,260: —	» 112,462: —

Sifbertalen för godstonkilometer per bankilometer å linjen Stock-
holms centralstation—Uppsala vore för åren 1894, 1898 och 1903 respek-
tive 128,942, 222,447 och 254,468.

Kostnaden för utläggning af ytterligare ett järnvägsspår å linjen
Järfva—Uppsala har af styrelsen beräknats till sammanlagdt 1,920,000
kronor, fördelade på följande sätt:

jordområdets anskaffning	kr. 57,880: —
terrassering	» 415,710: —
konstarbeten (förlängning af afloppstrummor, vägöf- vergångar, vägbro, utvidgning af 12 stycken broar och af 6 stycken vägportar)	» 88,419: —
Transport	kr. 562,009: —

	Transport kr.	562,009: —
54,24 kilometer spårläggning m. m.	»	1,114,060: —
diverse arbeten	»	69,245: —
allmänna omkostnader	»	174,686: —
		Summa kr. 1,920,000: —

Enligt denna beräkning komme kostnaden per kilometer att belöpa sig till omkring 33,100 kronor. Därvid vore emellertid att märka, att kostnaden för spårläggning beräknats efter ett jämförelsevis så högt rälspris per ton som 100 kronor, medan senast betalda rälspris icke belöpt sig till mer än 83,70 kronor per ton, hvadan det ej syntes osannolikt, att ifrågavarande kostnadspost skulle kunna något nedbringas.

Arbetets utförande hade styrelsen tänkt sig fördeladt på högst fyra år, under förutsättning att anslag blefve för detsamma beviljade med 500,000 kronor för hvart och ett af åren 1906, 1907 och 1908 samt med hvad till fullbordandet kunde erfordras för år 1909. Då emellertid det vore af synnerlig vikt, att linjen Järfva—Rotebro kunde inom kortaste tid blifva användbar såsom dubbelbana, erfordrades, att arbetet därmed börjades redan år 1905; hvadan styrelsen hemställde, att det sålunda för påbörjande af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Järfva och Uppsala å extra stat för år 1906 begärda anslaget å 500,000 kronor måtte få redan under år 1905 i förskott lyftas.

De skäl järnvägsstyrelsen anført för ett snart anordnande af den ifrågasatta nya förbindelsen, hvarigenom den synnerligen lifliga trafiken å norra stambanan närmast Stockholm skulle kunna förmedlas på ett sätt, som de nuvarande förhållandena göra erforderligt, synas fullt giltiga. Jag tvekar därför icke att tillstyrka det af järnvägsstyrelsen nu framlagda förslaget, som utgör en konsekvent fortsättning af dess utaf Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen förut gillade sträfvan att genom erforderliga spårplaneringar på ett tillfredsställande sätt ordna den alltid intill järnvägsnätets viktigaste anknytningspunkter mest svårskötta trafiken.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att, till *utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Järfva och Uppsala järnvägsstationer*, bevilja ett anslag å 1,920,000 kronor och däraf på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 500,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp.

[39.]

Ny rörlig
materiel vid
statens järn-
vägar.

Uti underdånig skrifvelse den 30 november 1904 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om aflåtande till Riksdagen af proposition om anvisande till inköp af ny rörlig materiel för statens redan trafikerade järnvägar af ett extra anslag å 4,000,000 kronor.

Med afseende härå har styrelsen till en början erinrat, hurusom styrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 25 november 1903 med förslag angående anvisande af ett anslag å 4,000,000 kronor för år 1905 till enahanda ändamål framhållit, att genom de för åren 1900—1904 beviljade anslagen den under perioden 1897—1901 synnerligen kännbara bristen på dragkraft och vagnar blifvit så tillvida afhjälpt, att den för handen varande trafiken kunnat skötas utan sådana otillfredsställande och oekonomiska anordningar, som under de närmast föregående åren måst vidtagas, men att i allt fall godsvagnar måst förhyras och att föråldrade lokomotiv äfvensom sådana af för svag konstruktion fortfarande måst användas. Vid sådant förhållande och då trafiken trots de tryckta konjunkturerna utvisat en ständig om ock måttlig stegring, hade järnvägsstyrelsen ansett sig manad att förorda en ökning af den rullande materielen för att undvika de olägenheter och förluster, som skulle komma att åtfölja ett uppsving i den allmänna rörelsen, därest icke statsbanorna då vore bättre rustade än under perioden 1897—1901.

Järnvägsstyrelsen har nu meddelat, att ingen förändring inträdt, sedan berörda framställning gjordes, som kunde föranleda andra slutsatser än dem, järnvägsstyrelsen då ansett sig berättigad att draga ur de föreliggande omständigheterna, samt att trafikinkomsterna för år 1904 otvifvelaktigt komme att utvisa en ökning af 2,300,000 kronor eller 4 $\frac{1}{2}$ % vid jämförelse med bruttoinkomsterna år 1903 och således hänvisade på en fortfarande stegring i transportererna å statens järnvägar. Med åberopande äfven i öfriga delar af den vid 1903 års framställning afgifna motivering, föresloge därför styrelsen följande ökning i den rullande materielen såsom af klok förtänksamhet påbjuden, nämligen med 20 lokomotiv, 50 personvagnar och 700 godsvagnar.

Lokomotiven, som afsåges för godståg på de starkt trafikerade linjerna söder om Krylbo, skulle komma att utföras af samma cert, hvaraf ett antal af 48 stycken anskaffats eller vore under tillverkning och som visat sig synnerligen effektiv och ekonomisk, men järnvägsstyrelsen hade tillämnat en välbehöflig ökning af denna certs ångpanna, hvarigenom lokomotivens vikt blefve större och deras pris följaktligen borde beräknas något högre än år 1903.

Af personvagnar ämnade styrelsen till anskaffning föreslå, likasom [39.]
år 1903, 2-axliga III-klass vagnar såsom varande mest behöfliga, men
äfven ett mindre antal boggivagnar.

Godsvagnarna skulle i allmänhet komma att anskaffas af samma
slag, som för senast beviljade anslag, och således hafva den större
bärighet, som vid vagnanskaffningarna sedan år 1898 kommit till an-
vändning. Ett specificerande af slag och stycketal läte sig för det
närvarande ej göra, utan borde järnvägsstyrelsen därutinnan hafva fria
händer till tidpunkten för medlens användning.

På grund af hvad sålunda anförts, har järnvägsstyrelsen hemställt,
att Eders Kungl. Maj:t täcktes till nästinstundande Riksdag affåta pro-
position om anvisande för år 1906 af ett extra anslag å 4,000,000
kronor att användas till inköp från inhemska verkstäder af följande
rullande materiel för statens redan trafikerade järnvägar:

20 st. godstågslokomotiv för approximativt	kr. 1,400,000: —
50 » personvagnar » »	» 800,000: —
700 » godsvagnar » »	» 1,800,000: —
Summa kr. 4,000,000: —	

Med åberopande af hvad järnvägsstyrelsen anført, tillstyrker jag,
att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1906, till *anskaffande af ny rörlig materiel vid statens
redan trafikerade järnvägar*, bevilja å riksstaten utom hufvudtitlarna
ett anslag af 4,000,000 kronor.

Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Norr-
bottens län till följd af inom länet inträffad missväxt gjorda framställ-
ningar om fraktfrihet och fraktnedsättning för transport å statens järn-
vägar af vissa varor samt sedan anmaldt blifvit, att å vissa trakter
inom landet spannmål och foder insamlats för lindrande af nöden inom
nämnda län, medgaf Eders Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 3 och
den 10 oktober 1902, att frakten för vissa inköpta varors transport till
länet finge nedsättas till 7 öre för vagnkilometer, hvilket belopp enligt
järnvägsstyrelsens uppgift utgjorde den direkta utgiften, hvarmed ifråga-
varande transport vore för statens järnvägar förbunden, äfvensom att
spannmål samt vissa fodervaror och födoämnen, som af enskilda per-
soner utan ersättning ställdes till Eders Kungl. Maj:ts befallningshaf-
vandes i Norrbottens län förfogande för att tillhandahållas de nöd-
lidande inom länet, finge, där myckenheten uppginge till hel vagnslast,
afgiftsfritt forslas å statens järnvägar.

[40.]
Godtgörelse
för vissa
järnvägs-
transporter.

[40.] Efter liknande framställningar från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands och Värmlands län lämnade Eders Kungl. Maj:t, jämlikt nådiga bref den 24 och den 31 oktober samt den 7 november 1902 och den 12 januari 1903 enahanda medgifvande för samma varors försändande till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande eller nödhjälpskommittéer inom nämnda län.

Denna fraktfrihet afsåg lindrande af nöden under vintern 1902—1903.

Därefter behagade Eders Kungl. Maj:t, med anledning af framställningar från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens och Västerbottens län, genom nådiga bref den 20 november 1903 medgifva liknande fraktfrihet för nämnda län jämväl för sistförflutna vinter.

I förenämnda nådiga bref föreskref Eders Kungl. Maj:t, att järnvägsstyrelsen skulle framdeles inkomma med uppgift å det belopp, hvartill frakten för ifrågavarande sändningar, beräknad efter 7 öre per kilometer för hvarje lastad vagn, skolat uppgå, och förklarade Eders Kungl. Maj:t sig vilja om ersättning för forslingen efter nämnda beräkning förordna.

Uti underdåniga skrivelser den 18 december 1903 och den 17 oktober 1904 har järnvägsstyrelsen anmält, att de belopp, styrelsen hade att fordra för ifrågavarande nödhjälps-sändningar, utgjorde för vintern 1902—1903 258,185 kronor 21 öre och för vintern 1903—1904 730 kronor 41 öre eller således tillhoppa 258,915 kronor 62 öre.

Då det synes mig riktigast, att ersättning beredes statens järnvägar för ifrågavarande transporter, samt medel icke för detta ändamål finnas disponibla, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, till godtgörelse åt statens järnvägstrafik för *transport af berörda till nödlidande inom nämnda län afsända varor*, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 258,916 kronor.

[41.] Till anläggning af en statsbana från Göteborg öfver Uddevalla till Skee, hvarför kostnaden enligt järnvägsstyrelsens år 1902 uppgjorda beräkningar, för hvilka närmare redogjorts i Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition (n:o 36) till 1903 års riksdag angående anslag för år 1904 till fortsättning af nämnda statsbana, upptagits till 17,004,957 kronor 68 öre, har Riksdagen beviljat:

Anslag till
fortsättning
af statsbanan
från Göteborg
till Skee.

för år 1899	750,000 kr.	[41.]
» » 1900	2,000,000 »	
» » 1901	2,000,000 »	
» » 1902	2,000,000 »	
» » 1903	2,000,000 »	
» » 1904	3,000,000 »	
» » 1905	4,000,000 »	
eller tillsammans 15,750,000 kr.		

däraf 750,000 kronor anvisats å riksstaten utom hufvudtitlarna och återstoden till utgående från riksgäldskontoret.

Jag tillåter mig erinra, att, sedan Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1903 fastställt arbetsplan under år 1904 för ifrågakvarande statsbana samt 1904 års Riksdag, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, medgifvit Eders Kungl. Maj:t rätt att af det för år 1905 anvisade anslag förskottsvis under år 1904 af tillgängliga medel utanordna tillsammans 1,000,000 kronor. Eders Kungl. Maj:t den 26 augusti 1904 fastställt tillägg till arbetsplanen under år 1904, afseende användande under samma år af berörda förskotterade belopp, 1,000,000 kronor.

Beträffande fortgången under år 1904 af arbetena å denna bana har järnvägsstyrelsen meddelat mig följande upplysningar.

Provisoriska byggnader till ett antal af 17 stycken hafva uppförts.

Terrasseringsarbetena i hufvudlinjen hafva delvis afslutats i förut bearbetade skärningar, och hafva i de återstående påbörjats större sådana. Genom nämnda arbeten hafva 36,773 meter banvall färdigbildats.

För mindre vattendrags ledande genom banvallen hafva 107 afloppstrummor och 1 kulvert anlagts samt 3 vattentunnlar och 1 kulvert påbörjats.

Stenarbetena för bron öfver Nordre älf äro i det närmaste fullbordade och för bron öfver Bäfveån afslutade, hvarjämte dylika arbeten påbörjats för en mindre bro.

Permanent spår har utlagts å en sträcka af 6,756 meter.

Å bangårdarna vid Olskroken, Säfve, Ytterby, Jörlanda, Stenungsund, Ljungskile och Grohed hafva terrasseringsarbetena påbörjats.

En banbevakningsbostad med uthus har uppförts.

2,866 meter större och 3,565 meter mindre vägar äro omlagda och landfästen för en vägport uppförda.

För banans inhägnande hafva uppsatts 2,348 meter ståltrådsstängsel.

[41.] Å bandelen Uddevalla—Skee hafva arbeten för komplettering af bankar och doseringar utförts.

Beträffande anslagsbehovet för år 1906 för ifrågavarande statsbanebyggnad har järnvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 21 november 1904 anført, att, då af berörda för anläggningen beräknade kostnadssumma, 17,004,957 kronor 68 öre, ett belopp af 15,750,000 kronor beräknades med 1905 års utgång vara taget i anspråk, för banans fullbordande skulle ytterligare erfordras ett belopp af 1,254,957 kronor 68 öre, hvilket belopp eller i afrundadt tal 1,255,000 kronor styrelsen hemställde, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till fortsättning och afslutning af banan för år 1906 anvisa.

Omförmälda beräkning af kostnaderna för banan i dess helhet är emellertid, såsom järnvägsstyrelsen vidare erinrat, grundad, bland annat, på viss förutsättning angående vattendjupet under den för banan erforderliga bro öfver Göta älf. Då denna fråga blifvit i annat ärende underställd Eders Kungl. Maj:ts pröfning, anhåller jag att här få redogöra för hvad därutinnan förekommit.

Enligt af Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 7 augusti 1903 fastställd definitiv plan för framdragande af statsbanan mellan Göteborg och Skee å sträckan från Skafteröd till Olskroken skulle banan, efter att från Tingstad hafva framdragits till Göta älf, öfvergå denna älf dels på svängbro och dels på fast bro samt därefter föras öfver Västergötland—Göteborgs järnväg för att därifrån provisoriskt inledas på Olskrokens station. Under åberopande däraf anhöll järnvägsstyrelsen i skrifvelse den 25 september 1903 hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län om tillstånd till anläggande, på sätt styrelsens skrifvelse bifogade plan- och profilritningar utvisade, af en brobyggnad öfver Göta älf vid Göteborg för statsbanans framdragande därstädes, hvarvid styrelsen tillika meddelade, att stadsfullmäktige i Göteborg enligt beslut vid sammanträde den 4 juni 1903 godkänt det af styrelsen föreslagna läget för bron.

Enligt järnvägsstyrelsens förslag skulle seglationsbredden i svängbrospanssen öppningar å bron blifva 18 meter och i fasta spannen närmast svängbron 27 meter samt fria höjden öfver högvattenytan i sistnämnda spann 6 meter. Vattendjupet under bron hade å förslaget upptagits till 3,6 meter vid medelvattenstånd, motsvarande omkring 3 meter vid lågvattenstånd.

Härvid tillåter jag mig erinra, att enligt det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordade förslag till ombyggnad af Trollhätte kanal, hvilket framstälts i styrelsens underdåniga betänkande den 15 februari

1902 angående förbättrad farled mellan Vänern och Kattegatt, kanalen, som i slussarna för närvarande hölle ett djup af 2,97 meter och en bredd af 7,19 meter, skulle utföras med ett djup af 6 meter och en bredd i slussarnas portöppningar af 15,5 meter. Därjämte äro i samma betänkande intagna alternativa förslag med ett djup i kanalen af 4 och 5 meter.

[41.]

Med anledning af järnvägsstyrelsens berörda framställning lät Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län kalla vederbörande kommuner och trafikanter äfvensom öfriga i frågan intresserade inom nämnda och Älfsborgs län att vid sammanträde inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 27 oktober 1903 höras i ärendet. Vid detta sammanträde yttrade sig ombud för Göteborgs stad och hamnstyrelse samt för Backa kommun angående brobyggnadsföretaget och enade sig ombuden att för det dåvarande yrka, bland annat, *dels* att brobyggnaden i fråga måtte utföras så, att grundläggningens öfverkant förlades minst 6 meter under lågvattenståndet, *dels* att detta djup upptoges lika bredt som svängbrospannens fria öppningar, samt så långt ofvanför och nedanför bron, att hinder för muddring till enahanda djup efter brons uppförande icke uppstode vid användande af vanliga mudderverk för detta arbete, *dels ock* att vattendjupet under de tre stora brospannen redan vid brons uppförande upptoges till minst 3,6 meter vid medelvattenstånd och till nyssnämnda omfattning ofvanför och nedanför bron.

Göteborgs stads hamnstyrelse, som af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande på därom framställd anhållan lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet, har, efter hörande af stadens byggnadschef och hamnkaptenen i Göteborg, uti skrifvelse till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 2 december 1903 anført, att järnvägsstyrelsens förslag om järnvägsbrons uppförande med ett vattendjup under densamma af allenast 3,6 meter vid medelvattenstånd eller 3 meter vid lågvattenstånd väckt mycket stora betänkligheter hos hamnstyrelsen.

Från myndigheter, korporationer och enskilda hade, efter hvad hamnstyrelsen vidare meddelat, under det sista årtiondet mycket kraftiga fordringar framställts på vidgade och förbättrade kommunikationer utefter Göta älf upp till Vänerns hamnar, och hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagt ett utarbetadt förslag till nämnda farleds fördjupande till 6 meter. Äfven om åtskilliga af dem, som blifvit öfver detta förslag hörda, ej ansett sig böra tillstyrka en så dyrbar åtgärd, syntes dock icke någon af dem varit tveksam om nödvändigheten att förbättra farleden. Komme åter järnvägsstyrelsens

[41.] förslag att oförändradt förverkligas, skulle icke blott möjligheten till dylik förbättring förhindras för en mycket lång framtid, utan farleden skulle till och med blifva sämre än hvad nu vore fallet. Då statsmakterna ännu ej varit i tillfälle att pröfva väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, förekomme det hamnstyrelsen mindre lämpligt att utan vidare genom anläggande af en dyrbar järnvägsbro vid Göta älfs nedersta lopp så godt som omöjliggöra utförandet af nämnda förslag. Men äfven om man vore af den åsikt, att ett djup i farleden utefter Göta älf af 6 meter ej på grund af därmed förbundna dyrbara vattenarbeten vore att under den närmare framtiden anbefalla ända upp till Väneren förbi fallen vid Trollhättan och Lilla Edet, så erbjöde Göta älf uti sitt nedra lopp flera mil ofvan läget för den nu föreslagna bron synnerligen lämpliga platser för industriell verksamhet, dit sjögående fartyg af större djup än 3 meter med framgång och till båtnad för landets ekonomiska utveckling kunde komma att behöfva framföras, utan att den därför erforderliga uppmuddringen af älven skulle kräfva allt för stora omkostnader. Att omöjliggöra strändernas begagnande för dylik industriell verksamhet utefter en så viktig farled som Göta älf syntes vara i hög grad oklokt. Redan uti omedelbar anslutning till broöfvergången ägde Göteborgs stad ofvan bron icke mindre än 6,000 meter kaj och plats för kaj, där visserligen ännu ej kräfts så stort djup som 6 meter, men där framtiden med all säkerhet komme att ställa större fordringar på djupet än nu vore fallet, och midtemot uti Backa socken torde liknande möjligheter förefinnas. Enligt hamnstyrelsens åsikt låge det äfven på denna grund stor vikt uppå, att den ifrågavarande bron ej planlades för mindre djup än det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna eller 6 meter. Det vore emellertid af mindre betydelse, att farleden under bron redan nu uppmuddrades till detta djup, om blott bropelarna utfördes på sådant sätt, att en framtida uppmuddring vore möjlig. Kostnaden för muddringen vore dock, jämförd med den för bropelarnas förstärkta byggnad erforderliga omkostnaden, ej större än att önskligt vore, det äfven den nu genast utfördes, enär svårigheter af flera slag sannolikt skulle uppkomma att senare verkställa den. Hamnstyrelsen ansåge sig därför böra instämma i de af Göteborgs stads och hamnstyrelsens ombud vid sammanträdet inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 27 oktober 1903 gjorda yrkanden samt på det kraftigaste förorda, att den ifrågavarande järnvägsbron öfver Göta älf ej planlades och utfördes för mindre djup än 6 meter under lågvattenstånd.

Sedermera har till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande inkom-

mit yttrande från styrelsen för nautiska föreningen i Göteborg, hvilken i en den 17 december 1903 dagtecknad skrift på hufvudsakligen samma skäl, som af hamnstyrelsen anförts, ansett det vara mindre välbetäckt, att järnvägsbron uppfördes på sådant sätt, att vattendjupet under densamma icke utan omfattande arbeten och stora kostnader kunde ökas utöfver föreslagna 3,6 meter. Styrelsen för föreningen hemställde därför, att bron från början måtte utföras så, att djupet under bron blefve minst 6 meter vid medelvattenstånd.

Från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med skrifvelse den 31 december 1903 fått emottaga särskilda skrifter i ämnet dels från hamnstyrelsen i Karlstad och dels från Uddeholms aktiebolag. Hamnstyrelsen anför följande. Genom anläggandet af en bro öfver Göta älf, afsedd för ett vattendjup af endast 3,6 meter vid medelvattenstånd och 3 meter vid lågvattenstånd, skulle den ombyggnad af Trollhätte slussar och utvidgning af Trollhätte kanal, hvartill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjort förslag, förhindras eller åtminstone högst väsentligt försvåras och förädras. En förbättrad farled mellan Vänern och västerhafvet vore af den trängande och för trakten kring Vänern utomordentliga betydelse, att hvarje hinder, som restes mot den ändock svårlösta och dyrbara frågan, måste på det intimaste beröra Karlstads hamn och rederirörelse samt viktiga och betydelsefulla näringars i nejden utveckling och framåtgående. Vare sig vid det slutliga förslaget till ombyggnad af Trollhätte kanal vattendjupet blefve satt till 6 meter, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag upptoge, eller till 4 meter, såsom från andra håll påyrkats, eller till något mått däremellan, vore det uppenbart, att en bro öfver Göta älf, byggd för ett vattendjup af allenast 3,6 meter, måste i sammanhang med kanalbyggnaden ombyggas. Antagligt vore ock, att det blefve staten, som komme att, efter inlösen af den nuvarande Trollhätte kanal, verkställa dess behöfliga utvidgning och förbättring. Då för en kostnad af några få tusen kronor järnvägsbron redan från början kunde byggas så, att en ombyggnad icke i sammanhang med en blifvande utvidgning af farleden mellan Vänern och västerhafvet blefve erforderlig, och en dylik ombyggnad sedermera däremot skulle blifva synnerligen dyrbar och väsentligen fördröja och förädra tillkomsten af en förbättrad farled å nu ifrågavarande plats äfvensom väsentligt försvåra och en tid kanske omöjliggöra järnvägs trafikens öfver bron behöriga upprätthållande, vore det icke blott högeligen oklokt ur statssynpunkt, om järnvägsstyrelsen nu skulle erhålla

[41.] det begärda tillståndet till brobyggnaden, utan ock ett på omväg och i förhand gifvet synnerligen hårdt slag mot hela kanalfrågans lösning. Det intresse, som allenast ville tillgodose den nuvarande kanaltrafikens fordringar och således genom tillfälliga eller för allenast en kort tid tillräckliga anordningar hindra trängsel vid slussarna, skulle hafva fått ett synnerligt kraftigt handtag, medan däremot de intressen, som arbetade för en ombyggnad af kanalen för större fartyg, hvarmed allenast den lättnad i frakter och omkostnader, som vore en så viktig faktor vid hela kanalfrågans bedömande, skulle vinnas, finge det än svårare att genomföra en tidsenlig farled mellan Vänern och Kattegatt. Hamnstyrelsen ansåge sig därför med fullt skäl kunna påyrka, att såsom villkor för tillstånd till den begärda brobyggnaden öfver Göta älf måtte föreskrifvas, att å den del af bron, som skulle byggas såsom svängbro, grundläggningens öfverkant måtte förläggas minst 6 meter under älfvens lågvattenstånd.

Uddeholms aktiebolag erinrar i sin skrift därom, att det föreslagna vattendjupet under bron icke utan en dyrbar ombyggnad af bron skulle kunna ökas till ett djup af 6 meter, enär, enligt hvad broritningarna utvisade, grundläggningen skulle komma högst 3,5 meter under lågvattenytan och således en betydligare muddring knappast vore tänkbar, utan att grundläggningen i sammanhang därmed nedbringades i höjd med det nya bottenplanet. Då alltså den af järnvägsstyrelsen föreslagna brobyggnaden syntes lägga mycket betänkliga hinder i vägen för åstadkommande af den för den värmländska järnhandteringen och industrien så ytterst viktiga djupare förbindelseleden mellan Vänern och Kattegatt, anhölle bolaget, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande måtte vidtaga nödiga åtgärder för att söka utverka, att såsom ett villkor för beviljande af tillstånd till utförande af ifrågavarande brobyggnadsföretag föreskrefves, att djupet under svängbron skulle göras minst 6 meter under lågvattenytan.

För egen del har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län uti sin berörda skrifvelse den 31 december 1903 anført, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande såväl vid det i ärendet angående väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till ombyggnad af Trollhätte kanal den 14 mars 1903 inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hållna sammanträde inhämtat, att bland länets industriidkare och köpmän synnerlig vikt för utveckling af Värmlands industri, handel och skeppsfart lades vid kanalens föreslagna ombyggnad, som ock i sitt underdåniga yttrande i samma ärende den 13 juli 1903 haft tillfälle framhålla betydelsen för länet af en tillräckligt rym-

lig och djup vattenväg mellan Vänern och Kattegatt. Med hänsyn till vikten af att åtgärder och anläggningar icke måtte komma till stånd, som skulle omöjliggöra eller väsentligen försvåra genomförande af väg- och vattenbyggnadsstyrelsens på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning ännu beroende förslag till ombyggnad af Trollhätte kanal eller annan plan för vinnande af förbättrad och lättad förbindelse mellan Vänern och västerhafvet, funne sig Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande oförhindrad att till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län öfversända berörda bägge skrifter för det afseende vid oförmälda broärendes handläggning, hvartill skrifterna kunde för-
anleda. [41.]

Vidare har af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Älfsborgs län uti skrifvelse den 2 februari 1904 hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län anmälts att, ehuru rådruum lämnats, ingen af ifrågavarande brobyggnadsföretag intresserad inom förstnämnda län afgifvit yttrande öfver järnvägsstyrelsens ansökning om tillstånd till brons uppförande.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, som den 22 februari 1904 förehade ärendet till pröfning, fann sig emellertid icke böra meddela hufvudsakligt beslut däri, utan pröfvade skäligt till Eders Kungl. Maj:t i underdånighet hänskjuta att i ärendet förordna, och öfverlämnade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande följaktligen med underdånig skrifvelse berörda den 22 februari 1904 samtliga handlingar i ärendet äfvensom utdrag af sina däri förda protokoll.

Sedan järnvägsstyrelsen genom nådig remiss den 8 mars 1904 anbefallts afgifva underdånigt utlåtande i det till Eders Kungl. Maj:ts pröfning sålunda hänskjutna ärendet, har styrelsen i underdånig skrifvelse den 24 mars 1904 anfört följande. I styrelsens föreliggande förslag till järnvägsbro öfver Göta älf hade, såsom nämnts, vattendjupet i svängbrospannens öppningar upptagits till 3,6 meter vid medelvattenstånd, motsvarande omkring 3 meter vid lågvattenstånd. Detta vattendjup vore detsamma, som beräknats i det af styrelsen år 1896 upprättade och till grund för 1898 års Riksdags beslut om anläggning af statsbana genom Bohus län liggande kostnadsförslag. Vid det förhållande, att berörda djup för den del af älven, där bron skulle anläggas, vore angifvet i en af Göteborgs stads byggnadschef upprättad, å karta med tillhörande beskrifning och kostnadsförslag affattad plan för reglering af stadens hamn, hvilken plan blifvit af Eders Kungl. Maj:t fastställd den 7 februari 1896 och fortfarande skulle lända till efterrättelse, hade styrelsen icke någon anledning att vid uppgörande år 1896 af sitt före-

- [41.] nämnda kostnadsförslag beräkna större vattendjup än det nyss angifna eller 3,6 meter vid medelvattenstånd. När styrelsen sedermera i skrifvelse den 31 december 1902 afgifvit redogörelse för hvad utöfver af Riksdagen intill 1903 års utgång anvisade medel erfordrades för färdigbyggande af statsbanan genom Bohus län, hade visserligen till Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning förelegat förberörda, af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 15 februari 1902 afgifna förslag till förbättrad farled mellan Vänern och Kattegatt, enligt hvilket segeldjupet i Göta älf på nu ifrågavarande plats skulle utgöra 6 meter, men vid angifna förhållande och på grund af ovissheten, huruvida väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag beträffande ifrågasatta vattendjupet skulle komma till utförande, hade järnvägsstyrelsen ansett sig icke böra uppgöra de nya kostnadsberäkningarna med hänsyn tagen till sagda förslag. Styrelsen hade nämligen hyst den uppfattning att, därest Eders Kungl. Maj:t skulle finna godt besluta, att vid uppförande af ifrågavarande bro hänsyn skulle tagas till det vattendjup, som nyssberörda förslag förutsatte, till styrelsens förfogande skulle komma att ställas nödigt belopp för täckande af den högre kostnad för brobyggnaden, som därigenom uppstode.

Hvad svängbrospannens fria genomfartsöppningar beträffade, skulle desamma, såsom af det anförda framginge, enligt föreliggande förslag hafva en bredd af 18 meter. Vid sammanträdet den 27 oktober 1903 inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län hade yrkande framställts därom, att 6 meters djup måtte upptagas till en bredd lika med svängbrons fria öppningar, hvilket yrkande sålunda ginge ut på en bottenbredd af 18 meter. Då emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt förut anmärkta förslag förutsatte en slussbredd af 15 meter, syntes berörda yrkande om en bottenbredd af 18 meter icke böra vinna godkännande. Enligt hvad styrelsen vid förfrågan under hand hos hamnkaptenen i Göteborg inhämtat, hade afsikten med nämnda yrkande allenast varit att förhindra konstruktionen af fundamenten i allt för snedt utskjutande riktning, och hade hamnkaptenen tillika förklarar, att den bottenbredd af 15 meter, som förutsattes i nu föreliggande förslag, borde anses vara tillfyllest.

För egen del hade järnvägsstyrelsen icke något att erinra däremot, att, på sätt blifvit i ärendet påyrkadt, vattendjupet under ifrågavarande bro upptoges till 6 meter under lågvattenytan. Därest Eders Kungl. Maj:t skulle finna godt i nåder besluta i öfverensstämmelse därmed, komme detta att i väsentlig grad öka kostnaderna för brobyggnaden, hvilka, då grundläggningen afsåge allenast 3,6 meters vattendjup under

medelvattenståndet, beräknats till 331,500 kronor. I anledning däraf hade styrelsen låtit uppgöra beräkningar af kostnaderna för bron ifråga med det nämnda vattendjupet af 6 meter under lågvattenytan och gäfvde dessa beräkningar vid handen, att kostnaderna skulle, under förutsättning att grundläggningen utfördes för dylikt vattendjup icke allenast i svängbrospannen utan äfven i de fasta spannen med undantag för landspannen, belöpa sig till 708,500 kronor. Under förutsättning åter att grundläggningens öfverkant förlades i svängbrospannen 6 meter under lågvattenytan, men i öfrigt 3,6 meter under medelvattenytan, skulle kostnaderna uppgå till 659,400 kronor. [41.]

Då enligt styrelsens förmenande det icke saknades anledning att taga under ompröfning, huruvida icke vattendjupet i svängbrospannen skulle kunna bestämmas till 4, eventuellt 4,5 meter under lågvattenytan, hade styrelsen jämväl låtit verkställa kostnadsutredningar, under förutsättning att grundläggningen utfördes för sådant djup, och utvisade desamma, att kostnaderna skulle uppgå till i förra fallet 491,500 kronor och i det senare 518,500 kronor. Därvid hade vattendjupet under de fasta spannen beräknats till 3,6 meter under medelvattenytan.

Då det för brobyggnadsarbetenas ändamålsenliga utförande vore nödvändigt, att muddring under bron verkställdes till samma djup som grundläggningens öfverkant, hade kostnad därför upptagits i nu omförmälda kostnadsförslag.

Beträffande den betydliga ökning i kostnader, särskildt för brons uppförande för ett segeldjup af 6 meter under lågvattenytan, berodde denna ökning hufvudsakligen af följande omständigheter. Med hänsyn till de fartygstyper, som vid sådant vattendjup i älften kunde komma att passera genom svängbrospannen, måste bottenbredden uti dessa spann göras afsevärdt större än hvad som skulle erfordras för ett segeldjup af endast 3,6 meter under medelvattenytan. Berörda förhållande nödvändiggjorde en ökning af den fria öppningen uti hvarterdera svängbrospannet af omkring 6 meter, hvilket betydligt ökat svängbrons tyngd och alltså äfven trycket på de pelare, som skulle uppbära samma bro, hvartill komme, att för en sådan svängbros manövrering med den hastighet, som erfordrades för att så långt som möjligt minska hindren för den lifliga sjötrafiken på ifrågavarande ställe af Göta älf, måste förutsättas anordningar för elektrisk drifkraft. Vid beräkningarnas uppgörande hade styrelsen utgått från den förutsättningen, att den elektriska kraften erhöles från Göteborgs stads under uppförande varande, brostället närbelägna slakthus. Därest detta icke skulle låta sig göra, utan annan mera aflägsen kraftkälla

- [41.] måste anlitas, syntes de beräknade kostnaderna komma att ökas med 6,000 à 7,000 kronor. Förutom svängbrons berörda större tryck på de pelare, som komme att uppbära densamma, medförde grundläggningen för pelarna för det ifrågasatta vattendjupet eller 6 meter under lågvattenståndet en icke obetydlig tillökning af pelarnas vikt, hvilken omständighet åter betydligt fördyrade grundläggningskostnaderna särskildt därför, att belastningen per påle uti de pålsystem, som komme att anordnas för att uppbära bropelarna, måste förutsättas synnerligt låg till följd af älfbottens lösa beskaffenhet och omöjligheten att nå fast botten. Därjämte vore anordningarna för grundläggning på ifrågavarande större djup i och för sig afsevärdt mer kostsamma och deras utförande förbundna med vida större risk än hvad förhållandet blefve, i fall grundläggningen skulle utföras för ett vattendjup af endast 3,6 meter under medelvattenståndet. Hvad sålunda anförts i afseende å kostnadsökningen vid grundläggning för 6 meters vattendjup under lågvattenytan hade äfven sin tillämpning för grundläggning för 4 och 4,5 meters vattendjup under lågvattenståndet, fastän i mindre grad.

Då slutligen styrelsen icke utan afsevärdt fördröjande af statsbanans genom Bohus län fullbordande kunde uppskjuta öfverförandet till Hisingen af all den rullande materiel, som erfordrades för ballastningsarbetet från norra stranden af Göta älf norrut, tills bron öfver denna älf blefve färdig, utan måste åtminstone beträffande en del af denna materiel låta detta öfverförande ske sjöledes, uppkomme en oförutsedd till 12,100 kronor beräknad kostnad, med hvilket belopp hvart och ett af här angifna kostnadsförslag borde ökas.

Till följd af nådig remiss den 30 mars 1904 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i underdånigt utlåtande den 23 juli 1904, på grund af de tungt vägande skäl, hvilka andragits till stöd för yrkandet om 6 meters vattendjup under lågvattenytan vid brostället eller samma djup, som förekomme i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till förbättrad farled mellan Vänern och Kattegatt, och då järnvägsstyrelsen förklarat sig icke hafva något att erinra mot en sådan anordning, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t vid fastställelse af arbetsplanen för den ifrågavarande brons uppförande måtte bestämma, att brobyggnaden skulle verkställas så, att därigenom utförandet af ny förbättrad farled mellan Vänern och Kattegatt i enlighet med styrelsens underdåniga hemställan af den 15 februari 1902 ej måtte förhindras, försvåras eller fördyras.

Efter det järnvägsstyrelsen under sommaren 1904 verkställt prof-
pålningar å platsen för uppförande af ifrågavarande bro öfver Göta älf,

har styrelsen i skrifvelse till mig den 25 oktober 1904 meddelat, att dessa undersökningar gifvit vid handen, att för brons byggande för ett segeldjup af 6 meter under lågvattenytan komme att krävas ett afsevärdt större arbete än styrelsen tillförene beräknat, i det att bottenens slam måste undanskaffas i så stor omfattning, att sagda vattendjup af 6 meter kunde erhållas, sedan i och för markförstärkning för pålgrunden en grusbädd af omkring 4 meters tjocklek påförts. Genom berörda muddringsarbete och nämnda grusbädds åstadkommande komme de i styrelsens omförmälda underdåniga skrifvelse den 24 mars 1904 angifna belopp, 708,500 kronor och 659,400 kronor, hvartill kostnaderna för brons uppförande med ett 6 meters lågvattendjup under olika förutsättningar beräknats, att hvar för sig ökas med 75,000 å 100,000 kronor.

Vid underdånig anmälan af detta ärende den 28 oktober 1904 fann Eders Kungl. Maj:t godt lämna stadsfullmäktige i Göteborg tillfälle att yttra sig, i hvad mån de vore villiga att, för den händelse ifrågasvarande bro öfver Göta älf komme att utföras med ett beräknadt vattendjup under svängbrospannen af 6 meter vid lågvattenstånd, bidraga till bestridande af de med brons uppförande under nu nämnda förutsättning förenade högre kostnader.

Till följd häraf har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med eget underdånigt utlåtande den 19 december 1904 öfverlämnat underdånigt yttrande från stadsfullmäktige, hvilka därvid jämlikt beslut vid sammanträde den 8 december 1904, efter hamnstyrelsens och drätselkammarens hörande, förklarar, att, äfven om Göteborgs stad kunde hafva fördel däraf, att bron öfver Göta älf byggdes för större vattendjup än det af järnvägsstyrelsen föreslagna, stadsfullmäktige dock, med hänsyn till den ojämförligt större fördel, som för landet i dess helhet och särskildt dess industri stode att vinna, därest trafiken i Göta älf ej försvårades för större sjögående fartyg, icke funne anledning för staden att bidraga till de med brons byggande på större djup förenade högre kostnader.

I sitt berörda underdåniga utlåtande den 19 december 1904 har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande anført, att för tillgodoseende af Göteborgs stads behof att i en framtid utsträcka sin hamn till den staden på en sträcka af omkring 6,000 meter redan tillhöriga östra stranden af Göta älf omedelbart ofvanför platsen för brobyggnaden i fråga med större djup än det af järnvägsstyrelsen för brobyggnaden beräknade och för att bereda möjlighet för industri af hvarjehanda slag, som kunde behöfva trafikera älfven med sjögående fartyg af större dimensioner än nämnda

- [41.] vattendjup medgäfv, att, till båtnad för landets ekonomiska utveckling, slå sig ned på älvens stränder mellan broöfvergången och det första vattenfallet i älven vid Lilla Edet, hvilka stränder med en längd af flera mil erbjöde en mängd synnerligen lämpliga platser för industriell verksamhet, det enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förmenande måste anses nödigt och önskvärdt, att brobyggnaden uppfördes för större djup än det af järnvägsstyrelsen föreslagna. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreställde sig dock, att det för en mycket lång tid framåt skulle vara tillräckligt att för nu angifna ändamål gifva älven ett djup under brobyggnaden af 4 meter vid lågvattenstånd, hvilket djup skulle tillåta framförande af fartyg af intill 1,200 tons dräktighet genom brobyggnadens svängbrospann. Då emellertid till Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning förelåge ett af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen afgifvet förslag till förbättrad farled mellan Väneren och Kattegatt, däri vattendjupet uti Göta älf och Trollhätte kanal med tillhörande slussar beräknats för fartyg, som ginge 6 meter djupt, och frågan därom icke syntes kunna förr än i en mer eller mindre aflägsen framtid blifva vederbörligen afgjord, hvaremot nödigt syntes vara att ifrågavarande broärendet med allra första bringades till ett slut, kloketen och försiktigheten syntes böra bjuda, att brobyggnaden redan från början anlades för ett vattendjup af 6 meter under lågvattenstånd, dock endast under svängbrospannen, på det att brobyggnaden icke måtte lägga hinder i vägen för genomförandet af väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag eller orsaka, att för detta ändamål dryga kostnader måste nedläggas för bron ombyggnad för berörda större vattendjup. Då därjämte från Nya Trollhätte kanalbolag redan för statsverkets räkning för en anseelig summa penningar blifvit inköpta Trollhätte kanalverk och annan bolaget tillhörig fast och lös egendom, i ändamål, bland annat, att staten själf skulle kunna taga om hand de förändringar och förbättringar af den såsom trafikled synnerligen viktiga Trollhätte kanal, hvilka den stigande samfärdselns kraf påfordrade och hvilka icke syntes kunna åstadkommas utan statens direkta ingripande, ansåge sig Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra ifrågasätta, huruvida icke, fastän Göteborgs stad funnit sig böra vägra bidrag till bestridande af de med brobyggnadens uppförande för sistnämnda större vattendjup under svängbrospannen förenade högre kostnader, åtgärder borde vidtagas för brobyggnadens anläggning på bekostnad af allmänna medel för sagda vattendjup af 6 meter under svängbrospannen, men med behållande af det föreslagna vattendjupet under bron i öfrigt äfvensom af föreslagen vidd för såväl svängbrospannen som det fasta spannet

närmast svängbron eller med en bottenbredd af 15 meter för de förra [41.] och med 27 meters fri genomfartsöppning för det fasta spannet.

Med anledning af hvad i det nu refererade ärendet förekommit har järnvägsstyrelsen, såsom jag förut antydtt, i sin först omförmälda underdåniga skrifvelse den 21 november 1904 angående ytterligare anslagsbehof för statsbanan Göteborg—Skee till en början erinrat, att de till 17,004,957 kronor 68 öre beräknade kostnaderna för banan i dess helhet förutsatte, bland annat, att ifrågakomna bro öfver Göta älf uppfördes för ett vattendjup af 3,6 meter under medelvattenytan, för hvilket fall kostnaderna för bron beräknats till 331,500 kronor, samt vidare anført, att därest Eders Kungl. Maj:t emellertid komme att förordna, att bron skulle byggas för ett vattendjup af 6 meter under lågvattenytan, komme, allt eftersom grundläggningen utfördes för dylikt vattendjup i samtliga spannen utom landspannen eller för detta vattendjup allenast i svängbrospannen och för 3 meter under lågvattenytan i öfriga spann, såsom styrelsen i sitt förberörda underdåniga utlåtande den 24 mars 1904 framhållit, utgifterna för bron att belöpa sig till, i förra fallet 708,500 kronor och i senare fallet 659,400 kronor, till hvilka belopp dessutom enligt senare gjorda beräkningar, som styrelsen i sin skrifvelse den 25 oktober 1904 omförmält, måste läggas ytterligare 75,000 à 100,000 kronor. Under nu anförda förhållanden komme det belopp 1,254,957 kronor 68 öre eller i afrundadt tal 1,255,000 kronor, som styrelsen äskat för ifrågavarande statsbana för år 1906, att blifva otillräckligt. Därest Eders Kungl. Maj:ts blifvande beslut angående nyssberörda brobyggnad alltså föranledde ökning af de för densamma ursprungligen beräknade kostnaderna af 331,500 kronor, skulle styrelsen, sedan detta nådiga beslut blifvit för styrelsen känt, göra underdånig framställning angående det belopp, som utöfver det nu begärda blefve erforderligt för banans fullbordande under år 1906.

Slutligen har järnvägsstyrelsen den 28 december 1904 till mig inkommit med en skrifvelse, däruti styrelsen meddelat, att under hösten år 1904 å platsen för den blifvande bron verkställda profpålningar ådagalagt, att kostnaden för i styrelsens förberörda skrifvelse den 25 oktober 1904 omförmälda muddringsarbete och grusbädds anordnande kunde begränsas till 75,000 kronor, samt att af sådan anledning kostnaden för brons uppförande för ett vattendjup af 6 meter under lågvattenytan komme att belöpa sig till 783,500 kronor, om sagda vattendjup beräknades för bron i dess helhet med undantag för landspannen, men till 734,400 kronor, om detta djup åstadkommes endast för svängbrospannen, under det att bron i öfrigt finge ett vattendjup af 3 meter under lågvattenytan.

[41.] Såsom jag redan förut erinrat, är förslag å bane att genom ombyggnad af Trollhätte kanal åstadkomma en förbättrad farled mellan Väneren och Kattegatt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har enligt Eders Kungl. Maj:ts uppdrag upprättat förslag härtill, och afser detta förslag, att kanalen skulle byggas med ett djup af 6 meter. Alla de myndigheter och korporationer, som yttrat sig angående detta förslag, hafva enstämmigt vitsordat behovet af kanalens ombyggnad, ehuru från flera håll uttalats den uppfattningen, att dimensionerna kunde minskas. Sedan staten numera förvärfvat Nya Trollhätte kanalbolags egendom, lär en af förutsättningarna för den utan tvifvel nödvändiga ombyggnaden af kanalen vara uppfylld. Huruvida vid en sådan ombyggnad kanalen skall erhålla så stora dimensioner som de af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna torde väl vara synnerligen tvifvelaktigt. Att definitivt bestämma dessa dimensioner är emellertid för närvarande icke möjligt. I detta sammanhang förtjänar det uppmärksammas att, äfven om kanalen i dess helhet icke skulle komma att byggas för större vattendjup än 3 meter eller något därutöver, anledning dock förefinnes därtill, att den nedersta delen närmast Göteborg behöfver hafva större dimensioner. Skulle nu den ifrågavarande järnvägsbron anläggas på det sätt, som järnvägsstyrelsen ursprungligen afsett, hvilket innebure att vattendjupet beräknades till 3 meter vid lågvatten, vore därigenom ett bestämdt hinder lagdt för upptagande till större djup af den ifrågavarande farleden, den viktigaste af våra inre vattenfarleder, med mindre man ville bygga en ny bro, hvilket jämväl skulle medföra en ombyggnad af en del af järvägssträckningen, då den nya bron måste vara färdig, innan den gamla kunde rifvas, och således måste förläggas på annat ställe än den gamla. Vid nu angifna förhållanden och då, med hänsyn till önskvärdheten af banans snara färdigbyggande, frågan om sättet för järnvägsbrons uppförande icke kan anstå, anser jag klokheden bjuda att redan från början utföra bron för ett vattendjup under svängbrospannen lika med det största djup, som kan komma i fråga för kanalen, eller 6 meter vid lågvattenstånd. Däremot och då en blifvande trafiks fordringar synas mig genom en dylik anordning vara fullt tillgodosedda, kan jag icke finna någon anledning att beträffande djupet under de närmast svängbrospannen belägna sidospansen frångå järnvägsstyrelsens första förslag i denna del, hvilket afsåg ett vattendjup af 3,6 meter vid medelvattenstånd eller 3 meter vid lågvattenstånd.

Enligt de kostnadsberäkningar för statsbanan, som framlades för 1903 års Riksdag, skulle för banans färdigbyggande erfordras, utöver af Riksdagen hittills anvisade medel, ytterligare ett belopp af 1,254,957 kronor 68 öre. Dessa beräkningar voro emellertid af skäl, som järn-

vägsstyrelsen angifvit, uppgjorda under förutsättning af, bland annat, [41.] att ifrågavarande bro öfver Göta älf uppfördes för ett vattendjup af 3,6 meter vid medelvattenstånd. Med det af mig nu förordade vattendjupet skulle brons uppförande, enligt hvad järnvägsstyrelsen beräknat, draga en ökad kostnad af 402,900 kronor, med hvilket belopp jämte den till 12,100 kronor beräknade kostnaden för transport af materiel öfver Göta älf eller tillhopa 415,000 kronor alltså de förut antagna kostnaderna för järnvägens fullbordande skulle komma att ökas.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att, *till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee*, för år 1906 anvisa 1,670,000 kronor; lärande Eders Kungl. Maj:t vilja uppföra föredragning af chefen för finansdepartementet, besluta om sättet för anskaffande af härtill nödiga medel *).

Med anledning af en af Eders Kungl. Maj:t till Riksdagen gjord framställning om anläggning af dels en statsbana från Morjärv till Karungi by dels landsväg från Boden öfver Morjärv till Lappträsk har 1904 års Riksdag — under förbehåll att i statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 12 januari 1904 angifna villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges — beslutit

[42.]
Anslag till
fortsättning
af statsbanan
mellan
Morjärv och
Lappträsk.

dels anläggning af en statsbana från Morjärv öfver Storträsk till Lappträsk för en beräknad kostnad af 3,984,846 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter, järnvägen hade att genomgå,

dels ock i sammanhang därmed anläggning af landsväg från Boden till Morjärv och vidare från Morjärv till Lappträsk för en beräknad kostnad beträffande den förra sträckningen af 615,000 kronor och vidkommande den senare af 628,000 kronor,

äfvensom för påbörjande af nämnda anläggningar å riksstaten utom hufvudtitlarna för år 1905 anvisat 500,000 kronor.

Jag tillåter mig erinra, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län med underdånig skrifvelse den 2 november 1904 öfverlämnat en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift, däruti Norrbottens läns landstings ordförande och vice ordförande, jämlikt dem vid landstingets sammanträde den 23 september 1904 lämnadt uppdrag, tillkännagifvit, att landstinget, på sätt af bifogadt utdrag af landstingets protokoll för nämnda dag framginge, förklarar sig för förenämnda järn-

*) Se bilaga till statsverkspropositionen: sammanställning af inkomster och utgifter.

[42.] vägs- och landsvägsanläggningar vilja åtaga sig de förpliktelser, Riksdagen fordrat såsom villkor för järnvägsanläggningens utförande, under uttalande därvid, att detta åtagande beträffande den kostnadsfria markupplåtelsen skulle afse endast sådan jord, som icke redan förut vore staten tillhörig.

Genom nådigt beslut den 16 december 1904 har Eders Kungl. Maj:t gillat den af järnvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 24 november 1904 föreslagna planen för bedrifvande af arbetena under år 1905 å förenämnda statsbana och landsväg, enligt hvilken plan förenämnda anslagsbelopp 500,000 kronor skulle användas:

200,000 kronor till terrasserings- m. fl. arbeten för landsväg mellan Boden och Morjärv,

50,000 kronor till enahanda arbeten för landsväg mellan Morjärv och Granträsket,

30,000 kronor till definitiv uppstakning af järnvägslinjen mellan Morjärv och Lappträsk, utarbetande af plan- och profilritningar, samt påbörjande af förrådshus' och arbetarbostäders uppförande,

170,000 kronor till grundläggnings- och murningsarbeten för järnvägsbroarna öfver Stryckån och Kalix älf samt

50,000 kronor till terrasseringsarbeten å bansträckan Morjärv—Lappträsk.

I underdånig skrifvelse den 21 november 1904 har järnvägsstyrelsen anmält, att till fortsättning af arbetena å samma anläggningar under år 1906 erfordrades 1,000,000 kronor, som skulle användas enligt följande plan:

306,000 kronor till fullbordande af för järnvägen afsedda delar af broarna öfver Stryckån och Kalix älf,

415,000 kronor till arbeten för landsvägen Boden—Morjärv,

165,000 kronor till fortsättande af de under år 1905 påbörjade terrasserings- och trumarbetena å landsvägen Morjärv—Lappträsk,

10,000 kronor till bro å sistberörda landsväg öfver Granträskbäcken samt

4,000 kronor till bro å samma landsväg öfver Kärrbäcken.

Därjämte skulle 100,000 kronor användas till ersättning åt statens trafikerade järnvägar för arbetsredskap och andra inventarier samt materialier, hvilka samma järnvägar dels öfvertagit af statsbanan Boden—Morjärv och dels inlöst från statsbanan Gellivare—Riksgränsen för att öfverlåta till nu ifrågavarande banbyggnad.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att, till fortsättning af statsbanan från Morjärv öfver Storträsk till Lapp-

träsk samt landsvägen från Boden till Morjärv och vidare från Morjärv till Lappträsk, för år 1906 bevilja å riksstaten utom hufvudtitlarna ett anslag af 1,000,000 kronor. [42.]

I nådig proposition till 1904 års Riksdag behagade Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att, för verkställande af fullständiga undersökningar samt upprättande af plan- och profilritningar jämte kostnadsförslag för en normalspårig järnväg mellan hamnplats å bohuslänska kusten och lämplig punkt i Dalarna samt därifrån till Sveg i Härjedalen, bevilja ett anslag af 153,000 kronor och däraf på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 93,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta utaf sistnämnda belopp förskottsvis under år 1904 af tillgängliga medel utanordna 18,000 kronor.

[43.]
Anslag till
fortsättande
af fullständiga
undersökningar
rörande
den s. k. in-
landsbanan.

Därefter anmälde Riksdagen i skrifvelse den 18 maj 1904, att Riksdagen, i anledning af denna Eders Kungl. Maj:ts framställning samt inom Riksdagen väckta motioner, beslutit, dels att, för verkställande af fullständiga undersökningar för en normalspårig järnväg från hamnplats å bohuslänska kusten öfver Sveg och Ströms vattudal till lämplig punkt å Gellivarebanan, bevilja ett anslag af 280,000 kronor och däraf på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 100,000 kronor med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta utaf sistnämnda belopp förskottsvis under år 1904 af tillgängliga medel utanordna 25,000 kronor, dels ock att undersökningen skulle påbörjas och fortgå samtidigt på bandelen söder om Sveg och på bandelen norr om samma plats, så att om möjligt undersökningsarbetena å bandelarna kunde ungefärligen vid samma tid afslutas.

Genom nådigt bref den 3 juni 1904 täcktes Eders Kungl. Maj:t anbefalla järnvägsstyrelsen att inkomma med förslag till plan för ifrågasvarande undersökningar, hvilka borde omfatta ej blott den ifrågasatta järnvägens sträckning och kostnaden för densammas anläggning, utan äfven en noggrann utredning i afseende på de förhållanden, som kunde vara af betydelse för bedömandet af företagets ekonomiska bärighet.

Uti underdånig skrifvelse den 18 juni 1904 erinrade järnvägsstyrelsen, att styrelsen uti förut afgifvet underdånigt utlåtande angående en af Orsa—Härjedalens järnvägsaktiebolag gjord underdånig ansökning om förhöjdt statslån för bolagets under anläggning varande järnväg mellan Orsa och Sveg framhållit, att staten kunde komma att behöfva taga denna järnväg i anspråk såsom en blifvande del af den så kallade inlandsbanan, hvilket emellertid förutsatte, att vissa ändringar kunde vidtagas i Orsa—Svegs järnvägs lutningsförhållanden. Största lutin-

- [43.] garna å denna järnväg hade enligt det ursprungliga förslaget beräknats till 16 : 1,000, men sedermera nedbringats till 14 : 1,000, under det att å öfriga sträckor af inlandsbanan större lutningar icke skulle förekomma än 10 : 1,000. På angifna grunder hade styrelsen förklarat sig anse, att såsom villkor för Orsa—Svegs järnvägs ingående uti inlandsbanan måste uppställas möjligheten att få största lutningarna å nämnda järnväg ändrade i öfverensstämmelse med hvad som afsetts i öfriga delar af inlandsbanan skola förekomma. I afvaktan på att det genom nådiga brefvet den 3 juni 1904 infordrade förslag hunne hos styrelsen utarbetas och med hänsyn därtill att styrelsen ansåge undersökningar, huruvida omförmälda ändringar kunde åvägabringas, böra hafva skett samt resultatet däraf vara känt, innan någon åtgärd blefve af Eders Kungl. Maj:t vidtagen i anledning af berörda underdåniga ansökning om ytterligare statslån för Orsa—Svegbanan, hemställde järnvägsstyrelsen om bemyndigande tillsvidare att, så snart ske kunde, påbörja nyssnämnda undersökningar rörande Orsa—Svegbanan och därvid, för den händelse det skulle visa sig vara möjligt att taga järnvägen i anspråk för inlandsbanan, dels verkställa värdering å de arbeten, som redan blifvit utförda å järnvägen, dels ock beräkna kostnaden ej mindre för järnvägens färdigbyggande enligt af Eders Kungl. Maj:t fastställd plan, med den afvikelse från densamma, som blefve en följd af, bland annat, vissa lutningars förändring, än äfven för de kompletteringsarbeten i öfrigt, som vore erforderliga, för att järnvägen skulle kunna ingå såsom en del i den ifrågasatta inlandsbanan. I sammanhang därmed och då det vore antagligt, att det, såsom ytterligare förutsättning för att Orsa—Svegs järnväg skulle blifva möjlig att använda såsom en ingående del i inlandsbanan, måste krävas, att vid gjord undersökning järnvägarna Orsa—Mora samt Mora—Brintbodarna—Malung befunes kunna tagas i anspråk för samma ändamål, hemställde styrelsen tillika om bemyndigande att jämväl å sistnämnda järnvägar företaga enahanda undersökning som å linjen Orsa—Sveg och att, om det visade sig möjligt utföra erforderliga förändringar af dessa järnvägar, verkställa beräkning af kostnaderna för dessa förändringar samt för behöfliga kompletteringsarbeten å järnvägarna, och förklarade järnvägsstyrelsen sig skola, sedan berörda undersökningar blifvit afslutade, till Eders Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för desamma samt eventuellt med utlåtande angående inlösande af samtliga ifrågavarande järnvägar.

I detta sammanhang anser jag mig böra erinra därom, att uti infordradt underdånigt utlåtande öfver den underdåniga ansökningen

om förhöjdt statslån för Orsa—Svegs järnväg chefen för generalstaben, som ansåg, bland annat, järnvägslinjerna Falun—Orsa och Orsa—Sveg böra ingå i den tillämnade inlandsbanan, för så vidt de kunde uppbringas till förstklassig trafikförmåga, anförde, att, ehuru de i inlandsbanan ingående järnvägssträckningarna borde vara af sådan beskaffenhet, att de tyngsta förekommande militärtågen kunde framföras med föreskrifven hastighet öfver banans hela utsträckning, likväl i vissa fall och för kortare sträckor någon eftergift — för så vidt denna af andra omständigheter uppvägs — kunde göras på det af järnvägsstyrelsen framställda villkoret af en maximilutning af 10 : 1,000. En dylik eftergift finge dock ej i något fall sträckas så långt, att ej genom användandet af den kraftigaste öfverbyggnad och de tyngsta lokomotiv den afsedda trafikförmågan kunde med full säkerhet upprätthållas. Genom profkörning å den södra, redan fullbordade delen af Orsa—Svegbanan, å hvilken sträcka de största stigningarna förekomme, med gruståg af samma vikt som det tyngsta förekommande militärtåg, hade chefen för generalstaben vunnit den uppfattning, att sådan eftergift å fordran på maximilutning af 10 : 1,000, som ifrågasatts, möjligen kunde medgifvas för vissa sträckor.

Genom nådigt bref den 1 juli 1904 anbefalldes järnvägsstyrelsen att, på sätt styrelsen hemställt, så snart ske kunde, påbörja ifrågavarande undersökningar rörande ej mindre den under byggnad varande järnvägen Orsa—Sveg än äfven järnvägarna Mora—Orsa och Mora—Brintbodarna—Malung, hvarvid borde tagas i öfvervägande hvad chefen för generalstaben i fråga om järnvägens lutningsförhållanden anförde, samt, sedan undersökningarna blifvit afslutade, till Eders Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för desamma.

Denna redogörelse har först under gårdagen kunnat aflämnas.

Till fullgörande af den genom nådiga brefvet den 3 juni 1904 gifna befallningen inkom järnvägsstyrelsen med underdånig skrifvelse den 2 juli 1904, däri styrelsen afgaf förslag till plan för undersökningarnas förrättande, upptagande för hvar af åren 1904, 1905, 1906 och 1907 de arbeten, som skulle för ändamålet utföras. Enligt denna plan skulle

under år 1904 utföras: dels undersökningar och beräkningar, i enlighet med järnvägsstyrelsens i förberörda underdåniga skrifvelse den 18 juni 1904 gjorda hemställan, rörande järnvägarna Orsa—Sveg, Mora—Orsa och Mora—Brintbodarna—Malung eller, därest vid dessa undersökningar blefve ådagalagdt, att nämnda järnvägar icke lämpligen kunde användas såsom blifvande delar af inlandsbanan, okulär undersökning för en sträck-

[43.] ning från Malung eller annan i trakten däraf lämplig befunnen punkt öfver Transtrand till Sveg, dels ock okulär undersökning för sträckningarna från Sveg till Ströms vattudal samt från Lelångens södra ända till Malung eller eventuellt annan punkt i närheten af Malung, som under förut nämndt fall lämpade sig för sträckning öfver Transtrand till Sveg;

samt under år 1905: dels definitiv undersökning för sträckningar från Strömstad, Lysekil och Uddevalla norrut till trakten af Silbodol, dels utredning, på sätt blifvit i styrelsens underdåniga utlåtande den 31 januari 1903 anfördt, i fråga om Uddevalla—Lelångens järnväg för det fall, att denna järnväg ansåges böra tagas i anspråk för inlandsbanan, dels definitiv undersökning för sträckningen Sveg—Hammerdal, dels påbörjande af utredningar beträffande hamnarna vid Strömstad, Lysekil och Uddevalla, dels ock insamlande af material för bedömandet af järnvägsföretagets ekonomiska bärighet.

Kostnaderna för undersökningarnas bedrifvande enligt denna plan skulle blifva

för år 1904	kr. 25,000: —
» » 1905	» 75,000: —
» » 1906	» 97,000: —
» » 1907	» 83,000: —.

Enligt denna plan skulle själfva undersökningsarbetet fortgå tillika med trafikutredningar, uppgörande af kostnadsförslag o. d. under år 1907.

Vidare anförde järnvägsstyrelsen, att med hänsyn därtill att, om beslut komme att fattas om anläggning af ifrågavarande inlandsbana, byggandet af densamma måste försiggå under en längre tidrymd, det syntes styrelsen lämpligt, att kostnadsförslaget för banan upprättades så, att detsamma angåfve kostnaden för följande bansträckor, nämligen:

bohuslänska kusten—nordvästra stambanan,
 nordvästra stambanan—Malung eller eventuellt annan anknytningspunkt med Mora—Vänerns järnväg,
 Malung eller nyssnämnda anknytningspunkt—Sveg,
 Sveg—tvärbanan genom Jämtland,
 tvärbanan genom Jämtland—Ströms vattudal,
 Ströms vattudal—Ångermanälfven,
 Ångermanälfven—Skellefteälfven, samt
 Skellefteälfven—Gellivarebanan;

Slutligen lämnade styrelsen jämväl ett kortfattadt förslag till den ekonomiska utredningen. [43.]

Under den 5 augusti 1904 företogs ärendet till nädig pröfning i den del, som afsåg arbetenas bedrivande under år 1904, och fann Eders Kungl. Maj:t därvid godt gilla det utaf styrelsen Eders Kungl. Maj:ts pröfning underställda förslag till plan för nämnda år samt bemyndiga styrelsen att för ändamålet använda högst 25,000 kronor.

Sedan järnvägsstyrelsen därefter i underdånig skrifvelse den 21 november 1904 afgifvit definitivt förslag till anslags äskande för år 1906 för ifrågavarande undersökningar och därvid föreslagit det i styrelsens förberörda underdåniga skrifvelse den 2 juli 1904 omnämnda belopp 97,000 kronor, har järnvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 22 december 1904 närmare utvecklat sitt berörda den 2 juli 1904 afgifna förslag till utredning om företagets ekonomiska bärighet och därvid hemställt, att densamma skulle verkställas med iakttagande af följande bestämmelser, nämligen:

att för hvarje län af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande utsåges två förtroendemän, med hvilka ledaren af undersökningarna ägde råd göra angående lämpligaste sträckningen för järnvägen ifråga och genom hvilkas medverkan han jämväl kunde vinna upplysningar, som kunde blifva till nytta vid utredningen rörande banans ekonomiska bärkraft,

att — med undantag beträffande kronans skogar, om hvilka upplysningar borde inhämtas genom skogsförvaltningen — genom Eders Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande skulle anskaffas alla öfriga för utredningen erforderliga uppgifter, hvilka icke kunde erhållas i tillräckligt detaljerad form genom anlitande af tillgängligt statistiskt material och hvilka anginge befolkningsförhållanden, odlingslägenheter, skogs- och mineraltillgångar, vattenfall, kommunikationer, särskildt möjligheten för vattendrags användning som kommunikationsleder, kanaliseringsarbetens utförande och farleders upprepning äfvensom öfver hufvud alla de omständigheter, som kunde anses vara eller i en närmare framtid blifva af betydelse för trafiken å järnvägen;

att för detta ändamål frågeformulär skulle genom styrelsens försorg upprättas för att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande och skogsförvaltningen tillhandahållas,

att allt på sålunda angifvet sätt insamladt material skulle öfverlämnas till styrelsen för att tillika med annat statistiskt material bearbetas af därtill fullt kompetenta personer, företrädevis föreståndaren för styrelsens statistiska kontor, samt

[43.] att för hvarje län skulle af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande utses några med förhållandena inom länet synnerligt förtrogna män, till hvilka den eller de personer, åt hvilka nyssnämnda uppdrag anförtröddes, kunde hänvända sig för erhållande af nödiga upplysningar, och borde af de därvid utsedda en för hvarje län äga grundlig kännedom om trävaruindustrien och därjämte bland ifrågavarande rådgifvare — om ock ej för hvarje län — finnas representanter för bergverksindustrien.

Vid sin sistberörda skrifvelse hade järnvägsstyrelsen fogat en af föreståndaren för dess statistiska kontor upprättad promemoria angående beskaffenheten och omfattningen af det statistiska material, som funnes tillgängligt för omförmälda ekonomiska utredningar oberoende af de af styrelsen föreslagna insamlingsåtgärderna samt af metoderna för det statistiska materialets bearbetning.

Denna promemoria är af följande lydelse:

**»Allmän plan för statistiska utredningar vid ifrågasatta nya
järnvägsanläggningar.**

Vid en utredning af de ekonomiska utsikterna för en ny järnvägsanläggning af den natur, som i Sverige är den vanliga, d. v. s. en sådan, som har till hufvudändamål att sätta vissa delar af landet i bekväm trafikförbindelse med andra delar af detsamma eller med utskeppningshamnar, synes den närmast föreliggande uppgiften vara att begränsa och bestämma det landområde, hvilket med hänsyn till sina befolknings- och näringsförhållanden kan tänkas i större mån skola utöfva och taga inflytande af anläggningen eller, med andra ord, komma att bilda anläggningens egentliga s. k. *trafikområde*. Den sannolika utsträckningen af detta område måste i hvarje särskildt fall afgöras efter tagen kännedom om ortförhållandena, naturtillgångarnas och näringslivets allmänna beskaffenhet samt redan befintliga transportleder m. m. Det säger sig nämligen själf, att en järnvägs trafikrayon ställer sig betydligt annorlunda i tätt befolkade bygder med goda afsättningsorter och tidsenliga land- eller sjötrafikleder i sin närhet, än i sådana nejder, där kommunikationsväsendet ännu icke nått någon nämnvärd utveckling och hvarifrån afstånden äro stora till ansevärdare handelsplatser. Om sålunda en järnvägs trafikområde i sydligare delar af Sverige lämpligen kan beräknas till en eller annan mil på hvardera sidan om järnbanan, så torde man a priori kunna antaga, att ett trafikområde för en eventuell bana exempelvis genom de inre folköde och kommunikationsfattiga

delarna af landet norr om Siljan måste beräknas till en betydligt större bredd, om man också icke utan att först hafva tagit närmare kännedom om den gestaltning af näringsförhållandena, som kommit till synes inom landsträckor utefter jämförliga, redan trafikerade banor, kan bestämma den berättigade ökningens storlek. [43.]

Sedan en ifrågasatt järnvägs trafikområde på antydtt sätt blifvit bestämdt, gäller det att utforska detta område så noga som möjligt icke allenast med hänsyn till befolkningsförhållandena och befintliga naturtillgångar utan ock med hänsyn till det friare näringslivets (handels-, industriens och sjöfartens) tillstånd, hvarvid uppmärksamheten ständigt må vara riktad på de utvecklingsmöjligheter, som i skilda afseenden synas kunna öppnas genom ett förbättradt kommunikationsväsen.

Skulle flera skilda riktningar af banan vara ifrågasatta, böra naturligtvis lika många trafikområden som de föreslagna riktningarna komma i betraktande, och bör den statistiska utredningen gifvetvis vid sidan af de beräknade kostnaderna för de skilda sträckningarna kunna gifva en god anvisning om den ur ekonomisk synpunkt fördelaktigaste direktionen.

1. *Befolkningsförhållanden.*

Beträffande befolkningsförhållandena erbjuder den af kungl. statistiska centralbyrån utarbetade officiella befolkningsstatistiken ett synnerligen rikhaltigt material, genom hvars ånlitande befolkningens antal och täthet m. m. kan fastställas för hvarje särskild socken (stad). Genom jämförelse med tidigare berättelser i ämnet kan befolkningens naturliga tillväxt eller aftagande m. m. utrönas för en längre följd af år. Då det emellertid i och för en utredning af ifrågavarande slag kan vara af stort intresse att meddela ännu mera detaljerade uppgifter rörande befolkningsförhållandena än årsberättelserna i ämnet innehålla, och härvid tänker jag särskildt på befolkningens yrkesfördelning, hvarom berörda berättelser ingenting meddela, tillåter jag mig påpeka, att ett synnerligen värdefullt material härom föreligger, insamladt vid 1900 års stora folkräkning. Med begagnande af detta material — för hvars bedömande ett antal formulärblanketter bifogas — kan befolkningen utan större svårigheter grupperas inom hvarje socken (stad) efter olika yrken, hvilken gruppering i och för sig bör vara ganska upplysande med afseende å näringslivets nuvarande ståndpunkt och påtagligen måste blifva af ett oskattbart värde, för den händelse det skulle finnas önsk-

- [43.] värdt, att framdeles med siffror söka framställa den genomgripande om-
daning en järnväg mäktar åstadkomma af en befolknings sociala aflag-
ringar och förvärfskällor. Nämda material, som hänför sig till hvarje
särskild by och lägenhet, bereder ock möjlighet att, där så behöfves,
afskilja folkmängden i vissa partier af sådana socknar, hvilka icke till
hela sin ytvidd kunna med rätta hänföras till järnvägens trafikområde,
liksom ock att separat framhålla större samhällen, där den lokala rö-
relsen koncentrerar sig.

Med de uppgifter angående befolkningen, som sålunda äro att
hämta ur nyssnämnda källmaterial, torde lämpligen kunna sammanstäl-
las uppgifter ur i kungl kammarrätten förvarade taxeringslängder —
hvaraf ett antal formulärexemplar härhos bifogas — rörande befolkningens
taxering enligt bevillnings- och inkomstskatteförordningarna, hvarigenom
en god öfverblick af den allmänna ekonomiska situationen bland folk-
klasserna står att vinna. Ur dessa längder kunna ytterligare erhållas upp-
gifter å antalet mantal i hvarje socken (stad) samt å taxeringsvärdena
å fastigheter.

När på anförda vägar kunskap blifvit vunnen om befolkningens
antal och burgenhet, torde man med anlitande af efter förhållandena
i andra, ekonomiskt ligsituerade orter framkonstruerade medeltal med
god approximation kunna beräkna trafikområdets tillförselbehof af hvarje-
handa lifsförnödenheter, hvilka icke äro föremål för produktion i nej-
den (exempelvis socker, fotogen, salt, tobak, kaffe m. m.).

2. *Naturtillgångar.*

Framläggandet af taxeringsvärdena å fastigheter inom trafikområ-
det bör kunna tjänstgöra som en läglig öfvergång till utredningens
andra hufvudmoment, som innefattar undersökning af inom området
befintliga naturtillgångar. Bland dessa tilldraga sig *jordegendomarna* i
de flesta fall den största uppmärksamheten, och det torde vara skäl
att vid genomgåendet af taxeringslängderna beträffande dessa fastighe-
ters taxeringsvärden äfven föra anteckningar rörande sådana husbehofs-
anläggningar, som exempelvis tullkvarnar och sägar, mejerier och tegel-
bruk, hvilka däri kunna finnas vara särskildt taxerade. Närmare redo-
görelser angående jordbruksegendomarna finnas att tillgå i de årsbe-
rättelser om »jordbruk och boskapsskötsel», som utarbetas af hushåll-
ningssällskapen samt sammandragas och publiceras af statistiska
centralbyrån. Nämda berättelser meddela upplysning icke allenast
angående antalet mantal, bruksningsdelar och jordtorp, bruksningsdelar-

nas fördelning efter brukare (ägare eller arrendatorer) samt storlek (högst 2 hektar, 2—20 har, 20—100 har, öfver 100 har), hvilket allt för ifrågavarande utredning torde vara af underordnad intresse, utan äfven angående egoviddens areal samt dess fördelning i trädgårds- och odlad jord, naturlig äng, skogbärande mark och impediment (oredovisad areal), hvarjämte den odlade jordens användning, utsäde och skörd äfvenledes finnes angifven liksom ock under hvarje år verkställda jordförbättringar (nyodlingar, vattentappning m. m.). Ur samma källa stå yttermera och slutligen att hämta synnerligen detaljerade uppgifter angående antalet underhållna kreatur af skilda slag. [43.]

Genom behörig statistisk bearbetning af detta rikhaltiga material, hvilket alltigenom hänför sig till sockenindelingen inom riket, torde en öfverskådlig bild af jordbruksnäringens tillstånd inom trafikområdet kunna framställas, hvarvid jag dock tillåter mig betona, att det torde vara nödvändigt att anlita flera årgångar af nämnda berättelser för att genom femårsmedeltal eller dylikt kunna göra den bild, siffrorna skänka, så typisk och regelrätt som möjligt. Genom anlitan endast af ett enda berättelseårs siffertal riskerar man nämligen uppenbarligen att erhålla sådana, som blifvit nedpressade eller upphissade af resp. missväxt eller osedvanligt rik äring och därför måste betraktas såsom missvisande.

Genom sammanställning af befolkningens antal, den odlade jordens och ängsmarkens areal, skördens ordinära belopp samt kreatursstockens storlek torde man med god träffsäkerhet kunna framkalkylera områdets ungefärliga öfverproduktion eller behof af säd, diverse ladugårdsalster, kreatursfoder, gödningsämnen m. m. Med hänsyn till ämnets vikt och jordbruksstatistikens icke alltför höga ståndpunkt torde det dock vara skäl att i vidrörda frågor inhämta direkta upplysningar af erfarna landt- och handelsmän i bygden. Till dylika direkta upplysningar torde man för öfrigt vara hänvisad ifråga om befintligheten af ännu ej odlad, men odlingsbar mark, af bränntorfmossar o. d., som är nödvändigt att känna för att kunna bilda sig ett omdöme angående jordbrukets utvecklingsmöjligheter.

Beträffande *skogarna* och särskildt de s. k. allmänna skogarna finnas utförligare uppgifter än de, som tillhandahållas i nyssberörda årsberättelser, att tillgå i kungl. domänstyrelsens redogörelser rörande »skogsväsendet». I dessa berättelser redogöres för olika slag af allmänna skogar (kronoparker, flygsandsplanteringar, öfverloppsmarker etc.), för afverkning och utsyning, virkesförsäljning, virkespris, skogstorp, skogsodling m. m. Då de i sistnämnda redogörelser framlagda uppgifterna emellertid hänföra sig till de olika reviren inom riket och ej, såsom

[43.] för en sammanställning med öfriga statistiska uppgifter vore önskvärdt, till sockenindelningen, har jag gjort mig underrättad om, att man hos kungl. domänstyrelsen eller genom dess försorg kan bekomma uppgifter rörande de allmänna skogarnas areal sockenvis. Härigenom vinnes den afsevärda fördelen, att den i jordbruksstatistiken redovisade totala skogsarealen inom hvarje socken kan fördelas mellan allmänna och enskilda skogar.

Oafsedt de uppgifter om skogarna, som den officiella statistiken har att lämna, torde, för den händelse utredningen skulle afse några skogrikare nejder, såsom exempelvis det inre Norrland, där skogarna äro af en sådan utomordentlig betydelse, hvarjehanda detaljerade upplysningar behöfva inhämtas genom vid statens skogsförvaltning anställd personal och andra sakkunniga personer. Bland dylika fyllnadsupplysningar tillåter jag mig framhålla uppgifter å skogarnas utsträckning och beskaffenhet utefter tilläfsventyrs befintliga eller upptagbara flottleder, hvilka kunna sättas i förbindelse med järnvägen, uppgifter å den afverkning, de enskilda skogarna för närvarande underkastas (de allmänna skogarnas afverkning är tillräckligt känd), och den afverkning, såväl de som de allmänna utan olägenhet kunna underkastas, uppgifter å prisen å skogseffekter samt flottningskostnader och forslingslöner m. m., allt i ändamål att kunna erhålla en så pålitlig grund som möjligt för de beräkningar, som i utredningen gifvetvis böra ingå angående möjligheten af en lönande trävaruutförsel pr järnväg och denna eventuella utförsels sannolika omfattning liksom angående ändamålsenligheten af anläggning i järnvägens närhet af sågverk och andra träförädlingsverk, med omfattning af trämassefabrikation, träkolsberedning, trädestillation m. m.

I fråga om förekomsten af *mineraliska råämnen*, såsom malm, kalk, sten, lera, fältspat m. m., torde, hvad beträffar redan bearbetade fyndigheter, nödiga upplysningar finnas att tillgå i kommerskollegii näringsstatistiska berättelser. Däremot torde ifråga om tilläfsventyrs kända fyndigheter, som ännu icke blifvit lagda under arbete, vederbörande bergmästare och andra sakkunniga böra höras, i ändamål att äfven i detta afseende kunna bedöma trafikområdets utvecklingsmöjligheter.

Vidkommande andra *naturtillgångar*, såsom fiske och skogsvildt, frukt- och grönsaksodling, skogsbär m. m., om hvilka inga tillförlitliga officiella uppgifter föreligga, torde upplysningar inhämtas från med ortsförhållandena förtrogna personer.

3. *Det friare näringslivet.*

Sedan utredningen ådagalagt, hvilka naturtillgångar trafikområdet besitter, samt i hvad mån dessa tillgångar blifvit af befolkningen tillgodogjorda, torde densamma böra öfvergå till iakttagande af det friare näringslivets, industriens, sjöfartens och handelns tillstånd. [43.]

Beträffande *industrien* föreligga officiella uppgifter i kommerskollegii årsberättelser angående »bergshandteringen» samt »fabriker och handtverk». Med anledning af dessa berättelsers uppställning och anordning torde det emellertid för ernående af en redogörelse för de inom ett visst trafikområde befintliga storindustriella verken vara nödvändigt att begagna de till nämnda berättelser genom bergmästares, magistraters och kronofogdars försorg insamlade primäruppgifterna. Dessa utgöras af separata arbetsrapporter från hvarje större industriellt verk inom riket och innehålla upplysningar icke allenast om tillverkningarnas slag, myckenhet och värde utan äfven om arbetspersonalens storlek och den bevillingstaxerade inkomsten m. m. Genom användande af detta urmaterial torde den möjligast fullständiga bild af den redan existerande storindustrien inom hvarje stad eller köping, socken eller sockendel kunna framställas. Då vidrörda urmaterial emellertid i regel endast afser storindustriella verk och dessutom alldeles icke omfattar mejerihandteringen, torde detsamma fullständigas, i hvad beträffar husbehofsanläggningar, såsom tullkvarnar och sågar samt alla mejerier med utdrag ur taxeringslängderna, hvarur äfven taxeringsvärdena å de industriella verken i allmänhet äro att hämta. Med hänsyn till mejerihandterings allt större betydelse för vårt land torde det dessutom vara skäl att därom inhämta med ortsförhållandena förtrogna personers utlåtande, i likhet med hvad som blifvit föreslaget med afseende å åkerbruk och boskapskötsel.

Såsom en suppleterande del af undersökningen rörande storindustriens omfattning bör ingå en noggrann enquête öfver inom trafikområdet befintliga *vattenfall*, med angifvande af deras läge och styrka, i ändamål att utröna, huruvida och i hvad mån inom området finnes att tillgå naturlig drifkraft för nya fabriksanläggningar, enkannerligen sådana, hvartill de befintliga naturtillgångarna gifva anvisning.

I fråga om *handtverken* torde det förut omnämnda, till 1900 års folkräkning insamlade uppgiftsmaterialet angående befolkningens yrkesfördelning för närvarande vara fullt tillräckligt, men skulle senare upp-

[43.] gifter anses önskvärda, kunna sådana infordras från vederbörande kronofogdar eller utbrytas ur senaste taxeringslängder öfver inkomstbevillningen och inkomstskatten. De till kommerskollegium inkommande handtverksförteckningarna afse för landsbygdens vidkommande hela fögderier och kunna af denna anledning i regel icke användas vid en utredning af ifrågavarande slag. Angående de med handtverken närsläktade *husslöjderna*, hvilka här och hvar i bygderna spela en betydande roll inom näringslifvet, föreligga inga officiella statistiska uppgifter, utan är man för utrönande af desammas betydenhet hänvisad till sakkunnigas, med ortsförhållandena förtrogna personers utlåtande.

Om *utrikes handeln* och *sjöfarten* torde tillräckliga uppgifter i regel föreligga i kommerskollegii under omorganisation liggande berättelser i ämnet, men om den *inrikes handeln* föreligga däremot högst bristfälliga redogörelser, så vidt man bortser från den närmast till sjöfarten hörande rörelsen i rikets stadshannar och å dess kanaler, med afseende hvarå utförliga förteckningar å lossade och lastade varors slag och myckenhet årligen insändas till kommerskollegium från vederbörande hamn- och kanaldirektioner, ehuru samma förteckningar numera icke blifva i tryck offentliggjorda. Bortses, såsom sagdt, från berörda varuförteckningar, inskränka sig de förefintliga redogörelserna angående den inrikes handeln dels till i kommerskollegii årsberättelser om »handel» publicerade summariska förteckningar öfver handelsidkarna, indelade i vissa grupper, med angifvande af deras betjäning och för bevillning taxerade inkomst, dels till de uppgifter, som förekomma i kungl. järnvägsstyrelsens berättelser om statens järnvägstrafik angående vissa viktigare varors afsändning och emottagning vid statsbanestationer och samtrafikleder. De af kommerskollegium offentliggjorda handelsförteckningarna torde för en utredning af ifrågavarande slag vara mindre brukbara, enär desamma för landsbygdens vidkommande icke specificeras närmare än länsvis och de till grund för desamma liggande primäruppgifterna, i likhet med handtverksförteckningarna, hänföra sig till fögderierna såsom redovisningsområden. Vill man vinna kännedom om handelsidkarnas antal och betjäning sockenvis, har man därför att, liksom i fråga om handtverkarna, antingen anlita primäruppgifterna till 1900 års folkräkning eller från vederbörande kronofogdar infordra behöriga uppgifter eller ock göra utdrag ur taxeringslängderna öfver inkomstbevillning och inkomstskatt.

De i järnvägsstyrelsens berättelser förekommande, nyssnämnda uppgifterna angående varutrafik äro visserligen, såsom antydt, för närvarande skäligen bristfälliga, hufvudsakligen till följd af en alltför stram

och hopgytttrad specifikation af de transporterade godslagen, men då nämnda styrelse dragit försorg om, att de specificerade varuslagen redan till 1904 års berättelse blifva till antalet mångdubblade, torde denna varustatistik onekligen komma att högligen förökas i värde. Särskildt torde densamma, sammanställd med persontrafikstatistiken, visa sig blifva till stor nytta vid beräkningen af den trafik, som en projekterad järnväg har att påräkna, en beräkning, till hvars möjliggörande på ett tillfredsställande sätt hela den i det föregående planlagda utredningen af befolkningsförhållandena, naturtillgångarna och det friare näringslivet inom järnvägens trafikområde ju ytterst måste syfta, om ock andra afsevärda ändamål därmed kunna och böra vara förenade.

Härmed torde allt viktigare källmaterial, som står till buds för en statistisk utredning af ifrågavarande slag, vara påvisadt och till sitt hufvudsakliga innehåll angifvet, och vill jag därför endast tillägga, att det helt visst skulle i hög grad bidraga till att popularisera och åskådliggöra utredningens resultat, om desamma i lämpliga delar illustrerades genom ett antal kartogram, såsom exempelvis öfver de allmänna och enskilda skogarnas utbredning, öfverfolkmängdstätheten, öfver den odlade jordens procentiska förhållande till hela ägovidden, öfver storindustriens produktionsvärde per invånare etc.

Trafikberäkning.

Sedan den i det föregående planlagda statistiska utredningen blifvit bragt till slut, torde behöriga trafikberäkningar med användande af vedertagna, här och hvar i det föregående vidrörda metoder skäligen lätt kunna åstadkommas. Utan att anse mig hafva i uppdrag att närmare demonstrera dessa metoder vill jag här till undvikande af missförstånd endast uttryckligen framhålla, att vid trafikberäkningarna hänsyn naturligtvis måste tagas icke allenast till befolknings- och näringsförhållandena inom järnvägens undersökta trafikområde, utan äfven till s. k. fjärrtrafik af resande och möjligheten af tillförsel af resande och gods från andra tillstötande trafikleder till lands eller sjös. Relationen mellan folkmängd och resor torde för öfrigt numera lämpligast baseras på de grundliga hos kungl. järnvägsstyrelsen förvarade och i och för dess förslag till ny persontariff utförda beräkningar, och hvad posttrafiken beträffar, torde densamma beräknas efter kungl. generalpoststyrelsens hörande.

Till slut tillåter jag mig uttrycka såsom en synnerlig önskvärdhet, att en noggrann jämförande undersökning anställes beträffande befolk-

- [43.] nings-, närings- och trafikförhållandenas gestaltning vid någon redan trafikerad bana, den där löper genom bygder, hvilka till sina naturtillgångar äro likartade med dem, hvarigenom den nya järnvägen är ämnad att anläggas. Sedan den nya godsspecifikationen blifvit genomförd i järnvägsstatistiken, torde en dylik jämförelse kunna tjäna som den bästa möjliga kontroll å de uppgjorda trafikberäkningarna, på samma gång som genom en sådan jämförelse flera goda synpunkter torde vinnas med hänsyn till det lokala näringslivets sannolika utveckling i följd af den nya järnbaneanläggningen.»

I sin sistberörda underdåniga skrifvelse har järnvägsstyrelsen tillika meddelat, att kostnaderna för ifrågavarande undersökningar beräknats till 280,000 kronor, under förutsättning, bland annat, att utredning angående banans ekonomiska bärighet, hvarför kostnaden beräknats till 14,000 kronor, icke verkställdes i större omfattning än vid statens järnvägsbyggnader under senare åren skett, men att det af Riksdagen för undersökningarna beviljade beloppet, 280,000 kronor, icke vore till fyllest för täckande af kostnaderna för samma undersökningar, därest den ekonomiska utredningen gäfves den utsträckning, som med styrelsens framställning afsåges. Skulle Eders Kungl. Maj:t förordna i öfverensstämmelse därmed, kunde alltså ifrågavarande utredning icke verkställas för berörda 14,000 kronor, utan komme densamma att kräfva en kostnad, som styrelsen, i betraktande af de många och olikartade på frågan inverkan omständigheter, för det dåvarande icke vore i tillfälle att till beloppet exakt uppgifva, men som af styrelsen approximativt beräknats komma att uppgå till 35,000 å 40,000 kronor.

Genom nådigt bref den 31 december 1904 förklarade Eders Kungl. Maj:t,

att fullständiga, af plan- och profilritningar åtföljda kostnadsförslag för anläggning af en normalspårig järnväg från hamnplats å bohuslänska kusten öfver Sveg och Ströms vattudal till lämplig punkt å Gellivarebanan skulle af järnvägsstyrelsen afgifvas särskildt för en hvar af förenämnda, i järnvägsstyrelsens underdåniga skrifvelse den 2 juli 1904 angifna bansträckor;

att undersökningarna rörande nämnda järnväg skulle omfatta, förutom lämpligaste sträckningen för järnvägen och kostnaderna för densammans anläggning, jämväl fullständiga utredningar i fråga om anordningarna för export- och importrörelse vid hamnarna vid Strömstad, Lysekil och Uddevalla samt angående kostnaderna för dessa hamnars

försättande i sådant skick, att de kunde fullt motsvara väntad rörelse af omförmälda beskaflenhet; samt [43.]

att utredning i afseende å de förhållanden, som kunde vara af betydelse för bedömandet af järnvägsföretagets i fråga ekonomiska bärighet, skulle af järnvägsstyrelsen verkställas i enlighet med den af styrelsen i underdåniga skrifvelsen den 22 december 1904 framlagda plan.

Därjämte fann Eders Kungl. Maj:t, som förklarade sig vilja framdeles i vanlig ordning på förslag af järnvägsstyrelsen fastställa plan för ifrågavarande undersökningars bedrivande under hvarje särskildt år efter utgången af år 1905, godt dels, med gillande af det utaf järnvägsstyrelsen i underdåniga skrifvelsen den 2 juli 1904 underställda förslag till sådan plan för år 1905, anbefalla styrelsen låta under sistnämnda år verkställa i planen för samma år upptagna undersökningar, utredningar och insamlande af statistiskt material, dels ock bemyndiga styrelsen att för omförmälda ändamål använda högst hvad af det därför å extra stat för år 1905 anvisade anslag å 100,000 kronor icke på grund af det genom förberörda nådiga bref den 5 augusti 1904 gifna bemyndigande redan tagits i bruk.

Med åberopande af hvad sålunda förekommit får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att, till *fortsättande af fullständiga undersökningar för en normal-spårig järnväg från hamnplats å bohuslänska kusten öfver Sveg och Ströms vattendal till lämplig punkt å Gellivarebanan*, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 97,000 kronor.

I enlighet med Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1900 års Riksdag medgifvit, [44.]

att inköp af sådana egendomar, som af Eders Kungl. Maj:t prövades vara för statens järnvägar behöfliga för genomförande af nya bangårdsanordningar i Stockholm, finge af Eders Kungl. Maj:t, efter förslag af järnvägsstyrelsen, beslutas för ett sammanlagdt belopp af intill 5,000,000 kronor;

att köpeskillingarna för dessa egendomar finge af statskontoret förskjutas af under händer varande medel mot ersättning, hvarom Riksdagen framdeles, på anmälan af Eders Kungl. Maj:t, ville besluta; samt

att den afkastning, samma egendomar kunde komma att lämna under tiden, intill dess de blefve för det med inköpet afsedda ändamål

[44.] använda, skulle af järnvägsstyrelsen inlevereras till statskontoret för att redovisas under titel extra uppbörd.

Sedermåra har 1902 års Riksdag, på framställning af Eders Kungl. Maj:t, medgifvit, att det belopp, för hvilket enligt Riksdagens förenämnda beslut finge inköpas sådana egendomar, som af Eders Kungl. Maj:t pröfvades vara för statens järnvägar behöfliga för genomförande af nya bangårdsanordningar i Stockholm, måtte höjas från 5,000,000 kronor till 6,000,000 kronor, under iakttagande fortfarande af de i samma skrifvelse fastställda villkor med tillägg, dels att ej annan mark måtte med anlitande af dessa medel förvärfvas än sådan, som erfordrades för provisoriska anordningar vid centralstationen och norra stationen i Stockholm, permanent godsbangård vid Norrtulls station och en rangeringsbangård vid Tomtebodan eller för utvidgning af Stockholms södra station, dels ock att medlen kunde i förekommande fall användas jämväl till inköp af gatumark och till löseskilling vid förvärf af egendom i enlighet med gällande bestämmelser angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Enligt hvad statskontoret anmält, har statskontoret jämlikt i nämnda bref den 11 maj 1900, den 4 oktober och den 20 december 1901, den 24 januari 1902 och den 24 juli 1903 meddelad föreskrift till järnvägsstyrelsens disposition under förskottstitel utbetalt de för köpeskillingarna för följande fastigheter och för bestridande af de med inköpen i öfrigt förenade kostnader erforderliga belopp, nämligen:

för fastigheterna n:ris 3 och 10 i kvarteteret Braxen samt lagfarts- m. fl. kostnader	kr.	612,221: 65
» fastigheterna n:ris 19, 20 och 21 i kvarteret Rundelen samt lagfarts- m. fl. kostnader	»	1,845,430: 74
» fastigheterna n:ris 4 och 15 i kvarteret Gösen samt lagfarts- m. fl. kostnader	»	450,601: 99
» fastigheten n:r 34 i kvarteret Lagerbärsträdet samt lagfarts- m. fl. kostnader	»	160,155: 41
» fastigheten n:r 4 i kvarteret Braxen	»	200,000: —
» » » 11 » » »	»	215,000: —
» » » 35 » » Lagerbärsträdet	»	395,000: —
» lagfarts- m. fl. kostnader för sistnämnda tre fastigheter	»	226: —
» fastigheten n:r 2 i kvarteret Karpen samt vissa delar af fastigheterna n:ris 1 och 3 samt n:r 2 i kvarteret Gösen	»	386,060: —
Transport	kr.	4,264,695: 79

	Transport	kr.	4,264,695: 79	[44.]
för bidrag till kostnaden för anordnande af en ny gata i Vintervägens förlängning äfvensom till inköp af vissa delar af Lilla Munklägersgatan	»		271,797: 10	
» vissa delar af fastigheterna n:r 1 i kvarteret Gäddan samt n:ris 1 och 2 i kvarteret Ugglehufvudet jämte tillhörande ersättningsbelopp	»		828,236: 46	
	Summa	kr.	5,364,729: 35	

Enligt från järnvägsstyrelsen lämnad uppgift återstå att med ifrågasvarande medel bestridas, förutom vissa med förut omförmälda inköp för-
enade omkostnader till belopp, som ännu icke är definitivt känt men
anses kunna beräknas till något öfver 100,000 kronor, kostnaderna för
inköp af den mark, som kan komma att erfordras för utvidgning af
Stockholms södra station. Dessa kostnader hafva emellertid icke ens
kunnat beräknas, då plan för en dylik utvidgning ännu icke uppgjorts.

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt
tal af kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå
Riksdagen

att, till betäckande af förenämnda, af statskontoret förskottsvis be-
stridda utgifter för inköp af fastigheter för bangårdsanordningar i Stockholm
m. m., anvisa ett anslag af 5,364,730 kronor; lärande Eders Kungl.
Maj:t vilja, uppå föredragning af chefen för finansdepartementet, besluta
om sättet för anskaffande af härtill erforderliga medel *).

Anordnande af inspektion för elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring.

För anordnande af inspektion för elektriska anläggningar för be-
lysnings eller arbetsöfverföring har Riksdagen på extra stat för år 1905
anvisat 20,000 kronor till arfvoden under samma år åt fyra inspektörer
med 5,000 kronor till hvar, för år räknadt.

Uti underdånig skrifvelse den 6 december 1904 har nu kommers-
kollegium hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd, att,

[45.]
Anordnande af
inspektion för
elektriska an-
läggningar för
belysning eller
arbetsöfver-
föring.

*) Se bilaga till statsverkepropositionen: sammanställning af inkomster och utgifter.

[45.] för anordnande af sådan inspektion, jämväl för år 1906 anvisades arfvoden till fyra inspektörer med 5,000 kronor till hvar, för år räknadt.

Till stöd härför har kommerskollegium till en början åberopat den utredning, kollegium lämnat i sin underdåniga skrifvelse den 24 november 1903 rörande behovet af fyra inspektörer för år 1904, hvilken skrifvelse finnes intagen i den till 1904 års Riksdag aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof, sjätte hufvudtiteln sid. 290—293, och till hvilken proposition jag tillåter mig att i denna del hänvisa.

Vidare har kommerskollegium anfört.

Af en jämförelse mellan å ena sidan den i berörda utredning verkställda sannolikhetsberäkning särskildt af antalet anläggningar, som komme att under år 1904 förefinnas af beskaffenhet att bära underkastas inspektion, och å andra sidan förhållandena sådana de i verkligheten gestaltat sig, framginge, bland annat, att, medan det beräknats att inom utgången af år 1904 ett antal af minst 250 elektriska anläggningar komme att förefinnas, som borde af inspektör besiktigas, antalet sådana anläggningar redan i början af december månad år 1904 utgjorde 267, däraf 43 blifvit under år 1904 koncessionerade.

Under antagande af att ökning af antalet koncessionerade anläggningar komme att under år 1905 äga rum i en grad, motsvarande den under år 1904, skulle antalet besiktning underkastade anläggningar komma att under år 1905 uppgå till öfver 300, för hvilkas besiktning skulle enligt i åberopade underdåniga skrifvelsen af den 24 november 1903 angifven beräkningsgrund erfordras omkring 1,050 rese-, förrättnings- och expeditiionsdagar. Äfven därefter syntes en fortgående ökning af antalet elektriska anläggningar vara att emotse.

Det syntes därför vara otvifvelaktigt, att fyra inspektörer, hvilket antal enligt den i nyssberörda underdåniga skrifvelse lämnade utredning ansetts behöfligt, och för hvilkas aflönande Riksdagen för år 1905 anvisat medel, vore erforderliga jämväl för år 1906.

På grund af hvad kommerskollegium sålunda anfört, tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för *anordnande af inspektion för elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring*, på extra stat för år 1906 anvisa 20,000 kronor till arfvoden under samma år åt fyra inspektörer med 5,000 kronor till hvar, för år räknadt.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

Enligt hvad statskontoret anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit [46.]
 följande belopp, hvilka torde böra anmälas till ersättande af Riksdagen
 under sjätte hufvudtiteln, nämligen: Ersättning för
 af statskon-
 toret gjorda
 förskott.

godtgörelse för afkomst af boställen, som, enligt nådiga brefvet
 den 31 maj 1878, innehafvare af länsmanstjänster, hvarmed boställen
 varit förenade, ägt undfå i anledning där af att företrädarna åtnjutit
 fardagsår kr. 2,457: 50

aflöningsfyllnad, enligt nådiga brefven den 2 maj
 och den 31 december 1902, till två länsmän » 835: —

ersättning, enligt nådiga brefven den 18 oktober
 1889 och den 7 februari 1896, till innehafvarna af två
 boställen för saknad afkomst af exproprierad jord » 44: 91

enligt nådiga brefven den 8 mars, den 31 maj och
 den 20 september 1901, den 3 december 1903 samt
 den 26 augusti 1904 utbetalda kostnader för bangårds-
 kommittén, nämligen resekostnads- och traktamentsersätt-
 ning samt arfvoden till kommitténs ordförande och
 ledamöter, i afräkning å sekreterararfvode, för verk-
 ställande af vissa undersökningar och utredningar samt
 för kommitténs expenser » 53,242: 80

enligt nådiga brefven den 29 oktober 1897, den
 18 mars 1898, den 15 december 1899 och den 2 mars
 1900 utbetalda kostnader för kommittén för utredning
 i fråga om inrättande af en statsmedicinsk anstalt,
 nämligen arfvoden till kommitténs ordförande och leda-
 möter, löpande utgifter för kommittén, sekreterararfvode
 samt tryckning af kommitténs betänkande » 10,504: 60

enligt nådiga brefven den 6 november 1903 och
 den 1 juli 1904 utbetalda kostnader för kommittén för
 afgifvande af förslag rörande erforderliga åtgärder mot
 smittosamma könssjukdomars spridande, nämligen rese-
 kostnads- och traktamentsersättning, arfvoden till kom-
 mitténs ordförande och ledamöter samt utgifter för
 kommittén » 641: 20

Transport kr. 67,726: 01

[46.]

	Transport	kr.	67,726: 01
enligt nådiga breffen den 6 november och den 31 december 1903 samt den 1 juli 1904 utbetalda kostnader för järnvägs pensioneringskommittén, nämligen arfvode till kommitténs ordförande, sekreterararfvode och till löpande utgifter	»	10,690: —	
enligt nådiga brefvet den 23 oktober 1903 för tryckning m. m. af skiljenämndskommitténs utlåtanden i fråga om inrättande af förliknings- och skiljenämnder i tvister mellan arbetsgifvare och arbetare	»	934: 15	
enligt nådiga brefvet den 2 september 1904 godtgörelse för bestridda utgifter för en militärkommendering till biträde vid ordningens upprätthållande i Gäfle under hamnarbetarkonflikten därstädes år 1903	»	33: 77	
enligt nådiga breffen den 6 november 1903 utbetalda kostnader för militärkommendering och biträde vid släckningen af en skogsbrand å Älfdalens kronopark år 1902	»	4,803: 80	
enligt nådiga brefvet den 11 december 1903 utbetald godtgörelse för å persedlar uppkomna skador m. m. vid lämnadt biträde för bekämpande af skogsbrand i Jämtlands län år 1901	»	4,106: 33	
enligt nådiga brefvet den 3 juni 1904 till åtskilliga personer utbetald godtgörelse för förlust vid borttagande af dem tillhöriga byggnader vid Gellivare malmberg, i anledning af Riksdagens skrifvelse den 20 maj 1903	»	1,700: —	
enligt nådiga breffen den 24 juli 1903 samt den 18 mars och den 17 juni 1904 utbetalda kostnader för utarbetande af förslag till bestämmelser rörande frågan om ordnande af automobiltrafiken, nämligen arfvoden och reseersättning till särskildt tillkallade sakkunniga, ersättning till en af dessa för mistade tjänstgöringspenningar, reseunderstöd till en af dem för studier utomlands samt arfvode till sekreteraren, renskrifnings-, trycknings- och häftningskostnader	»	6,643: 79	
enligt nådiga breffen den 13 december 1901 och den 21 februari 1902 utbetalda kostnader för inom civildepartementet lämnadt biträde vid utarbetande af förslag till ändringar och tillägg i gällande resereglemente	»	2,023: 75	
	Transport	kr.	98,661: 60

tryckningskostnader, på grund af nådiga brefvet den 6 december 1901, för en förteckning öfver de från och med år 1895 utgifna kommittébetänkandena jämte öfver desamma af ämbetsverk och myndigheter afgifna utlåtandena	»	Transport kr. 98,661: 60 [46.]
enligt nådigt bref den 2 september 1904 utbetald ersättning för mistade tjänstgöringspenningar till en ledamot i den med anledning af Riksdagens skrifvelse den 20 maj 1903 tillsatta kommission för utredning rörande vissa försäkringsanstalter och utarbetande af förslag till lagbestämmelser i ämnet	»	2,452: 65
enligt nådiga brefven den 24 juli och den 31 december 1903 samt den 15 april 1904 utbetalda kostnader för en kommission för granskning af gällande bestämmelser angående vård och försäljning af arsenik m. m., nämligen resekostnadsersättning och traktamente till kommitterade, kemikalier, utensilier, undersökningar och prof	»	500: —
	»	1,346: 77
Summa kr. 102,961: 02.		

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal af kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till betäckande af här omförmälda, af *statskontoret förskottsvis bestridda utgifter*, anvisa ett anslag af 102,962 kronor.

Dyrtidstillägg.

Under åberopande af hvad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag anfört i fråga om Dyrtidstillägg. [47.] beredande åt statens tjänstemän och betjante af ett dyrtidstillägg för år 1905 att uppföras i riksstaten för år 1906, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag angifna grunder, af *dyrtidstillägg för innevarande år* åt en del tjänstemän och betjante i civildepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli samt till civildepartementet hörande ämbetsverk och kårer, å extra stat för år 1906 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 900,000 kronor.

Sjätte hufvudtiteln.

[47.]

I hvad föredragande departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under sjätte hufvudtiteln instämde statsrådets öfriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad sålunda blifvit af statsrådet tillstyrkt samt förordnade tillika, enligt statsrådets hemställan, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlämnas till ledning vid författandet af Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:

Pehr Thyselius.

Sjunde hufvudtiteln.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1905.*

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve GYLDENSTOLPE,
Statsråden: ODELBERG,
HUSBERG,
PALANDER,
WESTRING,
RAMSTEDT,
BERGER,
MEYER,
VON FRIESEN,
VIRGIN.

Sedan de till andra, tredje, fjärde, femte och sjätte hufvudtitlarne
hörande frågor blifvit af vederbörande departementschefer föredragna,
anhöll departementschefen, statsrådet Meyer att få anmäla de frågor,
som tillhörde regleringen af sjunde hufvudtiteln, samt anförde därvid
beträffande anslagstitlarne:

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 1 Afd.

Ordinarie anslag.

Tullverket.

[1.]
Tullverket.

Sedan Eders Kungl. Maj:t för nästlidet års Riksdag framlagt förslag till omreglering af tullverkets utgiftsstater och Riksdagen bifallit samma förslag med vissa ändringar, har Eders Kungl. Maj:t, med godkännande af Riksdagens beslut i hvad desamma skilde sig från Eders Kungl. Maj:ts framställning, genom nådigt bref den 10 juni samma år fastställt nya utgiftsstater för tullverket för år 1905.

I underdånig skrifvelse den 15 december 1904 har generaltullstyrelsen afgifvit förslag till ordinarie utgiftsstater för tullverket för år 1906. Detta förslag skiljer sig från de för år 1905 fastställda endast i fråga om öfvergångsaflönings-, indragnings- och omkostnadsstaterna.

Hvad beträffar *öfvergångsaflöningsstaten*, bibehölls denna för år 1905 vid samma belopp som den för år 1904 fastställda öfvergångsaflöningsstaten, eller sammanlagdt 4,000 kronor.

Därjämte bestämdes emellertid, att för år 1905 till aflöning åt de tjänstinnehafvare i tullverket, hvilkas innehafvande befattningar antingen bibehölles i den nya organisationen eller därstädes ersattes af befattningar i lägre tjänstegrad, men hvilka komme att kvarstå å den äldre staten, finge disponeras aflöningsarna vid ifrågavarande motsvarande befattningar i den nya staten, samt att, i den mån sistnämnda aflöningsar icke för ändamålet försloge, erforderliga fyllnadsbelopp finge utgå af tullmedlen.

Denna anordning sammanhängde därmed, att i samband med löne-regleringen fastställdes en viss tid — den 1 november 1904 — inom hvilken de tjänstemän och betjante vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning, hvilka före 1905 års ingång tillträdtt innehafvande befattning å ordinarie stat vid tullverket utan skyldighet att åtnöjas med blifvande löne-reglering, hade att afgifva förklarande, huruvida de ville öfvergå å 1905 års stat eller bibehållas vid aflöningsförmånerna enligt den förut gällande staten. I följd häraf var det nämligen icke möjligt att på förhand beräkna, hvilka tjänstinnehafvare som önskade kvarstå å den gamla staten, och följaktligen icke heller att annorledes än provisoriskt reglera öfvergångsaflöningsstaten för år 1905.

Med erinran härom har generaltullstyrelsen i sin förenämnda underdåniga skrifvelse anført, att, som den tid, inom hvilken vederbörande tjänstemän och betjante vid tullverket sålunda haft att bestämma sig, huruvida de ville öfvergå på 1905 års stat eller icke, numera tillända-

lupit, för år 1906 syntes böra uppgöras specificerad öfvergångsaflöningsstat. Enligt det förslag, styrelsen i sådant afseende uppgjort, hvilket förslag — däri för hvarje befattning omförmäls, hvilken förändring i staten skulle komma att vid den nuvarande tjänstinnehafvarens afgang inträda — torde för öfversiktlighetens skull såsom bilaga få åtfölja detta protokoll, skulle nämnda stat komma att upptaga, förutom en från tullverkets förutvarande öfvergångsaflöningsstat kvarstående tullbetjänt, tillika trettiosex tjänstemän och betjante, som hittills aflönats från den ordinarie aflöningsstaten, men hvilka förklarat sig icke vilja öfvergå på 1905 års stat, och hvilka alltså skulle komma att bibehållas vid de aflöningsförmåner, dem enligt 1904 års stat tillkomma, och att vara underkastade allenast de för åtnjutande af aflöning enligt sistnämnda stat gifna föreskrifter.

[1.]

Till bemälda trettiosex tjänsteinnehafvares förseende med lön och tjänstgöringspenningar förefinnes visserligen — eriurar styrelsen — å aflöningsstaten ett disponibelt belopp af 143,400 kronor, utgörande summan af lönen och tjänstgöringspenningarna vid de befattningar, hvilka i mån af samme tjänstinnehafvares afgang skola besättas. För sexton af dessa befattningar vore lönen och tjänstgöringspenningarnas sammanlagda belopp lika enligt den nya staten och enligt 1904 års stat. För tretton åter belöpte sig summan af lön och tjänstgöringspenningar enligt den nya staten till 6,100 kronor mera än enligt 1904 års stat, under det att för återstående sju befattningar lönen och tjänstgöringspenningarna enligt den nya staten understege motsvarande aflöningsbelopp i 1904 års stat med tillsammans 2,200 kronor.

Då det icke kunde förutses, huru länge de nuvarande innehafvarne af de bland ifrågavarande tjänster, hvilka lämnade nyss angifna öfverskott, komme att kvarstå på öfvergångsaflöningsstaten, och följaktligen icke heller kunde beräknas i hvad mån berörda öfverskott kunde under någon längre tid tagas i anspråk för fyllande af ofvan angifna brist i aflöningen åt de sju tjänstinnehafvarne, syntes nödig försiktighet bjuda, att ett berörda brist motsvarande belopp å öfvergångsaflöningsstaten uppfördes. Om till detta belopp, 2,200 kronor, lades aflöningen till den från förutvarande öfvergångsaflöningsstat kvarstående tullbetjänt, 500 kronor, erhöles det belopp af 2,700 kronor, hvilket blifvit såsom öfvergångsaflöningsstatens slutsumma utfördt.

Jämväl *indragningsstaten* bibehölls för år 1905 vid samma slutsumma, 5,680 kronor, som för år 1904. Visserligen fanns redan vid uppgörande af 1905 års stat anledning till antagande, att i följd af vissa förändringar i tullverkets organisation indragningsstaten behöfde

- [1.] höjas, men då antalet tjänstinnehafvare, som behöfde öfverflyttas till indragningsstat, icke kunde med visshet på förhand beräknas, träffades i fråga om sistnämnda stat en liknande anordning, som, enligt hvad jag förut nämnt, ägde rum med öfvergångsaflöningsstaten. Jämte det indragningsstatens slutsumma bibehölls oförändrad, bestämdes nämligen, att för år 1905 till aflöning åt tjänstinnehafvare i tullverket, hvilka måste till indragningsstaten öfverflyttas, finge af tullmedlen disponeras så stort belopp, som motsvarade deras sammanlagda löner enligt 1904 års aflöningsstat.

I fråga särskildt om kontrollörstjänsten vid tullbevakningsinspektionen i Stockholm meddelades härutinnan en i visst afseende afvikande bestämmelse; och var anledningen härtill följande.

Den af Eders Kungl. Maj:t den 6 november 1900 tillsatta kommitté, som haft i uppdrag att granska tullverkets stater och afgifva förslag till de förändringar i desamma, hvilka kunde finnas af omständigheterna påkallade, föreslog i sitt den 29 oktober 1902 afgifna betänkande, bland annat, äfven vissa förändringar i organisationen af kustbevakningen i Stockholms skärgård. Då emellertid frågan härom ansågs kräfvat ytterligare utredning, intogs i det förslag till aflöningsstat för tullverket, som framlades för 1904 års Riksdag, ingen ändring i fråga om de för nämnda bevakning afsedda tjänstebefattningar. Kommittén hade emellertid fäst uppmärksamheten därå, att öfverinspektoren vid tullbevakningsinspektionen i Stockholm, hvilken hittills utöfvat chefskapet öfver kustbevakningspersonalen i Stockholms skärgård, enligt den föreslagna nya organisationen skulle blifva ensam föreståndare för samma inspektion och i följd däraf icke komme i tillfälle att öfva nödig tillsyn öfver kustbevakningen i skärgården. Då det för att bereda öfverinspektoren tillfälle härtill ansågs lämpligt, att under den tid, som kunde ätgå, innan förhållandena i berörda afseende blefve slutligt ordnade, den dittillsvarande kontrollören vid nämnda tullbevakningsinspektion, hvilken vid kontrollörstjänstens indragning eljest med afseende å sin ålder antoges komma att öfvergå till indragningsstat, därå han skulle komma att åtnjuta ett belopp, motsvarande allenast sin förut innehafvande lön, berättigades att kvarstå såsom kontrollör vid inspektionen med bibehållande af så stor aflöning, som enligt dittills gällande stat tillkommit honom, föreslog Eders Kungl. Maj:t Riksdagen medgifva, att, i afvaktan på definitiv reglering af kustbevakningen i Stockholms skärgård, tillsvidare under år 1905, så länge bemälde kontrollör kvarstode i tjänsten, till aflöning åt honom finge af tullmedlen disponeras ett belopp, motsvarande jämte lönen äfven tjänstgöringspenningarna

vid tjänsten enligt 1904 års aflönings- och ålderstilläggsstater; och blef [1.] detta Eders Kungl. Maj:ts förslag af Riksdagen bifallet.

Sedan äfven i afseende å indragningsstaten hindret för uppgörande af specificerad sådan stat numera bortfallit, har generaltullstyrelsen uppgjort och med sin ofvan omförmälda skrifvelse öfverlämnat förslag därtill, hvilket, likasom förslaget till öfvergångsaflöningsstat, torde såsom bilaga få åtfölja detta protokoll. Förslaget upptager dels samtliga förut å indragningsstaten uppförda tjänstinnehafvare, af hvilka, enligt hvad generaltullstyrelsen upplyst, icke någon sedan denna stats senaste reglering afgått, dels ock följande från 1904 års aflöningsstat öfverförda befattningshafvare, för hvilka plats i den nya organisationen icke kunnat beredas, nämligen kontrollören vid tullbevakningsinspektionen i Stockholm C. S. Holmin, öfveruppsyningsmannen vid tullstationen i Sandhamn S. M. O. Ekbohrn, kustsergeanten i Halmstads tullkammare-distrikt P. Esbjörnsson samt jaktbåtsmannen i Haparanda tullkammare-distrikt O. A. Johansson.

Indragningsstatens senast fastställda slutsumma, 5,680 kronor, skulle i följd däraf enligt förslaget ökas med 5,900 kronor, utgörande sammanlagda beloppet af nyssnämnda fyra personers löner enligt 1904 års aflöningsstat, och således komma att sluta å 11,580 kronor.

I underdånig skrifvelse den 23 nästlidne december har emellertid generaltullstyrelsen anmält, att ofvanbemälda Ekbohrn på ansökan samma dag erhållit afsked ur tullverkets tjänst med utgången af berörda december månad samt att i följd däraf indragningsstatens slutsumma kunde minskas med 1,500 kronor, motsvarande den till Ekbohrn nu utgående lön, och följaktligen upptagas till allenast 10,080 kronor.

I sin förenämnda skrifvelse den 15 berörde december har styrelsen vidare erinrat, att, därest befälstillsynen öfver kustbevakningen i Stockholms skärgård fortfarande komme att ordnas provisoriskt, enahanda anordning, som, enligt hvad jag förut nämnt, i sådant afseende sistlidet år träffats för år 1905 i fråga om kontrollörstjänsten vid tullbevakningsinspektionen i Stockholm, fortfarande blefve erforderlig.

I fråga slutligen om *omkostnadsstaten* har styrelsen i sin sistberörda skrifvelse föreslagit, att det å samma stat uppförda förslagsanslaget till diverse utgifter, hvilket för innevarande år bestämts till 30,870 kronor, skulle till jämnande af staternas slutsumma ökas med 400 kronor. Omkostnadsstaten, som för år 1905 fastställts till 438,170 kronor, skulle därigenom komma att uppgå till 438,570 kronor.

Med iakttagande af de sålunda föreslagna förändringarna skulle tullverkets ordinarie utgiftsstater för år 1906 komma att utvisa följande slutsummor:

[1.]	aflöningsstaten	kronor 2,816,150: —
	ålderstilläggsstaten	» 250,000: —
	öfvergångsaflöningsstaten	» 2,700: —
	indragningsstaten	» 10,080: —
	pensionsstaten för afskedade tjänstemän och be- tjän- te	» 300,000: —
	pensionsstaterna för affidne tjänstemäns och betjän- tes efterlämnade änkor och barn (däraf 10,000 kronor bestämdt anslag)	» 35,000: —
	omkostnadsstaten	» 438,570: —

summa kronor 3,852,500: —

eller 3,500 kronor mera än det belopp af 3,849,000 kronor, hvarå 1905 års stat slutar.

Emot hvad generaltullstyrelsen sålunda i fråga om öfvergångs- aflönings- och indragningsstaterna föreslagit har jag icke något att erinra. Då, med anledning af hvad styrelsen i sin förenämnda skrifvelse den 15 nästlidne december anmält, indragningsstaten icke behöfver upp- tagas till högre belopp än 10,080 kronor, saknas däremot anledning att, på sätt styrelsen i sin tidigare skrifvelse hemställt, höja omkostnads- staten utöfver dess nuvarande belopp. Med iakttagande af denna jäm- ning, skulle således samtliga tullverkets ordinarie utgiftsstaten komma att uppgå till sammanlagdt 3,852,100 kronor, innefattande en ökning af 3,100 kronor i deras nuvarande slutsumma.

Hvad särskildt öfvergångsaflöningsstaten beträffar, lärer det, såsom ock generaltullstyrelsen förutsatt, falla af sig själf, att, sedan det nu- mera blifvit känt, hvilka tjänstinnehafvare som komma att kvarstå å den äldre staten, de aflöningsmedel, som enligt den nya staten äro af- sedda till aflönande af de befattningar, hvilka i mån af nämnda tjänst- innehafvares afgång komma att besättas, böra, i den mån samma medel där- till förslå, användas till aflöning åt de sålunda å den äldre staten kvarstående.

Enligt styrelsens förslag skulle visserligen, på sätt styrelsen an- märkt, eventuellt komma att uppstå ett öfverskott å 6,100 kronor, mot- svarande skillnaden emellan det belopp, som erfordras för aflönande af tretton tjänstinnehafvare, hvilka förklarar sig icke vilja öfvergå å den nya staten och således komma att bibehållas vid aflöningsförmånerna enligt 1904 års aflöningsstat, och det större belopp, som skulle åtgå för aflönande af motsvarande befattningsinnehafvare enligt den nya staten. Men då det icke på förhand kan beräknas, huru länge ifråga- varande personer komma att å öfvergångsaflöningsstaten kvarstå, är det, på sätt styrelsen anmärkt, utan tvifvel försiktigast att vid upp-

görande af öfvergångsaflöningsstaten icke taga nämnda 6,100 kronor i [1, 2.] beräkning, helst ju beloppet, i den mån det kommer att å aflöningsstaten inbesparas, naturligtvis i allt fall kommer statsverket till godo.

Då frågan om en förändrad organisation af kustbevakningen i Stockholms skärgård ännu icke befinner sig i det skick, att densamma kan föreläggas Eders Kungl. Maj:t till slutlig pröfning, är af skäl, som jag förut nämnt, äfven för nästkommande år en särskild anordning erforderlig, för att den tillsyn öfver kustbevakningen, som åligger öfverinspektoren vid tullbevakningsinspektionen i Stockholm, må kunna af honom i tillbörlig utsträckning utöfvas, och synes det därför lämpligt, att, i afvaktan på att frågan om kustbevakningen erhåller sin lösning, kontrollören vid bevakningsinspektionen, hvilken från och med nästkommande år skulle komma att öfverflyttas å indragningsstat, fortfarande, likasom under innevarande år, tillsvidare får kvarstå i tjänsten med rätt till hela den aflöning, som enligt 1904 års stat tillkommit honom.

Med erinran att Riksdagen till förstärkning af arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen på extra stat för år 1905 beviljat ett anslag af 12,000 kronor samt att jag, enär enahanda skäl, som nästlidet år föranledde uppförandet af berörda anslag å extra stat, föreligger äfven med afseende å nästkommande år, har för afsikt att tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att äfven för år 1906 af Riksdagen för samma ändamål begära ett anslag till nyssnämnda belopp, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels, med godkännande af de utaf mig förordade ändringar i tullverkets stater, för år 1906 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 3,852,100 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen,

dels ock medgifva, att, i afvaktan på definitiv reglering af kustbevakningen i Stockholms skärgård, tillsvidare under år 1906, så länge den nuvarande kontrollören vid tullbevakningsinspektionen i Stockholm kvarstår i tjänsten, till aflöning åt honom må, utöfver det å indragningsstaten för honom uppförda lönebelopp, af tullmedlen disponeras ett belopp, motsvarande tjänstgöringspenningarna vid tjänsten enligt 1904 års aflönings- och ålderstilläggsstater.

Statistiska centralbyrån.

I underdånig skrifvelse den 26 september 1904 har statistiska centralbyrån gjort framställning dels om höjning i de till ämbetsverket anslagna aflöningsmedel med belopp, som erfordrades för anställande

[2.]
Statistiska
centralbyrån.

- [2.] därstädes af ytterligare en ordinarie tjänsteman af första lönegraden, dels om förhöjning i det till ämbetsverkets disposition ställda reservationsanslag till arfvoden åt tillfälliga biträden samt till vikariatsersättningar, dels ock slutligen om bemyndigande för centralbyrån att af uppkommen behållning å det för bestridande af kostnaderna för tryckning af den aflönings- och pensionsstatistik, hvars utarbetande ålåg centralbyrån, afsedda reservationsanslag få använda en del för samma statistiks utarbetande.

*Aflöning till
ytterligare en
tjänsteman af
första löne-
graden.*

I förstnämnda hänseende har centralbyrån, med erinran att vid den omorganisation af statistiska centralbyrån, som ägde rum år 1879, bestämts, bland annat, att centralbyråns ordinarie tjänstemän skulle, förutom chef, utgöras af tre tjänstemän af andra och två af första lönegraden, hvilka enligt den för ämbetsverket den 7 november samma år utfärdade instruktion benämndes, de förra förste aktuarier och de senare aktuarier, samt att nämnda antal tjänstemän under de 25 år, som sedan omorganisationen förflutit, bibehållits oförändradt, vidare anført hufvudsakligen följande.

Medan förste aktuarierna hufvudsakligen hade till åliggande att utarbeta centralbyråns underdåniga berättelser, hade enligt instruktionen af aktuarierna den ene att utöfva närmaste vården om ämbetsverkets bibliotek och den andre att vara registrator och räkenskapsförare, hvarjämte båda, i den mån deras tid icke upptoges af nämnda göromål, skulle enligt chefens föreskrift deltaga i det statistiska arbetet samt handleda och hafva tillsyn öfver de amanuenser och tillfälliga biträden, som därvid användes.

Enligt instruktionens närmare bestämmelser samt den arbetsordning, som ämbetsverkets chef jämlikt instruktionen fastställt, ålåg det på grund häraf den aktuarie, som förestode biblioteket, oafsedt vanliga biblioteksgöromål, att ombesörja det internationella utbytet, att inom landet fördela, genom bokhandeln försälja samt vårda centralbyråns publikationer, att sköta korrespondens med utlandet äfvensom att lämna biträde i fråga om Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser samt i fråga om statistisk tidskrift, och den aktuarie, som vore registrator och räkenskapsförare, utom vanliga registrators- och kassörsgöromål, att vårda ämbetsverkets arkiv, att ombesörja anskaffandet och fördelningen af centralbyråns formulärblanketter äfvensom, fränsedt en del ärenden af mindre omfattning, att föra anteckningar öfver förändringar i rikets administrativa, judiciella och ecklesiastika indelningar samt att biträda vid folkräkningarna. Något biträde vid folkräkningarna hade emellertid icke lämnats af regi-

stratorn, ej heller hade han fört den så kallade liggaren öfver rikets indelningar. Sistnämnda arbete hade nämligen ämbetsverkets chef upptagit bland sina göromål, och folkräkningarna vore af en sådan omfattning, att en särskild person hvarje gång måst anställas såsom vederbörande förste aktuariers närmaste medhjälpare. Däremot hade registratorn, likaväl som bibliotekarien, på annat sätt lämnat förste aktuarierna biträde vid skötandet af deras befattningar genom att taga del i utarbetandet af centralbyråns redogörelser. Sålunda ombesörjde de under de första åren efter ämbetsverkets omorganisation offentliggörandet af flera länsberättelser samt utarbetandet af en betydande del af sammandraget till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser för perioden 1876—1880 äfvensom utarbetandet af redogörelsen för riksdagsmannavalen åren 1879—1881 samt af andra häftet af aflönings- och pensionsstatistiken, afseende året 1883.

Dessa förhållanden hade emellertid nu helt och hållet förändrats. Förste aktuarierna hade nämligen ej sedan flera år kunnat påräkna något biträde från aktuariernas sida, detta på grund däraf att aktuariernas så att säga ordinarie åligganden fullt upptagit deras tid.

Att enligt regel göromålens omfång under årens lopp måste växa i ett statistiskt ämbetsverk inom ett land, som vore stadt i utveckling, låge i öppen dag. Om denna vårt lands utveckling vittnade, bland annat, den omständigheten, att sedan början af år 1880 intill 1903 års slut rikets invånareantal tillväxt med nära 650,000 personer. Att för centralbyråns båda aktuarier arbetet ökats, vore sålunda helt naturligt. Detta hade i större eller mindre mån skett inom de flesta områden för deras verksamhet.

Ämbetsverkets bibliotek, som vid 1880 års början räknade 15,842 accessionsnummer (särskilda arbeten eller årgångar däraf), räknade vid början af september månad 1904 33,491 sådana nummer, eller hade, med andra ord, under mellantiden mer än fördubblats; och korrespondensen med utlandet, hvilken vanligen utgjorde svar på framställda förfrågningar, ej sällan af ganska omfattande beskaffenhet, utgjorde år 1880 ett antal af 25 och åren 1881—1885 i medeltal 33, men år 1903 ett antal af 70 och åren 1898—1902 i medeltal 57 skrivelser, härefter ej inräknade de årliga uppgifterna till flera utländska kalendrar och statistiska årsböcker.

I fråga om registratorns verksamhet vore att märka, att antalet inkomna och afgångna skrivelser, som år 1880 uppgått till respektive 3,031 och 3,537, för följande perioder varit i årligt medeltal följande:

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 1 Afd.

[2.]

Aren	Inkomna	Afgångna
1881—1885	4,350	4,241
1886—1890	4,877	4,071
1891—1895	4,753	4,228
1896—1900	5,727	3,878
1901—1903	7,081	4,934

Att angifva orsaken till dessa förändringar skulle kräfva en särskild redogörelse, som dock icke syntes vara af behovet påkallad. De framlagda siffrorna visade ändock oförtydbart, i hvilken grad registrators-göromålen under årens lopp ökats.

Samtidigt därmed att de båda aktuarierna genom tillväxten i det arbete, som vore dem i främsta rummet förelagdt, blifvit urståndsatta att lämna det biträde åt förste aktuarierna, som vid tjänsternas inrättande varit afsedt, hade förste aktuariernas arbete icke förminskats utan i väsentlig mån ökats, hvadan de nu i ännu högre grad, än som vid tiden närmast efter år 1880 varit fallet, vore för skötandet af sina befattningar i behof af sådant biträde, som borde af ordinarie tjänstemän förrättas.

Af de tre förste aktuarierna förestode hvar och en sin afdelning, omfattande enligt arbetsordningen, den första afdelningen befolkningsstatistiken jämte folkmängdsredogörelserna för riksdagsmannavalen och folkräkningarna samt statistisk tidskrift, den andra afdelningen hushållningssällskapens berättelser om jordbruk och boskapsskötsel jämte länsstyrelsernas årsväxtberättelser, länsstyrelsernas femårsberättelser samt aflönings- och pensionsstatistiken, och den tredje afdelningen kommunernas fattigvård och finanser, valstatistiken samt öfriga afdelningsärenden, som ej tillhörde de båda andra afdelningarna.

Oafsedt att, på sätt en jämförelse mellan ämbetsverkets nu utgifna redogörelser och motsvarande från äldre tider syntes gifva vid handen, en mera omfattande behandling i flera afseenden lämnades de ärenden, hvilka vore föremål för centralbyråns underdåniga berättelser, samt att med folkmängdens tillväxt och rikets utveckling i öfrigt göromålens antal blifvit större, hade äfven särskilda orsaker kräft tillväxt i ämbetsverkets arbete.

I fråga om första afdelningen hade till ökningen i arbetet bidragit, bland annat, att de förut endast hvar tredje år afgifna redogörelserna för folkmängden i rikets kommuner, härad m. m. från och med år 1886 blifvit årliga, att den från år 1895 gällande förordningen om kyrkoböckers förande i fråga om inkomna uppgifter medfört för ämbetsverket en mer än förut omfattande granskning, skriftväxling och

vidare bearbetning, samt att den förut i statistisk tidskrift meddelade öfversikten, men nu, jämlikt nådiga brefvet den 3 mars 1893, i serien »Bidrag till Sveriges officiella statistik» ingående redogörelsen för rikets sparbanker och i vissa afseenden äfven för dess folkbanks samtidigt med nyssnämnda förändring betydligt utvidgats, synnerligen beträffande textafdelningen.

Hvad anginge den andra afdelningen, hade det ökade arbetet därstädes sin förnämsta orsak i det centralbyrå gifna åliggandet att ombesörja utgifvandet af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser samt att därpå upprätta och utgifva sammandrag. Huru detta arbete vuxit, framginge af följande öfversikt öfver antalet sidor (i stor kvart), som länsberättelserna samt de däröfver af centralbyrå upprättade sammandragen för de särskilda femårsperioderna innehölle:

	Länsberättelserna.	Sammandraget.
åren 1876—1880	1,176	112
„ 1881—1885	1,358	134
„ 1886—1890	1,548	156
„ 1891—1895	1,616	192
„ 1896—1900	1,748	—

I fråga om nämnda berättelser, af hvilka sammandraget för åren 1896—1900 ännu vore under utarbetande, vore för öfrigt att märka, att innehållet i desamma redan i berättelserna för åren 1876—1880, hvilka varit de första, som af centralbyrå utgifvits efter dess omorganisation, genom typografiska anordningar i betydande grad sammanträngts mot hvad förut varit fallet, något som vid jämförelser med tidigare berättelser icke borde förbises. Sådana anordningar för att inrymma text och tabeller på inskränktare arktal hade äfven träffats i fråga om byråns öfriga berättelser, och vore detta särskildt händelsen i fråga om berättelsen om kommunernas fattigvård och finanser. Härigenom hade visserligen besparingar skett i fråga om tryckerikostnaderna, men hade därigenom ingen minskning af arbetet inom byrå ägt rum.

Beträffande den tredje af de olika afdelningarna hade dess arbetsbörda under tidigare år kunnat lättas därigenom, att utarbetandet af den reguliärt endast hvart tredje år återkommande valstatistiken skett, en gång genom en af aktuarierna och en annan gång genom förste aktuarien å andra afdelningen, då nämligen länsstyrelsernas femårsberättelser icke till den grad upptagit honom, att ej under mellantiderna mellan utgifvandet af berättelserna för olika perioder en kortare, mindre upptagen tid förefunnits till disposition. Nu hade ändrade förhållanden inträdt, så att ingen hjälp af andra ordinarie tjänstemän vore att på-

[2.] räkna, hvilket åter ledt därhän, att under den tid, då valstatistiken vore under utgifvande, öfriga arbeten å den tredje afdelningen blefve lidande. Anmärkas kunde jämväl, att antalet ärenden, som icke tillhörde utarbetandet af centralbyråns underdåniga redogörelser, å afdelningen ökats.

Af nämnda förhållanden hade blifvit en följd, att, såsom äfven flera gånger anmärkts, ämbetsverkets berättelser blifvit i betydande mån försenade. Medan exempelvis sammandraget af länsstyrelsernas femårsberättelser för perioden 1876—1880 kunnat till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnas den 7 augusti 1884, skedde öfverlämnandet af sammandraget för perioden 1886—1890 den 3 maj 1895 och af sammandraget för perioden 1891—1895 den 21 april 1900; och vore sammandraget för perioden 1896—1900 ännu ytterligare försenadt; men också hade arbetet med femårsberättelserna, i hvilket en tid samtliga, sedermera flera af ämbetsverkets ordinarie tjänstemän tagit del, numera, oaktadt, enligt hvad redan förut vore nämndt, berättelsernas omfång i hög grad tillvuxit, kommit att hvila nästan uteslutande på en enda person, hvilken, oafsedt andra tjänstegöromål, hade att utgifva länsberättelser om öfver 218 tryckark samt att utarbeta en berättelse om rikets utveckling på de flesta områden under en femårsperiod, som i senast offentliggjorda redogörelse omfattade 24 tryckark.

Det vore hufvudsakligen vid afgifvandet af de berättelser, som icke utgäfves årligen, utan periodvis, eller med andra ord vid folkräkningarna samt i fråga om länsstyrelsernas femårsberättelser och valstatistiken, som behovet af ökade ordinarie arbetskrafter gjorde sig kännbart. Detsamma vore också händelsen, när statistiska centralbyrån finge sig anbefalldt utarbetandet af särskilda större utredningar, hvilka toge en af de ordinarie tjänstemännen i anspråk, såsom nu senast inträffat under 3½ års tid för arbetet med rösträtsstatistiken, hvarförutom en tjänsteman enligt särskildt uppdrag, likaledes under flera år, haft att redigera arbetet »Sveriges land och folk» jämte öfversättningar därpå. Att sådana utredningar anförtröddes åt det centrala ämbetsverket, syntes vara ändamålsenligt, och då väl antagligt vore, att centralbyrån äfven i framtiden komme att erhålla uppdrag af detta slag, syntes det vara lämpligt, att ämbetsverket vore organiseradt jämväl med hänsyn därtill, medan nu de arbetskrafter, som stode till dess förfogande, till och med under normala förhållanden vore otillräckliga.

Att sådana olägenheter uppstode, berodde äfven i sin mån på svårigheten att i ett ämbetsverk med så få ordinarie tjänstemän som statistiska centralbyrån, där befördringsmöjligheterna enligt regel vore helt små, rekrytera den extra ordinarie tjänstemannapersonalen, hvilken svårighet

ökades i samma mån som ett större antal extra ordinarie tjänstemän erfordrades för arbetets uppehållande. Särskildt hade dessa svårigheter framträdtt under de senare åren, då tillfällen att i andra ämbetsverk vinna större förmåner än dem, statistiska centralbyrån kunnat erbjuda, flera gånger förmått extra ordinarie tjänstemän att, efter längre eller kortare tids utbildning inom ämbetsverket, lämna sin anställning därstädes. Sådana täta ombyten af extra ordinarier vore en allvarsam olägenhet, allra helst inom ett ämbetsverk som statistiska centralbyrån, där aktuarietjänsterna vore så få till antalet, att förste aktuarierna vore hänvisade att för sina arbeten söka närmaste biträde hos amanuenserna, hvilkas långa arbetstid härvid vore ämbetsverket till stor fördel. Att öka antalet ordinarie tjänstebefattningar inom centralbyrån skulle genom att medföra en förbättring i den extra ordinarie personalens framtidsutsikter bidraga till att starkare fästa den vid ämbetsverket och vore sålunda äfven af denna orsak påkalladt.

[2.]

I den underdåniga skrifvelse angående förändrad organisation i fråga om rikets officiella statistik, som Riksdagen år 1903 aflåtit, hade Riksdagen, med framhållande, bland annat, däraf att vår statistik i viss mån arbetade med jämförelsevis obetydliga ekonomiska hjälpkällor, tillika såsom ett önskemål uttalat, att inom denna statistik största möjliga enhet och planmässighet i arbetet äfvensom ökad skyndsamhet vid publikationen måtte åstadkommas. För vinnande af nämnda enhet och planmässighet ansåge Riksdagen, bland annat, såsom den mest genomgripande åtgärd, att all statistik så vidt möjligt sammanfördes till statistiska centralbyrån. Då det sålunda ville synas som om centralbyråns arbete ej skulle komma att minskas, och då behofvet af förstärkning af dess arbetskrafter vore mycket stort, ej minst för vinnande af den önskade skyndsamheten vid publikationen af dess berättelser, hade centralbyrån häraf funnit sig manad att ej längre uppskjuta framläggandet af sin förevarande framställning.

Ehuru redan nu förhållandena påfordrade, att flera ordinarie tjänstemän inom ämbetsverket anställdes, hade emellertid centralbyrån med hänsyn till de förändringar i den officiella statistikens organisation, som kunde blifva en följd af Riksdagens ofvannämnda skrifvelse, ansett sig för närvarande böra inskränka sin anhållan, för afhjälpan af det mest kännbara behofvet, till anställandet af endast en ny ordinarie tjänsteman af första lönegraden; och hemställde ämbetsverket därför, att de till detsamma anslagna aflöningsmedlen måtte från och med år 1906 höjas med därför erforderligt belopp.

[2.]

*Höjning af
reservations-
anslaget till
arfvoden åt
tillfälliga bi-
träden och till
vikariats-
ersättningar.*

I underdånig skrifvelse den 21 september 1898 hemställde statistiska centralbyrån, att det å ämbetsverkets stat uppförda reservationsanslaget till arfvoden åt tillfälliga biträden och till vikariatsersättningar måtte höjas från dåvarande 12,200 kronor till 20,000 kronor.

Med anledning häraf föreslog Eders Kungl. Maj:t i den till 1899 års Riksdag aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof en höjning af berörda anslag till sistnämnda belopp, men blef denna Eders Kungl. Maj:ts framställning endast i så måtto bifallen, att anslaget höjdes till 17,500 kronor. Efter år 1902 ånyo aflåten proposition i ämnet, blef emellertid anslaget höjdt till sitt nuvarande belopp, 20,000 kronor.

Med erinran om hvad sålunda förehupit har statistiska centralbyrån i sin nu ifrågavarande underdåniga framställning anført, att i följd af anslagets höjning till sistnämnda belopp arfvodet åt amanuenserna i ämbetsverket, hvilka där ägde samma tjänstgöringstid som de ordinarie tjänstemännen, eller från klockan 10 förmiddagen till klockan 3 eftermiddagen, höjts från förutvarande 100 kronor till 125 kronor i månaden (1,500 kronor per år), med två ålderstillägg à 25 kronor i månaden (300 kronor per år) efter 5 och 10 års tjänstgöring, hvarjämte från och med år 1903 arfvodet utginge med 15 procents förhöjning, motsvarande det dyrtids-tillägg, som de ordinarie tjänstemännen åtnjöte. Extra ordinarie amanuenserna, hvilka liksom amanuenserna alla vore filosofie kandidater eller filosofie doktorer (licentiater) och äfvenledes borde tjänstgöra från klockan 10 förmiddagen till klockan 3 eftermiddagen, uppbure ett arfvode af 75 kronor i månaden (således 900 kronor per år), hvilket efter någon tids tjänstgöring plägade höjas till 100 kronor i månaden (1,200 kronor per år) med äfvenledes 15 procents förhöjning under senaste tid. De öfriga biträdena, hvilka numera alla med ett undantag vore kvinnor och hvilka tjänstgjorde från klockan 9 förmiddagen till klockan 3 eftermiddagen, åtnjöte i arfvode 40 öre per timme, hvilket belopp efter fem års tjänstgöringstid kunde höjas till 50 öre och efter ytterligare fem år till 60 öre i timmen. Efter en beräkning af 25 arbetsdagar i månaden och 300 på året skulle sålunda, ifall de ej försummade någon arbetstimme, deras aflöning utgöra per månad respektive 60 kronor, 75 kronor och 90 kronor, eller således 720 kronor, 900 kronor och 1,080 kronor om året. En mindre del af arbetet betalades likväl ej efter timme utan efter beting; och utfördes detta betingsarbete hufvudsakligen å annan tid än den ordinarie arbetstiden, hvilket helt och hållet vore fallet med extra timarbete i hemmet. Amanuenserna åtnjöte årligen utan löneafdrag två veckors ledighet samt biträdena efter tre års tjänstgöring en samt

efter åtta års tjänstgöring två veckors sådan ledighet. Vid sjukdom uppbure de enligt regel en del af timaflöningen.

[2.]

Sedan centralbyrån den 21 september 1898 aflät sin underdåniga hemställan, hade lefnadskostnaderna i hufvudstaden ytterligare stegrats, hvadan nuvarande aflöningsförmåner för de tillfälliga biträdena blifvit otillräckliga, i all synnerhet för dem, hvilka åtnjöte den lägsta aflöningen, eller 40 öre i timmen, samma belopp som redan år 1875 tilldelades de första kvinnliga biträdena i ämbetsverket. Den beviljade ökningen i reservationsanslaget hade nämligen icke tillåtit en allmän höjning af aflöningsbeloppen, utan hade förbättringen endast kunnat sträcka sig till de äldre kvinnliga biträdena, för hvilka aflöningsgraden 60 öre i timmen tillkommit. Med anledning häraf och med hänvisning till att aflöningsförmånerna i andra ämbetsverk ställde sig förmånligare än i statistiska centralbyrån, hade de tillfälliga biträdena skriftligen hos ämbetsverkets chef anhållit om aflöningsförhöjning.

De ämbetsverk, hvilkas aflöningsförmåner här lämpligast kunde erbjuda jämförelser, vore de statistiska afdelningarna i kommerskollegium samt järnvägsstyrelsens statistiska kontor; och hade centralbyrån därför om aflöningarna därstädes sökt skaffa sig upplysning. Tjänstgöringstiden vore densamma som i statistiska centralbyrån, eller från klockan 9 f. m. till klockan 3 e. m. Förmånerna beträffande ledigheter utan aflöningsafdrag samt understöd vid sjukdom erbjöde i allmänhet inga större olikheter. I järnvägsstyrelsen tillkomme förmånen af fria järnvägsresor. Aflöningen för de kvinnliga biträdena utginge å kommerskollegii båda statistiska afdelningar med 90 kronor i månaden.

I järnvägsstyrelsens statistiska kontor plägade vid full tjänstgöring aflöningen per år för de extra ordinarie kvinnliga biträdena utgöra lägst 720 kronor med förhöjning till 900 kronor efter 1 à 2 års samt till 1,200 kronor efter i allmänhet ytterligare 2 års tjänstgöring. Därjämte kunde befordran ske till ordinarie befattning, med löner å 900 intill 1,500 kronor, hvarmed följde en månads semester samt pensionsrätt. Tillfälle till extra arbete, med beräknad inkomst intill 30 kronor i månaden, stode alltid öppet.

Hvad särskildt kommerskollegium beträffade, hade månadsaflöningen till de kvinnliga biträdena där förut varit lägre än nu, men sedan kollegium i fråga om den näringsstatistiska afdelningen i underdånighet hemställt om en förhöjning häri, så att aflöningen kunde beräknas efter i medeltal 90 kronor i månaden, och Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition till 1900 års Riksdag äskat en mot en sådan lönförbättring svarande höjning i vederbörande anslag, hade denna beviljats.

[2.]

Då biträdena i statistiska centralbyrån vore fullt likställda med biträdena i kommerskollegium och då lefnadsomkostnaderna i hufvudstaden under de fem senaste åren ytterligare stegrats, syntes en förhöjning af biträdenas i centralbyrån aflöningsförmåner vara af behovet påkallad, så att för dem en aflöning efter i medeltal 90 kronor per månad kunde påräknas. Häraf följde dock ej, att alla biträden borde erhålla lika aflöning. Att med bibehållandet af det nuvarande lönesättet begynnelseaflöningarna borde ökas, vore dock af behovet påkalladt.

I det underdåniga betänkande angående lönereglering m. m. för statistiska centralbyrån, som år 1878 afgifvits af därtill förordnade kommitterade, hade en extra ordinarie personal af 15 biträden (amanuenser inräknade) ansetts vara erforderlig för ämbetsverket. Under nuvarande förhållanden vore detta antal alltför ringa, såsom af centralbyrån framhållits redan i den underdåniga framställning, som föranledt Eders Kungl. Maj:ts ofvanberörda proposition till 1902 års Riksdag.

I samband med centralbyråns hemställan angående tillsättandet af en ny ordinarie tjänsteman hade erinrats, huru arbetet inom ämbetsverket under årens lopp ökats. Då detta gällde icke blott i fråga om tjänstemännen, utan äfven i fråga om biträdena, följde häraf, att jämväl biträdenas antal borde ökas. Under senaste år hade särskildt genom den mera vidtomfattande behandling, uppgifterna till den årliga befolkningsstatistiken varit underkastade, detta behof ännu starkare gjort sig gällande. Frånsedt den personal, som vore sysselsatt med de ännu pågående arbetena för 1900 års folkräkning, vore i centralbyrån anställda 6 amanuenser och extra amanuenser (däraf dock en med ej full arbetstid) samt 16 öfriga biträden. Medan det, numera hvart tionde år återkommande arbetet med folkräkningarna vore af så stor omfattning, att det erfordrat och för framtiden med all säkerhet syntes erfordra särskilda extra anslag, borde de biträden, som centralbyrån behöfde för sina öfriga nu pågående arbeten, kunna aflönas af det för dem afsedda årliga reservationsanslaget. Skulle ämbetsverkets personal i enlighet med centralbyråns hemställan komma att ökas med en ordinarie tjänsteman, syntes den nuvarande extra ordinarie personalen kunna minskas med 2 extra ordinarie amanuenser och sålunda böra beräknas till 3 amanuenser, 1 extra ordinarie amanuens och 16 öfriga biträden, hvarvid dock, om amanuensernas dagliga tjänstgöringstid för samtliga eller en del af dem skulle minskas till öfverensstämmelse med det i centrala ämbetsverk vanliga förhållandet, ett i samma mån ökad antal af dessa tjänstemän vore af behovet påkalladt.

Det årliga reservationsanslag, som erfordrades till arfvoden åt

tillfälliga biträden samt till vikariatsersättningar, kunde med afseende å särskilda dit hänförliga poster beräknas böra utgöra: [2.]

vikariatsersättningar	kronor	1,112: 50
arfvoden åt amanuenser och extra ordinarie amanu-		
enser	»	7,200: —
16 öfriga biträden, timaflöning	»	17,280: —
betingsarfvoden, aflöning för hemarbete	»	2,600: —

summa kronor 28,192: 50.

Vid dessa beräkningar vore nu utgående vikariatsersättningar höjda med denna utgiftspost för en ny tjänsteman i första lönegraden, eller med 100 kronor; amanuensarfvodenas belopp vore beräknadt efter nu i flera centrala ämbetsverk utgående amanuensaflöning, 1,200 kronor för tre timmars dagligt arbete; de öfriga biträdenas timaflöning vore beräknad efter ett medelbelopp af 90 kronor i månaden (1,080 kronor om året), betingsarbetet, som utginge med visst betingadt pris för hvarje tusental af födde, vigde och döde, vore uppfördt med nu utgående årliga belopp, eller 1,600 kronor, samt utgifterna för hemarbete till det belopp, som härtill i medeltal utgått under de tre senast förflutna åren, eller 1,000 kronor, hvarvid dock icke ingått i beräkningen de utgifter af förevarande slag, som kräfts i och för folkräkningen eller arbeten, som, i följd af Eders Kungl. Maj:ts särskilda nådiga beslut, centralbyrån blifvit anbefalld att utföra. För dessa, likasom för utarbetandet af aflönings- och pensionsstatistiken, erfordrades särskilda anslag.

Från ofvanstående anslagsbelopp, 28,192 kronor 50 öre, borde emellertid frånräknas den inkomst, som tillfölle ämbetsverket af dess försålda publikationer, i medeltal för de fem senaste åren omkring 175 kronor.

Med afseende å hvad sålunda anförts hemställde centralbyrån, att reservationsanslaget till arfvoden åt tillfälliga biträden samt till vikariatsersättningar måtte från och med år 1906 höjas till 28,000 kronor.

I sammanhang med pröfningen af frågan om förändrad organisation af och lönereglering för statistiska centralbyrån anhöll 1879 års Riksdag, med anledning af ett inom Riksdagen väckt förslag, i underdånig skrifvelse den 13 maj samma år, att Eders Kungl. Maj:t täcktes, så snart ske kunde, låta vidtaga de åtgärder, som kunde anses påkallade för utarbetande och offentliggörande af en fullständig aflönings- och pensionsstatistik för hela den offentliga förvaltningen; och anmälde

*Aflönings- och
pensionsstatistiken.*

[2.] Riksdagen därvid tillika, att Riksdagen anvisat och ställt till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett särskildt årligt reservationsanslag å 1,000 kronor att för ändamålet användas.

Af Riksdagens nämnda skrifvelse framgick vidare, att, hvad omfånget af den sålunda ifrågasatta statistiken beträffade, det inom Riksdagen ansetts, att arbetet borde innehålla uppgift på allt, som af stat, kyrka och kommuner erlades i aflöningar, arfvoden och andra förmåner samt pensioner och pensionsavgifter; att det därjämte ansetts önskvärdt, att denna statistik utarbetades hvar tredje år, och att det ökade arbete, som ifrågavarande statistiska redogörelsens bearbetande skulle komma att medföra för statistiska centralbyrån, antagits kunna åstadkommas genom den tillökning i arbetskrafter, som i och med ämbetsverkets omorganisation blefve detsamma tillförsäkrad, och alltså särskilda medel blott erfordras för gäldande af kostnader för tryckning och papper.

Med anledning af Riksdagens berörda framställning förordnade Eders Kungl. Maj:t, efter statistiska centralbyråns hörande, genom nådigt bref den 19 september 1879, att en statistisk redogörelse för de från stat, kyrka och kommuner årligen utgående aflöningar och pensioner skulle tid efter annan utarbetas och offentliggöras, så fullständig som detsamma lämpligen kunde, med användande af tillgängliga arbetskrafter och de för ändamålet anvisade medel, åstadkommas; och uppdrog Eders Kungl. Maj:t åt statistiska centralbyrån att verkställa det sålunda ifrågasatta arbetet, med bemyndigande för byrån dels att, efter samråd med den dåvarande så kallade statistiska beredningen, vidtaga sådana anordningar i afseende å arbetets fördelning i lämpliga grupper, hvar igenom detsamma kunde efter hand utföras utan intrång i de byrån i öfrigt åliggande göromål, dels ock i mån af behof från samtliga stats-, kyrko- och kommunalmyndigheter infordra de för arbetets utförande erforderliga uppgifter.

Sedan arbetet med de sålunda anbefallda statistiska redogörelserna år 1880 tagit sin början och sedermera fortgått någon tid, därunder två häften åren 1881 och 1883 utkommit, visade det sig emellertid icke möjligt att med de för statistiska centralbyrån tillgängliga arbetskrafter utföra ifrågavarande arbete, som befunnits vara af mycket vidlyftig och tidsödande beskaffenhet, annorledes än under en mycket lång tidrymd; och föreslog därför Eders Kungl. Maj:t, på framställning af chefen för statistiska centralbyrån, i den till 1885 års Riksdag aflättna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof Riksdagen att till bestridande af utgifterna för ett skyndsammare bearbetande af aflönings- och pensionsstatistiken för år 1886 på extra stat anvisa

ett belopp af 5,000 kronor. Sedan detta Eders Kungl. Maj:ts förslag af Riksdagen bifallits, blef det sålunda anvisade beloppet af Eders Kungl. Maj:t ställdt till statistiska centralbyråns förfogande att användas till påskyndande af arbetena å aflönings- och pensionsstatistiken under år 1886, därvid Eders Kungl. Maj:t tillika fann godt förordna, att centralbyrån för ändamålet ägde antingen antaga lämplig person, som icke inom byrån hade fast anställning, att med tjänstgörings-skyldighet i likhet med byråns ordinarie tjänstemän utföra ifrågavarande arbeten mot ett arfvode af 250 kronor i månaden, äfvensom erforderligt antal biträden åt denne mot arfvoden, motsvarande hvad som plägade gifvas åt andra tillfälliga biträden i centralbyrån, eller ock, om sådan lämplig person, som förut nämnts, ej kunde erhållas för arbetenas utförande, i stället därtill använda någon af ämbetsverkets ordinarie tjänstemän, med rätt för centralbyrån att tillförordna vikarier för upprätthållande under tiden af den eller de härigenom lediga tjänstebefattningarna i ämbetsverket samt använda till vikariatsersättningar nämnda månadsarfvode, 250 kronor, efter den fördelning, som kunde finnas skälig.

[2.]

Äfven för hvarterdera af åren 1887 och 1888 anvisade Riksdagen till bestridande af utgifterna för ett skyndsammare bearbetande af aflönings- och pensionsstatistiken på extra stat ett belopp af 5,000 kronor; och meddelades rörande användningen af de sålunda anslagna medlen genom nådiga bref den 28 maj 1886 och den 13 juli 1887 enahanda föreskrifter, som, enligt hvad jag förut nämnt, lämnats angående ofvannämnda för år 1886 till samma ändamål anvisade belopp.

Genom de särskilda anslag, som sålunda ställts till statistiska centralbyråns förfogande för utarbetande af en aflönings- och pensionsstatistik, blef det möjligt att i hufvudsak fullborda den första afdelningen af samma statistik, hvilken afdelning enligt den för arbetet uppgjorda planen omfattade redogörelsen för den allmänna och Riksdagens förvaltning. Det sista häftet af denna afdelning utkom år 1891.

Sedan dess har emellertid föga åtgjorts för fullföljande och avslutande af ifrågavarande arbete. Statistiska centralbyråns arbetskrafter hafva nämligen varit så upptagna af andra byrån åliggande göromål, att icke mycken tid blifvit öfrig för utarbetande af aflönings- och pensionsstatistiken.

I underdänig skrifvelse den 26 september 1895 gjorde väl statistiska centralbyrån framställning om anvisande af ytterligare medel för ändamålet, men fann Eders Kungl. Maj:t i anledning af samma framställning för det dåvarande ej skäl vidtaga annan åtgärd än att

- [2.] anbefalla byrån att, i den mån sådant utan åsidosättande af andra viktiga arbeten och med för byrån tillgängliga medel kunde ske, fullfölja ifrågavarande arbeten.

Sedan Eders Kungl. Maj:ts sistberörda beslut meddelades, har af den ifrågavarande statistikens senare afdelning, som enligt omförmälda plan skulle innefatta redogörelse för den *kommunala* förvaltningen, endast ett häfte, år 1899, utkommit, afseende landstingen och af dessa understödda anstalter samt vissa därmed jämförliga inrättningar.

Efter en redogörelse för hvad sålunda i fråga om aflönings- och pensionsstatistiken åtgjorts, har statistiska centralbyrån i sin förevarande skrifvelse anført, att med anledning af Eders Kungl. Maj:ts sistberörda beslut ett försök gjorts att fullfölja arbetet därmed och att jämväl ett mindre häfte — det ofvan omförmälda år 1899 utgifna — kunnat åstadkommas. Centralbyrån nödgades emellertid erkänna, att, om än icke andra viktiga göromål genom utarbetandet af detta häfte blifvit direkt åsidosatta, de likväl därigenom lidit ej obetydligt intrång; och hade från sistnämnda tid arbetet å aflöningsstatistiken måst helt och hållet afstanna.

Att denna statistik för framtiden skulle utan särskilda åtgärder i ämnet kunna af centralbyrån utarbetas, vore ej att vänta. Äfven om anslag till en ny tjänsteman erhöles, blefve dock hans tid så upptagen af öfriga centralbyrån åliggande ärenden, att föga, om ens någon tid härför skulle blifva honom öfrig. I lyckligaste fall skulle tillståndet blifva detsamma som närmast efter år 1880. Utarbetandet af denna statistik skulle ske så att säga på tjänstemännens lediga stunder och med långa mellanskof, hvarigenom fullbordandet af den under utgifning varande redogörelsen, om det kunde åstadkommas, skulle uppskjutas till en mycket aflägsen framtid. Erfarenheten hade nämligen till fullo ådagalagt — hvad som redan kunde förutsägas — att utarbetandet af en sådan statistik vore ett mycket omfattande ärende, som helt och hållet upptoge en ordinarie eller med ordinarie tjänsteman likställd persons hela tid; och utan tvifvel vore svårigheterna vid utarbetandet större i fråga om den kommunala förvaltningen än i fråga om statsförvaltningen.

Då nu alltsedan år 1891 endast ett enda häfte, och detta af mindre omfattning, blifvit publiceradt, hade häraf blifvit en följd, att behållningen å anslaget till statistikens utarbetande, eller, med andra ord, å tryckningsanslaget, i hög grad ökats, så att den, anslaget för år 1904 inräknadt, uppginge till 11,409 kronor 62 öre. Vidtoges ej nu några särskilda åtgärder, komme denna ökning alltjämt att fortgå, enär ingen tryckning kunde äga rum.

Med hänsyn härtill och då det ville synas som om behållningen i anslaget vore så stor, att en del däraf skulle kunna användas till sjaifva utarbetandet af redogörelsen, har centralbyrån hemställt, att ett belopp af sammanlagdt 6,000 kronor måtte få under en del af år 1905 och under år 1906 användas för utarbetande af en aflönings- och pensionsstatistik med de villkor och på det sätt, som Eders Kungl. Maj:t i liknande fall och senast genom ofvan omförmälda nådiga bref den 13 juli 1887 föreskrifvit.

[2.]

Behovvet inom statistiska centralbyrån af ytterligare en ordinarie tjänsteman af första lönegraden synes mig genom hvad centralbyrån anfört vara på ett fullt tillfyllestgörande sätt ådagalagdt. Arbetsbördan inom ämbetsverket har nämligen, sedan detsamma år 1879 erhöll sin nuvarande organisation, så betydligt vuxit, att en tillökning af dess tjänstemannapersonal, särskildt med hänsyn till önskvärdheten däraf att dess publikationer må kunna utgifvas med större skyndsamhet, än på senare tider i allmänhet kunnat ske, uppenbarligen är af nöden; och då ingen anledning finnes att antaga, att behovvet af denna tillökning framdeles skulle komma att varda mindre än nu — snarare torde man hafva anledning att antaga motsatsen — anser jag det lämpligaste vara, att, på sätt centralbyrån föreslagit, å ämbetsverkets stat uppföres ytterligare en andre aktuarietjänstman med den aflöning, som tillkommer en första gradens tjänsteman, eller således 1,800 kronor i lön och 1,200 kronor i tjänstgöringspenningar jämte vederbörliga ålderstillägg, dock med skyldighet för befattningens blifvande innehafvare att underkasta sig de förändrade aflöningsvillkor, som framdeles må kunna varda fastställda.

I händelse af bifall härtill är gifvet, att vissa ändringar i statistiska centralbyråns instruktion, hvarigenom den nye tjänstemannens åligganden skulle närmare bestämmas, blifva erforderliga.

Den af centralbyrån äskade förhöjningen i anslaget till arfvoden åt tillfälliga biträden samt till vikariatsersättningar synes jämväl vara af förhållandena påkallad.

Då arfvodena till amanuenser och extra ordinarie amanuenser beräknats till 1,200 kronor för dem hvar, innebär detta till dels en nedsättning i de nu utgående amanuensarfvodena. Till gengäld skulle emellertid i likhet med hvad inom vissa andra ämbetsverk är fallet, arbetstiden för dem begränsas till 3 timmar om dagen, hvarigenom möjlighet skulle kunna beredas dem att tjänstgöra äfven inom annat ämbetsverk, något som med hänsyn till den jämförelsevis ringa löninkomst, som af dem eljest kan förvärfvas, synes vara med billigheten öfverensstäm-

- [2.] mande. Men äfven om, på sätt centralbyrån alternativt synes hafva tänkt sig, de extra ordinarie amanuensernas antal skulle inskränkas från 3 till 1, synes i allt fall, med hänsyn till den längre arbetstid, som i sådant fall måste af ifrågavarande tjänstemän utkrävas, och den högre aflöning, som då bör tillerkännas dem, den för nu ifrågavarande ändamål upptagna summan knappast böra beräknas lägre än som skett.

Det för aflöning af öfriga extra biträden hos centralbyrån beräknade beloppet, 17,280 kronor, afser att bereda möjlighet att höja den till dem utgående ersättningen, hvilken nu utgör respektive 60, 75 eller 90 kronor i månaden, till i medeltal 90 kronor för dem hvar. Genom den ökning i ifrågavarande anslag, som af Riksdagen år 1902 beviljades, blef det visserligen möjligt att vidtaga en förhöjning i månadsaflöningen till nämnda belopp i fråga om en del af biträdena, nämligen de, som tjänat någon längre tid, hvaremot de öfrigas aflöning fortfarande förblef densamma som förut. Denna aflöning är emellertid med hänsyn till numera rådande lefnadskostnader i hufvudstaden alltför låg. Tillfälle till dess höjning på sätt blifvit föreslaget synes därför böra beredas; och detta så mycket hellre som den å kommerskollegii statistiska afdelningar anställda personal med ungefär enahanda åligganden och med samma dagliga arbetstid som den ifrågavarande numera, sedan Riksdagen år 1900, i syfte, bland annat, att möjliggöra en förbättring i den å kollegii afdelning för näringsstatistik anställda personalens aflöningsvillkor, medgifvit en förhöjning i det å kollegii stat uppförda anslag till amanuenser och extra biträden m. m., uppbär en ersättning, motsvarande hvad nu blifvit föreslaget för den ifrågavarande i statistiska centralbyrån tjänstgörande personal.

Hvad beträffar centralbyråns framställning om användning af en del utaf den behållning, som uppkommit å det för tryckning af aflönings- och pensionsstatistiken afsedda anslag, för utarbetande af samma statistik har jag icke funnit något att däremot erinra. Äfven om byrån erhåller den förstärkning i sin ordinarie tjänstemannapersonal, som jag förut omförmält, lärer nämligen föga utsikt förefinnas, att byrån skall medhinna att, förutom sina öfriga göromål, inom den närmaste framtiden utarbeta de delar af aflönings- och pensionsstatistiken, som ännu icke varit föremål för dess behandling. Det synes då vara all anledning att härför använda en del af behållningen å ifrågavarande anslag, hvilket visserligen ursprungligen varit afsedt endast för tryckning af aflönings- och pensionsstatistiken men af brist på erforderliga arbetskrafter inom byrån för utarbetande af en sådan statistik icke under senare åren rönt någon som helst användning.

Enligt hvad till mig från statistiska centralbyrån meddelats, har antagits, att, därest ett belopp af 6,000 kronor finge användas för utarbetande af återstående delarna af ifrågavarande statistik, innefattande städernas, häradernas och landskommunernas aflönings- och pensionsväsende, de härför erforderliga kostnaderna borde kunna i hufvudsak därmed bestridas samt att anslaget för de närmast kommande åren jämte återstoden af den därå nu befintliga behållningen ändock borde förslå till bestridande af kostnaderna för tryckning af nämnda delar af ifrågavarande arbete. [2, 3.]

Åberopande hvad jag sålunda anfört, får jag i underdånighet tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att föreslå Riksdagen medgifva,

dels att i den för statistiska centralbyrån gällande stat uppföres aflöning för ytterligare en andra aktuarietjänst med enahanda löneförmåner, som nu äro med sådan tjänst i ämbetsverket förenade, med skyldighet dock för den nya tjänstens innehafvare att underkasta sig de förändrade aflöningsvillkor, som främdeles må komma att fastställas, och således för ifrågavarande ändamål höja de under denna anslagstitel för statistiska centralbyrån nu anvisade aflöningsmedel, utgörande 28,400 kronor, till 31,400 kronor, eller med 3,000 kronor,

dels att ofvan omförmälda reservationsanslag till arfvoden åt tillfälliga biträden samt till vikariatsersättningar ökas från 20,000 kronor till 28,000 kronor,

kommande vid bifall härtill hela anslagstiteln statistiska centralbyrån att höjas från 69,600 kronor till 80,600 kronor,

dels ock att af det för bestridande af tryckningskostnaderna för en aflönings- och pensionsstatistik anvisade reservationsanslag må enligt de närmare bestämmelser, Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva, under åren 1905 och 1906 få användas ett belopp af 6,000 kronor till utarbetande af samma statistik.

Patent- och registreringsverket.

Genom nådigt bref den 10 juni 1904 har Eders Kungl. Maj:t, i enlighet med Riksdagens samma år fattade beslut, fastställt utgiftsstat för innevarande år för patent- och registreringsverket. Denna utgiftsstat omfattar följande hufvudafdelningar:

A. aflöningar	74,300 kronor
B. omkostnader, förslagsanslag	168,200 „
summa 242,500 kronor.	

[3.]

Patent- och
registrerings-
verket.

[3.] Beträffande patent- och registreringsverkets inkomster under år 1904 har ämbetsverkets chef i afgifven promemoria meddelat, att dessa inkomster utgjort:

vid patent-, varumärkes- och mönsterafdelningen:			
avgifter för 2,286 patentansökningar (däraf 11 obetalda)	kronor	45,500: —	
årsavgifter för patent	„	172,635: —	
avgifter för 623 ansökningar om registrering af varumärken (däraf 1 obetald)	„	24,880: —	
avgifter för 288 ansökningar om förnyad registrering af varumärken	„	2,880: —	
avgifter för 32 ansökningar om registrering af vissa mönster och modeller	„	320: —	
försålda publikationer	„	2,916: 50	
återburen prenumerationsavgift.	„	8: —	249,139: 50
vid aktiebolagsafdelningen:			
avgifter för 2,776 ansökningar	kronor	83,033: 30	
försålda publikationer	„	840: 04	83,873: 34
tillsammans kronor			333,012: 84.

I underdånig skrifvelse den 28 oktober 1904 har patent- och registreringsverket afgifvit förslag till utgiftsstat för år 1906. Detta förslag skiljer sig från den för ämbetsverket nu gällande stat endast i fråga om beloppet af det däri uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg, hvilket anslag enligt förslaget skulle höjas från 6,300 kronor till 6,800 kronor. Höjningen har vidtagits för att möta den ökade utgift, som kunde under år 1906 tillkomma för beredande af ålderstillägg åt en ämbetsverkets tjänsteman, hvilken tillträdit sin innehafvande befattning år 1900 och fördensskull kunde finnas berättigad till åtnjutande af ålderstillägg med 1906 års ingång.

Det förslag till patent- och registreringsverkets utgiftsstat för år 1906, som af ämbetsverket sålunda afgifvits, är af följande lydelse:

Utgiftsstat för patent- och registreringsverket för år 1906.

[3.]

K r o n o r.				
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa aflöning.	
<i>A. Aflöningar.</i>				
1 öfverdirektör	5,000	2,000	7,000	
1 öfveringenjör	3,700	1,800	5,500	Lönen kan efter 5 år höjas med 500 kronor.
1 öfveringenjör	3,700	1,800	5,500	
1 ledamot och sekreterare	3,000	1,500	4,500	
2 ledamöter och sekreterare	6,000	3,000	9,000	Lönen kan höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 registrator och arkivarie	1,800	1,200	3,000	
1 notarie	1,800	1,200	3,000	
1 byråingenjör	1,800	1,200	3,000	
7 byråingenjörer	12,600	8,400	21,000	
1 bokhållare	1,800	1,200	3,000	Lönen kan efter 5 år höjas med 100 kronor.
1 förste vaktmästare	800	300	1,100	
1 vaktmästare	500	300	800	
2 vaktmästare	1,000	600	1,600	68,000 —
<i>Anm.</i> Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån kvarstår, lönen minskas med 150 kronor.				
Anslag till ålderstillägg, förslagsvis				6,800 — 74,800 —
<i>B. Omkostnader.</i>				
<i>Förslagsanslag.</i>				
Till adjungerande ledamöter, biträdande ingenjörer, amanuenser, särskildt tillkallade tekniska biträden, extra skrifbiträden, extra vaktmästare, vikariatsersättningar, renskrifning och skrifmaterialier, postafgifter, hyror, ved, lyse, renhållning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll m. m.				93,000 —
„ böcker och tidskrifter, trycknings- och bindningskostnader, kungörelser och publikationer m. m. efter afdrag af influtna prenumerationsafgifter och dylikt				70,600 —
„ återställda registreringsafgifter				3,000 —
„ bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern....				1,600 — 168,200 —
summa kronor				243,000 —

[3.] Mot den af patent- och registreringsverket föreslagna höjningen af anslaget till ålderstillägg har jag icke något att erinra.

Beträffande dispositionen af inflytande afgifter för patent- och registrering m. m. tillåter jag mig, med erinran att nya bestämmelser rörande registrering af, bland annat, försäkringsbolag och solidariska bankbolag från och med 1904 års ingång trädt i kraft, i detta sammanhang nämna, att Riksdagen i skrifvelse den 20 maj 1904 angående reglering af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel anmält, att Riksdagen, med godkännande af det Riksdagen förelagda förslag till utgiftsstat för patent- och registreringsverket för år 1905, medgifvit, att afgifterna för patent samt för registrering af varumärken äfvensom af mönster och modeller finge användas till bestridande af de utgifter, hvilka i enlighet med den godkända utgiftsstaten för patent- och registreringsverket betingades af tillämpning under år 1905 af förordningen angående patent, lagen om skydd för varumärken samt lagen om skydd för vissa mönster och modeller, samt att afgifterna för registrering af aktiebolag, försäkringsbolag, solidariska bankbolag, föreningar för ekonomisk verksamhet samt afgifterna för andra uppgifter till aktiebolags-, försäkrings- och föreningsregistren äfvensom för anmälanden till handelsregistren finge användas till bestridande af de utgifter, hvilka antingen i enlighet med nyssberörda utgiftsstat betingades af tillämpning ej mindre under år 1905 af lagen om aktiebolag, än äfven under åren 1904 och 1905 af lagen om försäkringsrörelse, lagen angående solidariska bankbolag och lagen angående bankaktiebolag eller ock af Eders Kungl. Maj:t funnes betingade af tillämpning under år 1905 af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, lagen om handelsregister, firma och prokura tillika med lagarne om ändringar i vissa delar af sistnämnda lag samt lagen om handelsbolag och enkla bolag eller under åren 1904 och 1905 af lagen om försäkringsrörelse.

Hvad angår användningen och redovisningen af afgifter för registrering i aktiebolagsregistret, försäkringsregistren, föreningsregistren och handelsregistren har Eders Kungl. Maj:t genom kungörelse den 10 juni 1904, med upphäfvande af kungörelsen angående användningen och redovisningen af afgifter för registrering i aktiebolagsregistret, föreningsregistren och handelsregistren den 29 december 1896, förordnat, att de hos magistraterna i städerna, utom Stockholm, eller, där magistrat ej finnes, hos vederbörande stadsstyrelse för inskrifning i handelsregistren inflytande afgifter må af stadsmyndigheterna, utan redovisningsskyldighet till statsverket, uppbäras mot skyldighet för städerna att vidkännas alla med registreringen

och dess kungörande förenade utgifter; att de hos patent- och registreringsverket, öfverståthållareämbetet eller Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen inflytande afgifter för inskrifningarne i aktiebolagsregistret, försäkringsregistren, föreningsregistren och handelsregistren skola inför kammarrätten redovisas, af patent- och registreringsverket samt öfverståthållareämbetet uti särskild räkning och af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen genom afgifternas leverering till ränteriet för deras bokföring i ränterispecialräkningar å särskildt konto med rubrik »registreringsavgifter»; att patent- och registreringsverket, öfverståthållareämbetet och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen med de inflytande afgifterna hafva att bestrida utgifterna för registrens anskaffande och registreringarnas kungörande, hvarefter befintliga öferskott skola årligen, utan sammanblandning med andra medel, till statskontoret inlämnas; samt att de till statskontoret sålunda influtna medel skola bokföras på sätt därom särskildt är stadgadt och, i den mån de därtill lämna tillgång, användas till ersättande af de utaf statskontoret enligt föreskrift för registreringarna förskottsvis bestridda kostnader samt af öfriga utgifter, som af de ifrågavarande författningarnas tillämpning kunna föränledas.

I sammanhang härmed har Eders Kungl. Maj:t, som genom nådigt bref den 14 juni 1901 förordnat, att de till statskontoret inlevererade öferskotten å patent- och varumärkesavgifterna samt registreringsavgifterna skola hos statskontoret sammanföras till en gemensam fond, hvilken skall bokföras under benämning »patent- och varumärkesavgifters samt registreringsavgifters fond» och förvaltas efter vissa angifna grunder, genom nådigt bref till statskontoret den 10 juni 1904 förklarar, att hvad i förenämnda nådiga bref af den 14 juni 1901 stadgats i fråga om bokföringen och förvaltningen af de till statskontoret inlevererade öferskotten å patent- och varumärkesavgifter samt registreringsavgifter skall tillämpas äfven då i de till statskontoret inlevererade öferskotten ingå avgifter för registrering af solidariska bankbolag och försäkringsbolag. Då de förhållanden, som påkallat Riksdagens ofvanberörda medgifvande angående dispositionen af förenämnda avgifter, fortfarande förefinnas, lærer Eders Kungl. Maj:t finna det nödigt att göra framställning till Riksdagen om meddelande af enahanda medgifvande för år 1906.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, med godkännande af det utaf patent- och registreringsverket upprättade förslaget till utgiftsstat för ämbetsverket för år 1906, medgifva,

[3, 4.] att afgifterna för patent samt för registrering af varumärken äfvensom af mönster och modeller må användas till bestridande af de utgifter, hvilka i enlighet med den godkända utgiftsstaten för patent- och registreringsverket betingas af tillämpning under år 1906 af förordningen angående patent, lagen om skydd för varumärken samt lagen om skydd för vissa mönster och modeller, samt

att afgifterna för registrering af aktiebolag, försäkringsbolag, solidariska bankbolag, föreningar för ekonomisk verksamhet samt afgifterna för andra uppgifter till aktiebolags-, försäkrings- och föreningsregistren äfvensom för anmälanden till handelsregistren må användas till bestridande af de utgifter, hvilka antingen i enlighet med nyssberörda utgiftsstat betingas af tillämpning under år 1906 af lagen om aktiebolag, lagen angående solidariska bankbolag, lagen angående bankaktiebolag och lagen om försäkringsrörelse eller ock af Eders Kungl. Maj:t finnas betingade af tillämpning under år 1906 af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, lagen om handelsregister, firma och prokura tillika med lagarna om ändringar i vissa delar af sistberörda lag, lagen om handelsbolag och enkla bolag samt lagen om försäkringsrörelse.

Rese- och traktamentspenningar.

[4.]
*Rese- och
 traktaments-
 penningar.*

Sedan vid föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 12 januari 1889 af frågan angående anordnande af fabriksinspektion chefen för civildepartementet anförde, bland annat, att yrkesinspektörernas arfvoden icke syntes böra sättas lägre, än hvad en tredje gradens tjänsteman åtnjöte, eller 6,400 kronor, samt att inspektörerna under sina tjänsteresor borde åtnjuta ersättning för resekostnad och dagtraktamente enligt resereglementets tredje klass, behagade Eders Kungl. Maj:t, i syfte att åt en hvar af inspektörerna bereda arfvode med nyssnämnda belopp, hos Riksdagen äska härför erforderligt anslag. I skrifvelse den 15 maj 1889 anmälde Riksdagen, att Riksdagen på det sätt bifallit Eders Kungl. Maj:ts berörda framställning, att Riksdagen till aflöning åt tre inspektörer anvisat 15,000 kronor, med 5,000 kronor till hvar för år räknadt, samt tillika beslutit, att de ifrågavarande inspektörerna skulle åtnjuta ersättning för resekostnad och dagtraktamente enligt fjärde klassen i gällande resereglemente. Enligt nådigt bref den 12 oktober samma år förordnades därefter, att en hvar af de tre yrkesinspektörerna skulle äga att åtnjuta årligt arfvode till det af Riksdagen bestämda belopp, hvar-

jämte förklarades, att yrkesinspektörerna skulle äga att för tjänsteresor, som af dem företoges, åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente.

[4.]

I en den 29 oktober 1901 till dåvarande chefen för finansdepartementet ingifven skrift gjorde samtliga yrkesinspektörerna, hvilkas antal dåmera ökats till åtta, framställning om beredande åt dem af ersättning för resekostnad och dagtraktamenten enligt tredje klassen i resereglementet.

Öfver denna framställning afgaf kommerskollegium den 12 november 1901 infordradt underdånigt utlåtande, däri kollegium, jämte erinran att tillsyn å efterlefnaden af lagen angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke den 17 oktober 1900, utom i fråga om grufdrift, som vore att hänföra till bergsbruk, vid hvilket tillsynen utöfvades af vederbörande bergmästare, dåmera jämväl ålåge yrkesinspektörerna, vidare anført, att för en effektiv yrkesinspektion det uppenbart vore af största vikt, att yrkesinspektörerna, i den mån deras hemarbeten det medgäfv, vore, för utföfvande af inspektionsverksamheten, stadda å tjänsteresor. På grund häraf och jämväl ur billighetens synpunkt ansåge kollegium det vara synnerligen angeläget, att åt yrkesinspektörerna bereddes sådan ersättning för deras tjänsteresor, att inspektörerna icke nödgades, såsom ofta vore fallet, å dem göra uppoffringar af egna medel, ett förhållande, som kunde gifva anledning befara, att resorna icke företoges i den omfattning, som för ernående af yrkesinspektionens syfte vore önskligt. De ekonomiska uppoffringar i nu ifrågavarande hänseende, som yrkesinspektörerna finge vidkännas, måste dessutom till följd af de under de senare åren i allmänhet ytterligare stegrade lefnadskostnaderna vara än mer kännbara än tillförne; och tillstyrkte kollegium, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bereda yrkesinspektörerna ersättning för deras tjänsteresor efter tredje klassen i gällande resereglemente. För den händelse emellertid Eders Kungl. Maj:t skulle finna en uppflyttning af yrkesinspektörerna i högre klass af gällande resereglemente icke böra äga rum, men ansåge det icke vara med grunderna för nämnda reglemente oförenligt att, med bibehållande af resekostnadsersättning enligt reglementets fjärde klass, tillerkänna yrkesinspektörerna förhöjdt dagtraktamente under deras tjänsteresor, hemställde kollegium, att sådant förhöjdt traktamente måtte dem beredas till belopp, ej understigande tio kronor.

Statskontoret, hvars yttrande i ärendet jämväl infordrades, uttalade i underdånigt utlåtande den 14 december 1901 såsom sin åsikt, att med hänsyn till den ställning, ifrågavarande inspektörer intoge, samt vikten

[4.] af det dem anförtrodda uppdrag, det dagtraktamente af sex kronor, som af dem åtnjöttes under tjänsteresor, vore alltför lågt, hvarjämte statskontoret erinrade, att till civildepartementet dåmera aflämnats ett på uppdrag af chefen för nämnda departement upprättadt förslag till nytt resereglemente, i hvilket förslag ifrågasatts höjning af dagtraktamentet för tjänstemän tillhörande fjärde klassen.

Vid ärendets föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 11 januari 1902 angaf dåvarande chefen för finansdepartementet på anförda grunder såsom sin mening, att, oberoende af den höjning i dagtraktamentet för tjänstemän, tillhörande fjärde klassen i resereglementet, som kunde blifva en följd af det på Eders Kungl. Maj:ts pröfning beroende förslaget till nytt resereglemente, yrkesinspektörerna borde förklaras äga att för sina tjänsteresor åtnjuta ersättning efter tredje klassen i samma reglemente, och hemställde därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte göra framställning till Riksdagen om höjning af det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar med visst angifvet belopp. Eders Kungl. Maj:ts i enlighet härmed till 1902 års Riksdag aflåtna proposition i ämnet blef emellertid icke af Riksdagen bifallen.

Vid anmälan om detta sitt beslut anförde Riksdagen i skrifvelse den 15 maj 1902, att, då, på sätt departementschefen antydt, förslag till nytt resereglemente vore på Eders Kungl. Maj:ts pröfning beroende, det hade syns Riksdagen olämpligt att då förklara yrkesinspektörerna berättigade att för sina tjänsteresor åtnjuta ersättning efter resereglementets tredje klass, enär, vid det förhållande att nytt sådant reglemente måste antagas komma att utfärdas, full visshet ej förefunnos om de förmåner, som skulle komma att på sådant sätt dem tillförsäkras.

Med underdånig skrifvelse den 1 mars 1904 har kommerskollegium öfverlämnat en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift, däri yrkesinspektörerna i samtliga yrkesinspektionsdistrikt gjort förnyad framställning om beredande af rätt för dem att tillgodonjuta ersättning för tjänsteresor efter tredje i stället för fjärde klassen af gällande resereglemente.

Till stöd för nämnda framställning har åberopats, att det redan omedelbart efter yrkesinspektionens tillkomst visat sig, att yrkesinspektörerna måst tillskjuta afsevärda belopp af egna medel för att täcka kostnaderna för sina tjänsteresor. Den högst betydliga prisstegring, hvilken under den tid af snart femton år, som förflutit sedan yrkesinspektionen trädte i verksamhet, på alla områden inträdte, gjorde, att det tillskott af egna medel, som yrkesinspektörerna sålunda måste underkasta sig, blifvit än mera kännbart och svårt att bära, särdeles i be-

traktande däraf att de icke vore tillförsäkrade rätt till pension och dels i följd af bestämmelserna i 5 § af lagen den 10 maj 1889 dels äfven på den grund att deras tid odelad toges i anspråk af dem åliggande tjänstegöromål vore förhindrade att bereda sig några extra inkomster. Därjämte har framhållits, att inspektörerna för tillsyn af elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring, hvilka såväl i fråga om utbildning som tjänsteåligganden vore likställda med yrkesinspektörerna, tillerkänts, förutom årligt arvode till samma belopp som desse äfven-som ersättning för särskilda förrättningar, rätt till resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i resereglementet.

[4.]

För egen del har kommerskollegium, med åberopande ej mindre af hvad kollegium i sitt förenämnda underdåniga utlåtande den 12 november 1901 i ämnet anfört än äfven af hvad yrkesinspektörerna till stöd för sin förnyade framställning andragit, särskildt därom att inspektörerna öfver elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring tillerkänts rätt att tillgodonjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt resereglementets tredje klass samt att dessa inspektörer vore med yrkesinspektörerna i öfrigt mycket jämnställda, hemställt om bifall till berörda framställning.

I underdånigt utlåtande den 21 april 1904 har statskontoret, hvars yttrande i ärendet jämväl infordrats, under åberopande af sitt ofvanberörda den 14 december 1901 afgifna utlåtande, vidare erinrat, bland annat, hurusom statskontoret och kammarrätten i den 22 november 1902 afgifvet gemensamt förslag till nytt resereglemente hemställt, att yrkesinspektör måtte, där ej hinder härför skulle anses möta i Riksdagens förenämnda år 1889 gjorda uttalande angående deras resekostnads- och traktamentsersättning, uppflyttas till tredje klassen, helst statens undervisare i husslöjd samt i olika delar af landthushållningen åtnjöte ersättning efter denna klass, när de på uppdrag af landtbruksstyrelsen reste i egenskap af inspektörer; och ansåge sig statskontoret i den af yrkesinspektörerna åberopade omständigheten, att de för tillsyn af elektriska anläggningar tillsatta inspektörerna nyligen tillerkänts rätt till ersättning enligt tredje klassen i resereglementet, äga ytterligare anledning att vidhålla sitt nämnda, gemensamt med kammarrätten afgifna yttrande.

Hvad angår de kostnader, som genom bifall till framställningen i fråga skulle uppstå för statsverket, har statskontoret meddelat, att enligt därstädes anställd approximativ beräkning man syntes kunna anse ett belopp af 3,500 kronor såsom ett ungefärligt medeltal för den årliga ökning i utgifter, som ett bifall till framställningen skulle medföra.

[4.] Det är tydligen af största vikt, att yrkesinspektörerna för af dem i tjänsten företagna resor beredas en ersättning, som fullt motsvarar de med resorna förenade utgifter. På sätt förut vid behandlingen af förevarande fråga framhållits, är det nämligen eljest att befara, att inspektionsresor af dem icke varda företagna i den omfattning, som för en verksam inspektion är önskelig och behöflig. Gifvetvis är det heller icke med billigheten öfverensstämmande, att inspektörerna, hvilkas arfvoden icke kunna anses vara öfverdrifvet högt tilltagna, skola nödgas tillskjuta af egna medel för att bekosta sina tjänsteresor. Det torde emellertid svårligen kunna förnekas, att det dagtraktamente af sex kronor, som yrkesinspektörerna under tjänsteresor åtnjuta, med hänsyn till de i allmänhet gällande priser å kost och logis är otillräckligt, hvaremot det belopp, hvarmed dagtraktamente utgår till dem, som räknas till tredje klassen af gällande resereglemente, eller tio kronor, äfven i fråga om yrkesinspektörerna knappast kan anses för högt. Vikten af det uppdrag, som är yrkesinspektörerna anförtrodt, synes ock tala för, att dem tillkommande resekostnadsersättning bör beräknas efter tredje klassen i resereglementet.

Då Riksdagen år 1902 afslog den framställning, som af Eders Kungl. Maj:t då gjordes i syfte att bereda yrkesinspektörerna förhöjd resekostnads- och traktamentsersättning, synes detta ock hafva berott icke så mycket af obenägenhet mot själfva saken som fasthellre däraf, att Riksdagen, under antagande att nytt resereglemente snart komme att utfärdas, ansett frågan om förändrade grunder för beräkningen af yrkesinspektörernas reseersättning böra tillsvidare anstå.

Visserligen har, på sätt angafs redan vid ärendets föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 11 januari 1902, på uppdrag af chefen för civildepartementet utarbetats ett förslag till nytt resereglemente, öfver hvilket förslag statskontoret och kammarrätten den 22 november 1902 afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande äfvensom vissa andra myndigheter afgifvit underdåniga yttranden. Detta ärende är emellertid, enligt hvad chefen för civildepartementet meddelat, af mycket vidlyftig beskaffenhet och kräfver åtskillig ytterligare beredning, innan detsamma varder i skick att kunna föreläggas Eders Kungl. Maj:t till slutlig pröfning. Ovisst torde ock vara, huruvida det ifrågavarande förslaget är af beskaffenhet att böra läggas till grund för en ny författning i ämnet. Med afseende härå synes det hvarken ur det allmännas eller ur billighetens synpunkt vara lämpligt att, i afvaktan på en utredning, hvilken till sitt resultat är oviss och i hvarje fall antagligen icke inom den närmaste tiden kommer att föranleda

förändrade bestämmelser i ämnet, undanskjuta den nu föreliggande frågan om beredande åt yrkesinspektörerna af en ersättning för deras tjänsteresor, som bättre än den nuvarande motsvarar deras verkliga utgifter i sådant afseende, helst naturligen ett medgifvande i dylik riktning icke behöfver utgöra hinder för tillämpning å yrkesinspektörerna, lika litet som å andra, hvilka hafva att företaga resor i statens ärenden, af de förändrade grunder för beräkningen af resekostnads- eller traktamentsersättning, som möjligen framdeles må varda fastställda.

[4.]

Då, på sätt jag ofvan uttalat, yrkesinspektörerna enligt min mening böra tillerkännas rätt till reseersättning enligt tredje klassen i rese-reglementet, förutsätter detta en höjning i det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar, hvilken höjning emellertid enligt den i statskontoret anställda approximativa beräkningen kan stanna vid 3,500 kronor.

På grund af hvad jag ofvan anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar med 3,500 kronor, eller från 18,769 kronor till 22,269 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag under hufvudtiteln har jag ej anledning att föreslå någon ändring. *Öfriga ordinarie anslag.*

Jag har ofvan tillstyrkt förhöjning i anslagen:

till tullverket med	kronor	3,100:—
„ statistiska centralbyrån med	„	11,000:—
„ rese- och traktamentspenningar med	„	3,500:—

så att förhöjningen på det hela å de ordinarie anslagen skulle blifva kronor 17,600:—

Härvid bör likväl, beträffande anslaget till tullverket, erinras, att kostnaderna för detta verk bestridas af verkets egna medel.

Lägges till den föreslagna förhöjningen summan af hufvudtiteln's ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat „ 8,552,793:—

skulle, under förutsättning af bifall till hvad jag sålunda hemställt, slutsumman af sjunde hufvudtiteln's ordinarie anslag för år 1906 blifva . . . kronor 8,570,393:—

[5, 6.]

Extra anslag.

I fråga om de anslag å extra stat, som kunde erfordras, yttrade departementschefen beträffande

Arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå.

[5.]
*Arfvode för en
byråassistent
å finans-
departementets
bankbyrå.*

Till beredande af arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå har Riksdagen på extra stat för innevarande år likasom för de fyra nästföregående åren beviljat 4,500 kronor; och då detta anslag är behöfligt äfven för år 1906, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till beredande af arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 4,500 kronor.

Ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet.

[6.]
*Ordnande och
registrerande
af vissa
handlingar i
kammar-
arkivet.*

Vid upprepade tillfällen under senare år hafva särskilda anslag beviljats för ordnande af de i kammararkivet befintliga oordnade handlingar.

Redan genom nådigt bref den 29 januari 1897 anvisade Eders Kungl. Maj:t, på framställning af kammarkollegium, för påbörjande af nämnda arbete, af sjunde hufvudtitelns anslag till extra utgifter ett belopp af 1,500 kronor såsom arfvode för ett år till en biträdande arkivarie.

Med anledning af en vid 1897 års Riksdag väckt motion anslog därefter Riksdagen på extra stat för år 1898 ett belopp af 5,000 kronor, att efter Eders Kungl. Maj:ts närmare föreskrifter användas för ordnande och registrerande företrädesvis af ännu oordnade handlingar i kammararkivet.

Då kammarkollegium, jämlikt Eders Kungl. Maj:ts befallning, den 8 oktober 1897 afgaf underdånigt utlåtande i fråga om användningen af detta anslag, gjorde kollegium, med åberopande af ett från tjänstförrättande kammararkivarien infordradt yttrande, framställning om ytterligare anslag för arkivhandlingarnas ordnande. I sitt nämnda yttrande anförde tjänstförrättande arkivarien, bland annat, att den

närmaste uppgiften vid kammararkivets ordnande då vore att fullfölja arbetet med de lösa akternas fördelning i hufvudgrupper efter innehållet; att därefter återstode arbetet med hufvudgruppernas fördelning i kronologiskt ordnade serier och dessas registrering; samt att ordningsarbetet i dess helhet, såvidt på förhand kunde beräknas, sannolikt skulle, om detsamma anförtroddes åt tre lämpliga personer med en arbetstid af fyra timmar om dagen, kunna i hufvudsak utföras under en tid af sammanlagdt fyra år. Med anledning häraf hemställde kollegium, att för ifrågavarande arbetes fortsatta bedrifvande måtte för hvar och ett af åren 1899, 1900 och 1901 beviljas ett belopp af 5,000 kronor.

[6.]

Med bifall till en af Eders Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade ock 1898 års Riksdag för ordnande och registrerande företrädesvis af ännu oordnade delar af kammararkivets handlingar ett extra anslag af 15,000 kronor att utgå under tre år, af hvilket anslag Riksdagen för ett hvar af åren 1899, 1900 och 1901 anvisat 5,000 kronor, att ställas till kammarkollegii disposition mot den redovisning och kontroll, Eders Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva; och har Eders Kungl. Maj:t, beträffande det för ett hvar af dessa år anvisade anslag, meddelat bestämmelser, enligt hvilka ett belopp af 4,800 kronor finge utgå i arvoden af lika storlek till tre särskilda biträden åt kammararkivarien och återstoden efter kollegii bepröfvande användas till de särskilda utgifter, som kunde föranledas af arbetet med handlingarnas ordnande och registrerande.

Under arbetets gång visade det sig emellertid, att mängden af oordnade handlingar i kammararkivet, hvilka vid den år 1897 anställda beräkningen förvarats å mörka och svåråtkomliga platser, delvis på vindar och i källare, varit långt större än man från början skäligen kunnat antaga samt att det därför icke läte sig göra att inom den från början beräknade tiden afsluta arbetet.

Efter en af tjänstförrättande arkivarien i ärendet verkställd utredning anförde kammarkollegium i underdånig skrifvelse den 28 september 1900, bland annat, att kollegium med stöd af vunnen erfarenhet i frågan ansåge sig icke kunna antaga, att ordningsarbetet jämte erforderlig registrering skulle kunna fullbordas på mindre än fyra år från och med år 1902 och äfven detta endast under förutsättning, att den för arbetet dittills använda personal komme att fortfarande ägna sig åt detsamma. För att emellertid göra en sådan förutsättning sannolik kräfdes, enligt kollegii förmenande, ökning i det årliga anslaget för beredande af bättre aflöning åt samma personal. Kollegium hemställde

[6.] därför, att framställning måtte göras till Riksdagen om beviljande för ifrågavarande ändamål af ytterligare anslag, att utgå med visst förhöjdt belopp under hvart och ett af åren 1902, 1903, 1904 och 1905.

I enlighet härmed föreslog Eders Kungl. Maj:t i den till 1901 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof Riksdagen att för fortsatt ordnande och registrerande af kammararkivets handlingar bevilja ett extra anslag af 24,000 kronor att utgå under fyra år samt däraf för år 1902 anvisa 6,000 kronor, att ställas till kammarkollegii disposition mot den redovisning och kontroll, som Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva. Med anledning af denna framställning och en vid Riksdagen väckt motion beviljade Riksdagen för ändamålet ett anslag af 20,000 kronor att utgå under fyra år. Af detta anslag har Riksdagen för hvart och ett af åren 1902, 1903, 1904 och 1905 på extra stat anvisat ett belopp af 5,000 kronor; och har Eders Kungl. Maj:t äfven i fråga om de för dessa år anvisade anslag för hvarje år meddelat enahanda föreskrifter, som, enligt hvad jag förut nämnt, lämnats rörande de för de föregående åren för samma ändamål beviljade anslag.

I underdånig skrifvelse den 23 september sistlidet år har kammarkollegium gjort framställning om beredande af ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål. Kollegium har därvid anfört, hurusom kammararkivarien i ett till kollegium samma dag aflåtet memorial meddelat, att, sedan från det ifrågavarande ordningsarbetets början till 1899 års utgång omkring 6,000 buntar eller band förut oordnade och delvis okända aktstycken blifvit hopsamlade och fördelade i hufvudgrupper, under åren 1900, 1901, 1902 och 1903 ett antal af 3,737 buntar eller band blifvit fördelade i serier samt slutligt ordnade och förtecknade; att under den gångna delen af år 1904 omkring 800 buntar blifvit fördelade i serier och slutligt ordnade, hvarjämte ett större antal buntar varit föremål för förberedande behandling; att det emellertid befunnits oundgängligt att vid uppläggandet af en ny serie däruti intaga vissa delar af arkivets sedan äldre tider förtecknade handlingar, i följd hvaraf ytterligare minst 1,500 band eller buntar ingått bland de aktstycken, som vid ordningsarbetet varit föremål för behandling; att således mera än 2,900 buntar eller band ännu återstode, hvilka endast blifvit i hufvudgrupper sammanförda; samt att af sistnämnda material ungefär 1,200 buntar eller band ytterligare syntes kunna fördelas i serier och slutligt ordnas före 1905 års utgång; och hade kammararkivarien, med förmälan tillika, att det syntes vara ett trängande kraf, att arkivets under 1600- och 1700-talet ordnade och förtecknade handlingar ånyo genomginges och förtecknades,

särskildt emedan de eldsvådor, som i början af 1800-talet hemsökt arkivet, i hög grad brutit de gamla serierna, såsom sin åsikt uttalat, att såväl det nu pågående ordningsarbetets afslutande som äfven nyssnämnda revision af arkivets äldre serier och upprättandet af nya förteckningar öfver dem lämpligen kunde från och med 1906 års början uppdragas åt en vid arkivet anställd amanuens, samt på grund däraf föreslagit, att för detta ändamål ytterligare en amanuensbefattning skulle vid arkivet inrättas.

[6.]

Kollegium har vidare anført, att af arkivariens omförmälda memorial framginge, att af de handlingar, som dittills endast blifvit i hufvudgrupper sammanförda, omkring 1,700 buntar skulle vid 1905 års utgång återstå att fördela i serier samt slutligt ordna och förteckna. Med hänsyn till hvad arkivarien upplyst om oundgängligheten att vid uppläggandet af nya serier däruti intaga delar af arkivets sedan äldre tider förtecknade handlingar syntes dock med all sannolikhet de handlingar, som efter utgången af år 1905 behöfde ordnas och registreras, innan nu ifrågavarande arbete blifvit fullbordadt, böra beräknas icke oväsentligt högre. Att den för arbetet beräknade tiden visat sig otillräcklig syntes i väsentlig mån hafva föranledts ej mindre af nödvändigheten att i ordningsarbetet indraga en afsevärd mängd i äldre tider förtecknade handlingar än äfven af den omständigheten, att de vid arbetet anställda ordinarie biträdena icke varit för detsamma påräkneliga i den omfattning, som förväntats, i det att de, hufvudsakligen för bestridande af andra, i ekonomiskt afseende för dem fördelaktigare befattningar, hos collegium utverkat sig upprepade ledigheter under afsevärd tid, då arbetet måst uppehållas af tillfälliga vikarier, hvarigenom resultatet af arbetet blifvit mindre än som beräknats. För utförande af det vid 1905 års slut återstående ordningsarbetet syntes collegium uppenbart, att särskilda åtgärder måste vidtagas, därest icke arbetets fullbordande skulle undanskjutas till en obestämd framtid, men då den af arkivarien föreslagna utväg, eller inrättandet af en ytterligare amanuensbefattning i arkivet, till hvilken befattning i allt fall särskilda medel skulle behöfva äskas, först efter en längre följd af år syntes kunna bringa arbetet till afslutning, och arkivets ifrågavarande handlingar obestriddigen måste anses vara af den vikt såväl för kollegii undersökningar som för forskningen i allmänhet, att arbetet borde inom den närmaste tiden föras till slut, ansåge collegium arkivariens förslag icke kunna för nu förevarande ändamål af collegium förordas. Enligt en af arkivarien lämnad uppgift skulle, under förutsättning att samma arbetskrafter, som de dittills anlitade, vid ordningsarbetet biträdde och att förhållandena i öfrigt ställde

[6.] sig gynnsamma, omkring 1,000 buntar om året kunna slutligt ordnas och förtecknas. Med ledning af denna uppgift och med afseende å myckenheten af det arbete, som dittills medhunnits, syntes man kunna förvänta, att ordningsarbetet skulle vara i hufvudsak afslutadt vid utgången af år 1907, därest detsamma finge med nuvarande anordning fortgå jämväl efter 1905 års slut. På grund häraf hemställde kollegium, att Eders Kungl. Maj:t täcktes aflåta nådig proposition till Riksdagen om beviljande till fortsatt ordnande och registrerande af kammararkivets handlingar af ett ytterligare anslag af 10,000 kronor, att utgå med 5,000 kronor under hvarterdera af åren 1906 och 1907 samt ställas till kollegii disposition mot den redovisning och kontroll, Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva.

Af den utredning, som i ärendet lämnats, lärers med tydlighet framgå, att det sedan flera år pågående arbetet med ordnande och registrerande af de i kammararkivet förvarade oordnade handlingar icke med de för ändamålet hittills anvisade medel kan bringas till fullbordan. Anledningen till att arbetet kräver längre tid, än som vid den år 1900 gjorda beräkningen antagits, synes vara att söka hufvudsakligen däri, att det under arbetets gång visat sig nödvändigt att i de serier af handlingar, som varit föremål för behandling, intaga en ganska stor mängd i äldre tider förtecknade handlingar, äfvensom däri, att de för arbetets utförande egentligen anställda biträdena icke ständigt varit att för arbetet påräkna utan tidtals måst ersättas af tillfälliga vikarier. Af kammararkivariens sistlidet år aflåtna memorial i ärendet framgår emellertid, att den allra största delen af det ifrågavarande arbetet kan förväntas vara utfördt vid slutet af innevarande år. Vid sådant förhållande synes all anledning förefinnas att fortfarande låta bedriva arbetet så, att detsamma inom en nära liggande framtid må kunna fullbordas. Att vid innevarande års utgång afbryta arbetet vore tydligen desto mindre välbetänkt som de anslag, hvilka hittills för ändamålet beviljats, uppenbarligen icke kunna medföra det gagn, som därmed åsyftats, med mindre att äfven de handlingar, som då ännu icke hunnit blifva fullständigt ordnade och förtecknade, underkastas härför erforderlig behandling.

Då min företrädare i ämbetet hemställde om aflåtande till 1901 års Riksdag af nådig proposition om anslag till förevarande ändamål, blef det af honom uttryckligen framhållet, att ordnandet af kammararkivets värdefulla samlingar på ett sådant sätt, att de blefve för forskningen tillgängliga, vore en fråga af den vikt, att den icke finge uppgifvas, innan den blifvit bragt till ett lyckligt slut, en uppfattning som äfven af mig i allo delas.

Med ledning af den erfarenhet, som nu vunnits, har kammarkollegium antagit, att, under förutsättning att arbetet får fortgå enligt nuvarande anordning jämväl efter innevarande års slut, detsamma kan förväntas vara i hufvudsak afslutadt vid utgången af år 1907.

[6, 7.]

I anslutning till hvad kammarkollegium i ärendet anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för fortsatt ordnande och registrerande af kammararkivets handlingar bevilja ett extra anslag af 10,000 kronor, att utgå under två år, samt däraf för år 1906 anvisa 5,000 kronor, att ställas till kammarkollegii disposition mot den redovisning och kontroll, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva.

Förstärkning af statskontorets arbetskrafter.

Sedan statskontoret i underdånig skrifvelse den 26 september 1902 anmält, att statskontoret af förekommen anledning funnit sig böra vidtaga vissa förändrade anordningar i arbetssättet inom ämbetsverket i syfte att åstadkomma en mera effektiv kontroll å statskontorets kassarörelse, gjorde statskontoret i underdånig skrifvelse den 20 november samma år framställning, att, enär för de förändrade anordningarnas genomförande förstärkning af ämbetsverkets arbetskrafter vore erforderlig, medel för ändamålet måtte beredas. Till de ifrågasatta åtgärderna hörde anställande af en ny tjänsteman (kassabokhållare) å räntekammaren, hvilken tjänsteman skulle hafva till åliggande, bland annat, att föra vissa i den underdåniga skrifvelsen närmare angifna räkenskaper. Då emellertid enligt statskontorets mening någon tids erfarenhet af de ifrågavarande åtgärderna borde förvärfvas, innan framställning gjordes om uppförande af en ny ordinarie tjänst å ämbetsverkets stat, inskränkte sig statskontoret till att begära, att till dess disposition måtte å extra stat från och med år 1903 ställas de medel, som för anställande af omförmälde tjänsteman erfordrades. I sammanhang därmed anmälde statskontoret, att, enär den å räntekammaren tjänstgörande amanuensen, ifall en kassabokhållare där anställdes, blefve å räntekammaren obehöflig, statskontoret under omförmälda förutsättning hade för afsikt att till utgiftsbyrån öfverflytta nämnde amanuens för att bereda lättnad i göromålen för en af de där tjänstgörande revisorerna, hvilken i sammanhang med de förändrade anordningarna fått sig nya och ökade bestyr ålagda.

[7.]
*Förstärkning
af statskon-
torets arbets-
krafter.*

Med anledning af statskontorets berörda framställning föreslog Eders Kungl. Maj:t, efter det statskontoret genom nådigt bref den 5

- [7.] december 1902 erhållit bemyndigande att till förstärkande af ämbetsverkets arbetskrafter tillsvidare under år 1903 af under händer varande medel förskjuta ett belopp af högst 3,000 kronor för år räknadt, i den till 1903 års Riksdag aflätna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof Riksdagen ej mindre att till förstärkande af statskontorets arbetskrafter på extra stat för år 1904 uppföra ett anslag af 3,000 kronor än äfven att medgifva, att för år 1903 ett mot berörda anslag svarande belopp af 3,000 kronor finge af statskontoret med under händer varande medel förskjutas för att sedan hos Riksdagen anmälas till ersättande.

Detta Eders Kungl. Maj:ts förslag blef ock af Riksdagen bifallet. I sammanhang med underdånig anmälan om detta sitt beslut yttrade emellertid Riksdagen, bland annat, att ofvan omförmälda af statskontoret föreslagna anordning — eller att en på extra stat uppförd kassabokhållare skulle till kontrollens förstärkande anställas å räntekammaren och den därstädes förut tjänstgörande amanuensen öfverflyttas till utgiftsbyrån för att bereda lättnad i göromålen för en af de där tjänstgörande revisorerna — endast borde betraktas såsom en tillfällig åtgärd i afvaktan på den framtällning uti ifrågavarande afseende, som kunde komma att göras af den för afgifvande af utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden af Eders Kungl. Maj:t tillsätta kommitté, samt att Riksdagen emellertid hölle före, att den kontroll, man velat åstadkomma genom inrättandet af en kassabokhållareplats å räntekammaren, skulle göras än mer effektiv, om platsen blefve med ordinarie tjänsteman besatt, hvarför det syntes Riksdagen böra så ordnas, att genom omplacering af verkets ordinarie tjänstemän en af dem blefve anställd såsom kassabokhållare å räntekammaren.

Äfven för innevarande år har Riksdagen till förstärkande af statskontorets arbetskrafter på extra stat anvisat ett anslag af 3,000 kronor; och har Eders Kungl. Maj:t, efter det statskontoret, jämlikt föreskrift i nådigt bref den 10 juni 1904, i underdånig skrifvelse den 15 september samma år afgifvit förslag i fråga om användningen af berörda för innevarande år anvisade anslag, den 25 sistlidne november förklarar, att under år 1905 till tjänstgöring såsom kassabokhållare å räntekammaren skall förordnas någon af de å statskontorets öfriga afdelningar anställda tjänstemän af första graden samt att den sålunda förflyttades tjänst skall uppehållas på förordnande med rätt för den, som erhåller förordnandet, att uppbära det af Riksdagen på extra stat för år 1905 anvisade anslag å 3,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 15 september 1904 har statskontoret, [7, 8.] med tillkännagifvande att de omständigheter, hvilka föranledt Eders Kungl. Maj:t att på statskontorets framställningar föreslå Riksdagen att anvisa ofvanberörda anslag till förstärkande af statskontorets arbetskrafter, komme att, såvidt nu kunde bedömas, föreligga äfven under år 1906, hemställt, att jämväl för sistnämnda år måtte till förstärkande af statskontorets arbetskrafter på extra stat uppföras ett anslag af 3,000 kronor.

Med afseende å denna framställning tillåter jag mig erinra, att den af Eders Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 tillsatta kommitté för afgifvande af utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m. den 8 nästlidne december till Eders Kungl. Maj:t inkommit med betänkande och förslag till reglering af löneförhållandena m. m. vid statskontoret samt att detta betänkande och förslag den 16 i samma månad remitterats till statskontoret för afgifvande af underdånigt utlåtande i ärendet.

Då med hänsyn härtill sistberörda ärende knappast i så god tid före slutet af innevarande års riksdag lärer kunna bringas i det skick, att detsamma i år kan föreläggas Riksdagen, och, intill dess en omreglering af löneförhållandena m. m. vid statskontoret kan varda företagen, det behof af förstärkning i detta ämbetsverks arbetskrafter, som blifvit genom ofvan omförmälda för de närmast gångna äfvensom för innevarande år beviljade anslag tillgodosedt, kvarstår oförändradt, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till förstärkande af statskontorets arbetskrafter på extra stat för år 1906 uppföra ett anslag af 3,000 kronor.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

De af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, som tillhöra [8.] sjunde hufvudtiteln och böra till ersättande hos Riksdagen anmälas, äro enligt uppgift från statskontoret: *Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.*

till anskaffande af en ny furstlig krona	kronor	12,000: —
„ förstärkning af statskontorets arbetskrafter för år 1903, jämlikt Riksdagens medgifvande i skrifvelse den 22 maj 1903,	„	3,000: —
„ ersättning till ägare af skattefrälsehemman, hvilkas ränta icke blifvit af statsverket inlöst, „		32,784: 87
transport kronor		47,784: 87

[8.]	transport kronor	47,784: 87
till ersättning för förskott till inlösen af skattefrälse- räntor	„	12,524: 66
„ kommerskollegium, enligt nådiga brefvet den 17 juni 1893, utanordnade medel för godtgörande af vissa utgifter och kostnader för svenskt sjö- folk m. m., 22,300 kronor, samt, enligt nådiga brefvet den 22 januari 1897 angående ordningen och sättet för gäldande af vissa utgifter, som föranledas af stadgandena i 319 och 321 §§ i sjölagen, utanordnade medel, 600 kronor, eller tillsammans	„	22,900: —
„ generaltullstyrelsen, jämlikt nådiga brefvet den 8 april 1904, utanordnade medel såsom godt- görelse för förskjuten kostnad för anbringande år 1903 af registreringsnummer å svenska fartyg	„	311: 55
„ kostnader för den under den 3 oktober 1902 tillsatta löneregleringskommittén	„	49,671: 24
„ kostnader för den under den 9 juni 1899 till- satta kommittén för utredning angående för- ändradt ordnande af det civila pensionsväsendet	„	39,742: 24
„ kostnader för den under den 9 november 1900 tillsatta kommittén för utredning angående för- bättrad pensioneringssätt för sjömän	„	52,652: 44
„ kostnader för den under den 21 februari 1902 tillsatta värnskattskommittén	„	4,820: 60
„ kostnader för den under den 7 oktober 1898 tillsatta kommittén för revision af förordningen angående försäljning af vin och maldrycker, 11,016 kronor 46 öre, äfvensom för utarbetande af förslag till förordning angående försäljning af svagdricka m. m., 1,000 kronor, eller tillhopa	„	12,016: 46
„ kostnader för den under den 4 april 1902 till- satta kommittén för förnyad utredning af frågan om lämpligaste sättet för anordnande af en maldrycksbeskattning	„	6,299: 90
„ kostnader för den under den 31 oktober 1902 tillsatta hvitbetssockerbeskattningskommittén. .	„	27,672: 09
„ kostnader för verkställande af revision af för- ordningen den 12 februari 1864 angående hvad		
	transport kronor	276,396: 05

	transport kronor	276,396: 05	[8.]
i afseende å passagerareångfartygs byggnad, utrustning och begagnande iakttagas bör m. m.	„	12,044: 74	
till kostnader för revision af förordningen den 22 november 1878 angående befälet å svenska handelsfartyg, reglementet för navigationsskolorna i riket den 6 juni 1890 med flera författningar rörande sjöfartsnäringen.	„	8,955: 58	
„ kostnader för utarbetande af förslag till kontrollföreskrifter till förekommande af ångpannors exploderande.	„	10,608: 38	
„ kostnader för utredning angående behöfligheten af ändringar i gällande bestämmelser rörande bokföringen i statskontoret och utarbetande af förslag i ämnet m. m.	„	15,000: —	
„ kostnader för utarbetande af förslag till bestämmelser till betryggande af viktigare offentliga handlingars bestånd m. m.	„	4,616: 42	
„ ersättning för anställande af vissa undersökningar rörande artificiella sötämnen äfvensom utarbetande af förslag till bestämmelser angående importen af och rörelsen med dylika ämnen	„	996: 86	
„ kostnader för utredning och uppgörande af förslag i anledning af beslutade tullförhöjningar i främmande länder.	„	14,219: 89	
„ kostnader för utredning och utarbetande af förslag rörande ökad beskattning å tobak och tobaksfabrikat	„	13,259: 31	
	summa kronor	356,097: 23	

I fråga om ofvannämnda furstekrona tillåter jag mig erinra om följande. Med erinran att Hans Kungl. Höghet Hertigen af Södermanland uppnått den ålder, att Hans Kungl. Höghet sannolikt snart komme att inför Eders Kungl. Maj:t aflägga tro- och huldhetsed eller i öfrigt deltaga i sådana högtidliga ceremonier, då furstlig krona och mantel användes, anförde riksmarskalksämberet i underdånig skrifvelse den 25 mars 1902, att kammarkollegium på förfrågan, huruvida för sådant fall tillräckligt antal furstliga kronor finnes bland regalierna eller en ny sådan behöfde för Hans Kungl. Höghets räkning förfärdigas, meddelat, att bland regalierna finnes endast tre furstliga kronor, för det dåvarande afsedda till begagnande af Deras Kungl. Högheter Hertigarne

[8, 9.] af Skåne, Västergötland och Nerike, och att af sådan anledning ny krona behöfde för Hans Kungl. Höghet Hertigens af Södermanland räkning förfärdigas; och hemställde riksmarskalksämbetet, som därför ansåge sig böra underställa ärendet Eders Kungl. Maj:ts pröfning, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bemyndiga kammarkollegium att föranstalta om förfärdigande af ytterligare en furstlig krona för Hans Kungl. Höghet Hertigens af Södermanland räkning. Sedan kammarkollegium efter infordrande af kostnadsförslag å en furstlig krona, tillverkad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de bland regalierna förut befintliga furstekronorna, afgifvit underdånigt utlåtande, bemyndigande Eders Kungl. Maj:t enligt beslut den 27 juni 1902 kammarkollegium att ombesörja förfärdigandet af en furstlig krona i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nyssnämnda kronor, dock med vissa ändringar, åsyftande att nedbringa kostnaden för kronans tillverkning; och anbefalldes i sammanhang därmed statskontoret att förskottsvis till kollegium på rekvisition utbetala det för kronans anskaffande erforderliga beloppet samt att därefter anmäla förskottet till ersättande.

Ofvannämnda kommittéer, med undantag af löneregleringskommittén, hafva numera alla afslutat sina arbeten, om än kostnaderna för en eller annan af dem ännu icke helt och hållet guldits.

Hvad angår ofvan omförmälda utredningsarbeten i öfrigt äro några ännu icke fullbordade, andra åter beroende af ytterligare beredning.

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal af kronor samt för utjämning af hufvudtitelns slutsumma, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning,

att till gäldande af ofvannämnda förskott, 356,097 kronor 23 öre, må å extra stat för år 1906 anvisas ett belopp, för jämnande af hufvudtitelns slutsumma beräknadt till 356,141 kronor.

Förstärkning af arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen.

[9.]
*Förstärkning
af arbetskraf-
terna hos ge-
neraltullstyre-
lsen.*

Då jag nästlidet år inför Eders Kungl. Maj:t framlade förslag till omreglering af tullverkets utgiftsstat, uttalade jag, med anledning af väckt fråga därom att till förstärkning af arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen skulle å ordinarie stat uppföras dels en ny notarietjänst å styrelsens kanslibyrå dels två nya revisorstjänster och en ny aktuarie-tjänst å styrelsens revisionsbyrå, hvilka tjänster, med undantag af den sistnämnda, emellertid från och med år 1901 funnits uppförda å extra stat, den mening, att, då frågan om reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden vore beroende på utredning af den utaf Eders Kungl. Maj:t tillsatta löneregleringskommittén, från hvilken förslag till

lönereglering jämväl för generaltullstyrelsen framdeles vore att förvänta, [9, 10.] de ifrågavarande tjänsterna icke borde då uppföras å ordinarie stat.

Enär jag emellertid var öfvertygad om nödvändigheten af att bibehålla den förstärkning i arbetskrafter, som under de senaste åren beredts styrelsens kansli- och revisionsbyråer, och behovet af den föreslagna nya aktuarietjänsten syntes mig ådagaladt, hemställde jag, att medel till bestridande af kostnaderna för tjänsternas uppehållande på förordnande under år 1905 måtte af Riksdagen äskas under formen af ett extra anslag. Eders Kungl. Maj:ts i enlighet härmed framställda förslag blef ock af Riksdagen bifallet.

Enär den förstärkning i arbetskrafter, som härigenom under innevarande år kommit generaltullstyrelsen till godo, är behöflig äfven för nästkommande år och det skäl, som förra året föranledde det för ändamålet erforderliga anslagets uppförande å extra stat, fortfarande lär äga giltighet, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:ts måtte föreslå Riksdagen

att, till bestridande af kostnaderna för uppehållande på förordnande under år 1906 af en notarietjänst å generaltullstyrelsens kanslibyrå samt af två revisorstjänster och en aktuarietjänst å samma styrelses revisionsbyrå, på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 12,000 kronor.

Underhåll och reparationer af publika byggnader.

I den till 1899 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kungl. Maj:ts Riksdagen att höja reservationsanslaget till byggnader och reparationer med 100,000 kronor, eller från 200,000 till 300,000 kronor.

Denna Eders Kungl. Maj:ts framställning, närmast föranledd af öfverintendentsämbetets i underdånig skrifvelse den 15 november 1898 i ämnet gjorda framställning, blef emellertid af Riksdagen endast på det sätt bifallen, att Riksdagen höjde berörda anslag med 50,000 kronor, eller från 200,000 kronor till 250,000 kronor, hvarjämte Riksdagen till underhåll och reparationer af publika byggnader för år 1900 på extra stat beviljade ett anslag af 50,000 kronor.

Sedermera har Riksdagen, på därom af Eders Kungl. Maj:ts gjorda framställningar, till underhåll och reparationer af publika byggnader på extra stat för hvart och ett af åren 1901—1905 beviljat ett anslag af 50,000 kronor.

Vid anmälan i skrifvelse den 20 maj 1904 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel att Riksdagen för år 1905 beviljat nyssnämnda extra anslag erinrade Riksdagen tillika därom,

[10.]

*Underhåll och
reparationer
af publika
byggnader.*

[10.] att till statsrådsprotokollet i ärendet meddelats, hurusom Eders Kungl. Maj:t vid åtskilliga tillfällen under åren 1899—1902 medgifvit, att statskontoret finge förskjuta medel, som af öfverintendentsämbetet befunnits erforderliga för istandsättande af utrikesministerhotellet och åtskilliga landshöfdingebostäder, och att de ifrågavarande förskotten, som förklarats skola framdeles ersättas af för ämbetet disponibla anslag, uppgått till så höga belopp, att, enligt en af ämbetet år 1902 gjord beräkning, förskottssumman ansetts icke kunna, äfven under antagande af dåvarande medelstillgång, blifva statskontoret tillfullo godtgjord förr än under år 1908. I anledning häraf och då äfven i statsrådprotokollet rörande vissa andra punkter af förevarande hufvudtitel meddelanden lämnats angående under liknande omständigheter gjorda förskott, hade Riksdagen ansett sig böra framhålla önskvärdheten af, att dylikt anteciperande på framtida anslag måtte, så vidt möjligt vore, undvikas.

Hvad Riksdagen sålunda anført meddelades öfverintendentsämbetet genom nådigt bref den 10 juni 1904.

I underdånig skrifvelse den 15 november nyssnämnda år har öfverintendentsämbetet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t tacktes till innevarande års Riksdag aflåta nådig proposition om anvisande på extra stat jämväl för år 1906 af ett anslag å 50,000 kronor för underhåll och reparationer af publika byggnader.

Med åberopande af de skäl, ämbetet i sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 15 november 1898 anført för behöfligheten däraf att det belopp, hvarmed det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer samt det ifrågavarande extra anslaget sammanlagdt för närvarande utginge, eller 300,000 kronor, ställdes till ämbetets förfogande, för att ämbetet i allmänhet skulle kunna på vederbörligt sätt hålla vård om de egendomar, som blifvit ställda under dess inseende, har ämbetet, som funne nämnda skäl fortfarande äga full giltighet, till stöd för sin nu förevarande framställning vidare framhållit dels den omständigheten, att de, enligt Eders Kungl. Maj:ts särskilda nådiga medgifvanden, från statskontoret lämnade förskott, om hvilka Riksdagen, på sätt ofvan nämnts, uttalat sig och hvilka vid 1904 års början uppgått till sammanlagdt kronor 169,227: 77 under samma år kunnat minskas med allenast » 47,787: 81

hvidan därå ännu återstode oersatt ett belopp af kronor 121,439: 96; hvarjämte ämbetet, under framhållande däraf att ingalunda någon minskning utan snarare en alltjämt fortgående stegring i arbets- och materialpris vore att emotse, erinrat, att det syntes vara att antaga, att allt

flera statsverket tillhöriga byggnader, som blefve för civilt ändamål upplåtna, komme att ställas under öfverintendentsämbetets förvaltning, samt att det inom den närmaste framtiden komme att yppas kraf på iordningsställande, först af landshöfdingebostaden i Örebro slott och sedermera äfven af de landshöfdingarne i Ålfsborgs och Skaraborgs län anslagna boställslägenheter. [10.]

I fråga om dispositionen af det äskade anslaget för år 1906 har öfverintendentsämbetet meddelat, att, såvidt redan nu kunde uppgifvas, ämbetet för sin del ansåge, att anslaget borde finna följande användning, nämligen:

till fullbordande af koppartakets å nationalmuseum omtäckning med ny kopparplåt på likaledes ny underpanel.....	kronor 29,000: —
» ordnande och inhägnande af platsen kring byggnaderna vid seminarieanläggningen i Murjek	» 2,000: —
» anläggande af en asfaltstrottoir kring länsresidensbyggnaden i Umeå till förekommande af vattens nedträngande i byggnadens källare	» 3,000: —
» reparation af fasaderna å Leckö slott.....	» 8,200: —
» anbringande af en elektrisk hiss för arkivalier inom landsarkivlokalerna i Vadstena slott.....	» 7,800: —
summa kronor 50,000: —.	

Beträffande särskildt sistberörda anordning har ämbetet upplyst, att framställning därom till ämbetet ingått; och ansåge ämbetet någon invändning mot behöfligheten af nämnda anordning så mycket mindre med fog kunna göras, som hissar funnes anbragta inom landsarkiven i Upsala och Lund.

Såsom jag redan vid föredragning af frågan om aflåtande af nådig proposition till 1903 års Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof hade tillfälle att yttra till det vid propositionen fogade protokollet öfver finansärenden den 12 januari samma år, hade med anledning däraf att det ofvan omförmälda ordinarie byggnadsanslaget under de närmast föregående åren befunnits otillräckligt för bekostande af alla de arbeten, hvilka då måst verkställas och af hvilka åtskilliga såsom varande af stor omfattning kräft betydande utgifter, den utvägen måst anlitas att låta statskontoret förskjuta kostnaderna för en del större arbeten, mot godtgörelse af senare års byggnadsanslag.

Hvad sålunda af statskontoret förskjutits har visserligen sedermera till en ej oväsentlig del kunnat på nyssnämnda sätt ersättas. Men

[10, 11.] ännu återstår däraf ett betydligt belopp. Med den erfarenhet, de senare åren gifvit vid handen, synes det därför icke lida något tvifvel, att, ifall det återstående af statskontoret förskotterade beloppet skall kunna, utan anvisande af särskildt anslag för ändamålet, täckas, det ordinarie byggnadsanslaget under dessa år, då detsamma kommer att tagas i anspråk äfven för nyssnämnda ändamål, icke, utan att andra viktiga arbeten, hvilka redan nu böra verkställas eller inom den närmaste framtiden förestå, komma att alltför mycket eftersättas, kan varda tillräckligt för bestridande af kostnaderna äfven för de arbeten, för hvilkas utförande öfverintendentsämbetet funnit ett extra anslag för år 1906 vara erforderligt.

Då ett extra anslag för sistnämnda år till det af ämbetet föreslagna beloppet därför tvifvelsutan är väl behöfligt, hemställer jag, som i detta sammanhang anser mig böra omförmåla, att jag har för afsikt att tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att till Riksdagen göra framställning om beviljande af ett särskildt anslag för underhålls- och restaureringsarbeten vid Borgholms slottsruin, i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte förslå Riksdagen

att till underhåll och reparationer af publika byggnader för år 1906 å extra stat bevilja ett anslag af 50,000 kronor.

Underhålls- och restaureringsarbeten vid Borgholms slottsruin.

[11.]
Underhålls- och
restaurerings-
arbeten vid
Borgholms
slottsruin.

I underdånig skrifvelse den 27 sistlidne september har öfverintendentsämbetet gjort framställning om anvisande af medel för verkställande af underhålls- och restaureringsarbeten vid Borgholms slottsruin; och har ämbetet därvid anfört hufvudsakligen följande.

För nämnda ruins skyddande från förfall hade under de senaste tre årtiondena med anlitande af medel från det till ämbetets förfogande lämnade anslag till byggnader och reparationer vidtagits de mest nödiga åtgärder. Sålunda hade under år 1875 anställts en vaktare för tillsyn af ruinen; och hade sedermera, i synnerhet under senare delen af 1880-talet och förra hälften af 1890-talet olika mer eller mindre omfattande konserverings- och skyddsarbeten vid ruinen utförts. Det hade emellertid visat sig, att den förstörelse, för hvilken ruinen alltjämt vore utsatt, framtungit yrkanden på kraftigare åtgärder för afvärjande af det minnesrika byggnadsverkets ödeläggelse; och vid 1900 års ekonomiska

besiktning hade dära, såsom för ändamålet erforderliga, påsynats arbeten, betingande ett omkostnadsbelopp af icke mindre än 6,576 kronor. Med hänsyn till vikten däraf att arbeten af denna betydelse komme att utföras på ett i möjligaste mån insiktsfullt sätt hade öfverintendents-ämbetet i ämnet hänvänt sig till vitterhets-, historie- och antikvitets-akademien; och hade i anledning häraf akademien i skrifvelse till ämbetet af den 2 juli 1901, i enlighet med riksantikvariens efter besök på platsen tillstyrkan, föreslagit, att ämbetet måtte utse lämplig person att, jämte riksantikvarien, företaga besiktning å ruinen samt uppgöra fullständig plan för erforderliga konserveringsarbeten. Sedan med föranledande häraf ämbetet till nämnda uppdrags fullgörande utsett c. o. arkitekten hos ämbetet, hofintendenten G. Lindgren, hade denne under mars månad år 1902 inkommit till öfverintendentsämbetet med tjänstememorial rörande utförandet af det honom lämnade uppdrag.

I berörda, med öfverintendentsämbetets underdåniga skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnade memorial, vid hvilket fogats dels en plan öfver slottsrüinen, hvarå med olika färger finnas angifna de perioder, under hvilka slottets olika delar tillkommit, dels ock förslag till underhållsarbeten vid nämnda slottsruin, lämnas en sakrik utredning angående ifrågavarande byggnads historiska utveckling från 1400-talet till och med 1600-talet, hvarjämte i nyssberörda förslag framläggas ej mindre anvisningar rörande de däri upptagna arbetenas utförande, än äfven approximativa uppgifter beträffande kostnaderna för samma arbeten, hvilka uppdelats i sådana, som omedelbart böra verkställas, och sådana, som ansetts kunna tåla uppskof; och har riksantikvarien medelst påskrift å nämnda memorial förklarat, att han instämde såväl i det uppgjorda förslaget som i uppgiften om de åtgärder, som oförtöfvadt borde företagas.

De arbeten, som salunda till utförande föreslagits, utgöras i hufvudsak af följande: borttagande af träd, buskar och andra växter å samtliga murar och hvalf samt i fönsteröppningar, aflägsnande af grus, lösa stenar och andra lämningar efter nedrasande murdelar och hvalf, understödjande af bristfälliga sådana, aflägsnande af under senare tider tillkommet murverk, såsom igenmurade dörrar, fönster, kanouportar och skotthål, hvarigenom byggnadens ursprungliga utseende förändrats, återställande af nedfallna hvalfdelar samt af bristfälligt murverk vid bröstvärn, i trappor och dylikt, fastkramlande af lösa stenar, inläggande af kalkstenshållar på murkrön och hvalf, kompletterande af listverk samt slutligen borttagande af senare tillkomna vanprydliga stängselmurar i slottets närhet. Kostnaden för omförmälda arbetens utförande har i

- [11.] förslaget beräknats till sammanlagdt 35,000 kronor, däraf 10,000 kronor för de af dessa arbeten, som föreslagits till omedelbart verkställande, och 25,000 kronor för öfriga åtgärder.

Vidkommande nämnda kostnad och frågan, huruvida ruinen borde på ett så omfattande och dyrbart sätt, som föreslagits, behandlas, har öfverintendentsämbetet, med erinran att ämbetets tillgångar i allmänhet icke medgifvit några större tillfyllestgörande utgifter för dess underhåll, framhållit, att såväl med afseende härå som ock med hänsyn därtill, att i våra dagar intresset för bevarande af historiska byggnader vaknat, det syntes vara en bjudande plikt att beträffande ifrågavarande i ej mindre arkeologiskt än äfven arkitektoniskt afseende värdefulla byggnadsrest genomgripande åtgärder nu företoges. Vid inom öfverintendentsämbetet företagen granskning af det uppgjorda förslaget till underhållsarbeten vid ruinen hade ämbetet funnit detsamma vara ägnadt att låta de ännu bibehållna delarne af byggnaden komma till heders äfvensom att sätta en gräns för den småningom skeende förstörelsen till följd af en visserligen pryddig, men på många punkter gifvetvis skadlig vegetation; och hölle ämbetet före, att förslaget borde oförändradt vinna godkännande.

Hvad vidare de uppgjorda kostnadsberäkningarna anginge, hade ämbetet icke heller mot dem funnit orsak till erinran, under förutsättning att arbetena, då därigenom afsevärda besparingar möjliggjordes, finge under en följd af år i ett sammanhang utföras och icke, såsom det blifvit ifrågasatt, beträffande tiden för verkställigheten fördelas i olika grupper.

Ett så betydande belopp som det, hvilket blefve erforderligt för genomförandet af det angifna förslaget, kunde emellertid icke, äfven om det fördelades på exempelvis sju år, utgå från det af ämbetet disponerade ordinarie anslaget till byggnader och reparationer utan att menligt inverka på underhållet af de i ämbetets vård anförtrödda s. k. levande byggnader, eller sådana, som tjänade till vissa för handen varande ändamål, såsom länsresidens, seminarier, landsarkiv m. m., eller utgjordes af monument och dylikt, för hvilkas vidmakthållande allenast tarfvades vanligt underhåll.

Vid sådant förhållande och då öfverintendentsämbetet antog, att icke heller vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, under hvars vård ämbetet tänkt sig, att ruinen framdeles lämpligen borde öfverflyttas, ägde några för ändamålet disponibla tillgångar, hemställde ämbetet, att hos Riksdagen måtte göras framställning därom, att för vidtagande af de i förenämnda förslag omförmälda åtgärder måtte på extra stat anvisas

ett belopp af sammanlagdt 35,000 kronor, att utgå under en tid af sju [11.] år med 5,000 kronor årligen.

Öfver nu omförmälda framställning har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 1 sistlidne november afgifvit infordradt underdånigt utlåtande; och har akademien därvid, med vitsordande af ej mindre Borgholms slottsruins ur olika synpunkter särdeles märkliga beskaffenhet än äfven den tvingande nödvändigheten af ett snart och kraftigt ingripande för att förhindra dess fortgående och fullständiga förfall, samt med anmälan, att akademien ej ägde eller förfogade öfver några för ändamålet disponibla tillgångar, hemställt om nådigt bifall till öfverintendentsämbetets förevarande framställning.

Borgholms slottsruin utgör, såsom allmänt känt torde vara, ett af vårt lands märkligaste och mest storartade minnesmärken från en förgången tid. Såväl genom sitt byggnadssätt som genom sin på minnen rika historia erbjuder denna byggnadsrest det allra största intresse, ett intresse som än ytterligare förhöjes genom byggnadens sällspordt gynnsamma läge.

I fråga om byggnadens historia må det tillåtas mig att med ledning af tillgängliga källor i korthet erinra om följande. Borgholms slott, hvilket omtalas redan i urkunder från slutet af 1200-talet, synes ursprungligen hafva uppförts för befästningsändamål men sedermera, ombyggt och förskönadt, användts äfven såsom kungligt lustslott. I vår medeltida krigshistoria omtalas slottet ofta. Särskildt under Kalmarunionens strider spelade detsamma en ganska framträdande roll. Upprepade gånger utsatt för belägringar, föll slottet vid flera tillfällen i danskarnas händer och var tidtals äfven bortförpantadt till hansestäderna. Sista gången Borgholm intogs af främmande makt var under det s. k. Kalmarkriget år 1612, då det eröfrades af danskarna. Genom freden i Knäröd år 1613 kom det emellertid åter under svenska kronan och har alltsedan förblifvit svensk besittning.

Under Konung Johan III:s regering ombyggdes slottet efter en omfattande, storartad plan, delvis under ledning af utländska byggmästare. Under tiden efter Kalmarkriget, då slottet lidit åtskillig skada, synes detsamma hufvudsakligen hafva fått förblifva i oförändradt skick, intill dess år 1651 den dåvarande tronföljaren, sedermera Konung Karl X Gustaf erhöll Öland i förläning och därmed tidtals tog sin bostad å Borgholms slott. Karl X Gustaf lät nämligen påbörja en ombyggnad af slottet, hvilken någon tid pågick under ledning af Nicodemus Tessin

[11.] och sedermera, under Konung Karl XI:s regering, fortsattes under Erik Dahlbergs inseende. Efter år 1694 synes emellertid arbetet hafva afstannat; och fick slottet sedermera småningom förfalla. Sedan år 1806 en våldeld öfvergått slottet och förvandlat detsamma till en ruin, har slottet icke vidare varit föremål för återuppbyggande.

Om det än numera svårligen kan ifrågakomma att bringa byggnaden i sådant skick, att densamma skulle kunna få någon direkt praktisk användning, synes det knappast låta försvara sig att låta det äfven såsom ruin i flera afseenden synnerligen märkliga minnesmärket helt och hållet förfalla och undergå förstörelse. Tvärtom synes det, såsom öfverintendentsämbetet framhållit, vara en plikt att, innan det varder för sent, genom nödiga skydds- och konserveringsarbeten söka bevara detta minnesmärke för kommande tider. De underhållsarbeten, som i senare tider å ruinen företagits, hafva emellertid varit af jämförelsevis mindre omfattning och endast afsett att bevara sådana delar af ruinen, som mest varit utsatta för förstörelse, från fullständigt förfall. Kostnaderna för dessa arbeten hafva utgått ur det ordinarie anslaget för byggnader och reparationer.

Enligt förenämnda, af sakkunnige uppgjorda plan för de återstående såsom erforderliga ansedda underhålls- och restaureringsarbetena å ruinen skulle härför krävas en kostnad af sammanlagdt 35,000 kronor, en visserligen betydande summa, men hvilken dock, ifall kostnaden fördelas å en längre följd af år, icke torde kunna anses alltför betungande. I fråga om sättet för kostnadernas bestridande är jag, i likhet med öfverintendentsämbetet, af den uppfattning, att totalkostnaden sannolikt kommer att blifva afsevärdt mindre, ifall de ifrågavarande arbetena få fortgå i ett sammanhang efter en på förhand uppgjord fullständig plan, än om de skulle utföras i särskilda grupper med en eller flera längre mellanperioder.

På grund af hvad sålunda anförts och då det ordinarie anslaget för byggnader och reparationer, hvilket redan dessförutan är knappt tillmätt, icke bör anlitas för bestridande af kostnaderna äfven för nu ifrågavarande arbeten, samt det extra anslag för underhåll och reparationer af publika byggnader, hvarom jag tillstyrkt Eders Kungl. Maj:t att äfven till innevarande års Riksdag göra framställning, är väl behöfligt för vården och underhållet af de under öfverintendentsämbetets inseende och vård ställda byggnader, som nu äro under användning, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till utförande af underhålls- och restaureringsarbeten vid [11, 12.] Borgholms slottsruin, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda plan, på extra stat bevilja ett anslag af 35,000 kronor, att utgå under sju år, samt däraf för år 1906 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

Arfvode till ett sjötekniskt biträde hos kommerskollegium.

Den af Eders Kungl. Maj:t den 1 juli 1898 tillsatta kommittén för behandling af vissa sjöfartsnäringen och den utrikes handeln rörande frågor har i sitt den 11 december 1900 afgifna betänkande n:o VI, innefattande utlåtande och förslag angående vissa åtgärder till sjöfartsnäringens höjande, till behandling upptagit, bland annat, frågan, huruvida det till förekommande af de olyckor och förluster, som kunna drabba person och egendom genom användning af icke sjövärdiga fartyg, ur sjöfartens och handels synpunkt kunde finnas nödigt och lämpligt att från det allmännas sida anordna en särskild kontroll öfver fartygs sjövärdighet i annan och större utsträckning än nu hos oss vore fallet.

Med erinran att preventiv besiktning redan nu är stadgad i fråga om passagerareångfartyg och utvandrarefartyg men att i öfrigt enligt vår gällande lagstiftning ansvaret för fartygs sjövärdighet hufvudsakligen åligger befälhafvare och redare, har kommittén, som ansett vår nuvarande lagstiftning härutinnan i det hela hvilat på riktiga grunder, icke ansett sig böra förorda införande af en dylik mera vidsträckt kontroll. Enär enligt kommitténs uppfattning de nuvarande lagbestämmelserna om ansvarigheten för fartygs sjövärdighet icke erhållit den effektivitet i tillämpningen, som önskvärdt varit, har kommittén däremot föreslagit vidtagande af vissa åtgärder i syfte att skärpa insikten om dessa bestämmelsers innebörd och åstadkomma en mera verksam kontroll öfver deras tillämpning.

I detta afseende har kommittén erinrat, bland annat, huruledes inom sjöfartskretsar vid upprepade tillfällen framhållits, att den granskning af verkställda undersökningar angående inträffade sjöolyckor, som enligt sjölagen åläge kommerskollegium, i anseende till bristande sakkunskap inom kollegium i sjötekniska frågor icke kunnat af kollegium behörigen fullgöras utan erhållit en hufvudsakligen formell karaktär, i följd hvaraf syftet med sjölagens stadganden därutinnan väsentligen förfelats. Dessa

[12.]

Arfvode till ett
sjötekniskt bi-
träde hos
kommers-
kollegium.

[12.] anmärkningar hade ock i till kommittén inkomna yttranden föranlett framställande af kraf därpå, att en särskild, sjötekniskt bildad tjänsteman måtte förordnas att hos kommerskollegium granska inkommande sjöförklaringar och biträda kollegium med andra sjötekniska frågor. Med afseende härå har kommittén föreslagit, att inom nämnda ämbetsverk skulle anställas en i sjötekniska frågor sakkunnig person med praktisk utbildning i sjöväsendet. Hufvudgöromålet för denne tjänsteman skulle enligt kommitténs förslag vara granskningen af sjöförklaringar. Dessutom skulle han äfven äga att själf eller genom ombud bevista sjöförhör, hos kollegium föreslå ny undersöknings hållande, ifall den hållna undersökningen befundes i något afseende ofullständig, äga beifra förseelser mot de sjöfartsförfattningar, öfver hvilka kommerskollegium ägde att hålla hand, hos kollegium fästa uppmärksamhet på oegentligheter eller brister i hithörande lagstiftning samt i allmänhet tillhandagå kollegium i sjötekniska frågor. Förutom en mera effektiv granskning af sjöförklaringar skulle sålunda genom en dylik tjänstebefattnings inrättande äfven andra närliggande syften kunna tillgodoses.

I en den 2 maj nästlidet år till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift har äfven Sveriges allmänna sjöfartsförening gjort framställning om inrättande af en dylik biträdesbefattning hos kommerskollegium för i hufvudsak ofvan angifna ändamål; och har föreningen därvid tillika såsom ett önskemål framhållit, att biträdet, förutom öfriga åligganden, jämväl måtte erhålla i uppdrag att med ledning af de till kollegium inkomna undersökningsprotokollen upprätta en statistik öfver sjöolyckor, upptagande icke blott olyckornas beskaffenhet utan äfven, bland annat, anledningarna till desamma. En dylik statistik, för hvars upprättande särskild sakkunskap på sjöfartens område vore behöflig, skulle nämligen enligt föreningens mening blifva af stor betydelse för utrönande af såväl beintliga brister i gällande bestämmelser angående fartygs sjöduglighet, utrustning och bemanning m. m. som äfven de åtgärder, som borde vidtagas till bristernas afhjälpande.

Öfver förenämnda kommittés ofvan omförmälda förslag äfvensom allmänna sjöfartsföreningens nyssberörda framställning har kommerskollegium afgifvit infordrade underdåniga utlåtanden, beträffande det förra den 28 april nästlidet år och med anledning af den senare den 7 juni samma år.

Innan jag öfvergår till redogörelsen härtör, torde det tillåtas mig att något närmare erinra om innehållet i de stadganden i sjölagen, som för bedömandet af förevarande frågor äro af särskildt intresse.

Enligt 317 och 319 §§ nämnda lag åligger det vederbörande rådstufvurätt eller konsul att, ifall fartyg förolyckats, af besättningen öfvergifvits i sjön, råkat på grund, så att det icke utan ovanliga åtgärder, såsom kapning af mast eller kastning af last, kunnat åter blifva flott, eller ifall skada uppstått därigenom, att fartyget stött tillsammans med annat fartyg, eller ifall fartyg drabbats af olycka, hvarmed förlust af människolif varit förenad, i sammanhang med upptagande af sjöförklaring söka åstadkomma fullständig utredning angående orsakerna till olyckan; och skall därvid särskildt undersökas, huruvida olyckan härledt sig af någon af följande orsaker:

fel hos fartyget, dess utrustning eller bemanning;

orsaker, härrörande från lastningen, såsom att fartyget varit öfverlastadt, eller att lasten varit af farlig beskaffenhet, eller att den varit felaktigt fördelad eller stufvad eller icke behörigen försedd, eller att barlasten varit otillräcklig, otjänlig eller icke behörigen försedd;

förseelse eller försummelse under resan af befälhafvaren eller någon af besättningen å fartyget, eller af befälhafvare eller någon af besättningen å annat fartyg;

förseelse af lots eller vägvisare, bristfällighet i sjökort eller å fyrar, sjömärken eller andra inrättningar till sjöfartens säkerhet eller förseelse eller försummelse af den, åt hvilken dylika inrättningars skötsel och vård är anförtrödd.

I 320 § stadgas, att, om fartyg förolyckats, utan att någon, som kunnat göra anmälan om olyckan, blifvit räddad, eller undersökning eljest med anledning af sådan olyckshändelse, som ofvan omtalats, utelblifvit, kommerskollegium äger att förordna om anställande af undersökning å ort, där sådan lämpligen kan företagas.

I 321 § är vidare föreskrifvet, att, sedan undersökning, hvarom ofvan nämnts, blifvit avslutad, rätten eller konsuln, som förrättat densamma, ofördröjligen skall insända protokoll öfver undersökningen, jämte fartygets dagbok eller afskrift däraf i de delar, som angå undersökningen, till kommerskollegium, som, ifall undersökningen finnes i något afseende ofullständig, äger att förordna om ny undersöknings anställande å ort, där sådan lämpligen kan äga rum.

I syfte att lämna vederbörande åklagare tillfälle att väcka den talan, som af undersökningen kan föranledas, stadgas slutligen i 318 § sjölagen, att, då anmälan skett om sådan sjöolycka, som omtalas i 317 §, vederbörande åklagare skall af rättens ordförande underrättas om tiden för den däraf föranledda undersökning; och innehåller 292 §

[12.] samma lag straffbestämmelser för befälhafvare, som gått till sjöss med icke sjövärdigt fartyg, äfvensom för redare eller annan, som å redares vägnar haft befattning med fartyget, där han uppsåtligen förledt befälhafvaren till sådan förbrytelse eller med råd eller dåd främjat densamma.

I sina förenämnda utlåtanden har kommerskollegium, med erinran att hufvudsyftet med införandet i sjölagen af ofvanberörda och öfriga däri meddelade föreskrifter rörande verkställandet af undersökning angående inträffad sjöolycka varit att, hufvudsakligen i det allmännas intresse, astadkomma ett uttömmande och fullt tillförlitligt bevismaterial rörande de med en sjöolycka af svårare beskaffenhet förknippade faktiska omständigheter, hvilket bevismaterial sedermera i händelse af rättegång i anledning af den timade sjöolyckan skulle tjäna till grundval för frågans handläggning och bedömande, meddelat, att den collegium åliggande uppgiften att granska inkommande sjöförklaringar hittills af collegium fullgjorts på det sätt, att collegium i hvarje fall dels tillsett, huruvida vid sjöförklaringens upptagande de i sjölagen föreskrifna former blifvit behörigen iakttagna, dels sökt utröna, huruvida sjöförklaringens innehåll gäfvade anledning till antagande, att olyckan härledt sig af någon af de i 317 § sjölagen angifna orsaker. I förstnämnda hänseendet hade collegium i vissa fall, då anledning därtill syntes föreligga, från vederbörande domstol införskaffat ytterligare utredning angående sådana förhållanden, hvarom de insända protokollen icke lämnat nöjaktig upplysning. Vidare hade collegium i några enstaka fall, då innehållet af undersökningsprotokollen uppenbarligen gifvit vid handen, att orsaken till timad sjöolycka varit att tillskrifva bristande sjövärdighet hos fartyget, och skäl alltså förefunnits att påkalla tillämpning af ansvarsbestämmelserna i 292 § sjölagen, öfverlämnat sådant protokoll till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande för anhängiggörande af talan mot fartygets befälhafvare om ansvar enligt nyssnämnda lagrum.

Såsom generellt omdöme angående beskaffenheten af de till collegium på grund af stadgandet i 321 § sjölagen insända undersökningsprotokollen, hvilkas antal hittills uppgått till i medeltal omkring 200 årligen, kunde collegium ej undgå att uttala, det granskningen gifvit vid handen, att ett betydande antal af protokollen, om än enligt desamma de i sjölagen föreskrifna formaliteter blifvit iakttagna, varit till sitt innehåll synnerligen knapphändiga och i många fall gifvit endast föga ledning för bedömande af orsakerna till sjöolyckan. Då collegium emellertid icke haft till sitt förfogande erforderlig sjöteknisk sakkunskap för att kunna rätt bedöma och bestämdt angifva,

i hvilka särskilda hänseenden sjöförklaringar af dylik otillfredsställande beskaffenhet tarfvat komplettering och på hvilka punkter eventuell förnyad undersökning bort riktas, hade collegium ej heller annat än undantagsvis funnit sig kunna, med tillämpning af stadgandet i 321 §, förordna om ny undersöknings anställande. Dylik ny undersökning, hvilken till följd af sakens natur i många fall syntes erbjuda stora vanskligheter att efter någon tids förlopp åvägabringa och jämväl komme att medföra betydande besvär och kostnader, borde nämligen, enligt collegii åsikt, icke lämpligen påkallas i andra fall, än då nöjaktig ledning för dess behöriga fullgörande kunde meddelas. Collegium, som alltså funne sig kunna vitsorda, att, på sätt af ofvannämnda kommitté äfvensom inom sjöfartskretsar, särskildt af assuradörerna, framhållits, sjölagens bestämmelser om granskning af sjöförklaringar visat sig icke äga erforderlig effektivitet, delade ock den från nämnda håll uttalade uppfattningen om önskvärldheten af att utväg måtte beredas till afhjälpande af nämnda förhållande samt biträdde i sådant afseende syftet med det framställda förslaget om anställande för angifna ändamålet inom collegium af ett i sjötekniska frågor sakkunnigt biträde. Däremot hyste collegium i vissa afseenden en afvikande uppfattning rörande biträdets uppgift.

Ett dylikt sjötekniskt biträde borde enligt collegii åsikt hafva till åliggande att verkställa granskning af till collegium inkommande sjöförklaringar samt öfver hvarje sådan sjöförklaring till collegium afgifva yttrande, dels huruvida anställandet af ny undersökning rörande timad sjöolycka borde påkallas och, för sådant fall, hvarest sådan lämpligen borde äga rum och i hvilka hänseenden komplettering erfordrades, dels ock huruvida fog kunde finnas för anställande af åtal mot vederbörande om ansvar enligt 292 § sjölagen, men icke själffrådigt beifra försummelser eller förseelser af något slag. Med hänsyn till åliggandet för den sakkunnige att yttra sig angående huruvida fog finnes till anställande af åtal, ville collegium särskildt framhålla, hurusom syftet med den i 318 § sjölagen meddelade föreskrift, att vederbörande åklagare skulle underrättas om tiden för där afsedd undersöknings hållande, nämligen att bereda denne tillfälle att, där fog förefunnes, anhängiggöra åtal, hittills endast i ringa grad kunde anses hafva uppnåts, i det erfarenheten visat, att åklagarne, hvilka merendels syntes sakna nödiga förutsättningar för att kunna bedöma frågor af dylik art, också allenast högst undantagsvis i sådana frågor gjort bruk af sin åtalsrätt. I betraktande häraf syntes nyss ifrågasatta åliggande för det sakkunniga biträdet kunna blifva af väsentligt gagn, särskildt om, såsom syntes

[12.] lämpligt, därmed förenades skyldighet för biträdet att med råd och anvisningar tillhandagå åklagare i fall, då denne, på föranstaltande af kollegium eller annorledes, hade att å tjänstens vägnar mot befälhafvare eller redare utföra åtal af här afsedt slag. Efter det, på sätt ofvan förmälts, yttrande öfver sjöförklaring af det sakkunniga biträdet afgifvits, syntes det böra ankomma på kollegium att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje fall, afgöra, huruvida och i hvad mån de af biträdet ifrågasatta åtgärder borde vidtagas.

Det ifrågavarande biträdet syntes vidare böra erhålla till uppgift — förutom att i allmänhet tillhandagå kollegium vid handläggningen af sjöförklaringsärenden och därmed direkt samband ägande frågor — att öfvervaka, det sådana undersökningar angående sjöolyckor, öfver hvilka protokoll författningsenligt skulle till kollegium insändas, verkligen komme till stånd och att protokollen, på sätt föreskrifvits, ofördröjligen insändes till kollegium; och borde nämnda biträde hos kollegium anmäla tilläfventyrs förekommande försummelser härutinnan, på det behöriga åtgärder för vinnande af rättelse måtte kunna af kollegium vidtagas. Det hade nämligen visat sig, att ej sällan ej mindre fartygsbefälhafvarne försummade att anmäla sig till sjöförklarings afgifvande äfven i sådana fall, då den timade olyckan varit af den beskaffenhet, att undersökning därom bort äga rum, än äfven vederbörande domstolar uraktläte att behörigen insända undersökningsprotokollen till kollegium; och syntes det, för att råda bot för dylika missförhållanden, vara lämpligt, att det sakkunniga biträdet erhöles i uppdrag att så långt som möjligt hafva sin uppmärksamhet riktad därå. Jämväl syntes det vara af vikt, att iakttagandet af föreskriften i 321 § sjölagen om att sjöförklaringar skulle ofördröjligen insändas, såvidt möjligt, genom biträdet öfvervakades, på det att icke ny undersökning i de fall, där sådan erfordrades, genom onödig tidsutdräkt måtte försvåras eller all möjlighet därtill gå förlorad. Därjämte syntes det sakkunniga biträdet böra åläggas att i förekommande fall hos kollegium göra hemställan om tillämpning af bestämmelsen i 320 § sjölagen angående undersöknings anställande under där afsedda omständigheter.

Beträffande åter den af Sveriges allmänna sjöfartsförening gjorda hemställan, att det ifrågavarande biträdet jämväl skulle erhålla till åliggande att upprätta statistik angående inträffade sjöolyckor, erinrade kollegium, att det icke syntes med någon större grad af sannolikhet kunna förutsättas, att till den föreslagna befattningen skulle kunna erhållas en person, som ägde såväl sjöteknisk sakkunskap som ock förutsättningar för att kunna i rent statistiskt hänseende bearbeta det

material, sjöförklaringsprotokollen innehölle, hvadan det icke syntes böra ifrågakomma att stadga skyldighet för biträdet att på grundval af sagda protokoll utarbета och afgifva någon statistisk berättelse i egentlig mening. Men å andra sidan syntes det af sjöfartsföreningen framhållna syftet med dess berörda hemställan väl förtjänt af att tillgodoses och främjas; och ansåge kollegium, att för sådant ändamål biträdet lämpligen borde åläggas att för viss tidsperiod i sänder utarbета en sammanfattning af de yttrauden, som under perioden af biträdet afgifvits öfver till kollegium inkomna sjöförklaringar, hvilken sammanfattning, jämte det densamma vore ägnad att lämna en öfversikt af och tjäna som en berättelse om bitrådets verksamhet, med fördel syntes kunna i statistiskt hänseende bearbetas af kollegii afdelning för näringsstatistik och tjäna till underlag för en allmän statistik om inträffade sjöolyckor.

Kollegium föreställde sig, att en strängare tillämpning af förefintliga bestämmelser om granskning af sjöförklaringar i förening med vidtagandet af därpå föranledda åtgärder skulle efter hand komma att visa sig medföra ett väsentligt gynnsammare resultat af den nu gällande proceduren vid verkställandet af undersökningar om sjöolyckor, än som hittills kunnat vinnas, i ty att vederbörande domstolar sannolikt, till undvikande af att få ärendet till sig återförvisadt på grund af bristande utredning, skulle låta sig angeläget vara, att utredningen från första början blefve fullständig, äfvensom indirekt verksamt befrämja efterlefnaden från befälhafvares och redares sida af skyldigheten att vaka öfver fartygens sjövärdighet. Kollegium har därjämte, med afseende å det ifrågasatta införandet af en särskild statskontroll öfver fartygs sjövärdighet, framhållit, bland annat, att i den mån sjölagens nuvarande bestämmelser om befälhafvares och redares ansvarighet i nämnda afseende verkligen blefve bragta till efterlefnad, den emot dessa bestämmelser framställda hufvudsakligaste anmärkningen, eller att desamma icke vore nog effektiva i tillämpningen, skulle förlora i betydelse; och skulle man måhända därför på denna väg kunna förekomma behovet af en sådan kontroll äfven å lastfartyg — hvad passagerarefartygen beträffade, vore behovet i väsentlig mån tillgodosedt genom tillsättandet af särskilda inspektörer för dessa fartyg — och därigenom undvika de betydande kostnader ej blott för statsverket utan ock för rederinäringen, som vore med en dylik kontroll förenade.

För vinnande af detta ändamål syntes nu ifrågavarande anordning vara väl värd den jämförelsevis obetydliga kostnad, den komme att medföra; och kollegium föreställde sig, att densammans funktionerande

[12.]

[12.] någon tid skulle af sig själf leda till, att lagens helgd i förevarande hänseende bättre upprätthölles, och öfverhufvud i gynnsam riktning återverka på fartygens beskaflenhet och utrustning.

Med hänsyn till den ifrågavarande befattningens art ansåge kollegium det icke vara lämpligt att uppställa några speciella kompetensvillkor för dess erhållande, utan borde enligt kollegii åsikt därtill på förordnande tillsvidare antagas en i sjötekniska frågor sakkunnig och i öfrigt lämplig person.

På grund af hvad sålunda anförts och då ett arvode af 2,000 kronor för år räknadt syntes kunna tillsvidare utgöra en skäligen ersättning för det arbete, som uppdraget i fråga antoges komma att medföra, har kollegium hemställt, att ett belopp af 2,000 kronor årligen måtte ställas till kollegii förfogande, att utgå såsom arvode åt ett sakkunnigt biträde hos kollegium, hvilket biträde skulle hafva till åliggande att, på sätt ofvan närmare angifvits, tillhandagå kollegium med granskning af sjöförklaringar och vid handläggning af därmed sammanhängande frågor.

Tanken på vidtagande af en åtgärd i den riktning, som sålunda föreslagits, synes icke heller hafva varit främmande för Riksdagen. I underdånig skrifvelse den 17 maj sistlidet år angående vissa ifrågasatta ändringar i gällande sjöfartslagstiftning har nämligen Riksdagen jämväl berört frågan om åstadkommande af mera effektivitet vid undersökning af inträffade sjöolyckor. Såsom en utväg, bland andra, ägnad att främja detta syfte, har Riksdagen därvid, med erinran att den sakkunskap, som erfordrades för verkställande af den kommerskollegium åliggande granskningen af dit inkomna undersökningsprotokoll angående sjöolyckor, icke inom kollegium förefunnnes, anvisat anställande hos nämnda ämbetsverk af ett sjötekniskt biträde för ombesörjande af nämnda granskning och för öfvervakande därpå att åtal blefve anställdt, då undersökningsprotokollet därtill föranledde.

Af de uttalanden, som i förevarande fråga förekommit, synes mig med tydlighet framgå, att den granskning af hållna undersökningar rörande inträffade sjöolyckor, som åligger kommerskollegium, hittills icke medfört det gagn, som därmed varit afsedt, utan i viss mån förfelat sitt ändamål. Orsaken därtill synes vara att söka hufvudsakligen däri, att kommerskollegium enligt sin nuvarande organisation icke förtogar öfver den speciella sakkunskap, som erfordras för att nämnda granskning skall kunna erhålla önskvärd effektivitet. Det synes därför vara af behovet påkalladt, att, på sätt blifvit föreslaget, en särskild person, förfaren i sjötekniska frågor, hos kollegium anställas med

åliggande att fullgöra ifrågavarande arbete. Endast genom en sådan [12, 13.] anordning torde nämligen detta blifva till den nytta, som lagstiftaren därmed åsyftat. Det synes jämväl lända till fördel, ifall, på sätt kommerskollegium föreslagit, det ifrågavarande biträdet, förutom skyldigheten att verkställa granskningen af de till kollegium inkomna undersökningsprotokoll öfver sjöolyckor och att i öfrigt biträda kollegium i därmed sammanhängande frågor, jämväl erhöle i uppdrag att med råd och anvisningar tillhandagå vederbörande åklagare, då desse, på föranstaltande af kollegium eller eljest, hafva att å tjänstens vägnar utföra åtal mot befälhafvare eller redare för åsidosättande af dem i afseende å fartygs sjövärdighet åliggande förpliktelser. En dylik föreskrift skulle tvifvelsutan vara ägnad att på ett mera direkt sätt bidra till att förläna sjölagens bestämmelser om ansvarighet med afseende å fartygs sjövärdighet i allmänhet en större effektivitet än hittills.

Därest den omförmälda anordningen kommer till stånd, lära emellertid de åligganden och befogenheter, som sålunda skulle tillkomma det nämnda biträdet, böra af Eders Kungl. Maj:t, efter förslag af kommerskollegium, närmare bestämmas.

I anseende till befattningens art anser jag, i likhet med kommerskollegium, det lämpligaste vara, att densamma tillsättes allenast på förordnande tillsvidare.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då, med hänsyn till de göromål, som skulle komma att åligga den ifrågavarande tjänstemannen, det af kollegium för bemälda tjänsteman föreslagna arfvode af 2,000 kronor om året icke gifvit anledning till erinran från min sida, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 2,000 kronor, att utgå såsom arfvode till ett sjötekniskt biträde hos kommerskollegium.

Arbetsstatistiska undersökningar i kommerskollegium.

För anordnande af arbetsstatistiska undersökningar under åren 1899 och 1900 beviljade Riksdagen på extra stat ett anslag af 20,000 kronor, däraf 10,000 kronor anvisades att utgå hvarterda året. Sedan Riksdagen jämväl för åren 1901 och 1902 för ändamålet beviljat 20,000 kronor, har för hvarterda af sistnämnda båda år anvisats likaledes 10,000 kronor.

I den till 1902 års Riksdag aflättna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kungl. Maj:t Riksdagen

[13.]
Arbetsstatistiska undersökningar i kommerskollegium.

[13.] att höja anslaget till kommerskollegium i syfte, bland annat, att bereda tillgång till arbetsstatistikens ordnande enligt närmare angifven plan. Denna Eders Kungl. Maj:ts framställning blef af Riksdagen på det sätt bifallen, att Riksdagen dels för det arbetsstatistiska arbetet hos kommerskollegium å ordinarie stat uppförde lön till en förste aktuarie dels ock för detta arbetes anordnande å extra stat för år 1903 anvisade ett belopp af 15,000 kronor.

Det af Riksdagen sålunda för år 1903 anvisade anslag för det arbetsstatistiska arbetets anordnande ställdes af Eders Kungl. Maj:t till kommerskollegii förfogande för genomförande, på sätt kollegium pröfvade lämpligt och i den mån anslaget därtill lämnade tillgång, af det förslag till nämnda arbetes anordnande under samma år, som afgifvits af förste aktuarien å kollegii arbetsstatistiska afdelning jämte fyra af kollegium på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bemyndigande tillkallade personer. Berörda förslag, hvilket kommerskollegium, vid öfverlämnande af detsamma, förklarade sig kunna i hufvudsakliga delar biträda, åsyftade, att det arbetsstatistiska arbetet under år 1903 skulle afse dels åvägabringandet af en fortlöpande socialstatistik af mera allmän art äfvensom en särskild redogörelse för under året inträffade arbetsinställelser i riket och dels en utredning af förhållandena vid tryckerier och därmed förenad handtering, samt att offentliggörandet af resultaten af arbetena å den arbetsstatistiska afdelningen skulle ske utan samband med öfrigt officiellt tryck dels i en kvartalsvis utkommande publikation, benämnd »meddelanden från Kungl. kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik», och dels, hvad beträffade de föreslagna särskilda större utredningarna, i separatpublikationer.

Jämväl för år 1904 anvisade Riksdagen för det arbetsstatistiska arbetets ordnande på extra stat ett belopp af 15,000 kronor; och har äfven detta anslag, efter i ofvan nämnd ordning framställt förslag, af Eders Kungl. Maj:t ställts till kommerskollegii disposition för fullföljande, på sätt och i den omfattning som ofvan angifvits, af den för år 1903 fastställda arbetsplan med vissa ändringar.

I underdånig skrifvelse den 10 november 1903 gjorde kommerskollegium framställning om anvisande af förhöjdt anslag för det arbetsstatistiska arbetet hos kollegium; och öfverlämnade kollegium därvid ett af förste aktuarien å kollegii afdelning för arbetsstatistik den 4 berörde november afgifvet memorial, däri anfördes hufvudsakligen följande.

Vid uppgörande af förenämnda förslag till det arbetsstatistiska arbetets anordnande under år 1903 hade de kommitterade, som tillkallats

för att biträda förste aktuarien, funnit sig böra utgå från den förutsättning, att den officiella arbetsstatistiken skulle för framtiden fortfara och anordnas i öfverensstämmelse med den plan, som af Eders Kungl. Maj:t förelades 1902 års Riksdag, i den utsträckning det af Riksdagen anvisade anslag medgäfvæ. Kommitterades förslag hade därför afsett icke blott det arbetsstatistiska arbetets anordnande under år 1903 utan äfven sättet för dess fullföljande för framtiden. Det under nämnda förutsättningar framställda förslaget hade, sedan kommerskollegium förklarat sig i hufvudsak biträda detsamma, den 17 april sistnämnda år blifvit af Eders Kungl. Maj:t till sina hufvudgrunder godkändt.

Enligt den af kommitterade uppgjorda planen — som till sina hufvudsakliga delar finnes återgifven i första häftet för år 1903 af »meddelanden från Kungl. kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik» — skulle det arbetsstatistiska arbetet afse åstadkommandet af dels och i främsta rummet en fortlöpande socialstatistik af allmän art och dels mera mångsidiga specialundersökningar. I berörda plan lämnades också en utförlig redogörelse för de ämnen, som borde göras till föremål för utredning, men kommitterade hade tillika framhållit, att de arbetskrafter och ekonomiska resurser, som ställts till den arbetsstatistiska afdelningens förfogande, vore så ringa, att endast ett fåtal af de såsom viktiga angifna spörsmålen kunde till behandling upptagas.

För erhållande och insamlande af de för socialstatistiken erforderliga primäruppgifter blefve det af naturliga skäl nödvändigt att anlita olika vägar, för hvilka likaledes redogjordes i nämnda organisationsplan. Särskildt framhölls, att åtskilliga af de för en allmän socialstatistik erforderliga primäruppgifter vore af den art, att de endast genom särskilda ombud kunde insamlas. I anledning därpå hade dylika ombud blifvit anställda å sammanlagdt 23 viktigare orter i riket, det ville säga föga mera än hälften så många platser, som omförmäldes i Eders Kungl. Maj:ts proposition till 1902 års Riksdag. Beträffande denna minskning af ombudens antal, hvilken föranledts af de anslagna medlens knapphet, hade kommitterade erinrat, att nödvändigheten af att vidtaga en sådan reducering naturligtvis måste inverka i hög grad menligt på resultaten af den arbetsstatistiska afdelningens arbeten, men tillika uttalat förhoppning, att nödiga medel för anställande af ombud till erforderligt antal samt för beredande af skälig ersättning åt dessa ombud inom en icke alltför aflägsen framtid måtte ställas till den arbetsstatistiska afdelningens förfogande.

Omfattningen och betydelsen af det arbete, som vore anförtrodt åt de hittills anställda ombuden, åskådliggjordes bäst af den för dem

[13.] utfärdade instruktion. Ombuden ålåg sålunda i främsta rummet att hvar och ett å sin ort inhämta och till kommerskollegium öfversända vissa regelbundet återkommande arbetsstatistiska uppgifter af allmän art. Det mest omfattande arbetet vållade därvid insamlandet af *uppgifter angående minuthandelsprisen å ett 40-tal lifsförnödenheter* — enligt fastställt formulär — hvilka uppgifter regelbundet skulle af ombuden inhämtas för hvarje vecka dels å torgen och dels i minuthandelsbutiker samt en gång i månaden insändas till afdelningen. Af betydande omfattning vore äfven ombudens arbete med insamlande af *uppgifter angående prisen å bostadslägenheter*, därvid ett stort antal uppgifter, särskildt för mindre lägenheter, borde af dem införskaffas. Vidare hade ombuden sig enligt instruktionen ålagdt att biträda vid insamlandet af uppgifter rörande *arbetskonflikter*, som inträffade inom deras distrikt, äfvensom att däröfver i vissa fall afgifva uttömmande rapporter till afdelningen. Likaledes hade ombudens medverkan regelbundet tagits i anspråk för inhämtande af upplysningar om *organisationsväsendets utveckling* bland arbetsgifvare och arbetare inom deras distrikt. Det mest maktpåliggande uppdrag, ombuden måste utföra — hvilket dock till följd af de obetydliga arfvoden, som kunnat till ombuden utgå, tills vidare måst betydligt inskränkas — vore deras åliggande att till afdelningen ingifva en särskild kvartalsrapport angående *ställningen på arbetsmarknaden*, därvid särskildt förändringar med afseende å arbetstillgång, arbetstid och arbetslön inom olika näringar borde så noggrant som möjligt meddelas. Först i den mån ökade anslag ställdes till förfogande, kunde det emellertid förväntas, att ombuden skulle kunna lösa denna den kanske allra viktigaste af de dem åliggande uppgifter.

Enligt det inom afdelningen uppgjorda förslag till användandet af det för år 1904 anvisade anslag å 15,000 kronor för det arbetsstatistiska arbetet kunde under året icke högre belopp än 6,000 kronor disponeras till arfvoden åt ombud å 23 platser samt till ett biträde för insamlande af vissa primäruppgifter i hufvudstaden. För ett foljdriktigt genomförande af den för det arbetsstatistiska arbetet uppgjorda plan, äfven med den begränsning, som måst vidtagas i densamma, erfordrades emellertid, att anslaget höjdes, så att till arfvoden åt ombud i orterna kunde användas ett belopp af åtminstone 9,000 kronor. Därigenom skulle det blifva möjligt att öka det antal platser, å hvilka ombud blefve anställda för insamlande af regelbundna uppgifter, till omkring 35, eller ungefär samma antal, som i den organisationsplan, hvilken framlades

för 1902 års Riksdag, ansågs vara erforderligt. Därvid borde dock uttryckligen uppmärksammas, att de arfvoden, som äfven efter en sådan förhöjning kunde beredas ombuden, allt fortfarande vore minimibelopp, men en ytterligare förhöjning, åtminstone tills vidare, syntes icke vara af nöden, enär erfarenheten bekräftat riktigheten af den förutsättning, som legat till grund för den i 1902 års statsverksproposition meddelade beräkningen af ombudsarfvodenas storlek, nämligen att det ofta skulle vara möjligt att för ombudsbefattningen förvärfva fullt lämpliga personer, som af intresse för saken lämnade sin medverkan, äfven om deras därvid nedlagda arbete ej kunde ersättas med något större belopp. Å andra sidan hade det dock i enstaka fall inträffat, att ett fullt lämpligt ombud å en ort icke stått att erhålla därför, att det erbjudna arfvodet varit för lågt. För afhjälpande af denna olägenhet liksom ock för en ökning af ombudens antal vore den ofvannämnda förhöjningen sålunda oundgängligen af behovet påkallad.

[13.]

För offentliggörande af den socialstatistik af allmän art, hvars åstadkommande, enligt organisationsplanen, borde vara den arbetsstatistiska afdelningens förnämsta uppgift, utgäfves en kvartalspublikation, benämnd »*meddelanden från Kungl. kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik*». För att rätt kunna fylla sin uppgift att omedelbarligen bringa till allmän kännedom de företeelser på arbetsmarknaden och inom arbetarevärlden, hvilka den arbetsstatistiska afdelningen funnit ur en eller annan synpunkt betydelsefulla, borde denna tidskrift ju helst utkomma hvarje månad. Då detta emellertid icke låtit sig göra i betraktande af den ringa arbetsstyrka, hvaröfver afdelningen med nu förefintliga medel kunde förfoga, hade tidskriften måst begränsas till endast fyra nummer årligen, och utgäfves densamma från och med år 1904 under månaderna februari, maj, augusti och november, hvadan de uppgifter, som lämpligen kunde sammanställas för kalenderårets kvartal, kunde införas i förstkommande nummer.

Tidskriften skulle, bland annat, enligt organisationsplanen innehålla:

- 1) lifsmedelsprisen för hvarje månad eller kvartal å de orter, där platsombud funnes anställda;
- 2) prisen å bostadslägenheter (för år) och måltidsinackordering (per vecka) på sådana orter, från hvilka ett större antal primäruppgifter i berörda afseende kunde erhållas;
- 3) sammanställningar af den officiella statistikens uppgifter rörande kvinnors och minderårigas användande i industriens tjänst;

[13.]

4) redogörelse för minderårigas anställning i industriellt yrke enligt de till yrkesinspektionen insända registerböcker;

5) sammandrag öfver de hos yrkesinspektörerna anmälda olycksfall äfvensom af de enligt lagen den 5 juli 1901 afgifna rapporter rörande svårare olycksfall i arbete;

6) uppgifter angående yrkesinspektionens verksamhet;

7) statistisk bearbetning af vissa data i redogörelserna för registrerade sjukkassors verksamhet;

8) kvartalsuppgifter angående arbetskonflikter (strejker och lockouter) under året;

9) uppgifter rörande föreningsväsendet inom industri och handverk;

10) platsombudens och andras meddelanden rörande förändringar på arbetsmarknaden, i den mån uppgifter i detta afseende kunde erhållas;

11) kvartalssammanställningar rörande arbetsförmedling samt — eventuellt — rörande arbetslön och arbetslöshet å sådana orter, från hvilka uppgifter härom genom de kommunala arbetsförmedlingsanstalterna kunde bekommas.

Förutom de nu anförda ämnena funnes det naturligtvis många andra frågor, som i tidskriften lämpligen skulle kunna och böra behandlas. I den organisationsplan, som meddelades i 1902 års statsverksproposition, nämndes till och med såsom tidskriftens främsta uppgift att lämna fullständiga redogörelser för den sociala lagstiftningen såväl inom som utom Sverige. Det syntes också, enligt hvad framhållits af de kommitterade, som utarbetat den nu gällande, på grund af omständigheterna mera begränsade planen för den arbetsstatistiska afdelningens arbeten, endast kunna råda en mening därom, att det vore af stor vikt att erhålla tillgång till korrekta och öfversiktliga redogörelser för den sociala utvecklingen, sådan den tagit sig uttryck i olika länders lagstiftning. I detta hänseende förelåge utan tvifvel ett verkligt behof, hvars afhjälpande genom tidskriften syntes ur alla synpunkter önskvärdt. Särskildt skulle det i många fall vara lämpligt att in extenso i öfversättning meddela de sociala lagar från andra länder, hvilka antingen genom sin särskilda vikt eller genom sin aktualitet kunde vara af intresse äfven för vårt land. Kommitterade hade emellertid ansett sig böra konstatera, att den ifrågasatta uppgiften vore af den omfattande och kräfvande art, att den syntes kunna rätt fyllas, endast för den händelse en särskild tjänsteman sattes i tillfälle att häråt mera utslutande ägna sin uppmärksamhet.

Den under den arbetsstatistiska afdelningens hittillsvarande verksamhet vunna erfarenheten hade nogsamt bekräftat kommitterades far-

håga, att de disponibla arbetskrafterna icke skulle medgifva upptagandet af denna uppgift under år 1903. Ehuru de till förfogande ställda medel för år 1904 icke heller medgafve den för de olika uppgifternas genomförande erforderliga förstärkningen af afdelingens arbetskrafter, hade kommitterade dock vid uppgörande af förberedande förslag för det arbetsstatistiska arbetets anordnande under sistnämnda år funnit sig böra förorda, att af de anvisade medlen ett belopp af 3,000 kronor finge disponeras för aflönande af ett närmaste biträde åt afdelingens föreståndare, på det att under året åtminstone en början måtte kunna göras till

[13.]

12) öfversiktliga redogörelser för den sociala lagstiftningen i olika länder.

Genom en sådan förstärkning af arbetskrafterna kunde det också antagas blifva möjligt att i någon mån tillgodose de båda sista punkterna på tidskriftens program, nämligen

13) referat af in- och utländska publikationer af socialstatistiskt intresse och

14) speciella utredningar eller uppsatser i arbetsstatistiska spörsmål.

Beträffande tidskriftens plan i öfrigt hade kommitterade funnit det icke vara lämpligt, att densamma på förhand alltför strängt reglementerades. Det borde sålunda tillhöra dess uppgift att taga vara på och framlägga alla upplysningar, som syntes vara af vikt för den sociala frågans — speciellt arbetarefrågans — bedömande. Vid tidskriftens ledning borde, enligt kommitterades mening, hänsyn endast tagas därtill, att de behandlade frågorna vore med tidskriftens syfte öfverensstämmande, samt att tidskriftens innehåll blefve korrekt och affattningen tendensfri.

Kommitterade hade emellertid uttryckligen framhållit, att med hänsyn till de medel, som för närvarande disponerades, det icke kunde väntas, att tidskriften på något af ofvanberörda områden skulle kunna fylla de anspråk på uttömmande och mångsidig behandling, hvilka under andra förhållanden vore berättigade. Genom den nyssnämnda, af kommitterade föreslagna förstärkningen af afdelingens arbetskrafter syntes det dock blifva möjligt att afhjälpa de största svårigheterna härutinnan, så att, sedan nu en början blifvit gjord, allt flera af de socialstatistiska uppgifter af allmän art, för hvilkas offentliggörande tidskriften vore afsedd, skulle kunna upptagas till behandling. Först sedan verksamheten ytterligare pågått ett par år och en i detta afseende rikare erfarenhet kunnat förvärfvas, skulle det dock blifva möjligt att åt denna del af den arbetsstatistiska afdelingens verksamhet

- [13.] gifva hela den omfattning, som i sakens intresse vore att önska, och ville förste aktuarien därför icke för närvarande i och för tidskriftens utvidgning ifrågasätta någon vidare förstärkning af arbetskrafterna å afdelningen, än som ofvan föreslagits.

Hvad beträffade de *årspublikationer*, hvilka enligt organisationsplanen borde af afdelningen regelbundet utarbetas och offentliggöras, hade kommitterade funnit sig för närvarande endast kunna förorda en sådan, nämligen *en årsredogörelse för inträffade arbetskonflikter (strejker och lockouter) i riket*.

I den fastställda planen för det arbetsstatistiska arbetet under år 1903 vore uttaladt, att jämte den fortlöpande, mera allmänna socialstatistiken och vissa speciella årsredogörelser äfven skulle, då anledning därtill förefunnes, anordnas *specialundersökningar*, behandlande vare sig ett eller annat viktigare socialt spörsmål eller ock förhållandena inom vissa näringsgrenar. Under år 1903 hade sålunda anordnats en ingående utredning af förhållandena vid tryckerier och därmed förenad handtering. Insamlandet af erforderliga primäruppgifter för denna specialundersökning hade beräknats komma att betinga en kostnad af sammanlagdt 4,600 kronor, därvid dock ingen som helst ersättning kunnat lämnas respektive arbetsgifvare för det tidsödande arbete, som kräfts för verkställandet af de omfattande utdragen ur arbetarnes aflöningsböcker.

Oaktadt arbetena med ifrågavarande specialundersökning bedrifvits med all den kraft, förhållandena medgifvit, kunde desamma dock icke antagas hinna fullständigt afslutas och resultaten blifva i tryck tillgängliga förr än under senare hälften af år 1904. Under sådana förhållanden och då afdelningens strängt begränsade arbetskrafter, äfven med den förstärkning, som redan till sistnämnda år föreslagits, i öfrigt måste tagas i anspråk för det omfattande arbete, som oafbrutet kräfdes för genomförandet och utvecklandet af den regelbundna socialstatistik af allmän art, som under år 1903 blifvit påbörjad och allt framgent syntes böra blifva föremål för afdelningens hufvudsakliga arbete, syntes det icke blifva afdelningen möjligt att med nu disponibla medel föranstalta några större specialundersökningar. Det vore emellertid af den största vikt, att dylika undersökningar af vissa speciella spörsmål eller särskilda större näringsgrenar allt framgent kunde föranstaltas vid sidan af den fortlöpande socialstatistik, som framlades i tidskriften och i vissa årsredogörelser. Bland ämnen, som framför andra syntes böra göras till föremål för en dylik mera ingående behandling inom en snar framtid, hade kommitterade framhållit dels den viktiga frågan om arbetarnes

utgifter för sitt uppehälle — för hvars utredande ett i detalj utarbetadt förslag redan förelåge — och dels tändsticksindustrien, sjömansyrket, sömmerskeyrket och hemväfnadsindustrien. I 1902 års statsverksproposition hade äfven angifvits några andra ämnen, som kräfde en närmare arbetsstatistisk undersökning, såsom sjukdoms- och dödsorsaker, ålders-, köns- och civilståndsfördelningen bland arbetarne inom olika yrken, arbetsförhållandena inom mera hälsofarliga yrken, verkstadslokalernas beskaffenhet i sanitärt afseende och så vidare. Gifvet vore, att alla dessa ämnen icke på en gång kunde upptagas till behandling, utan att desamma först efter en följd af år kunde blifva utredda. Då därjämte tid efter annan nya kraf på särskilda frågors eller speciella yrkesgrenars behandling säkerligen komme att framställas, ansåge förste aktuarien det vara sin plikt att framhålla, hurusom det oundgängligen vore af nöden, att i någon mån ökade anslag äfven ställdes till afdelningens förfogande, för att det icke skulle blifva nödvändigt att afbryta den år 1897 påbörjade och sedan dess fullföljda serien »arbetsstatistik», däri resultaten af större specialutredningar i tryck framlades.

För berörda ändamål ansåge förste aktuarien erfordras ett belopp af minst 8,000 kronor, nämligen 5,000 kronor för insamlande af primäruppgifter och beredande af ersättning, där sådan begärdes, åt arbetsgifvare eller andra, hvilka åsamkades afsevärdt arbete med verkställande af utdrag ur aflöningsböcker och dylikt, samt 3,000 kronor för aflönande af en särskild tjänsteman med uppgift att under öfverinseende af afdelningens föreståndare vara närmaste ledare af dylika för hvarje år återkommande specialundersökningar.

Beträffande arbetenas centrala ledning och materialets bearbetande erinrades därom, att under år 1903 — sedan aflöning för den arbetsstatistiska afdelningens föreståndare uppförts på ordinarie stat — endast kunnat utgå arfvoden till två amanuenser, hvarjämte för utförande af mera elementära arbeten, renskrifning och dylikt varit anställda två extra skrifbiträden. Af de båda amanuenserna hade den ene tillika — då utom föreståndaren ingen tjänsteman funnits anställd å afdelningen — förordnats att bestrida sekreteraregöromålen. Med den omfattning, arbetena å afdelningen redan tagit, kunde sekreteraregöromålen icke längre utan stor olägenhet anförtros åt en amanuens, som endast kunde åläggas tjänstgöra under viss tid af förmiddagen, utan måste för ändamålet en särskild tjänsteman vara att påräkna. Vidare hade åstadkommandet och bearbetningen af vissa delar af den allmänna socialstatistiken kräft betydligt mera arbete, än som på förhand kunnat förutses — särskildt gällde detta redogörelsen för arbetskonflikter,

[13.]

[13.] hvilken föranlett en synnerligen omfattande skriftväxling med arbetsgifvare och arbetareorganisationer — och kunde det antagas, att dessa arbeten på grund af de nya områden, som tillkomme, för framtiden med säkerhet än ytterligare skulle ökas. På grund häraf och särskildt med hänsyn till önskvärdheten af att dels redogörelser för den sociala lagstiftningen och referat af publikationer af socialt innehåll kunde regelbundet meddelas i tidskriften och dels de större specialundersökningarne kunde oafbrutet fortgå, erfordrades anställandet å afdelningen för arbetsstatistik af två tjänstemän af första lönegraden, det ville säga hvardera med en aflöning af 3,000 kronor, eller, därest de, hvilket syntes önskligt, redan från början kunde beredas fast anställning, 1,800 kronor i lön och 1,200 kronor i tjänstgöringspenningar jämte två ålders-tillägg å 500 kronor efter respektive fem och tio års tjänstgöring. För arbetena å afdelningen erfordrades för öfrigt fortfarande åtminstone en amanuens, för hvilkens aflönande borde afses ett belopp af 1,500 kronor, samt tre extra skrifbiträden, hvilkas sammanlagda arvoden, efter respektive 110, 100 och 90 kronor i månaden, skulle utgöra 3,600 kronor.

Slutligen syntes det oundgängligen nödvändigt, att, enär afdelningen måst förläggas till annan lokal än den, hvori kommerskollegium i öfrigt vore inrymd, en vaktmästare anställdes med enahanda aflöning som öfriga vaktmästare hos kollegium, eller 800 kronor.

Hvad anginge kostnaderna för tryckning af de arbetsstatistiska publikationerna samt formulärblanketter, för skrifmaterialier och expenser, för bokinköp, för hyra af ämbetslokal m. m. förutsattes, att dessa kostnader, fortfarande som dittills, komme att bestridas af sjunde hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

I fråga om primäruppgifternas insamlande hade i det föregående blifvit påvisadt, att antalet af fasta ombud i orterna borde höjas till omkring 35 samt de belopp, som utginge i ersättning till dylika fasta ombud och andra medarbetare, något ökas, så att för ändamålet kunde disponeras ett belopp af minst 9,000 kronor årligen. Efter en sådan förhöjning skulle kunna utgå följande ersättningar till de fasta ombuden, i Göteborg 600 kronor, i Malmö och Stockholm 500 kronor, i Norrköping, Gäfle, Sundsvall och Härnösand 400 kronor, i Eskilstuna, Hälsingborg, Örebro, Falun, Söderhamn och Luleå 250 å 300 kronor samt å ett tjugutal andra platser 200 kronor (och i enstaka fall 150 kronor) med de förändringar i öfrigt, som i mån af vunnen erfarenhet härvidlag kunde blifva nödiga att vidtaga.

Därjämte beräknades för införskaffande af primäruppgifter vid de förefallande större specialundersökningarna, enligt hvad ofvan visats, ett belopp af sammanlagdt 5,000 kronor årligen blifva erforderligt. För att bereda ersättning åt särskilde kommitterade eller speciellt sakkunnige personer — arbetsgifvare, arbetare eller andra — hvilkas biträde allt fortfarande syntes böra påkallas särskildt för meddelande af råd och upplysningar vid utarbetande af de detaljerade planerna för de olika undersökningarne, ansåges ett anslag af högst 1,000 kronor vara erforderligt. [13.]

Beträffande de för det arbetsstatistiska arbetet erforderliga anslag hemställde förste aktuarien vidare, huruvida det icke ur alla synpunkter vore lämpligast, att samtliga dessa anslag blefve uppförda å ordinarie stat. Genom en sådan anordning och under förutsättning att under något år möjligen uppkommande öfverskott å anslagen finge användas för arbetena under ett följande år, skulle det blifva möjligt för afdelningen att gripa sig an med större specialundersökningar, då kraf på sådana utredningars föranstaltande framställdes, utan att därför ökade anslag behöfde äskas.

Då vidare aflöningen för den arbetsstatistiska afdelningens föreståndare numera uppförts på ordinarie stat, då behof af åtminstone två tjänstemän af första graden för att biträda honom i de mångskiftande arbetena, enligt hvad ofvan blifvit visadt, ovillkorligen förefunnes, då någon minskning af personalen för framtiden icke under några förhållanden syntes vara möjlig och då slutligen såsom en beklaglig olägenhet för arbetena å afdelningen eljest allt fortfarande måste kvarstå den stora svårigheten att få behålla en med dessa arbeten fullt förtrogen personal, ville förste aktuarien förorda, att äfven de äskade tjänstebefattningarna måtte uppföras på ordinarie stat.

De för en regelbunden arbetsstatistik erforderliga årskostnaderna, utöfver den å ordinarie stat upptagna aflöningen till en förste aktuarie, skulle sålunda, inberäknadt ett belopp af 800 kronor till vikariatsersättningar, gratifikationer och dylikt, komma att uppgå till följande belopp, nämligen:

aflöning åt två aktuarier.....	kronor	6,000: —
„ „ en vaktmästare	„	800: —
„ „ en amanuens	„	1,500: —
„ „ tre tillfälliga biträden	„	3,600: —
transport kronor		11,900: —

[13.]

	transport kronor	11,900: —
vikariatsersättningar, gratifikationer och dylikt	„	800: —
ersättning till ombuden i orterna och dylikt	„	9,000: —
„ för bekommande af primäruppgifter vid specialundersökningar för utdrag ur aflöningsböcker m. m.	„	5,000: —
ersättning åt särskildt tillkallade kommitterade och sakkunnige m. m.	„	1,000: —
summa kronor		27,700: —

eller således en ökning af det för det arbetsstatistiska arbetet dittills på extra stat utgående anslaget med 12,700 kronor.

Härtill skulle dessutom i sinom tid komma vederbörliga ålders- tillägg åt de därtill berättigade tjänstemännen samt vaktmästaren.

På ofvan anförda grunder förutsattes jämväl, att de föreslagna anslagsbeloppen, med undantag af dem för aktuarier och vaktmästaren, uppfördes såsom reservationsanslag.

Hvad slutligen beträffade de göromål af mera betydande art, som skulle tillkomma en hvar af den arbetsstatistiska afdelningens tjänstemän, syntes arbetena lämpligen böra så fördelas, att det, bland annat, skulle åligga:

förste aktuarien: att utöfva den allmänna ledningen af samtliga arbeten å afdelningen och vaka öfver deras verkställande; att hafva inseendet öfver ordentligt insändande till kommerskollegium af vederbörliga uppgifter från ombuden samt dessa uppgifters granskning, sammandrags upprättande och kontrollerande; att uppgöra och afgifva förslag till ämne och plan för arbetsstatistiska undersökningar samt till användningen af de för det arbetsstatistiska arbetets anordnande anvisade medel; att bereda alla öfriga ärenden, hvilka han inom kommerskollegium hade att föredraga, samt att deltaga i utarbetandet af förekommande redogörelser, vara för dessa ansvarig samt ombesörja utgifning och tryckning af såväl tidskriften som afdelningens öfriga publikationer;

en aktuarie: att, i likhet med sekreterarne å kommerskollegii olika byråer, bestrida alla till afdelningen hörande sekreteraregöromål; att för tidskriften utarbeta redogörelser för den in- och utländska sociala lagstiftningen samt publikationer af socialstatistiskt intresse; att i allmänhet biträda vid tidskrifters redigering samt att, i mån af behof, deltaga i bearbetandet och granskningen af de från ombuden inkomna uppgifter, särskildt angående lifsmedels- och hyrespriser;

en aktuarie: att under förste aktuariens inseende vara närmaste ledare af de större specialundersökningarne; att utarbета redogörelser för dessa undersökningar samt att ombesörja insamlandet och bearbetningen af uppgifter rörande arbetskonflikter och föreningsväsendet.

[13.]

Därförutom skulle det åligga båda aktuarierna att enligt förste aktuariens föreskrifter deltaga i öfriga å afdelningen förekommande arbeten samt att handleda och hafva tillsyn öfver de amanuenser och tillfälliga biträden, som därvid användes.

Med stöd af den sålunda förebragta utredningen hemställde förste aktuarien om åtgärds vidtagande för att till 1904 års Riksdag måtte framläggas nådig proposition om anvisande af medel för ordnande, på sätt nu föreslagits, af kommerskollegii arbetsstatistiska verksamhet.

För egen del ansåge sig kommerskollegium, med åberopande i hufvudsak af hvad förste aktuarien till stöd för de ifrågasatta anslagen anfört, böra särskildt framhålla, bland annat, dels hurusom i ett af kollegium och statistiska centralbyrån den 1 oktober 1894 afgifvet underdånigt utlåtande angående anordnande af en svensk arbetsstatistik årskostnaden för en af ämbetsverken föreslagen socialstatistisk anstalt beräknats till i rundt tal, om 2,000 kronor för hyra af lokal afdroges, 39,000 kronor, dels att de ifrågasatta anslagens uppförande på ordinarie stat och, hvad anginge de delar däraf, som ej skulle utgöra aflöning till tjänstemän och vaktmästare, såsom reservationsanslag skulle väsentligen befordra det med anslagen åsyftade hufvudsakliga ändamål ej mindre genom att underlätta förvärfvandet och bibehållandet af goda arbetskrafter, än äfven genom att möjliggöra en mera planmässig anordning af det arbetsstatistiska arbetet och därtill hörande undersökningar, hvilka kunde vara af beskaffenhet att ett år erfordra större utgifter än ett annat.

Kommerskollegii omförmälda framställning föranledde emellertid icke Eders Kungl. Maj:t att för 1904 års Riksdag framlägga förslag om höjning i det för ifrågavarande ändamål för hvartera af åren 1903 och 1904 anvisade anslag i annan mån, än försåvidt angick aflöning till en vaktmästare å kollegii arbetsstatistiska afdelning; och blef Eders Kungl. Maj:t:s förslag af Riksdagen på det sätt bifallet, att på extra stat för år 1905 anvisades dels för arbetsstatistiska undersökningar ett belopp af 15,000 kronor och dels till arvode åt en vaktmästare hos kommerskollegium ett belopp af 800 kronor.

Det sålunda för år 1905 anvisade anslaget för arbetsstatistiska undersökningar har af Eders Kungl. Maj:t, enligt kommerskollegii hemställan, ställts till kollegii förfogande för fullföljande under år 1905, på

[13.] sätt kollegium pröfvade lämpligt och i den mån anslaget därtill lämnade tillgång, af den under år 1904 gällande plan för det arbetsstatistiska arbetets anordnande.

I underdånig skrifvelse den 18 oktober 1904 har kommerskollegium, med öfverlämnande af ett utaf förste aktuarien aflåtet memorial af den 8 i samma månad samt under åberopande i hufvudsak af hvad däri anförts äfvensom hvad kollegium i dess förenämnda skrifvelse den 10 november 1903 framhållit, gjort förnyad framställning om höjande af anslaget till ifrågavarande ändamål.

I sistberörda memorial har förste aktuarien, med hänvisning till de skäl, som i ofvan omförmälda memorial af den 4 november 1903 anförts för en ökning af de för det arbetsstatistiska arbetet afsedda anslag, hvilka fortfarande kvarstode, upprepat sin hemställan om beredande af ökadt anslag för ändamålet; och har förste aktuarien, under framhållande att svårigheterna att med det nuvarande årliga anslaget på ett nöjaktigt sätt lösa de kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik förelagda uppgifter under år 1904 än ytterligare ökats, samt att det, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, under nuvarande förhållanden icke kunde blifva möjligt för afdelningen att till behandling upptaga flera viktiga sociala spörsmål, hvilkas utredande syntes allmänt anses vara i hög grad af behovet påkalladt, därutinnan i öfrigt anført hufvudsakligen följande.

Förutom den å ordinarie stat uppförda aflöningen åt den arbetsstatistiska afdelningens föreståndare, hade under år 1904 för det arbetsstatistiska arbetet af det för detta ändamål å extra stat anvisade anslag utgått dels ett arfvode af 3,000 kronor till en tjänsteman, hvilken vore föreståndarens närmaste biträde vid tidskriftens redigering, fullgjorde sekreteraregöromålen å afdelningen o. s. v., och dels arfvoden åt två amanuenser, hvarjämte för utförande af mera elementära arbeten, renskrifning och dylikt, varit anställda två å tre extra skrif- och räknebiträden. Otillräckligheten af denna personal framginge tydligast däraf, att under de tre första kvartalen af år 1904 antalet till afdelningen inkomna diariieförda handlingar uppgått till 2,414 och antalet från afdelningen afgångna skrifvelser belöpt sig till 2,307, under det att motsvarande tal å kommerskollegii äldre statistiska afdelning under samma tid utgjort respektive 2,028 och 1,336. Med den omfattning, de rent löpande göromålen sålunda kommit att taga, och särskildt med den ökning, som i detta afseende fortfarande vore att emotse, därest, såsom önskligt syntes vara, den arbetsstatistiska tidskriften skulle utgifvas oftare än som hittills varit möjligt, samt vidare med hänsyn därtill att

åstadkommandet och bearbetningen af vissa delar af den allmänna socialstatistiken visat sig kräfva betydligt mera arbete, än som på förhand kunnat förutses — ett arbete, som komme att än ytterligare stegras i den mån nya områden, såsom de planerade redogörelserna för arbetslöshet och det fackliga organisationsväsendet, upptoges till behandling — måste de nuvarande arbetskrafterna mera odeladt kunna tagas i anspråk för den allmänna socialstatistiken. Därför erfordrades, på sätt förut framhållits, dessutom ovillkorligen för specialundersökningarnas fullföljande, att ytterligare en särskild tjänsteman anställdes, att under öfverinseende af afdelningens föreståndare vara närmaste ledare af nämnda undersökningar.

[13.]

Under den tid, som förflutit sedan ofvannämnda memorial af den 4 november 1903 afgifvits, hade ytterligare tillkommit ett viktigt skäl för en dylik förstärkning af personalen. Från och med år 1904 hade nämligen afdelningen för arbetsstatistik fått sig ålagdt att utarbета en statistisk årsredogörelse för sjukkasseväsendet i riket, och därtill komme med 1905 års ingång en statistisk årsredogörelse för olycksfall i arbetet. Visserligen skulle, enligt Riksdagens medgifvande, erforderliga anslag för utarbetandet af nämnda årsredogörelser utgå af de särskilda medel, som afsatts till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande. Det ålåg dock gifvetvis förste aktuarien såsom afdelningens föreståndare att utöfva öfverinseendet och ledningen jämväl öfver dessa arbeten; och kunde förste aktuarien till följd däraf icke i samma utsträckning som tillförne medhinna att själf utföra vissa delar af det egentliga arbetsstatistiska arbetet, utan måste hans tid i allt större omfattning tagas i anspråk för öfverinseendet och planläggningen af det hela.

På grund af dessa förhållanden och särskildt med hänsyn till önskvärdheten af, att dels redogörelser för den sociala lagstiftningen och referat af publikationer af socialt innehåll skulle kunna regelbundet meddelas i den arbetsstatistiska tidskriften, dels några synnerligen viktiga nya områden af den allmänna socialstatistiken, särskildt arbetslösheten och det fackliga organisationsväsendet, upptagas till regelbunden behandling, dels de större arbetsstatistiska specialundersökningarna oafbrutet fortgå, erfordrades oundgängligen anställandet å afdelningen för arbetsstatistik af tvenne tjänstemän af första lönegraden. Till följd af arbetenas ökning hade det ock numera visat sig erforderligt, att båda de amanuensbefattningar, som för närvarande funnes inrättade, bibehölles; och syntes för aflönande af dessa två amanuenser böra afses

[13.] ett belopp af 3,000 kronor. Därjämte måste å afdelningen finnas anställda åtminstone tre extra skrif- och räknebiträden, hvilkas sammanlagda arfvoden, enligt förut angifna grunder, skulle utgöra 3,600 kronor.

I fråga om fördelningen af göromålen emellan den arbetsstatistiska afdelningens tjänstemän ville förste aktuarien till hvad i memorialet af den 4 november 1903 i sådant afseende anförts tillägga, att af de båda amanuenserna den ene skulle få till hufvudsaklig uppgift att biträda vid insamlandet och bearbetningen af uppgifterna rörande arbetslöshet, ställningen på arbetsmarknaden och dylikt, medan den andre skulle biträda den aktuarie, som hade den närmaste ledningen af de större specialundersökningarna och ombesörjde utarbetandet af redogörelserna för arbetskonflikter och föreningsväsendet.

Beträffande de i och för insamlande af primäruppgifter till den allmänna socialstatistiken anställda ombud erinrades vidare, att det, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, på grund af det låga arfvode, som kunnat utgå till ombuden, i en del fall visat sig hardt när omöjligt att från vissa platser erhålla fullt nöjaktiga primäruppgifter. Med anledning däraf hade ombyte af ombud flera gånger måst äga rum. Sålunda hade exempelvis å en plats ombudsbefattningen under den korta tiden af ett och ett halft år innehafts af fyra olika personer, ett förhållande som gifvetvis måste verka väsentligt försvärande för erhållande af nödig kontinuitet i arbetet. Den ifrågasatta förhöjningen af anslaget i berörda afseende från 6,000 till 9,000 kronor vore sålunda fortfarande i hög grad af behovet påkallad.

Af grunder, som förut utvecklats, erfordrades vidare oundgängligen ett belopp af 5,000 kronor för insamlande af primäruppgifter vid specialundersökningarna. För beredande af ersättning åt särskilda kommitterade eller speciellt sakkunniga personer för meddelande af råd och upplysningar vid utarbetande af de detaljerade planerna för de olika undersökningarna äfvensom i särskilda fall till författarearfvoden kräddes därjämte ett belopp af 1,000 kronor.

I fråga om kostnaderna för tryckning af de arbetsstatistiska publikationerna samt formulärblanketter, för skrifmaterialier och expenser, för bokinköp samt för hyra af ämbetslokal m. m. förutsattes, såsom förut blifvit nämnt, att desamma fortfarande som hittills komme att bestridas af sjunde hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

Med ytterligare erinran om önskvärdheten däraf att samtliga de anslag, som erfordrades för det arbetsstatistiska arbetet, blefve uppförda

å ordinarie stat samt att dessa, med undantag af de anslagsbelopp, som vore afsedda för de båda aktuarierna, erhöles natur af reservationsanslag, har förste aktuarien sålunda beräknat de för en regelbunden arbetsstatistik erforderliga årskostnaderna, utöfver aflöningen till en förste aktuarie, till följande belopp, nämligen [13.]

arfvoden åt två aktuarier	kronor	6,000: —
" " amanuenser	"	3,000: —
" " extra skrif- och räknebiträden	"	3,600: —
vikariatsersättningar, gratifikationer och dylikt	"	800: —
ersättning till ombuden i orterna för regelbundet		
införskaffande af vissa primäruppgifter och dylikt	"	9,000: —
ersättning för bekommande af primäruppgifter vid		
specialundersökningar, för utdrag ur aflöningsböcker		
m. m.	"	5,000: —
ersättning åt särskildt tillkallade kommitterade och		
sakkunnige, till författarearfvoden och diverse utgifter	"	1,000: —
summa		kronor 28,400: —

eller således en ökning af det för närvarande för det arbetsstatistiska arbetet å extra stat utgående anslag, 15,000 kronor, med 13,400 kronor.

Därtill skulle dessutom i sinom tid komma vederbörliga ålders- tillägg åt de därtill berättigade tjänstemännen.

Med anledning af hvad förste aktuarien sålunda föreslagit har kommerskollegium hemställt, att Eders Kungl. Maj:t tacktes till innevarande års Riksdag aflåta nådig proposition om anvisande af medel för ordnande af kollegii arbetsstatistiska verksamhet i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af förste aktuarien angifna plan.

De arbetsstatistiska undersökningarna, hvilka förut bedrifvits mera försöksvis och i jämförelsevis mindre omfattning, hafva, enligt hvad ofvan nämnts, från och med år 1903 fortgått i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda, af förste aktuarien jämte särskilda kommitterade uppgjorda och af Eders Kungl. Maj:t sedermera till sina hufvudgrunder godkända plan för det ifrågavarande arbetets ordnande.

Såsom förut omförmäls, afsågs med berörda plan att åstadkomma dels en fortlöpande socialstatistik af mera allmän art dels mera speciella undersökningar rörande vissa sociala spörsmål, som funnes vara af särskild vikt, eller angående förhållandena inom särskilda näringsgrenar. Af den utredning, förste aktuarien lämnat, framgår emellertid, att af brist på medel åtskilliga ämnen, hvilka enligt berörda plan ansetts böra falla inom den allmänna socialstatistikens ram och ingalunda sakna vikt, under den tid, som förflutit sedan nämnda plan börjat tillämpas,

- [13.] antingen alls icke eller endast i obetydlig omfattning kunnat upptagas till behandling samt att speciella undersökningar af mera ingående art af samma anledning under nämnda tid endast i ringa utsträckning kunnat företagas.

Med hänsyn härtill och då, enligt hvad känt är, många af de samhällsspörsmål, hvilka arbetsstatistiken afser att belysa, äfven i vårt land allt mera tränga sig fram på dagordningen och kräfva sin lösning samt en på statistiska utredningar grundad noggrann kännedom om hithörande förhållanden utgör en viktig, att ej säga oundgänglig förutsättning för ett riktigt bedömande af nämnda, till sin natur mången gång synnerligen invecklade och svårlösta spørsmål, synes det vara i hög grad önskvärdt, att dessa utredningar redan inom den närmaste framtiden må kunna gifvas större fullständighet och mångsidighet än med hittills för ändamålet tillgängliga medel kunnat ske. Att med hänsyn härtill en höjning i det för det arbetsstatistiska arbetet beviljade anslag vore önskvärd och behöflig, kunde väl synas framgå redan af den utredning, som, enligt hvad förut nämnts, åtföljde den af kommerskollegium år 1903 gjorda framställning i ämnet. Då jag emellertid, det oakadt, icke ansåg mig böra tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att för nästlidet års Riksdag framlägga förslag om någon mera afsevärd höjning i nämnda anslag, berodde detta, såsom af mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 12 januari samma år framgår, uteslutande däraf, att Riksdagen så pass nyligen som år 1902, efter af Eders Kungl. Maj:t gjord framställning i sådan riktning, endast delvis bifallit densamma och ansett anslaget för ifrågavarande ändamål böra — fränsedt den å ordinarie stat uppförda aflöningen till en förste aktuarie hos kommerskollegium — begränsas till 15,000 kronor. Det syntes mig nämligen föga sannolikt, att Riksdagen skulle finnas benägen att medgifva någon mera betydande höjning i sistberörda anslag, förrän af en något längre tids erfarenhet än den, som vid afgifvande af kommerskollegii nyssberörda framställning förelåg, hunnit inhämtas, i hvad mån det vore möjligt att medelst ett årligt anslag, begränsadt till ofvannämnda belopp, bedrifva det arbetsstatistiska arbetet så, att ett tillfredsställande resultat däraf kunde ernås.

Den utredning, förste aktuarien å kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning nu framlagt, gifver emellertid vid handen, att svårigheterna att med nu utgående anslag uppnå ett sådant resultat ingalunda, efter det ofvanberörda framställning gjordes, blifvit mindre utan tvärtom af åtskilliga anledningar ökats.

En bidragande orsak härtill är utan tvifvel den omständigheten, att, sedan 1903 års Riksdag, i sammanhang med anvisande af medel

för utarbetande och offentliggörande af en statistisk årsredogörelse för sjukkasseväsendet i riket, uttalat sig för önskvärdheten däraf, att utarbetandet af nämnda årsredogörelse blefve öfverlämnadt åt kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik, afdelningen från och med år 1904 fått sig ålagdt, utom sina öfriga arbeten, äfven att årligen utarbete en sådan redogörelse. Därjämte är att märka, att afdelningen inom den allra närmaste framtiden torde erhålla i uppdrag att utarbete jämväl en årlig statistisk redogörelse för olycksfall i arbete. Sedan nämligen nästlidet års Riksdag på Eders Kungl. Maj:ts framställning anslagit medel för utarbetande och offentliggörande genom kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik af statistiska årsredogörelser ej mindre för sjukkasseväsendet i riket än äfven för olycksfall i arbete, har kollegium efter därom meddelad nådig föreskrift den 30 nästlidne december afgifvit underdånigt förslag rörande det framtida ordnandet af sjukkas- och olycksfallsstatistiken. Visserligen hafva från och med år 1904 särskilda personer varit å arbetsstatistiska afdelningen anställda, hvilka varit sysselsatta uteslutande med redogörelsen för sjukkasseväsendet, och lär en liknande anordning sannolikt hädanefter komma att finnas behöfelig såväl i fråga om sjukkas- som beträffande olycksfallsstatistiken, men gifvet är, att, då förste aktuarien, såsom afdelningens föreståndare, har att leda och utöfva inseendet öfver afdelningens arbeten i dess helhet och följaktligen måste ägna tid och uppmärksamhet äfven åt nu omförmälda delar af dess verksamhet, detta för honom måste utgöra ett hinder att i samma utsträckning som förut ägna sig åt utarbetandet af de arbetsstatistiska redogörelserna i öfrigt.

Med afseende å nu angifna äfvensom öfriga ofvan omförmälda förhållanden har jag ansett frågan om beredande af ökade anslag för det arbetsstatistiska arbetet icke böra vidare undanskjutas.

Såsom af det föregående framgår, har personalen å kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning under år 1904 utgjorts, förutom af en förste aktuarie, som är dess föreståndare, af en tjänsteman, hvilken fullgjort sekreteraregöromålen å afdelningen äfvensom biträdt med den utaf afdelningen utgifna tidskriftens redigering m. m., två amanuenser samt två eller tidtals tre skrif- och räknebiträden. Den tjänsteman, som bestridt sekreteraregöromålen m. m., har uppburit ett arfvode, motsvarande aflöningen för en första gradens tjänsteman, eller 3,000 kronor. Arfvoden till de båda amanuenserna hafva, enligt hvad mig blifvit meddeladt, utgått till den ene, som haft en daglig tjänstgöringstid af fyra timmar, med 1,500 och till den andre, hvars tjänstgöring

[13.]

[13.] inskränkts till tre timmar om dagen, med 1,200 kronor för året. De öfriga biträdena hafva undfått en ersättning, två med 90 kronor i månaden och ett tredje biträde, som endast tidtals varit å afdelningen anställdt, efter 75 kronor i månaden.

Den ökning i personalen, som nu ifrågasättes, består i anställande af en ytterligare tjänsteman med aflöning motsvarande den, som tillkommer en första gradens tjänsteman. Denne skulle hafva till uppgift hufvudsakligen att under förste aktuariens inseeende leda de särskilda specialundersökningarna och utarbeta redogörelserna härför samt därjämte att ombesörja insamlandet och bearbetningen af uppgifter rörande arbetskonflikter och föreningsväsendet. Att, därest afdelningen skall medhinna att i önskvärd omfattning ägna sig äfven åt dessa grenar af sitt arbetsområde, ytterligare en tjänsteman med nämnda aflöningsvillkor är behöflig, synes vara tydligt.

Likasa böra tydligen de båda amanuenserna, som redan nu finnas å afdelningen, bibehållas. Enligt hvad mig blifvit meddeladt, är afsedt, att amanuensernas tjänstgöringstid skulle bestämmas till fyra timmar om dagen; och synes under sådan förutsättning ett arfvode af 1,500 kronor om året för dem hvardera icke kunna anses vara för högt.

Hvad åter angår ersättningen till öfriga biträden å afdelningen, synes denna tills vidare icke böra beräknas högre än till 90 kronor i månaden för hvarje biträde. Enligt hvad jag inhämtat, utgår nämligen ersättning till de å kommerskollegii afdelning för näringsstatistik anställda biträden, hvilka hafva ungefär enahanda sysselsättning som nu ifrågavarande personer, endast med nyssnämnda belopp i månaden. Statistiska centralbyrån, som, på sätt jag redan förut haft tillfälle omförmåla, begärt förhöjning i det af nämnda ämbetsverk disponerade reservationsanslaget till arfvoden åt tillfälliga biträden samt till vikariatsersättningar, har icke heller ifrågasatt, att ersättning till de därstädes anställda biträdena med likartad sysselsättning skulle i medeltal utgå efter högre beräkningsgrund än nyss blifvit nämndt. Då emellertid alla tre de ifrågavarande biträdena å kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning äro behöfliga hela året om, bör den till dem utgående ersättningen icke beräknas lägre än till sammanlagdt 3,240 kronor för året.

Beträffande det af förste aktuarien till vikariatsersättningar och gratifikationer äskade beloppet, 800 kronor, har för mig blifvit upplyst, att däri under den ofvan angifna förutsättningen, att de för det arbetsstatistiska arbetet erforderliga anslag blefve uppförda å ordinarie stat, inräknats jämväl den till 187 kronor 50 öre uppgående vikariatsersättning, som utgår till den, hvilken under förste aktuariens semester be-

strider hans tjänst, en ersättning, som nu utgår ur det å kommerskollegii stat uppförda anslaget till juridiskt biträde, amanuenser och andra extra biträden, gruifkartekontoret, vikariatsersättningar, renskrifning m. m. Då jag emellertid, af skäl jag strax skall omförmäla, icke för närvarande funnit mig böra tillstyrka, att nu ifrågavarande, för det arbetsstatistiska arbetet afsedda anslagsbelopp uppföres å ordinarie stat, men däremot den till förste aktuarien utgående lön är uppförd å sådan stat, torde vikariatsersättningen till förste aktuariens ställföreträdare under den förres semester lämpligen fortfarande tillsvidare böra utgå ur ofvannämnda, å kommerskollegii stat uppförda anslag, i följd hvaraf ofvanberörda till vikariatsersättningar och gratifikationer beräknade belopp, 800 kronor, beträffande hvilket jag i öfrigt icke har något att erinra, kan, i jämna krontal räknadt, nedsättas till 612 kronor.

[13.]

Den arbetsstatistiska afdelningen är för insamlande af erforderliga primäruppgifter hufvudsakligen hänvisad till enskilda personers frivilliga medverkan. Hvad särskildt angår de specialundersökningar, som röra särskilda yrken, är, på sätt ofvan förmäls, nödvändigt att i och för dessa undersökningar söka på enskild väg erhålla utdrag ur aflöningsböcker med mera dylikt, som rör ifrågavarande yrken. Det har emellertid visat sig vara förenadt med mycket stora svårigheter att utan ersättning bekomma de behöfliga uppgifterna, hvilkas afgifvande ofta vålla icke ringa besvär. Det är därför af behovet påkalladt, att medel beredas äfven för detta ändamål.

I fråga om det för nyssnämnda ändamål föreslagna beloppet, 5,000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran.

Detsamma gäller om det till ersättning åt särskildt tillkallade sakkunnige eller kommitterade för meddelande af upplysningar och råd beträffande det arbetsstatistiska arbetets anordnande äfvensom för beredande af författarearfvoden beräknade beloppet, 1,000 kronor.

Beträffande den ifrågasatta förhöjningen i det belopp, som hittills utgått såsom ersättning åt ombud i orterna för införskaffande af primäruppgifter för den fortlöpande allmänna socialstatistiken, vore det visserligen utan tvifvel till fördel, ifall härför kunde disponeras ett större belopp än hittills. Då det emellertid visat sig vara möjligt att, om än med någon svårighet å en eller annan ort, med de hittills för ändamålet använda medel erhålla ombud å 23 olika platser inom riket och detta fortfarande tillsvidare torde kunna antagas blifva fallet, samt det med afseende härå redan nu synes vara någorlunda väl sorjdt för erhållande af i berörda afseende erforderliga uppgifter, har jag ansett frågan om en höjning i förevarande anslag för sistnämnda ända-

[13.] mål, åtminstone tillsvidare, kunna anstå och därför icke funnit mig böra understödja den nu gjorda framställningen i denna del.

På sätt förste aktuarien hemställt, torde kostnaderna för tryckning af de arbetsstatistiska publikationerna och formulärblanketter samt för skrifmaterialier och expenser, bokinköp, hyra af ämbetslokal m. m. lämpligen kunna fortfarande såsom hittills utgå af sjunde hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

De för nu ifrågakvarande ändamål erforderliga årliga kostnaderna skulle således enligt min beräkning uppgå till följande belopp, nämligen:

arfvoden till två tjänstemän, hvartdera till belopp motsvarande aflöning till en första gradens tjänsteman	kronor 6,000: —
arfvoden till amanuenser	„ 3,000: —
arfvoden till extra skrif- och räknebiträden	„ 3,240: —
vikariatsersättningar och gratifikationer	„ 612: —
ersättning till ombud i orterna för införskaffande af primäruppgifter för den allmänna socialstatistiken	„ 6,000: —
ersättning för bekommande af primäruppgifter för de särskilda specialundersökningarna	„ 5,000: —
ersättning till särskildt tillkallade kommitterade och sakkunnige samt till författarearfvoden	„ 1,000: —

Summa kronor 24,852: —

Den ökning i det för arbetsstatistiska arbetet nu utgående anslag, som sålunda skulle erfordras, belöper sig till sammanlagdt 9,852 kronor.

Hvad angår frågan om uppförande af nämnda anslag å ordinarie stat finner jag mig, såsom jag redan förut nämnt, för närvarande icke böra tillstyrka en sådan åtgärd. Först sedan den arbetsstatistiska verksamheten ännu någon tid fått fortgå och ytterligare erfarenhet vunnits om det sätt, hvarpå detta arbete lämpligast bör ordnas för att afvinna detsamma det bästa möjliga resultat, synes frågan om en mera definitiv organisation af nämnda verksamhet böra komma under öfvervägande.

Med åberopande af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att för det arbetsstatistiska arbetet på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 24,852 kronor.

Handläggning hos kommerskollegium af ärenden rörande svenska fartygs registrering.

Sedan kommerskollegium i underdånig skrifvelse den 11 december 1901 fäst uppmärksamheten därå, att, efter det lag om inteckning i fartyg samma år utfärdats och i sammanhang därmed vidtagits vissa ändringar i sjölagen äfvensom utfärdats ny förordning angående registrering af svenska fartyg, den större omfattning och afsevärdt ökade betydelse, fartygsregistreringen därigenom erhållit, påkallade vissa förändrade anordningar beträffande handläggningen inom kollegium af de till registreringsväsendet hörande ärenden, samt i sådant afseende framställt förslag, bemyndigade Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1901 kollegium ej mindre att åt någon af de hos kollegium anställda sekreterare uppdraga att såsom adjungerad ledamot tillsvidare under år 1902 handlägga ärenden angående svenska fartygs registrering och hvad därmed stode i samband än äfven att förordna annan lämplig person att under tiden uppehålla sekreteraretjänsten mot åtnjutande af därtill hörande aflöningsförmåner, dock att, om dyrtidstillägg ifrågakomme, detta i likhet med till äfventyrs ifrågakommande ålderstillägg borde få af den ordinarie tjänsteinnehafvaren behållas.

I sammanhang därmed förordnade Eders Kungl. Maj:t, *dels* att tillsvidare under år 1902 nämnde adjungerade ledamot skulle tillhöra att vara föredragande för de till fartygsregistrering hörande ärenden och ledamot af kollegium vid dessa ärendens handläggning i plenum, med skyldighet att i tillämpliga delar iakttaga hvad föredragande och ledamot i kollegium i allmänhet ålåge, att ombesörja och ansvara för fartygsregistrets behöriga förande äfvensom de anteckningar i öfrigt rörande fartyg, som kunde vara erforderliga, att i ärende, som tillhörde den adjungerade ledamotens handläggning, föra föredragningslistor och protokoll, ombesörja uppsättning, utskrifning och kollationering af de registrerings- och nationalitetshandlingar, som af kollegium utärdades för fartyg, och sådana handlingar vederbörande tillhandahålla äfvensom å fartygscertifikat verkställa vederbörliga, på kollegium ankommande anteckningar, att i fråga om fartygsregistret och hvad därtill hörde meddela afskrifter eller utdrag däraf äfvensom meddela eller bestyrka afskrifter af de fartygsregistreringen rörande handlingar, samt att ombesörja utgifningen af den så kallade »Code List» eller förteckningen öfver svenska med signalbokstäfver försedda fartyg, *dels* att hvad i fråga om ärendenas handläggning hos kollegium vore i § 9

[14.]

*Handläggning
hos kommers-
kollegium af
ärenden rörande
svenska
fartygs regi-
strering.*

[14.] af den för kollegium gällande instruktion stadgadt beträffande kommerseråden och förste aktuarien skulle äga tillämpning jämväl beträffande den adjungerade ledamoten, dock att, med afseende å registreringsväsendets förändrade ställning, ärenden angående anmälningar om öfverlåtelse af fartygsandelar icke finge af honom allena handläggas och afgöras, *dels ock* slutligen att den adjungerade ledamoten skulle äga uppbära ett arfvode för år räknadt af 4,500 kronor, däraf 3,000 kronor skulle anses såsom lön och 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

Jämte anmälan att från början af år 1902 registreringsväsendet enligt förordnande af kommerskollegium uppehållits af en af kollegii sekreterare såsom adjungerad ledamot samt att såsom biträde hos honom anstälts en amanuens, hemställde kommerskollegium i underdånig skrifvelse den 23 september sistnämnda år, att ofvanberörda för år 1902 meddelade bestämmelser angående handläggningen af de till registreringsväsendet hörande angelägenheter måtte utsträckas att gälla tillsvidare äfven under år 1903. Med förmälan att erfarenheten visat, icke allenast att handläggningen af de till registreringsafdelningen hörande ärenden och de till registreringsväsendet hörande göromål i öfrigt, hvilka ålåge bemålde adjungerade ledamot, hade tagit i anspråk hans fulla verksamhet, utan äfven att den hos honom anställde amanuensen måst odeladt ägna sig åt göromålen å registreringsafdelningen och att ändock vissa tider erfordrats ytterligare biträde för dessa göromåls behöriga besörjande, framhöll kollegium därjämte nödvändigheten däraf, att tillräckliga medel till aflönande af behöfligt biträde åt den adjungerade ledamoten funnes att tillgå. Då det visat sig, att för ändamålet erfordrades såväl en amanuens, hvilken kunde odeladt ägna sin verksamhet åt registreringsväsendet, som ock tidtals ytterligare biträde, borde nämnda medel beräknas till minst 2,000 kronor. Därtill lämnade emellertid det kollegium anvisade anslag till juridiskt biträde, amanuenser och andra extra biträden m. m. icke tillgång.

Med anledning af kommerskollegii sistberörda skrifvelse ställdes enligt nådigt bref den 10 oktober 1902 till kollegii förfogande för år 1903 ej mindre 4,500 kronor till arfvode åt en adjungerad ledamot hos kollegium än äfven 2,000 kronor till godtgörande af erforderligt biträde åt honom; och anvisades sedermera för nämnda ändamål enahanda belopp äfven för år 1904.

I den till 1904 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog därefter Eders Kungl. Maj:t Riksdagen dels att till bestridande af kostnader för handläggning hos kommerskollegium af ärenden rörande svenska fartygs registrering på

extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 6,500 kronor dels ock att för gäldande af kostnaderna för handläggning hos nämnda ämbetsverk under åren 1902, 1903 och 1904 af dylika ärenden, tillhopa 17,500 kronor, hvilka kostnader, enligt af Eders Kungl. Maj:t i sammanhang med medlens anvisande meddelade nådiga beslut, af statskontoret förskjutits, på extra stat för innevarande år uppföra ett belopp af 17,500 kronor; och blef denna Eders Kungl. Maj:ts framställning af Riksdagen bifallen.

[14.]

Sedan kommerskollegium enligt meddelad föreskrift i underdånig skrifvelse den 25 sistlidne oktober afgifvit förslag rörande användningen af det för bestridande af kostnaderna för handläggning af ifrågavarande ärenden hos kollegium under innevarande år anvisade anslaget å 6,500 kronor, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 sistlidne november — jämte det kollegium erhållit bemyndigande ej mindre att åt någon af kollegii sekreterare eller därstädes anställda extra ordinarie tjänstemän, hvilka kollegium ägde förordna till vikarie för kommerseråd, uppdraga att såsom adjungerad ledamot tills vidare under innevarande år handlägga ärenden angående svenska fartygs registrering och hvad därmed stode i samband än äfven att, därest till adjungerad ledamot utsåges någon af kollegii sekreterare, förordna annan lämplig person att under tiden uppehålla sekreteraretjänsten mot åtnjutande af därtill hörande aflöningsförmåner med ofvan omförmälda undantag, samt rörande den adjungerade ledamotens åligganden meddelats föreskrifter, öfverensstämmande med dem, som, enligt hvad jag förut nämnt, i sådant afseende gällt för år 1902 och sedermera fastställts att gälla äfven för åren 1903 och 1904 — förordnat, att bemälde adjungerade ledamot skulle äga att uppbära ett arfvode af 4,500 kronor, däraf 3,000 kronor skulle anses såsom lön och 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar, äfvensom anbefallt statskontoret att af ifrågavarande anslag, i mån af rekvisition, till kommerskollegium utbetala såväl nyssberörda, till arfvode åt den adjungerade ledamoten afsedda belopp, 4,500 kronor, som ock till godtgörande af erforderligt biträde åt honom ett belopp af 2,000 kronor.

I sin ofvanberörda underdåniga skrifvelse den 25 sistlidne oktober har kommerskollegium i sammanhang med afgifvande af förslag till användningen af nyssnämnda anslag därjämte anført, att det för erforderligt biträde åt den adjungerade ledamoten afsedda belopp af 2,000 kronor syntes ej vara för ändamålet tillräckligt. Det vore ur flera synpunkter angeläget, icke allenast att registreringsärendenas handläggning skedde med synnerlig skyndsamhet, utan äfven att alla de inskrifningar och anteckningar i fartygsregistret och de förteckningar rörande fartyg

- [14]. angående förhållanden, som skulle å registreringsafdelningen föras, blefve utan dröjsmål verkställda; och hade det visat sig, att för ändamålet erfordrades till biträde åt den adjungerade ledamoten såväl en amanuens med en daglig tjänstgöringstid af 4—5 timmar, som ock, åtminstone tidsals, ytterligare en person, hvilken kunde anförtros verkställandet af ifrågavarande inskrifningar och anteckningar. Därtill komme äfven en annan omständighet. Vid granskning af från fartygsrederier till kollegium inkomna statistiska primäruppgifter hade det visat sig, att den vederbörande redare åliggande skyldigheten ej blott att i och för fartygens första registrering och förseende med nationalitetshandling göra anmälan till fartygsregistret utan äfven att till registret anmäla förändringar, som inträffat i förut till detsamma anmälda förhållanden, i stor utsträckning försummats. Då det vore af vikt, att fartygsregistret så vidt möjligt innehölle med verkliga förhållanden öfverensstämmande uppgifter angående fartygen och deras redare m. m., vore alltså erforderligt att med ledning af dylika statistiska uppgifter, hvilka utvisade, att vederbörande åliggande anmälningar till fartygsregistret försummats, söka för fartygsregistrets fullständiggande genom skriftväxling med rederierna införskaffa uteblifna behöriga anmälningar till registret, hvarigenom för registreringsafdelningen föranleddes en afsevärd ökning af dess arbete och nödvändiggjordes förstärkning af dess arbetskrafter. Med afseende härå funne kollegium sig föranlätet att anhålla om anvisande redan för år 1905 af medel, utöfver förberörda 2,000 kronor, för ökad arbetsbiträde åt den adjungerade ledamoten. Kollegium ansåge vidare lämpligt, att för registreringsafdelningen ansloges ett belopp, motsvarande vikariatsersättning till den, som under den adjungerade ledamotens semester uppehölle hans befattning, för hvilken ersättning, uppgående till 187 kronor 50 öre, hittills måst tagas i anspråk de för juridiskt biträde, amanuenser och andra biträden, vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, de där ock måst anlitas för beredande af vikariatsersättning under semester för den å den adjungerade ledamotens sekreteraretjänst förordnade tjänsteman. Då för de sålunda omförmälda ändamål kunde beräknas åtgå omkring 1,000 kronor, hemställde kollegium, att sistnämnda belopp måtte för år 1905 ställas till kollegii förfogande för användande mot redovisning i vanlig ordning till beredande af ytterligare biträde åt den adjungerade ledamoten samt till vikariatsersättning under dennes semester åt den, som förordnades att under tiden uppehålla befattningen.

I sammanhang härmed har kollegium, som ansåge oundgängligen erforderligt, att de till registreringsväsendet hörande angelägenheter

fortfarande äfven efter år 1905 ombesörjdes af en särskild afdelning inom kollegium, därjämte hemställt, att jämväl för år 1906 måtte för ändamålet beredas medel till enahanda belopp, som för innevarande år beräknats åtgå, eller 7,500 kronor. [14.]

Enligt hvad kommerskollegium meddelat, har antalet till kollegium inkomna, till afdelningen för fartygsregistrering hörande ärenden, hvilka år 1902 utgjort 1,754 och år 1903 — oberäknadt rekvisitioner från Stockholms rådstufvurätt å afskrifter ur fartygsregistret för fartygs intecknande, till ett antal af 27 — belöpt sig till 1,885, under år 1904 intill den 1 oktober uppgått till 1,538, förutom 55 rekvisitioner å afskrift ur fartygsregistret.

Anordningen med en särskild afdelning inom kommerskollegium för handläggning af ärenden rörande fartygsregistreringen är tvifvelsutan fortfarande behöflig. Härför erforderliga medel, hvilka emellertid tillsvare ännu torde lämpligast böra uppföras å extra stat, måste därför beredas.

På sätt kollegium erinrat, är det tydligen ock af vikt, att fartygsregistret, hvilket utgör underlaget för inteckningsväsendet rörande fartyg, varder så fullständigt som möjligt samt att därutinnan förefintliga brister snarast möjligt varda afhjälpta. Gifvet är, att de uppgifter, som numera i och för den officiella sjöfartsstatistiken af vederbörande redare afgifvas och i kommerskollegii afdelning för näringsstatistik undergå granskning och bearbetning, erbjuda ett tillfälle, som icke bör lämnas obegagnadt, att inhämta, i hvad mån gällande föreskrifter om anmälningar till fartygsregistret af vederbörande iakttagits. Vid undersökningar, som med ledning af berörda uppgifter anställt, har det emellertid visat sig, att försummelser i nämnda hänseende allt som oftast i stor utsträckning förekomma. För att erhålla nödig komplettering af registret kräfvades emellertid åtskilligt arbete och tidsödande skriftväxling. Men de arbetskrafter, öfver hvilka registreringsafdelningen hittills haft att förfoga, äro härför icke tillräckliga.

Med afseende härå och då, oafsedt nu berörda förhållanden, antalet af de ärenden, som ankomma på nämnda afdelnings handläggning, fortfarande är stadigt i stigande, synes det för ifrågavarande ändamål anvisade årliga anslag, däraf 4,500 kronor utgått i arvode till den adjungerade ledamot hos kommerskollegium, som haft att handlägga ifrågavarande ärenden, och återstoden af kollegium disponerats för aflönande af dels en amanuens och dels af annat, tillfälligt biträde åt den adjungerade ledamoten, vara väl knappt tillmätt och tarfva förhöjning.

[14, 15.] Då det kommerskollegium till juridiskt biträde, amanuenser, extra biträden, vikariatsersättningar m. m. anvisade anslag, enligt hvad kollegium vid upprepade tillfällen framhållit, är för de ändamål, som därmed skola tillgodoses, otillräckligt, synes det ock vara lämpligt, att vikariatsersättningen till den tjänsteman, som under den ofvannämnde adjungerade ledamotens semester uppehåller dennes befattning, hvilken ersättning utgör 187 kronor 50 öre, får utgå af nu ifrågavarande för registreringsväsendet afsedda medel, och detta oberoende däraf, huruvida till adjungerad ledamot förordnas någon af kollegii sekreterare eller någon därstädes anställd extra ordinarie tjänsteman.

Enär den af kommerskollegium för ofvannämnda ändamål äskade förhöjningen i ifrågavarande anslag icke kan anses större än behovet påkallar och ett förhöjningen motsvarande belopp är erforderligt redan för innevarande år, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels till bestridande af kostnader för handläggning hos kommerskollegium af ärenden rörande svenska fartygs registrering på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 7,500 kronor,

dels ock medgifva, att, utöfver det för innevarande år till bestridande af utgifterna för dylika ärendens handläggning anvisade anslag, ett belopp af 1,000 kronor må för ändamålet under samma år ställas till kommerskollegii förfogande, att såsom extra anslag uppföras å 1906 års stat.

Arfvode till en vaktmästare hos kommerskollegium.

[15.]
Arfvode till
en vaktmästare
hos kommers-
kollegium.

På sätt jag förut omförmält, föreslog Eders Kungl. Maj:t, efter af kommerskollegium i underdånig skrifvelse den 10 november 1903 gjord framställning om anvisande af förhöjdt anslag för det arbetsstatistiska arbetet hos kollegium, i den till 1904 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof Riksdagen att för nämnda ändamål på extra stat för innevarande år anvisa ett belopp af 15,800 kronor.

I skrifvelse den 20 maj 1904 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, anförde Riksdagen med anledning af berörda framställning, bland annat, att den ökning i anslaget, som sålunda blifvit ifrågasatt, vore afsedd för aflönande af en vaktmästare vid kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning. I afseende härpå hade emellertid kommerskollegium anført, att inrättandet inom kollegium af ej mindre afdelningen för arbetsstatistik än äfven en särskild afdelning

för fartygsregistrering jämte anställandet hos kollegium af särskilda [15, 16.] biträden såväl för behandlingen af ärenden rörande yrkesinspektionen som ock med afseende å tillsynen öfver elektriska ledningar för belysning eller arbetsöfverföring, med häraf följande, jämväl i öfrigt växande behof af ökad vaktmästarebiträde oundgängligen påkallade, äfven oafsedt förstnämnde afdelnings vidare utveckling, inrättandet hos kollegium af en ny vaktmästaresyssla. Då, med hänsyn till hvad kollegium sålunda yttrat, vaktmästarens tjänstgöring icke syntes böra förläggas uteslutande till den arbetsstatistiska afdelningen, hade Riksdagen, som i öfrigt icke funnit anledning till erinran emot Eders Kungl. Maj:ts förslag, i anledning däraf på extra stat för år 1905 anvisat dels för arbetsstatistiska undersökningar ett belopp af 15,000 kronor dels ock till arfvode åt en vaktmästare hos kommerskollegium ett belopp af 800 kronor.

Då ifrågavarande vaktmästarebiträde hos kommerskollegium, enligt hvad kollegium anmält, äfven för nästkommande år är behöfligt, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:ts måtte föreslå Riksdagen

att till beredande af arfvode åt en vaktmästare hos kommerskollegium på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 800 kronor.

Befrämjande i allmänhet af slöjderna.

Med anledning af en i ämnet gjord, af kommerskollegium med underdånig skrifvelse den 11 oktober 1904 öfverlämnad framställning, däri upplysts, att Älfsborgs läns landsting anvisat ett belopp af 1,000 kronor såsom bidrag till aflöning under innevarande år åt en andre lärare vid väfskolan i Borås, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:ts måtte, i likhet med hvad förut ägt rum, föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1906 bevilja, såsom bidrag till upprätthållande af väfskolan i Borås — med villkor att från Älfsborgs läns landsting eller eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften af statsanslaget — 3,800 kronor och, såsom bidrag till aflönande af en andre lärare vid samma skola, 1,000 kronor, under villkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda läns landsting eller eljest tillskjutet.

[16.]
Väfskolan i
Borås.

Befrämjande i allmänhet af handel och sjöfart.

[17.]
Anslag till
handelsunder-
visning.

För hvar och ett af åren 1899, 1900 och 1901 har Riksdagen på extra stat anvisat ett anslag af 20,000 kronor, att af Eders Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandels societetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffade, att Göteborgs stadsfullmäktige och, hvad Frans Schartaus praktiska handelsinstitut anginge, att grosshandels societeten i Stockholm fortfarande till instituten lämnade samma understöd som dittills, samt på de villkor i öfrigt, som Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma. För åren 1902, 1903 och 1904 har för berörda ändamål af Riksdagen på extra stat beviljats ett till 28,000 kronor förhöjdt anslag, och sistnämnda belopp har af Riksdagen anvisats jämväl för innevarande år.

Genom nådigt bref den 10 juni 1904 har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att det för innevarande år anvisade anslaget skulle användas till understöd åt förenämnda två handelsinstitut under villkor, bland andra,

att vid hvarterda institutet tillfälle till afgiftsfri undervisning skulle beredas för minst femton medellösa elever och att för öfrigt nedsättning i elevavgifterna borde ske, i den mån institutets styrelse pröfvade eleverna däraf vara i behof, dock ej till lägre belopp än 100 kronor för hvarje elev, samt

att understöden skulle i mån af behof fördelas mellan instituten för att användas i främsta rummet till godtgörande af skillnaden mellan det belopp, som af nedsatt afgift betalande elever erlagts, och det belopp, som skulle hafva influtit, om såväl dessa som frielever erlagt hvardera 260 kronor, och i andra rummet till gäldande af det belopp, hvarmed, oaktadt berörda godtgörelse, inkomsterna till äfventyrs understege utgifterna.

I fråga om fördelningen mellan de båda handelsinstituterna af det för år 1904 anvisade anslaget afgaf kommerskollegium den 13 september samma år underdånigt utlåtande, däri kollegium anförde, bland annat, att, enligt hvad af handlingarna i ärendet inhämtades, skillnaden mellan det belopp, som af nedsatt afgift betalande elever erlagts, och det belopp, som skulle hafva influtit, om såväl dessa som frielever erlagt hvardera 260 kronor, under läsåret 1903—1904 uppgått, vid Göteborgs handelsinstitut till 16,620 kronor och vid Frans Schartaus praktiska

handelsinstitut till 11,240 kronor; att emellertid, äfven om sistberörda [17.] belopp blefve det senare institutet tillerkänt, dess inkomster under läsåret i allt fall komme att understiga utgifterna med 2,118 kronor 17 öre; samt att, då, efter det instituten godtgjorts förstnämnda två belopp, å anslaget uppstode ett överskott af 140 kronor, af styrelsen för Frans Schartaus praktiska handelsinstitut gjord framställning om undfående, utöfver berörda 11,240 kronor, af ersättning för oförmälda brist å 2,118 kronor 17 öre syntes böra i så måtto bifallas, att nämnda överskott anvisades åt samma institut för täckande, så långt det förslöge, af berörda brist. Enligt nådigt bref den 14 oktober 1904 har därefter Eders Kungl. Maj:t fördelat sistnämnda års anslag sålunda, att Frans Schartaus praktiska handelsinstitut tillagts 11,380 kronor och Göteborgs handelsinstitut 16,620 kronor.

I särskilda till Eders Kungl. Maj:t ställda skrifter hafva styrelserna för ifrågavarande båda handelsinstitut i underdånighet anhållit, att understöd af allmänna medel jämväl för år 1906 måtte instituten beredas; och har i sådant afseende anförts:

af *styrelsen för Göteborgs handelsinstitut*, att antalet elever vid institutet innevarande läsår utgjorde 142, däraf i första klassen 67, fördelade på tre afdelningar, i andra klassen 56, fördelade likaledes på tre afdelningar, och i fackkursen 19; att 77 af eleverna vore från Göteborgs stad och de öfriga från olika delar af landet; att friplatser för innevarande läsår beviljats åt 22 elever och nedsättning i elevavgiften till 100 kronor åt 48 elever; att skillnaden mellan de avgifter, som af ifrågavarande elever skulle erläggas, och hvad som skulle hafva influtit, om alla eleverna betalat fulla avgifter, utgjorde 16,120 kronor; samt att, om frieleverna och de nedsatt avgift betalande eleverna erlagt en beräknad avgift af 260 kronor, skillnaden skulle utgöra 13,400 kronor; och

af *styrelsen för grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut*, att antalet elever vid institutet innevarande läsår utgjorde 142, utvisande en ökning mot förra läsåret af 12 elever; att elevantalet i den tvååriga kursens andra klass innevarande läsår visserligen förededde en minskning af 5 elever i jämförelse med föregående år (33 mot 38), i det att af de då ovanligt fåtaliga eleverna i första klassen (40) 7 afgått från läroverket; att, då emellertid elevantalet i första klassen innevarande läsår vore betydligt, nästa års andra klass komme att blifva afsevärdt större än innevarande års, och att, under det sannolika antagandet att antalet nyanmälningar nästa läsår ej komme att minskas, en ytterligare ökning af totalelevantalet

- [17.] för nästa läsår sålunda vore att emotse; att liksom föregående år den tvååriga kursens båda klasser äfven innevarande läsår vore delade i hvardera två parallellaafdelningar, hvadan samtliga eleverna vore fördelade på sex afdelningar; att af innevarande läsårs 142 elever 80 erlade full årsafgift med 225 kronor, hvaremot af de återstående 62 eleverna 29 erlade nedsatt afgift med 100 kronor och 33 beviljats friplats; att antalet nedsättningar och friplatser sålunda innevarande läsår vore ej obetydligt större än föregående år, eller 29 och 33 mot respektive 28 och 26, samt att antalet nedsättningar och friplatser, liksom elevantalet i det hela, sannolikt komme att nästkommande läsår ytterligare något ökas; hemställande styrelsen därför, att vid beredande af understöd åt institutet för år 1906 måtte tagas i betraktande den innevarande läsår inträdda ökningen i antalet beviljade nedsättningar och friplatser, hvilken ökning syntes komma att icke blott kvarstå utan äfven något stegras för nästkommande läsår.

Öfver förevarande ansökningar har kommerskollegium den 11 oktober 1904 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande. Med erinran att, enligt en af inspektorn för instituten afgifven berättelse, undervisningen vid instituten under läsåret 1903—1904 bedrifvits i sådan omfattning och på sådant sätt, att den borde anses fullt öfverensstämmande med institutens ändamål, har kommerskollegium i berörda utlåtande förklarat sig anse, att understöd af allmänna medel fortfarande borde anvisas åt ifrågavarande två handelsinstitut, särskildt för beredande af tillfälle åt mindre bemedlade att utan afgift eller till nedsatt sådan begagna sig af undervisningen; och har kollegium, som funnit, att statsunderstödet för år 1906 borde bestämmas till enahanda belopp, hvarmed detsamma utgått från och med år 1902, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för beredande åt instituten af understöd äfven för år 1906 af allmänna medel till belopp af 28,000 kronor.

Då det äfven enligt min mening är önskvärdt och behöfligt, att jämnväl för nästkommande år till ifrågavarande ändamål anvisas ett anslag till samma belopp, som för innevarande år beviljats, eller 28,000 kronor, tillstyrker jag, i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att för år 1906 på extra stat anvisa ett anslag af 28,000 kronor, att af Eders Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffar, att Göteborgs stadsfullmäktige och, hvad Frans

Schartaus handelsinstitut angår, att grosshandelssocieteten i Stockholm [17, 18, 19.]
fortfarande till instituten lämna årligt understöd till minst samma
belopp som hittills, samt på de villkor i öfrigt, som Eders Kungl. Maj:t
kan finna skäligt bestämma.

Till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af [18, 19.]
svensk industri och svenska näringar har Riksdagen på extra stat för
hvert och ett af åren 1897—1903 anvisat ett anslag af 15,000 kronor. *Befrämjande
af svenska
alsters afsätt-
ning i utlan-
det.*
För år 1904 beviljade Riksdagen för samma ändamål på extra stat ett
belopp af 18,000 kronor, hvilket belopp anvisats äfven för år 1905. *Handels-
stipendier.*

Därjämte har Riksdagen till handelsstipendier likaledes på extra
stat för hvert och ett af åren 1899—1904 anslagit 20,000 kronor;
och har detta anslag för år 1905 höjts till 30,000 kronor.

Beträffande anslaget för år 1905 till befrämjande af afsättning i
främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar
har enligt bestämmelser, som Eders Kungl. Maj:t den 4 november 1904
meddelat, till landbruksstyrelsens förfogande anvisats dels för upprätt-
hållande under innevarande år enligt de grunder, som i sådant hänseende
angifvits i det vid 1903 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll
öfver finansärenden den 12 januari samma år, af en mejeriagent- eller
landbrukskonsulentbefattning i England ett belopp af 11,500 kronor,
däraf 7,500 kronor såsom arvode åt agenten eller konsulenten och
4,000 kronor att, mot redovisningsskyldighet, i mån af behof användas
till resekostnader och expenser, dels ock för upprätthållande under inne-
varande år i enlighet med bestämmelserna i nämnda brevet den 15
februari 1888 af den enligt samma nämnda bref inrättade fiskeriagenturen
i norra Tyskland för befrämjande af afsättning utaf produkter af den
svenska fiskerinäringen ett belopp af 5,000 kronor; och har återstoden
å anslaget, 1,500 kronor, tillsvidare reserverats till användning för
framtida, under innevarande år sig yppande behof med afseende å
svenska alsters afsättning i främmande länder.

Hvad angår det för år 1904 beviljade anslaget å 20,000 kronor
till handelsstipendier har, sedan kommerskollegium afgifvit förslag till
fördelning af detsamma, därvid kollegium tillika hemställt, att en å
föregående års anslag uppkommen behållning å tillhopa 2,666 kronor
66 öre måtte år 1904 få användas, Eders Kungl. Maj:t genom beslut
den 3 juni sistnämnda år såsom fortsättningsstipendier tilldelat en
stipendiat 2,500 kronor för att i Sydamerika, företrädesvis La Plata-
länderna, inhämta erfarenhet om villkoren för afsättning af svenska export-
artiklar, en stipendiat 2,000 kronor för att i sydöstra Europa verka för

[18, 19, 20.] afsättning af svenska industrialster, två stipendier 2,000 kronor hvardera och en stipendiat 1,500 kronor för att i Ryssland verka för afsättning af svenska industrialster, en stipendiat 4,000 kronor för att i södra Afrika, företrädesvis Kapkolonien, verka för afsättning af svenska industrialster och andra exportartiklar samt en stipendiat 3,000 kronor för att i södra Afrika, företrädesvis Transvaal, verka likaledes för afsättning af svenska industrialster och andra exportartiklar. Därjämte har Eders Kungl. Maj:t tilldelat nya stipendier dels med 3,500 kronor åt en stipendiat för att i Egypten och Sudan verka för afsättning af svenska industrialster och andra exportartiklar, dels ock med 2,166 kronor 66 öre åt en stipendiat för att i Ryssland verka för afsättning af svenska industrialster. I sammanhang härmed har ett belopp å 1,500 kronor, utgörande återstoden af det för år 1904 beviljade anslag till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar, hvilken återstod tillsvidare reserverats till användning för framtida, under år 1904 sig yppande behof i sådant afseende, såsom understöd tilldelats en person för att i södra Afrika verka för afsättning af förädlade svenska trävaror och andra industrialster.

Anslaget till handelsstipendier för innevarande år har ännu icke fördelats.

Då anslag för ifrågavarande båda ändamål äro behöfliga jämväl för år 1906 och önskvärdt är, att desamma icke sättas lägre än för innevarande år, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1906 på extra stat anvisa

dels ett anslag af 18,000 kronor att af Eders Kungl. Maj:t användas till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar,

dels ock ett anslag å 30,000 kronor till handelsstipendier.

Befrämjande i allmänhet af bergsbruket.

[20.] Under en följd af år har Riksdagen på extra stat anvisat anslag *Bergsskolorna.* såsom bidrag till uppehållande af undervisningen vid bergsskolorna i Filipstad och Falun. Med föranledande af en utaf fullmäktige i järnkontoret enligt uppdrag af brukssocieteten gjord framställning föreslog Eders Kungl. Maj:t nästlidet års Riksdag att för innevarande år höja anslaget, som under flera år utgått med ett belopp af 14,000 kronor om året, till 23,000 kronor; och blef detta Eders Kungl. Maj:ts förslag

af Riksdagen bifallet. Förhöjningen betingades däraf, att skolorna på [20, 21.] grund af brukssocietetens under år 1903 fattade beslut organiserats enligt en i åtskilliga afseenden förändrad plan, hvilken föranledt ökning i omkostnaderna för skolorna.

Då för uppehållande af undervisningen vid nämnda skolor i hufvudsaklig öfverensstämmelse med omförmälda plan, för hvilken en närmare redogörelse återfinnes i det vid den till 1904 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för den 12 januari samma år, ett anslag till samma belopp, som för innevarande år anvisats, är behöfligt jämväl för nästkommande år, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, under villkor att bergsskolorna i Filipstad och Falun komma att under år 1906 fortsätta sin verksamhet i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvan omförmälda plan, hvarom Eders Kungl. Maj:t torde vilja genom inspektion af sakkunnig person sig förvissa, å extra stat för samma år anvisa ett belopp af 23,000 kronor, att till bruks-societetens fullmäktige i järnkontoret utbetalas.

Anordnande af fabriksinspektion.

För anordnande af fabriksinspektion har Riksdagen för hvart och ett af åren 1902—1905 på extra stat anvisat dels till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 40,000 kronor med 5,000 kronor till en hvar, för år räknadt, dels till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor, dels till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 12,000 kronor och dels till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 57,000 kronor.

Då anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för år 1906 och jag för närvarande icke finner mig äga anledning att ifrågasätta ändring i det belopp, hvarmed anslaget senast utgått, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat för år 1906 anvisa *dels* till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 40,000 kronor med 5,000 kronor till en hvar, för år räknadt, *dels* till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor, *dels* till bestridande af kostnaden

[21.]
Anordnande
af fabriks-
inspektion.

[21, 22.] för skrifbiträden och likartade utgifter 12,000 kronor *och dels* till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 57,000 kronor.

Ersättning till sjömanshusen.

[22.]
Ersättning till
sjömanshusen.

Riksdagen har under rubrik »ersättning till sjömanshusen» å extra stat för hvar och ett af åren 1900—1905 anvisat ett anslag å 30,000 kronor för beredande åt sjömanshusen af skälig ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktiges inskrifning och redovisning samt med utarbetande af sjöfartsstatistiska uppgifter, dock under villkor att aflöningarna till tjänstemännen vid sjömanshus, som erhöle sådan ersättning, icke finge utan kommerskollegii medgifvande höjas.

Genom nådigt bref den 10 juni 1904 anbefalldt att föreslå de belopp, de särskilda sjömanshusen borde, med iakttagande att högst 30,000 kronor i det hela komme till användning, såsom ersättning uti ifrågavarande hänseende för år 1905 erhålla, inkom kommerskollegium med underdånig skrifvelse den 13 nästlidne december, däri kollegium, med förmälan att kollegium ansåge, att äfven det för år 1905 beviljade anslaget borde oafkortadt tilldelas sjömanshusen, afgaf förslag till anslagets fördelning mellan de särskilda sjömanshusen i riket.

Hvad angår ett belopp af 200 kronor, som enligt förslaget skulle tillfalla sjömanshuset i Ystad, har emellertid kollegium upplyst, att direktionen för nämnda sjömanshus, i strid mot ofvanberörda af Riksdagen föreskrifna villkor för statsbidrags åtnjutande, utan kollegii medgifvande höjt aflöningen till sjömanshusets ombudsman, och att sedermera väckt fråga om kollegii godkännande af berörda åtgärd i följd af bristande utredning ännu icke kunnat af kollegium slutligen afgöras; och har kollegium med afseende härå hemställt, att beloppet måtte få tillsvidare innehållas samt tillfalla sjömanshuset först om och när kollegium funne omförmälda af Riksdagen stadgade villkor ej utgöra hinder för beloppets utbekommande.

Jämlikt nådigt bref den 31 nästlidne december beslöt Eders Kungl. Maj:t, att det för år 1905 af Riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljade anslag å 30,000 kronor skulle, i enlighet med den af kommerskollegium föreslagna fördelning och med föreskrift om iakttagande af det af Riksdagen stadgade villkor, utdelas till sjömanshusen i riket, därvid minsta beloppen tilldelades sjömanshusen i Haparanda och Kungälf med 50 kronor till hvarterdera samt högsta beloppet, 3,900 kronor, till-

erkändes sjömanshuset i Göteborg; och anbefalldes i sammanhang där- [22, 23.] med statskontoret att till vederbörande sjömanshusdirektioner, på rekvisition, utbetala de sålunda beviljade ersättningsbidragen, dock att det för sjömanshuset i Ystad afsedda beloppet, 200 kronor, skulle tillsvidare innehållas samt tillfalla sjömanshuset först om och när kommerskollegium funne ofvanberörda af Riksdagen föreskrifna villkor icke utgöra hinder för beloppets utbekommande.

I sin ofvanberörda skrifvelse af den 13 nästlidne december hemställer kommerskollegium jämväl, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för beredande åt sjömanshusen äfven framgent af ett bidrag af statsmedel för ifrågavarande ändamål till belopp af minst 30,000 kronor årligen, att dem emellan fördelas.

I öfverensstämmelse härmed tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1906 under benämning »ersättning till sjömanshusen» anvisa ett anslag af 30,000 kronor för beredande åt sjömanshusen af skälig ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktiges inskrifning och redovisning samt med utarbetande af sjöfartsstatistiska uppgifter, dock under villkor att aflöningarna till tjänstemännen vid sjömanshus, som erhåller sådan ersättning, icke må utan kommerskollegii medgifvande höjas.

Brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm.

Med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen till bestridande af kostnaden för gäldande af årspremie för brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm för ett hvar af åren 1900—1905 beviljat ett extra anslag af 18,314 kronor. [23.]

Brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm.

Jämte meddelande att enligt inhämtad upplysning från brandförsäkringsbolagens tarifförenings delegation i Stockholm någon höjning i hittills utgående premiesats för operabyggnadens brandförsäkring icke för närvarande är ifrågasatt, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaden för gäldande af årspremie för brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm bevilja ett extra anslag för år 1906 af 18,314 kronor.

Dyrtidstillägg.

[24.]
*Dyrtids-
tillägg.*

Åberopande hvad jag till statsrådsprotokollet förut denna dag yttrat i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjante af ett dyrtidstillägg för år 1905 att uppföras i riksstaten för år 1906, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till beredande, i enlighet med de i berörda stadsrådsprotokoll angifna grunder, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjante i finansdepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli samt till finansdepartementet hörande ämbetsverk och kårer, å extra stat för år 1906 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 50,000 kronor.

Summan af de af mig tillstyrkta anslagen å extra stat för år 1906 utgör 730,907 kronor mot 783,107 kronor i riksstaten för år 1905.

I hvad departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under sjunde hufvudtiteln instämde statsrådets öfriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad sålunda blifvit tillstyrkt.

Ex protocollo:
Sven Köhler.

Bilaga.

Förslag till utgiftsstater för tullverket,
att tillämpas under år 1906.

C. Öfvergångsaflöningsstaten.

	K r o n o r.					
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	I 1906 års stat för befattningen afsedd aflöning.	I 1904 års stat för befattningen upptagen aflöning.	Belopp, hvarmed aflöningen enligt 1906 års stat understiger aflöningen enligt 1904 års stat.	
<i>a) från 1868 års aflöningsstat kvarstående:</i>						
Norrtälje.						
Vaktmästaren F. G. Cederqvist	360	140	—	—	—	500
<i>b) med aflöning enligt 1904 års stat:</i>						
Stockholm.						
Tullkammaren.						
Andre kontrollören E. G. M. Lindh	2,500	500	—	3,000	—	—
<i>Anm.</i> Befattningen utbytes vid innehafvarens afgang mot en kontrollör med.....	2,700	1,000	3,700	—	—	—
Uppbördskontoret.						
Tullförvaltaren F. Åström	4,000	2,000	—	6,000	—	—
<i>Anm.</i> Tjänsten utbytes vid innehafvarens afgang mot en tullförvaltare med.....	4,200	1,800	6,000	—	—	—
Packhusinspektionen.						
Öfverinspektoren C. O. Wallgren ...	4,000	3,000	—	7,000	—	—
<i>Anm.</i> Tjänsten utbytes vid innehafvarens afgang mot en öfverinspektor med	4,200	2,800	7,000	—	—	—
transport	—	—	16,700	16,000	—	500